PSALTERIUM

DAVIDIS,

BREVI AC SUCCINCTA PARAPHRASI

EXPLICATUM.

IMPRIMERIE D'ABEL GOUJON
A SAINT-GERMAIN-EN-LAYE.

PSALTERIUM DAVIDIS,

BREVI AC SUCCINCTA PARAPHRASI

EXPLICATUM,

D. D.

SODALIBUS ACADEMICIS

CONGREGATIONIS MAJORIS MOLSHEMIANÆ,

SUB TITULO

B. MARIÆ VIRGINIS

AB ANGELO SALUTATÆ,

OBLATUM

ANNIS 1779—1782.

TOMUS PRIMUS.

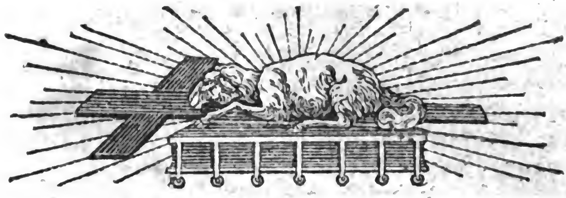
PARISIIS,

APUD MEQUIGNON JUNIOREM,

BIBLIOPOLAM FACULTATIS THEOLOGIÆ,

VIA MAJORUM AUGUSTINIANORUM, N° 9.

1830.

PSALTERIUM

SIVE

LIBER PSALMORUM DAVID.

PSALMUS I.

SYNOPSIS.

Psalmus hic mirabili compendio comprehendit summam eorum, quæ vitare, quæ facere oporteat illum, qui volet evadere verè beatus, et qualis, qui observaverit illa, sit futurus : deindè à contrario qualis impius, qui illa neglexerit, in quantas casurus miserias. Undè nonnulli putant, hunc psalmum esse præfationem quandam in totum librum Psalmorum.

℣. 1. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in viâ peccatorum non stetit, et in cathedrâ pestilentiæ non sedit :* Verè beatus ille, non qui opibus, deliciis, honoribus floret, sed qui justus est; ille autem justus est, *qui non abiit in consilio impiorum*, id est, qui in viâ vitæ non sequitur consilia, leges, sententiam impiorum hominum, quæ sunt omninò contraria viæ Dei, seu legi divinæ : *Et in viâ peccatorum non stetit*, seu rationi, et consuetudini vivendi ipsorum non inhæret : *Et in cathedrâ pestilentiæ non sedit*, id est, non docet alios falsa, impia, et pestilentia eorum dogmata. Quando-

quidem cathedræ propriæ docentium sunt, aptè per *cathedram pestilentiæ*, seditiosam, blasphemam, et impiam doctrinam, quæ mundi pestis est, intelligimus. Designantur verò partim Athei, partim Hæretici. Ità S. Athanasius, Origen. Basil. Theodoret. et alii.

Illud hic notandum ex Bellarm. consuetudinem Davidis, et aliorum Prophetarum esse, ut id ipsum subindè bis repetant, ità ut una pars versiculi sit repetitio vel explicatio alterius. v. g. Exod. 15. in Cantico Moysis: *Iste Deus meus et glorificabo eum, Deus patris mei, et exaltabo eum.* Ps. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo*, etc.

2. *Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Descriptus est in primo versu homo justus per negationem, hic per affirmationem; ac si breviter diceretur, illum esse justum, ac per hoc beatum, qui declinat à malo, et facit bonum. Sunt hic duæ partes, quarum una est ferè alterius repetitio. Rectè autem dicitur is esse justus, sivè beatus, cujus *voluntas est in lege Domini:* quoniam non requiritur ad justitiam hujus vitæ, ut nullâ in re offendamus, cùm scriptum sit: *in multis offendimus omnes.* Jacob. 3. sed satis est, si ità simus affecti ergà legem Domini, ut cupiamus eam omninò perficere, et si fortè labimur in aliquod peccatum, ùt certè sæpè labimur, id sit præter voluntatem bonam, sivè præter charitatem, quam habemus ad Deum, et legem ejus: non autem contrà charitatem, per peccatum lethale. *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte:* Id enim est, voluntatem esse in lege perpetuò mente exerceri in eâ cogitandâ, et amandâ, ut quidquid agendum sit, secundùm eam regulam fiat. Porrò vox *meditabitur* referri potest ad exercitium sivè vocis, sivè operis. Ps. 34. *Lingua mea meditabitur justitiam tuam;* Ps. 36. *Os justi meditabitur justitiam.* Poëta quoque profanus dixit. *Meditabor arundine Musam.* Idem ergò significat, ac, in lege Domini cogitandâ, perficiendâ, docendâ assiduè exercebitur.

3. *Et erit tanquàm lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo:* Declaravit Propheta, quis sit dicendus verè justus: nunc

declarat talem justum esse beatum spe in hoc sæculo, re in futuro. Sumitur autem declaratio à similitudine arboris, quæ plantata juxtà rivos aquarum habet omnia, quæ in arbore felicissimâ requiri possunt: dùm scilicèt folia fructusque producit, et folia semper retinet, et omnes omninò fructus tempore suo maturos præstat. Tales arbores sunt pini, palmæ, olea, quibus Scriptura justos homines passim comparare solet. His igitur felicissimis arboribus similes esse dicit justos homines Propheta; Nàm justi *fundati, et radicati*, ùt ait Apostolus, in *charitate*: propinqui sunt per amicitiam fonti vivo; undè humorem gratiæ semper trahunt, et operà bona tempore opportuno faciunt. Ita Bellarm.

4. *Et folium ejus non defluet; et omnia, quæcunque faciet, prosperabuntur.* Et folia semper retinet justus, quià accipiet juxtà verbum Apostoli Petri *immarcescibilem gloriæ coronam, et in memoriâ æternâ erit justus. Et quæcunque faciet, prosperabuntur:* quià opera omnia usque ad calicem aquæ frigidæ datam in nomine discipuli, plenam ac perfectam mercedem accipient.

5. *Non sic impii, non sic: sed tanquàm pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.* Justi, ùt dictum est, ob humoris divini copiam virent, et fructum faciunt, nec unquàm virorem suum, aut laborum fructum amittunt. Contrà impii divino illo humore destituti, aridi, et steriles instar levissimi pulveris à vento dispersi ne vestigium sui relinquunt: nec solùm omnem gloriam, opes, et voluptates perdunt, sed etiàm ipsi peribunt in æternum.

6. *Ideò non resurgent impii in judicio, neque peccatores in concilio justorum.* Resurgent quidem in judicio etiàm impii, et receptori sunt corpora sua, sed quià resurgent in cruciatus æternæ mortis, resurrectio illorum non meretur nomen resurrectionis. Quoniàm verò illud *non resurgent* ex hebræo vertitur, *non stabunt*, sivè *non consistent*, hic sensus est: In judicio, quandò videlicèt justi cum Christo sedebunt judices mundi, tunc impii et peccatores non stabunt, sed causâ ex toto cadent, palàm damnabuntur, et summâ cum ignominiâ procul à cœtu justorum arcebuntur. Ità S. Aug. Bellarm. et alii.

7. *Quoniàm novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit.* Redditur ratio, cur impii in judicio non sint accepturi justorum gloriam: quià videlicèt via justorum approbatur à Deo (illud *novit* enim accipitur pro notitiâ approbationis) qui falli non potest, ac per hoc via est recta ac perducens ad civitatem Dei: via impiorum autem non approbatur a Deo; et qui per eam ambulant, frustrà laborant, quià per eam viam non pervenitur ad optatum locum. Per *iter* ergò non intelligitur via materialis, in quâ ambulatur, sed ambulatio: per ambulationem verò intelligitur cursus totius vitæ, studia, labores, contentiones, quæ omnia nihil impiis proderunt. Ità Theodoret. et Damascen.

Potest hic Psalmus accomodari omnibus Sanctis, sed potissimùm Christo, qui præter homines et Angelos legem Dei perfectissimè implevit: et tanquàm lignum plantatum juxtà rivos aquarum, habens animam conjunctam hypostaticè fonti vivo, qui est verbum Dei, fructus mirabiles edidit, et ad maturitatem perduxit, omnes videlicèt electos vocavit, justificavit, magnificavit. Ità Bellarm.

PSALMUS II.

SYNOPSIS.

Vaticinium de regiâ potestate, et imperio Christi, cui frustrà se opponent Reges, et Principes terræ, nàm Deus Pater, qui Christum constituit regem universorum, regnum ipsius modis omnibus conservabit.

Hic cum S. Hieron. observandum, Psalmistam (ùt solem Prophetæ) sæpiùs mutare personas, et in modum dialogismi varios inducere loquentes, jàm Deum, jàm seipsum, jàm hostes suos.

℣. 1. QUARE *fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania?* David in Spiritu prænoscens Messiam venturum et persecutiones multas adversùs eum exorituras, et eum tamen felicissimè regnaturum, incipit ab increpatione persecutorum, et sensus est: frustrà Gentiles et Hebræos

tùm principes, tùm populos infremuisse indignatione contrà Messiam, et cogitavisse rationem impediendi regni ejus. Res ipsa in se futura erat, Propheta tamen utitur præterito, cùm eam cerneret quasi præteritam. Nomine gentium autem intelligitur Gentiles, nomine *populorum* Hebræi, et utrumque valdè propriè, Gentiles enim *fremuisse* dicuntur, quasì animantia rationis expertia, populi Judaici *meditati esse inania*, quia ipsi consilium inierant, ut Jesum perderent.

2. *Astiterunt Reges terræ, et Principes convenerunt in unum, adversùs Dominum, et adversùs Christum ejus.* Dixerat in genere gentes et populos indignatos fremuisse, et inania meditatos: nunc explicat in particulari, quæ sint illæ gentes et populi, et adversùs quem indignati sint, ac dicit: Fremitum non cœpisse à plebe, sed etiàm à capitibus, id est à Regibus et Principibus, qui fuerunt Herodes uterque, Pontius Pilatus, et Principes populi Judaici. Prætereà post Christi passionem et resurrectionem semper persecutiones à Regibus, sivè Imperatoribus inchoabantur, et à populis duces suos sequentibus fovebantur. Quamvis autem fremitus et indignatio propriè contrà Christum esset, non contrà Deum, imò sub colore gloriæ Dei: et quasi ex zelò divini honoris; tamen reverà qui Christum oppugnabant, oppugnabant et Deum. Quod attinet ad verba, illud: *Astiterunt*, in hebræo significat, sese constituerunt, id est, quasi murum statuerunt se ut resisterent Messiæ. Illud verò: *Convenerunt in unum*, significat: consultaverunt, sive ad capiendum consilium convenerunt simul: quod in Evangelio Herodem et Principes Judæorum contrà Christum fecisse legimus.

3. *Dirumpamus vincula eorum: et projiciamus à nobis jugum ipsorum.* Affert Propheta causam cur prædicti fremuerint, et convenerint adversùs Christum, ne scilicèt cogerentur servare legem Christi, contrariam sensibus carnis et humanæ prudentiæ. Itaque verba ista dicuntur in personâ Regum, et Principum impiorum, quasì dicat: *Astiterunt Reges terræ, etc.*, dicentes inter se: *Dirumpamus vincula eorum*, etc., id est, non sinamus nos subjici legibus, et imperio Messiæ, et Dei, quibus

nos tanquàm funibus vincire volunt. Porrò istæ metaphoræ à vinculis et jugo desumptæ explicant naturam legis, qualis est judicio impiorum. Impiis enim lex Domini durissimum jugum, et laqueus lethalis videtur, cùm viris sanctis eadem lex sit melle dulcior et desiderabilior auro et lapidibus pretiosis. Psalm. 18.

4. *Qui habitat in cœlis irridebit eos, et Dominus subsannabit eos.* Hìc demonstrat David, frustrà Principes et Populos laborare in oppugnandâ Christi religione, quod initio etiàm dixerat. Nàm religio Christi à Deo est, cui nemo resistere potest. Quod autem dicit Dominum irrisurum, et subsannaturum eos, significat, eos divino judicio per signa et prodigia, per Martyrum patientiam, per conversionem gentium perque modos alios ità confundendos, ut omnium irrisioni, et subsannationi pateant. Id videmus impletum. Nàm Sacerdotium judaïcum, et idololatricum nunc irridetur; reges quoque Gentilium, qui Ecclesiam persequebantur, omnes miserè periêrunt.

5. *Tunc loquetur ad eos in irâ suâ, et in furore suo conturbabit eos.* Explicat modum, quo Deus persecutores Christi irridendos exposuit, quia nimirùm locutus est ad eos, non verbis, sed verberibus, gravissimis pœnis illos admonens, ùt patet de Herode ab Angelo percusso, de Maximo vermibus consumpto, et aliis. Non est propriè ira et furor in Deo, sed semper cum tranquillitate judicat : sed dicitur per metaphoram irasci, et furere, quandò severè punit, et tunc præsertìm, quandò ea punitio non prodest illis ad salutem æternam; id enim facere solent, qui irascuntur, et furunt, qui non nocent ut sanent, quomodò medici faciunt, sed nocent ut noceant. Hinc David, *Domine,* inquit, *ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me.* Cupiebat enim argui, et corripi, sed paternè, non hostiliter, ad salutem, non ad interitum. Ita Bellarm.

6. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Nunc inducit Christum loquentem, et quasi respondentem adversariis suis : Ego sum Rex ordinatus non ab hominibus sed à Deo, et ideò non timeo minas hominum;

ordinatus autem sum Rex super Sion montem sanctum ejus, id est, super universam Ecclesiam Dei, cujus typus, fundamentum et origo fuit in *Sion* arce Davidis, et templo Jerosolymitano. Vocatur verò *mons* propter eminentiam et firmitatem, inquit August. Hæc autem ordinatio in regem constat ex decreto Dei (præceptum hic idem significat, ac decretum, statutum) quod ego prædicabo jàm, et exponam vobis, nempè :

7. *Dominus dixit ad me : Filius meus es tù, ego hodiè genui te.* Nàm eo ipso, quo me Pater genuit naturalem Filium suum, constituit me quoque hæredem suum universalem, et consequenter Dominum, et Regem cæli et terræ. Sunt autem tres hujus loci expositiones, omnes intentæ à Spiritu S., scilicèt de generatione æternâ, de Incarnatione, et de Resurrectione Domini. Igitur primò *genuit* me *hodiè*, id est, hoc momento æternitatis (inquit S. Paul. Hebr. 1. et S. August.), hoc est, semper ab omni æternitate, et adhuc continuò, omni instanti (nàm quod ab æterno est, semper et continuò est) gignit me secundùm divinam naturam meam, tanquàm Verbum suum, et Filium naturalem. Secundò, *hodiè*, id est, hoc meæ Incarnationis die, *genuit* me secundùm meam naturam humanam, creando illam, et naturæ divinæ hypostaticè uniendo. Sic enim de novo produxit me hominem Deum, et Filium suum naturalem. Ita S. Paul. ad Hebr. 5. Orig. Cyril. Theod. Euthym. Tertiò, *hodiè*, id est, hoc die Resurrectionis meæ, secundùm carnem regeneravit me, dans mihi corpus impassibile, et aliis gloriosis donis ornatum. Ità idem Paul. Act. 13. S. Ambr. Hil. Chrys. et alii.

8. *Postula à me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ;* ac si Deus Pater dicat : Quia tu, Christe, Filius meus naturalis es, et virtute meâ incarnatus, et à mortuis excitatus, jure potes à me petere imperium in omnes gentes, tanquàm hæreditatem tuam, et omnem terram usque ad ultimos ejus fines, tanquàm possessionem tibi debitam. Undè constat, hunc psalmum ad litteram non de Davide (cui nunquàm obtigit tàm amplum imperium), sed de Messiâ, Davidis filio, exponendum esse. Ità SS. PP. et DD.

9. *Reges eos in virgâ ferreâ, et tanquàm vas figuli confringens eos.* Hic significatur potestas Christi in omnes homines summa, et justissima, ut possit tàm facilè bonos remunerare, et impios suppliciis afficere, quàm facilè potest figulus virgâ ferreâ confringere vasa lutea. In priore parte describitur potestas Christi ex parte virgæ ferreæ, id est judicii rectissimi, inflexibilis, et cui resisti non potest: in posteriore, ex parte hominum subjectorum, qui erunt respectu Christi, sicùt vasa lutea respectu figuli.

10. *Et nunc, Reges, intelligite, erudimini qui judicatis terram.* Hortatur nunc Propheta Reges terræ, à quibus populi dependent, ut quandoquidem frustrà nituntur resistere Christo, vero et supremo Regi omnium Regum, spontè illi subjiciantur; et quià ordinariè ex pravo judicio sequitur pravus affectus, primò hortatur, ut corrigant judicium, intelligant veritatem, eruditionem suscipant. Deindè hortatur, ut corrigant pravum affectum, et pro odio ergà Christum incipiant illi servire, eumque diligere, et revereri; ideò subjungit:

11. *Servite Domino in timore: et exultate ei cum tremore.* Mirè miscuit amorem cum timore, ac si diceret: Timete cum amore, et amate cum timore; nam servire est proprium servorum timentium: illud autem in timore significat propriè reverentiam filialem, seu pietatem. Sensus igitur est: Servite quidem Domino, sed servitute liberali, instar amantis et exultantis filii.

12. *Apprehendite disciplinam, nequandò irascatur Dominus, et pereatis de viâ justâ.* Sensus est: Apprehendite disciplinam, sivè, instructionem, doctrinam, et directionem Messiæ, illique subjacete, et obedite, nequandò irascatur in impios, et rebelles, vos pereatis, sivè exterminemini de viâ justitiæ. Et hæc est pœna gravissima Principum, quandò Deus ob eorum peccata tradit illos in reprobum sensum, ùt dicitur Rom. 1. et permittit, ut decipiantur à malis consiliariis, et faciant multa mala, ob quæ tandem pereunt in hâc et in alterâ vitâ, ùt disputat S. Aug., l. 3. c. 3. in Julianum.

13. *Cùm exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.* Hæc est conclusio totius psalmi, in

quâ Psaltes pronunciat, ex dictis posse colligi, quàm bonum et utile sit, diligere Dominum, et illi toto corde servire; soli enim qui ejusmodi fuerint, in die ultimi judicii, quod non longè abesse potest (citò enim venturus est dies ille terribilis, nàm mille anni sicùt dies hesterna, quæ præteriit, nec longum dici potest, quod finem habet) fiduciam habere poterunt. Dicitur autem: *beati qui confidunt*, non quòd solùm fiducia sufficiat, sed quià vera fiducia oritur ex verâ amicitiâ.

PSALMUS III.

SYNOPSIS.

David fugiens à facie Absalom filii sui, 2 Reg. 15. v. 14.; excitat in se spem divini auxilii, nunquàm sibi defuturi. Allegoricè convenit Christo patienti, cujus David figura fuit, tropologicè cuivis justo diabolum et persecutores fugienti. Ita Athanas.

℣. 1. *Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me? multi insurgunt adversùm me.* Queritur David, et miratur, colloquens oratione cum Deo, de multitudine persecutorum suorum. Nàm, ùt habetur 2. Reg. 15., universus Israël toto corde sequebatur Absalonem. Idem Christo accidisse, notum est ex Evangelio, præsertìm tempore passionis: et sicùt in persecutione Absalonis, Achitophel, intimus consiliarius et familiaris David, prodidit eum, et posteà se ipse suspendio enecuit 2. Reg. 17, 23; ità in passione Christi Judas, unus ex intimis familiaribus, prodidit eum, et laqueo se suspendit.

2. *Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo ejus.* Videtur hoc referendum ad internas tentationes, quòd dæmones suggerent illi intùs in animo cogitationes diffidentiæ, quasi frustrà in Domino confidisset. Potest etiàm referri ad sermones hominum, qui ex hoc infortunio judicabant, Davidem à Deo derelictum, in quo quidem confidere solitus esset. Est enim hoc ferè ordinarium, ut imperfecti existiment, viros bonos in gravi ærumnâ

constitutos frustrà sperâsse in Deo. Sic Job uxor ejus dicebat: *Adhuc permanes in simplicitate tua?* Job. 2, 9. Sic Tobiæ uxor quoque dicebat: *Manifestè vana facta est spes tua*, etc. Tob. 2, 22. Sic deniquè de Christo dicebant: *Confidit in Deo: liberet eum, si vult*. Matth. 27, 43.

3. *Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea, et exaltans caput meum*. Sensus est: Multi mihi dicunt frustrà me confidisse in Deo, sed falluntur omnes; nàm tu, Domine, non deseris sperantes in te: ideò *susceptor meus es*, id est, suscepisti me protegendum contrà omnia hostium tela: nec solùm me defendis, sed etiàm glorificas, ideò es etiam *gloria mea*, id est, causa gloriæ meæ. Atque ex his fit, ut sis *exaltans caput meum*, id est, lætificans me, ut qui præ mœrore demisso capite incedebam, nunc exultans caput attollam. Hæc vera esse docent exempla non solum Christi et Davidis, sed etiàm Joseph, Job, Tobiæ, Danielis, et aliorum.

4. *Voce meâ ad Dominum clamavi, et exaudivit me de monte sancto suo*. Probat exemplo suo, quod suprà dixerat: nàm sæpè, inquit, aliàs afflictus, clamavi ad Dominum, et semper exaudivit me submittendo mihi auxilium. Circà verba notandum, illud: *Voce meâ clamavi* habere emphasin ad exprimendum affectum: non oravit demissà voce, sed clamavit, et clamavit voce suà, id est, non per alium, sed per se, non solum spiritu, sed etium corporali voce. Illud autem *de monte sancto suo*, significare potest montem Sion, ubì erat arca Domini, in quo peculiari modo præsentia Domini residebat, et undè responsa dabat: vel etiàm cœlum et sublimem thronum gloriæ suæ, ùt exponit S. Athanasius.

5. *Ergo dormivi, et soporatus sum: et exurrexi, quia Dominus suscepit me*. David in illâ persecutione dicit: *Ego dormivi*, seu jacui dormiturus, id est, declinavi, fugi, non restiti, et sic jacui quasì oppressus: *et soporatus sum*, id est, ità derelictus, quasi mortuus essem; undè Absalom potitus est regno, ac si Rex mortuus fuisset: *et exurrexi*, id est, paulò post recepi animum, et resistere cœpi, quoniàm Dominus sustentavit me. Sed longè significantiùs hæc omnia Christo conveniunt, qui perfunctus somno mortis in cruce, paulò post surrexit

à mortuis, non fretus ullo humano auxilio, sed innixus potentiâ infinitâ divinitatis. Ità Orig. Euseb. Didym. et alii.

6. *Non timebo millia populi circumdantis me : Exurge, Domine, salvum me fac, Deus meus.* Dixerat antè David se exurrexisse, quandò recepit animum, et paravit se ad resistendum inimicis : ideò nunc dicit, non timere se populum illum innumerabilem; quià in Deo confidit, non in suis viribus : ac propterea rogat Deum, ut exurgat, et salvum se faciat de manibus hostium. Dicitur autem Deus per metaphoram exurgere, quandò incipit juvare, quemadmodùm dicitur dormire, quandò non juvat. *Exurge*, inquit, alio loco, *quarè obdormis, Domine?* Christo hæc omnia accomodantur rectissimè non ratione capitis, sed ratione corporis; id est, Christus hæc dicit post resurrectionem non pro personâ suâ, sed pro corpore suo, quod est Ecclesia, quæ in illis initiis innumerabiles habuit inimicos, sed Deo freta omnes vicit.

7. *Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causâ, dentes peccatorum contrivisti.* Rogatur Deus sivè à Davide pro se, sivè à Christo pro Ecclesiâ suâ, ut pugnet adversùs hostes, quoniàm semper aliàs id fecerit, nimirùm percusserit omnes inimicos piorum, qui hos sinè causâ persequuntur, atque eorum dentes confregerit, et effecerit, ut latrare, ac terrere solùm, non autem mordere, vel nocere potuerint : quamvis enim aliquandò justi videantur ab impiis premi, tandem tamen omnia cooperantur in bonum, et impii persecutionis suæ pœnas luunt.

8. *Domini est salus : et super populum tuum benedictio tua.* Concluditur psalmus per invocationem et laudem Dei, quasì dicat : Ex dictis concludere possumus, Domini esse salutem, et illi acceptam esse referendam; quæ salus est benedictio tua, Domine, super populum tuum; nàm benedicere DEI est benefacere.

PSALMUS IV.

SYNOPSIS.

Hortatur hoc psalmo David tùm socios suos, qui fugientem à facie Absalom comitabantur, tùm alios omnes, ut Deum ex animo colant, et ab eo pacem et rerum omnium copiam sperent. Allegoricè canit in personâ Christi, et Ecclesiæ, quæ peccatores monet, ut convertantur. et fiduciam ponant in Domino, declinent à malo, et faciant bonum.

Hic notandum est, quòd huic psalmo in scripturis præficatur iste titulus : *In finem in carminibus*, quo juxtà Bellarm. significatur, hunc psalmum esse canendum usque in finem, id est, perpetuò, sive frequentissimè, quod signum est, psalmum esse unum ex utilioribus. Illud *in carminibus*, vel hymnis significat ex hebræo in pulsatione instrumentorum musicorum. Itaque sensus est : *Psalmus David* inter hymnos canendus perpetuò Id quòd etiàm dicendum est aliis eodem titulo inscriptis.

℣. 1. *Cum invocarem, exaudivit me Deus justitiæ meæ; in tribulatione dilatâsti mihi.* Subintelligitur cor vel animum. Incipit David ab exemplo suo, dicens : Ego, cùm invocarem Deum tempore tribulationis, exauditus sum. *Exaudivit* enim *me Deus justitiæ meæ*, sive Deus, à quo est omnis mea justitia, id est, hujus gratia me justum facit. Ostendit autem quomodò sit exauditus, dicens Deo : *in tribulatione dilatasti mihi.* Deus aliquandò exaudit removendo tribulationem : aliquandò dando patientiæ virtutem; aliquandò non solum patientiam, sed etiàm gaudium in tribulatione dando : et hoc est beneficium maximum, atque de hoc loquitur. Tribulatio angustias facit, gaudium dilatat corda; sed qui gloriatur in tribulatione, huic tristitia vertitur in gaudium, et tribulatio ei non angustias, sed dilatationem affert, quæ ex illapsu Dei in cor tribulati venit. Itaque sensus est : Cùm invocarem Deum tribulatione pressus, exaudivit me; quod indè scio, quià tu, Do-

mine, cordi meo dulcissimam tuam præsentiam exhibens, miro modo angustias tribulationis vertis in latitudinem lætitiæ.

2. *Miserere mei, et exaudi orationem meam.* Postulat continuationem gratiæ, ac si dicat: Ità, Domine, semper miserearis, semper exaudias, sicùt adhuc fecisti. Novit nimirùm S. Propheta, nos in hàc vitâ semper obnoxios esse periculis, nisì misericordia ejus non solùm præveniat, sed etiàm comitetur, et subsequatur.

3. *Filii hominum, usquequò gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium?* Increpat persecutores suos ob vana et fallacia consilia, ùt Athan. et Theodoretus volunt; vel potiùs quosvis bonorum temporalium sectatores, ùt alii, et sensus est: *Filii hominum, usquequò gravi corde?* id est, quamdiù habetis cor lapideum, durum, ad terram inclinatum, non cogitantes nisi bona terrena? Porrò, quià corda dura non recipiunt supernas cogitationes, sed solùm terrenas, et transitorias: ideò non diligunt nisi terrena, et transitoria; et quoniàm ea solùm diligenter quærimus, quæ diligimus, ideò subjungit: *ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium?* Dicuntur autem bona terrena vana et falsa, quià nec solida sunt, nec stabilia, quamvis talia esse videantur, et propterea meritò falsa et fallacia dicuntur, præsertìm si comparentur ad æterna.

4. *Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum; Dominus exaudiet me, cùm clamavero ad eum.* Id est, mirum, atque omnibus admirandum præstitit Dominus Davidem suum, à se toties sanctificatum, et unctum in Regem, ac Prophetam, nempè singulari ope, protectione, ac favore, quo illum semper complexus, ac tutatus est, fecit, ut stupori esset omnibus. Nec verò jàm deseret illum, maximè *cùm clamavero ad eum*, et humillimè precibus opem poposcero. Ità Tirinus. Bellarminus autem sic exponit: Hæc, inquit, est potissima ratio, cur deberent homines non ampliùs inhærere temporalibus, quià videlicèt ad nos de cœlo venit Sanctus Domini, sivè Filius Dei, qui solus inter omnes homines impeccabilis est. Hic autem Sanctus, temporalia despiciens, et sempiterna prædicans, hoc

novo itinere gradiens, ad summam felicitatem pervenit: et quià ille Dux noster est, sinè dubio, si per vestigia ejus ambulamus, ad veram et sempiternam felicitatem perveniemus. Scitote igitur, quià Dominus Deus Sanctum suum Christum, quià temporalia despexit, mirabilem omninò reddidit. Et quoniàm non solùm Dux noster est, sed etiàm advocatus et mediator, subjungit David : *Dominus exaudiet me, cùm clamavero ad eum,* id est, nunc potissimùm certò confido me semper exaudiendum, cùm sciam esse in dexterâ Dei advocatum et mediatorem, qui interpellat pro nobis.

5. *Irascimini, et nolite peccare : quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.* Dicit David adversariis : Sic iram vestram, quam in me justam (ùt putatis) acuitis, regite, ut in Deum et justitiam non peccetis. Optima verò ratio discernendi, justanè sit ira, an injusta fuerit, si, *quæ dicitis in cordibus vestris,* seu quæ animo volvitis, non statìm in opus deducatis, aut consentiatis, sed antè *in cubilibus vestris,* cùm jàm soli et quieti estis, et primus irarum impetus atque æstus deferbuit, maturo consilio, et corde amore divino compuncto diligenter expendatis. Ità Tirinus. Bellarminus verò ait : Post increpationem gravissimam, et admonitionem, ut resipiscant filii hominum, sic instruit eos Spiritus S. quid agere debeant, ac docet, ut sanctà quàdam iracundià exardescant, et resistant pravis desideriis, et eo modo peccatum vitent : quòd si fortè peccaverint, continuò doleant, et compungantur. Neque contenti sint declinare à malo, sed etiàm sacrificent sacrificium justitiæ faciendo bonum. *Irascimini,* inquit, *et nolite peccare,* id est, cùm surgunt pravi, et rebelles motus, qui sunt initia et radices omnium peccatorum, irascimini naturæ vestræ corruptæ, et resistite, ità ut non peccetis. *Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris* de his *compungimini.* Id est, tempore nocturno, cùm estis soli in cubilibus, liberi ab omnibus aliis curis, tunc in cordibus vestris cogitate omnia errata vestra, et quæ dicitis, et confitemini apud vos in corde, de his coràm Deo compungimini. Cæterùm Davidem solitum fuisse, in cubilibus

recogitare peccata, propter opportunitatem secreti et silentii, colligi potest ex illis verbis: *Lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.*

6. *Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino. Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?* Additur jàm altera pars justitiæ, videlicèt, ut non solùm declinent à malo, sed etiàm faciant bonum; vocantur opera bona *sacrificium*, quià Deo valdè placent, eidemque grata sunt instar optimi sacrificii. Ità S. Chrys. Subjungit autem Propheta: *et sperate in Domino*, ad tollendam præsumptionem, quæ bonis operibus insidiatur. Benè operari nos oportet, sed ità tamen, ut non superbè confidamus de operibus nostris, ùt fecit ille Pharisæus in Evangelio: sed in Domino speremus, qui dabit peccata vitare, bona opera facere, et ad portum salutis pervenire. *Multi dicunt, etc.* occurrit vulgari hominum carnalium objectioni: id est, cùm prædicamus contemptum bonorum temporalium, atque ad justitiam hortamur, *Multi dicunt, quis ostendit nobis bona*, si hæc quæ videmus et tangimus, bona non sunt? vel potest etiàm per illud, *bona* intelligi justitia et probitas: quià enim dixerat *sacrificium justitiæ*, objiciunt improbi, quid est hæc justitia? quis nobis ostendit viam justitiæ?

7. *Signatum est super nos lumen vultûs tui, Domine: dedisti lætitiam in corde meo.* Respondet Psaltes, viam justitiæ nobis à Deo demonstratam esse, et nos habere magistrum intrà nos, qui nos doceat verum bonum, *lumen* videlicèt, rationis naturalis; hoc enim lumen *signatum est*, et impressum *super nos*, id est, in superiore parte hominis, quâ ratiocinamur, et sapimus, hoc *lumen* derivatum est à *vultu* Dei, quià id nos facit esse ad imaginem et similitudinem Dei, et ex hoc *lumine* possumus intelligere viam justitiæ. Lex enim naturalis scripta in corde, docet non faciendum quod nobis ab aliis fieri nolumus, proindè non furandum, etc. Possumus etiàm intelligere adjuti gratiâ Dei, nostrum verum bonum consistere in assimilatione ad Deum; bonum quippè imaginis est, quamsimillimam esse

exemplari. Ex hâc autem cogitatione existit in voluntate ingens lætitia, spes, et amor ergà Deum. Quià verò non omnes hoc experiuntur, ideò David non ait, dedisti lætitiam in cordibus eorum, sed, *dedisti lætitiam in corde meo*. Quod idem omnes justi et pii dicere possunt.

Hactenùs ferè Bellarm. Ob connexionem autem cum prioribus versibus (in quibus David etiàm ad hostes suos loquitur) ℣. 6 et 7, sic explicant le Blanc et alii : *Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino;* vos inimici mei irascimini, et multa cogitatis in cordibus vestris contrà me : sed frustrà, cùm ergà me innocentem sitis injusti, persequendo et quærendo ad mortem. Justitiam exercete, mihi ablatum honorem, familiam, quietem, cæteraque restituite. Hoc sacrificium in odorem suavitatis acceptabit Deus, et tunc ab ipso, quæ petetis obtinebitis. *Multi dicunt, quis ostendit nobis bona?* Plurimi tùm ex hostibus meis, tùm ex militibus mihi adhærentibus importunè identidem mihi obtrudunt. Quis tibi, ô David, et amicis tuis opem affert, teque ex tot periculis explicatum bonis cumulabit? *Signatum est super nos lumen vultûs tui, Domine : dedisti lætitiam in corde meo.* His ego respondeo : Deus benigno vultu nos intuetur, ac nobis favet, quod variis signis declaravit : mihique afflicto licèt, lætitiam interiorem affudit, nubes illa omnes excutiet. Ita illi.

8. *A fructu frumenti, vini et olei sui multiplicati sunt.* Id est, aucti sunt, sivè creverunt in bonis temporalibus ob illorum trium præcipuè fructuum abundantiam. Sic addidit Propheta aliud argumentum, ex quo possunt homines intelligere Deum esse auctorem omnium bonorum, quià videlicet ipse est, qui temporibus suis multiplicat fruges, et producit fructus omnes.

9. *In pace in idipsum dormiam et requiescam.* Concludit psalmum David, dicens : Quidquid sit de aliis, quos ad amicitiam cùm Deo exhortatus sum, ego omninò in Deo confidere, ac penitùs conquiescere volo. Ego, inquit, in pace, id est, cum tranquillitate animi, *in idipsum,* id est, pariter, simul *dormiam et requiescam*, id est, securus cubabo ad dormiendum, at reipsà quietis-

simè dormiam. Possunt etiàm hæc referri ad futuram requiem in cælo, tunc enim verè summa pax erit ex unione cum Deo, et summa ac verissima requies.

10. *Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.* Dat causam, cur velit in Deum projicere omnem curam, sivè cur in futuro sæculo in pace dormiturum, et quieturum se dixerit. Ratio enim est, quoniam Deus verissimis et fidelissimis suis promissionibus eum in solâ spe constituerit, id est, habitare fecerit; itaque vir justus, et amicus Dei in solâ spe divinâ habitat, tanquàm in tutissimâ domo, et ideò non confunditur, securus requiescet in sæculo futuro.

Hos tres ultimos versus le Blanc in paraphrasi prioribus sic annectit: *A fructu frumenti, vini et olei sui multiplicati sunt.* Hostes mei, inquit David, frumento, vino, oleo, aliisque rebus terrenis quibus adhærent, abundant, ideòque feliciores me esse sese jactitant. *In pace in idipsum dormiam, et requiescam.* Ego verò pacem et tranquillitatem brevì obtinendo, et in eâ simul cum sociis meis laborum consortibus, securum somnum et quietem capiam. *Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Deus enim animo meo hanc spem indidit, in quâ velut in arce tutissimâ collocatus tempus liberationi et exaltationi meæ præfixum expectabo.

PSALMUS V.

SYNOPSIS.

In sacris paginis isti psalmo præmittitur hic titulus : In finem pro eâ, quæ hæreditatem consequitur, Psalmus David. *Hic psalmus igitur compositus est in personâ Ecclesiæ, quæ hæreditatem salutis æternæ quotidiè in suis membris consequitur, et in fine mundi tota consequetur; vel etiàm in personâ animæ justæ quæ cælestem hæreditatem consequitur, pro quâ hîc luctatur. Ità Chrys. et August.*

℣. 1. *VERBA mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.*

2. *Intende voci orationis meæ, Rex meus et Deus meus.* Tribus modis fieri potest, ut aliquis non audiatur ab alio: vel quià ille non percipit sonum verborum, vel quià non percipit significationem eorundem verborum, vel quià non attendit intentus aliis rebus. Deus quidem omnia percipit, et intelligit, et semper attendit; sed dicitur aliquandò non percipere, vel non intelligere, vel non attendere, quià sic orantem contemnit, ac si non perciperet, vel non intelligeret, vel non attenderet. Ideò S. Propheta oraturus Deum, initio postulat, ut Deus *percipiat, intelligat, et attendat.* Porrò Deus orantem contemnit, quasi non perciperet sonum verborum, quandò is qui orat, ità distrahitur, ut nec ipse verba sua percipiat, vel ità frigidè orat, ut oratio sursùm ascendere non possit. Tunc verò Deus ità se habet, ac si non intelligeret quid petatur, quandò is qui orat, nescit quid petat petens ea, quæ sibi non sunt utilia, etiamsì attentè et ferventer oret. Tunc denique Deus similis est non attendenti, quandò orans non est dignus, qui audiatur, vel quòd sine debitâ humilitate, fiduciâ aliisque debitis circumstantiis oret, vel quòd sit peccator, et de pœnitentiâ nondùm cogitare inceperit. Propheta igitur, à Spiritu Sancto edoctus, orat Deum pro dono benè orandi, videlicèt, ut detur ei sic orare, ùt opus est ad hoc, ut Deus non repellat orationem, sed percipiat sonum, intelligat clamorem, et intendat orationi. Addit autem, *Rex meus*, ut faciliùs impetret. Solet enim bonus Rex audire populum suum. Adjungit verò *et Deus meus*, ut ostendat, se non solùm esse populum Dei, quasi Regis, sed etiàm creaturam ejus, et in omnibus ab eo pendere, et sinè eo nihil posse.

3. *Quoniàm ad te orabo: Domine, manè exaudies vocem meam.* Reddit rationem, cur petierit audiri à Domino, *quoniam*, inquit, *ad te orabo*, id est, quià studium meum præcipuum futurum est oratio, ideò tàm sollicitus sum de auditione. Et quià studium orationis mihi non tantùm est præcipuum, sed etiàm primum, ideò summo manè antequàm ullum aliud opus aggrediar, tu, Domine, audies vocem meam: nulli enim loquar antequàm tibi.

4. *Manè astabo tibi et videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Nec orabo tantùm manè, sed etiàm *astabo tibi*, id est, conabor me præsentem tibi exhibere: *et videbo*, sivè contemplabor (id enim sonat vox hebræa) in illo silentio matutino. Materia verò præcipua meæ contemplationis erit considerare, nihil te magis odisse, quàm peccatum: et ideò, si tibi placere volo, iniquitatem odio habendam, et justitiam mihi sectandam esse.

5. *Neque habitabit juxtà te malignus: neque permanebunt injusti antè oculos tuos.* Non solùm Deus non vult iniquitatem, sed neque vult homines iniquos: ideò non *habitabit*, inquit, *juxtà te malignus*, id est, non propinquabit tibi jure amicitiæ: *neque permanebunt injusti antè oculos tuos*, id est, non diù respicies oculo clementiæ injustos. Nunc enim respicit Deus etiàm injustos oculo clementiæ, eis concedendo multa bona temporalia, sed hoc non diù durabit, brevì enim projiciet illos à facie suâ in æternum interitum.

6. *Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* 7. *Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.* Non solùm Deus non vult iniquitatem, nec solùm non vult amicitiam cum iniquis, sed illos odit, et perdet: et quoniam iniquitates committuntur opere, verbo, cogitatione, sivè desiderio: ideò singula Psaltes enumerat: 1.° *operantes iniquitatem*; 2.° *loquentes mendacium*, quod de pernicioso intelligitur; 3.° *virum sanguinum*, id est crudelem, sanguinis appetentem, *et dolosum*, qui dolos meditatur et struit.

8. *Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ, introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.* Dixerat Propheta matutino tempore se contemplaturum, quantoperè Deus peccatum, et peccatores aversetur. Exponit nunc fructum contemplationis et dicit: *Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ*, id est confisus in multâ misericordiâ tuâ non in viribus meis, ut evitem omnia peccata, *introibo in domum tuam:* quæ est domus orationis, *et adorabo ad templum sanctum tuum*, id est, prosternar coràm tabernaculo tuo, *in timore tuo*, timens ac tremens implorabo auxilium tuum.

9. *Domine, deduc me in justitiâ tuâ : propter inimicos meos, dirige in conspectu tuo viam meam.* Hæc jàm est oratio, quâ orat in domo Dei, videlicèt, ut Deus eum deducat in justitiâ suâ, id est, ut eum ducat per semitas justitiæ, faciendo illum implere omnia mandata divina, et sic vitare omnia peccata, et quod idem est, dirigat in conspectu suo viam ejus, id est, faciat eum ambulare per viam rectam, Deum semper præ oculis habendo. Id verò potissimùm orat *propter inimicos*, sivè (ùt habetur in hebræo) propter insidiatores suos, necessarium enim est divinum auxilium dirigens, et protegens, præveniens, et subsequens propter multitudinem hostium, qui nobis insidiantur et ad peccata pertrahere conantur, sivè ii dæmones sint, sivè homines terrentes, vel allicientes.

10. *Quoniam non est in ore eorum veritas : cor eorum vanum est.* 11. *Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant.* Reddit rationem, cur velit auxilium contrà inimicos insidiantes, quià videlicèt illi nihil intendunt, nisi decipere et difficile est, insidias eorum vitare. *Non est*, inquit, *in ore eorum veritas*, quià si terrent, decipiunt, persuadentes fugam exigui mali, ut inducant in maximum malum : si alliciunt, decipiunt persuadentes prosecutionem exigui boni, ut adducant jacturam summi boni; *cor eorum vanum est*, intùs et extrà perversi sunt : non sapiunt, nec appetunt nisi vana, ideò non possunt loqui nisi vana. Idem autem repetit in versu sequenti, sed ordine mutato. Nàm quod dixerat, *non est in ore eorum veritas*, repetit dicens : *linguis suis dolosè agebant.* Itaque cùm dicitur *guttur sepulchrum patens*, significatur, guttur, seu os et linguam, quæ sunt instrumenta loquendi, esse quasi os sepulchri, interiora verò sepulchri esse animam, sivè cor, ubi sunt desideria, et cogitationes horridæ, et fœtentes, quasi cadavera putrefacta, undè exhalat fœtor verborum mortiferorum. Et ideò addit, *linguis suis dolosè agebant*, hoc est, non solùm falsa dicunt inimici mei, quià non est in ore eorum veritas, sed etiàm dolosa, quià sub specie boni persuadent mala.

12. *Judica illos, Deus, decidant à cogitationibus suis :*

secundùm multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te Domine. Est potiùs prophetia quàm imprecatio, significat enim fore, ut inimici justorum non solùm non admittantur ad hæreditatem, de quâ in titulo psalmi, sed condemnentur ad æternas pœnas, et nihil obtineant eorum, quæ moliuntur. *Judica illos*, id est, judicabis, vel ùt significantiùs habent hebræa, condemnabis illos: *decidant à cogitationibus suis*, id est, frustrabuntur spe suà, quâ sperabant se subvertere posse electos. *Secundùm multitudinem impietatum eorum expelle eos*, id est, pro meritis suis expellentur ab hæreditate in tenebras æternas: *Quoniam irritaverunt te Domine*, id est, quià dùm hominibus se nocere existimârunt, non homines offenderunt, sed Deum.

13. *Et lætentur omnes, qui sperant in te; in æternum exultabunt, et habitabis in eis.* 14. *Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices justo.* 15. *Domine, ùt scuto bonæ voluntatis tuæ coronâsti nos.* Hìc prædicit felicissimam hæreditatem electorum, quibus titulus psalmi eam promiserat. Ac primò invitat justos ad lætitiam ob spem futurorum. *Lætentur omnes qui sperant in te*, id est, etsi nunc in labore certaminis justi reperiuntur, tamen lætentur in spe, quià temporè suo *in æternum exultabunt*, laudantes Deum, *qui habitabit in eis.* Hæc autem exultatio et laus, quasi exterior, nascetur ex internâ immensâ lætitiâ et gloriâ. Nàm *gloriabuntur in te*: O DEUS, *omnes, qui diligunt nomen tuum*, id est, omnes verè justi. Charitas enim est, quæ justos, et amicos, et filios Dei facit. *Gloriabuntur* autem, *quoniam tu benedices justo*, id est unicuique justo benedices, et benedicendo benefacies reddendò ei coronam gloriæ, quam meretur. Et quoniam radix omnium bonorum est benevolentia Dei, cùm ex illâ procedat vocatio, justificatio, merita, et ipsa glorificatio; ideò concludit, *Domine, ùt scuto bonæ voluntatis tuæ coronâsti nos.* Id est, confiteor tibi, Domine, omnia nostra bona indè manare, quià beneplacitum tuum, sivè gratia tua nos complexa est et undique protexit, ùt scutum protegere solet milites.

PSALMUS VI.

SYNOPSIS.

Est oratio peccatoris timentis divinum judicium, et ad reconciliationem suspirantis. Porrò titulus hujus psalmi est: In finem in carminibus, Psalmus David, pro octavâ, *id est: in octachordo (est genus citharæ habentis octo chordas) canendus de illo:* in finem *etc. jàm suprâ diximus.*

℣. 1. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me.* Petitio est hæc verè pœnitentis. Tunc autem *arguit* Deus sivè accusat, et *corripit* peccatorem *in irâ* et *in furore*, quandò non castigat, ut salvet ex amore paterno; sed castigat, ut perdat, ac justitiæ satisfiat. Quod facit in hâc vitâ; quandò percutit cæcitate et obstinatione, ut sit peccatum pœna peccati: in aliâ verò quandò perdit in gehennam. Hìc igitur concussus horrore, et timens abyssum judiciorum Dei, non recusat flagellum pœnarum, quæ non separant à Deo, sed compellunt ad Deum: sed horret malum illud super omnè verè horrendum, id est, tradi in desideria cordis sui, obdurari, et excæcari, et sic æternum à Deo separari. Porrò *ira* et *furor*, hoc loco pro eodem accipiuntur, sicut etiàm *argui* et *corripi:* est enim (ùt suprà notavimus) familiare Prophetis idipsum repetere, explicandi vel inculcandi gratiâ.

2. *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.* Ad permovendum Deum, ut non in furore arguat, adducit pœnitens David aliquot argumenta: ac primum sumit ab infirmitate suâ; quasi dicat: non respicias, Domine, peccata ùt offensas tuas, sed ùt miserias ac ægritudines meas: proindè non punias ùt judex, sed cures, ùt medicus, ure et seca, si opus est; sed ex misericordiâ ad sanandum, non ex justitiâ ad perden-

dum. Dicit ergò, *Miserere mei, quoniam infirmus sum,* id est, respice misericorditer peccata mea ùt ægritudines et morbos animæ meæ, quæ me debilem et imbecillum reddiderunt. *Sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea;* idem repetit aliis verbis. Deus enim, cùm miseretur, miseriam tollit, et proindè sanat. Idem quoque est, *quoniam infirmus sum,* et *quoniam conturbata sunt ossa mea.* Per ossa enim significatur robur ac fortitudo, et tunc dicuntur ossa conturbari, quandò fortitudo nutat, et robur frangitur, ac debilitatur.

3. *Et anima mea turbata est valdè: sed tu, Domine, usquequò?* Alterum argumentum ducit à cognitione proprii peccati, et dicit: non solùm miser sum, sed etiam miseriam meam agnosco, ac propterea *anima mea* se tàm deformem, et miseram aspiciens, et horrens, *turbata est valdè,* et conterrita salubriter impatiens efficitur, et clamat: *sed tu, Domine, usquequò* non misereris, non sanas? habet verò magnam emphasim illud, *usquequò,* sine alio verbo. Significat enim prolatum esse ab animâ turbatâ, et non valente integrum formare sensum.

4. *Convertere, Domine, et eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiam tuam.* Hoc est argumentum tertium, quod à misericordiâ Dei sumitur. *Convertere,* inquit, id est, respice me, nàm respectus Dei est causa omnium bonorum nostrorum; *et eripe animam meam,* id est, educ de foveâ, in quam incidit, erue de laqueo venantium, quo capta et irretita tenetur; eripe de manibus inimicorum, quibus tradita est propter peccatum. *Salvum me fac,* id est, libera ab imminente damnatione, nàm propriè salvare est liberare à mortis periculo. Notandus est hic ordo: 1.° Deus convertitur ad nos respiciendo gratiâ suâ: 2.° nos convertimur ad illum, et sic anima eruitur à culpâ; 3.° liberati à culpâ, salvamur è periculo damnationis. Hoc autem totum fit per misericordiam Dei, ideò addit, *propter misericordiam tuam,* quasi dicat: audeo petere tàm ingens donum; non quià dignus sum, sed quià tu infinitè misericors es.

5. *Quoniam non est in morte, qui memor sit tuî: in inferno autem quis confitebitur tibi?* Est hoc argumentum quartum à gloriâ Dei desumptum. Peto, inquit, non argui in furore; quià, si ità fieret, ad mortem æternam sinè dubiò damnarer, et sic periret ex parte memoria tui et laus tua. Damnati enim ad gehennam non recordantur Dei, ut eum laudent: neque ullus est in inferno, qui confiteatur Domino, id est, laudet Dominum confitendo ejus beneficia et mirabilia.

6. *Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.* Quintum argumentum ducit Propheta à fructibus dignis pœnitentiæ. Dicit igitur, se non solùm intelligere et detestari peccatum suum, sed etiàm pro viribus punire et puniturum. *Laboravi*, inquit, *in gemitu meo*, id est, tàm ingenti fletu peccata mea deploravi, ut fatigatus sim: nec tamen adhuc cesso, nàm *lavabo per singulas noctes lectum meum*, id est, singulis noctibus vice somni et quietis ubertìm peccata deflebo, et *lacrymis stratum rigabo.* In hoc speculo intueri se deberent, qui plurima et gravissima peccata commiserunt, et vix paucas lacrymarum guttas emittunt.

7. *Turbatus est à furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.* Pertinet hæc ad effectum indicandum maximæ illius profusionis lacrymarum. In hebræo pro *turbatus est*, habetur *caligavit* seu *corrosus est oculus meus.* Sensus igitur est: oculus meus caligavit præ fletu, propter *furorem* et indignationem, quam concepi ex eo, quòd tamdiù in peccatis hæserim, ut *inveteraverim inter omnes inimicos meos*, quasi dicat: Non possum non vehementer mihi ipse indignari, quòd nullum vitium adhùc perfectè vicerim, nullumque hostem animæ meæ perfectè debellaverim, sed consenuerim inter omnes hostes meos. Vocat autem hostes, omnes qui eum ad peccandum impulerunt, sivè dæmones, sivè homines, sivè ipsa vitia, et habitus malos.

8. *Discedite à me, omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletûs mei.* Quià tàm graviter ferebat se consenuisse inter hostes: ideò prorumpit in hanc vocem: *Discedite à me*, id est, nolo

ampliùs consortium vestrum, non ultrà acquiescam tentationibus vestris, fretus divino auxilio, *quoniam exaudivit Dominus vocem fletûs mei*, id est, quià Dominus misericordiâ motus ob lacrymas meas, non solùm peccata dimisit, sed etiàm virtutem auxit resistenti vobis.

9. *Exaudivit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.* Explicat quod dixerat, se exauditum, et idem sæpiùs repetit ad significandum certitudinem exauditionis: et ut ipse sibi hoc modo animum adderet ad resistendum tentationibus.

10. *Erubescant, et conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur et erubescant valdè velociter.* Concludit obtans finem totalem bellorum spiritualium, *erubescant et conturbentur*, quià nihil profecerunt, sed in vanum laboraverunt. *Convertantur* in locum suum, undè venerunt, *et erubescant*, id est, confusi discedant, *velociter*, quià nimirum nolo differre vitæ mutationem, sed ex hâc horâ, ex hoc momento aggredior viam Domini rectam, et perfectam. Potest etiàm juxtà Bellarm. hæc conclusio esse oratio pro conversione eorum hominum, qui vel persequendo, vel alliciendo causa peccandi illi fuerunt. Optat enim, et orat, ut illi *erubescant, et conturbentur* per veram cognitionem, et detestationem peccati, et sic ipsi quoque ad Deum *velociter convertantur.* Potest denique esse imprecatio implenda in die judicii: tunc enim verè omnes impii, sivè dæmones, sivè homines confundentur, et convertentur ad agnitionem veritatis, sed inutiliter, tunc enim dicent: *Ergò erravimus à viâ veritatis, etc.*

PSALMUS VII.

SYNOPSIS.

David refellit calumniam cujusdem filii Jemini, sic enim est titulus hujus Psalmi : Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini. *Quis autem Chus iste fuerit, non adeò certum est. S. Hier. existimat intelligendum esse de Saüle, qui L.* 1. *Reg., c.* 22, *coràm servis suis dixit:* Non est, qui vicem meam doleat, eò quòd suscitaverit filius meus servum meum adversùs me insidiantem mihi usque hodie. *Hanc igitur calumniam hìc refutat David juxtà Hier. vel potest æquè probabiliter dici, Chus hoc loco esse Semei, qui maledixit Davidi, cùm fugeret persecutionem Absalonis.* 2. *Reg.* 16. Egredere, vir sanguinum, et vir Belial, reddidit tibi Dominus universum sanguinem domûs *Saül, etc. Videtur igitur psalmus hic scriptus esse tempore persecutionis Absalon ob verba maledictionis Semei, vel tempore persecutionis Saül, ob verba supradicta. Propheticè autem David gerit personam Christi, et cujuscunque justi calumniam sustinentis.*

℣. 1. *DOMINE Deus meus, in te speravi : salvum me fac ex omnibus persequentibus me, et libera me.* Quià penè omnes deseruerunt me, *in te*, inquit, *speravi, Domine,* non habeo, cui fidam, nisi te Deum meum. *Salvum me fac ex omnibus persequentibus me :* multi enim eum persequebantur, alii consilio, alii maledictione, alii bello et armis.

2. *Nequandò rapiat ùt leo animam meam, dùm non est qui redimat, neque qui salvum faciat.* Respicit ad principem persecutionis, *ne* fortè, inquit, Saül, aut Absalon *rapiat animam*, id est, vitam *meam*, ùt *leo* solet absque misericordià ullà interficere animalia, *dùm non est qui redimat, neque qui salvum faciat*, id est, dùm tu non redimis, neque salvas. Sciebat enim David, omnem industriam humanam sinè Deo vanam esse. Cæterùm Scriptura sæpiùs utitur voce redemptio-

nis pro quâcunque liberatione, etiamsi non fiat propriè per solutionem pretii.

3. *Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis.* 4. *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.* Reddit causam, cur petierit liberari à Deo, quià videlicèt Deus novit innocentiam ejus, et sic refellit calumniam Saülis, vel Semei de insidiis in Saülem et invasione regni : nec solùm dicit, se non reddidisse malum pro bono, neque malum pro malo, sed reddidisse bonum pro malo. Primò igitur dicit, se non reddidisse malum pro bono, *si feci*, inquit, *istud*, id est, si insidiatus sum Regi, vel si invasi regnum fraude aliquâ, aut vi : *si est iniquitas in manibus meis*, id est ; si operatus sum iniquitatem, reddens malum pro bono, id est, cùm recepissem à Saüle honorem magnum, ùt essem gener ejus; et Tribunus super mille viros, *si reddidi* pro his beneficiis malum insidiarum, ùt ipse dicit. Addit, se non reddidisse malum pro malo : *si reddidi retribuentibus mihi mala*, id est, cùm Saül, sivè Semei retribuerint mihi mala pro beneficiis à me acceptis, si reddidi eis vicem : *decidam meritò ab inimicis meis inanis*, id est, si non sunt falsæ eorum calumniæ, non recuso cadere in prælio penitùs inanis, sivè sine ullâ gloriâ militari, nullo damno hostibus illato, et maximo accepto.

5. *Persequatur inimicus animam meam et comprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulverem deducat.* Hæc sont mala, quæ tibi ipse imprecatur, si veræ sunt calumniæ Saülis, aut Semei. Semper autem crescit oratio. Primò, dicit : *Persequatur inimicus animam meam*, id est, conetur me occidere. 2. *Comprehendat*, id est, non possim effugere manus ejus, quin capiat me ad interficiendum. 3. *Conculcet in terrâ vitam meam*, hanc ignominiosè destruendo, quomodò destruuntur, quæ pedibus atteruntur. Denique *gloriam meam in pulverem deducat*, id est, post mortem detrahatur gloria è loco sublimi, in quo nunc est, usque ad pulverem, ità ut memoria mea cum infamia et opprobrio vivat inter homines.

6. *Exurge, Domine, in irâ tuâ: et exaltare in finibus inimicorum meorum.* Demonstratâ innocentiâ suâ petit à Deo justam defensionem. Et quià Deus per metaphoram dicitur dormire, cùm non adjuvat ùt suprà diximus; surgere autem à somno, quandò incipit adjuvare, juxtà illud: *Exurge, quare obdormis Domine?* ideò nunc dicit: *Exurge in irâ tuâ*, id est, irascere inimicis meis, eosque repelle, ne mihi noceant. *Et exaltare in finibus inimicorum tuorum*, id est, appare sublimis in finibus inimicorum, ut omnes te videant, id est, ut omnes præsentiam tuam sentiant.

7. *Et exurge, Domine Deus meus, in præcepto, quod mandâsti: et synagoga populorum circumdabit te.* Petierat simpliciter auxilium DEI contrà inimicos: nunc addit rationem, cur deceat Deum hoc facere. Et ratio est quià Deus præcepit judicibus terræ, ut liberent innocentes de manibus opprimentium. Ex quo sequitur, ut ipsum quoque id facere deceat, qui est judex supremus super omnes judices. *Exurge*, inquit, in *præcepto, quod mandâsti*, id est, juxtà præceptum, quod tu dedisti, vel juxtà judicium (ut est in hebræo) quod fieri præcepisti. *Et synagoga populorum circumdabit te;* id est, ex hâc demonstratione præsentiæ tuæ in cohibendis inimicis meis, et in defensione meâ fiet, ut multi alii cognoscant te, et confiteantur tibi, teque laudent, et sic circumdabunt te, quià ubi sunt aliqui congregati in nomine tuo, ibi tu es in medio eorum. *Synagoga* significat cœtum, congregationem, etc.

8. *Et propter hanc in altum regredere: Dominus judicat populos.* Quià dixerat, synagoga populorum circumdabit te; ideò nunc adjungit: *Et propter hanc in altum regredere*, id est, propter hanc multitudinem excelsam gloriæ tuæ justitiæque solium conscende, omnes, ut te collaudent. *Dominus judicat populos:* supremi enim Domini, qualis tu es, proprium est, nationes orbis universi judicare, et singulis hominibus jus reddere. Ità Tirin. et Le Blanc.

9. *Judica me, Domine, secundùm justitiam meam, et secundùm innocentiam meam super me.* Hæc est conclusio totius precationis superioris. Quià enim sciebat,

falsam esse calumniam Saülis, sivè Semei, et conscientiæ suæ testem habebat Deum : rogat ipsum Deum supremum judicem, ut judicet causam suam juxtà justitiam suam, et innocentiam, quæ est super se, seu in se, quià scilicèt nunquàm nocuit Saüli. Ità S. Hier.

10. *Consumetur nequitia peccatorum, et diriges justum : scrutans corda et renes Deus.* Hæc est quasi pars altera psalmi, in quâ docet Propheta eos, qui malè agunt, adversùs se ipsos agere, ac per hoc hortatur omnes, ut convertantur ab iniquitate ad justitiam. Ait igitur : *consumetur nequitia peccatorum*, id est, perficiatur, et ad summam perveniat nequitia peccatorum, tamen justo non nocebit, quià tu *diriges justum* per providentiam tuam : Tu, inquam, hoc facies, qui solus nosti, qui sint verè justi, cùm scruteris *corda*, id est, cogitationes, et *renes*, id est, desideria.

11. *Justum adjutorium meum à Domino, qui salvos facit rectos corde.* Ex universali sententiâ colligit in particulari, se meritò sperare adjutorium Domini, quià justum est, ut Deus justos adjuvet : Quoniam ejus proprium est, *salvos facere rectos corde*, id est, eos qui verè sunt justi coràm Deo, qui scrutatur corda.

12. *Deus judex justus, fortis, et patiens : numquid irascitur per singulos dies?* Sensus est, juxtà Bellarm. Deum judicem justum, qui simul est fortis et patiens, non semper irasci, vel comminari tantùm, sed aliquandò reipsâ effundere iram suam gravissimè puniendo. Id quod dicitur adversùs eos, qui videntes Deum sæpè minari multa mala peccatoribus, et tamen differre executionem, minas Dei contemnunt. Hunc autem hujus versiculi sensum esse, colligitur ex sequenti.

13. *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit : arcum suum tetendit et paravit illum.* Probat Propheta, Deum non semper irasci, vel minari, sed aliquandò effundere iram, et inferre mala, quæ comminabatur. *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit*, id est, agitabit cædendo : nec solùm gladio percutiet, sed etiàm arcu, jàm enim *arcum tetendit, et paravit.* Utitur autem similitudine gladii, et sagittarum, ut significet Deum ferire tàm propè quàm longè. Quandò causa mali no-

bis illati proxima est, et manifesta, tunc Deus quasi gladio ferit: quandò causa mali remota est, et occulta, tunc Deus videtur eminùs jaculari sagittas suas.

14. *Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.* Ne putaremus sagittas Dei facilè posse repelli, aut vitari, ait Propheta, eas sagittas esse *vasa mortis*, id est, instrumenta mortifera, et sagittas effectas seu fabricatas *ardentibus*, id est, ex ardenti materiâ, ut sint tela ignita, quæ velocissimè et summâ vi penetrant omnia. Porrò nomen vasis passìm accipitur in Scripturis pro instrumento, ut Psalm. 70. Isaiæ 22, etc.

15. *Ecce parturiit injustitiam: concepit dolorem, et peperit iniquitatem.* Tribus sequentibus versiculis ostendit sagittas Dei, ùt verè ignitas velocissimè et summâ vi ferri, ut vitari non possint. Nam illâ ipsâ actione, Dei providentiâ sic disponente, quâ peccatores nocere parant justis, se ipsi occidunt. *Ecce*, inquit, *parturiit injustitiam* peccator videlicèt, injustum aliquod opus adversùs justum effecit. Porrò hìc *parturiit*, non est aliquid diversum à voce *peperit*, sed omninò idem: explicat enim statìm clariùs, quo semine parturierit, sivè pepererit, dùm ait: *Concepit dolorem, et peperit iniquitatem.* Concipitur enim semen, et paritur fœtus. Conceptio doloris est conceptio invidiæ, sivè odii in proximum, quæ sunt semina multorum malorum, et rectè conceptio invidiæ, vel odii dicitur conceptio doloris, quià invidia et odium torquent, et disrumpunt animum invidentis, et odio habentis. Ex hoc malo semine concepto paritur opus iniquum, ùt cædes, rapina, detractio, falsum testimonium, et similia.

16. *Lacum aperuit, et effodit eum: et incidit in foveam, quam fecit.* Dixerat peccatorem peperisse iniquitatem contrà justum, addit, aperuisse etiàm lacum, seu foveam. Significat autem his similitudinibus, peccatorem aliquandò apertè, aliquandò occultè moliri malum justis. Incipit jàm ostendere, mala illa peccatorum solis peccatoribus ipsis nocere, et hunc esse gladium, sivè sagittas Dei: et incipit ab ultimo malo, quià in illo desierat. *Aperuit*, inquit, *lacum*, seu foveam, ùt justus, nesciens ibi foveam esse, in eam ca-

deret, sed ipse prior in eam incidit, qui eam foderat.

17. *Convertetur dolor ejus in caput ejus : et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.* Non solùm mala occulta, ùt apertio foveæ, sed etiàm manifesta, ùt odium, sivè invidia concepta, quæ multis signis prodit exteriùs : et ipsa mala ex odio et invidiâ profecta, ùt cædes, rapinæ et similia, in auctorem, Deo sic disponente, recident. Exempla sunt Saül et David, Christus et Judas, Martyres et persecutores.

18. *Confitebor Domino secundùm justitiam ejus : et psallam nomini Domini altissimi.* Concludit cum laude Dei. *Confitebor Domino*, id est, laudabo Dominum *secundùm justitiam ejus*, id est, laudabo proùt meretur ejus justitia, quæ tàm admirandis modis liberat justos, punit injustos. *Et psallam nomini Domini altissimi*, sivè hymnum dicam Domino altissimo, id est, supremo judici, qui sedet in altissimo solio super omnes alios judices.

PSALMUS VIII.

SYNOPSIS.

Deprædicat magnitudinem excellentiæ divinæ, ex tot et tàm multis ejus operibus, inter quæ cùm nobilissimum sit homo, et inter homines Christus, hinc jure Christo appropiatur hic psalmus Matth. 21. *et Hebr.* 2.

Titulus hujus psalmi est iste : *In finem pro torcularibus, Psalmus David.* Quid autem sit *pro torcularibus*, difficile est divinare. Aliqui putant significare genus instrumenti musici. Ss. Athan., Hier., Chrys. et Aug. *per torcularia* mysticè intelligunt Ecclesias Christianorum, in quibus reperitur expressum vinum sanguinis Christi, gratiarum et virtutum. Bellarminus fatetur hìc, se nondùm satìs assequi hujus tituli, utì etiàm multorum aliorum intelligentiam.

℣. 1. D*OMINE Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universâ terrâ!* Ex consideratione magnitudinis Dei, rapitur David in admirationem, quòd

tantus Deus tanti faciat, hominem, qui est pulvis et cinis, ut eum visitare, et plurimis ac maximis beneficiis ornare dignatus sit. Dicit autem nomen Dei esse *admirabile*, quià licèt pauci reipsà mirentur, cùm pauci sint, qui considerent opera Dei : tamen ipsum Dei nomen est admiratione dignissimum, cùm omnes creaturæ assiduè laudent Creatorem, et hoc modo plena est omnis terra glorià Dei : quià quidquid est in terrâ, etiamsì minimum quid videatur, potentiam et sapientiam Creatoris infinitam manifestat.

2. *Quoniam elevata est magnificentia tua super cœlos.* Ratio redditur, cur sit tàm admirabile nomen Domini in universâ terrâ, quià videlicèt magnificentia Dei est altior cœlo, id est non capitur cœlo; tanta est, ut totus mundus eam capere non possit. Porrò magnificentia virtus est magnorum principum, qui magnis sumptibus vel ingentia palatia aut civitates ædificant, vel multos famulos, aut etiàm integros exercitus alunt, vel amplissima dona in alios conferunt. Deus autem ædificavit palatium totius mundi, cujus pavimentum est orbis terræ, et tectum est cœlum. Alit omnia viventia, quæ sunt innumerabilia : denique donavit Angelis sanctis, et donaturus est hominibus justis regnum amplissimum, non temporale sed æternum. Verè igitur magnificentia ejus maxima est.

3. *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos : ut destruas inimicum et ultorem.* Potest hic versus duobus modis intelligi. Primò ut per infantes et lactentes intelligantur homines, qui reverà comparatione Angelorum sunt velùt infantes, præsertìm circà intelligentiam rerum divinarum. Ergò, inquit, *ex ore* mortalium hominum perfecisti laudem, revelans eis gloriam tuam *propter inimicos tuos*, id est, ad confusionem superborum Angelorum, *ut destruas inimicum et ultorem*, id est, ut perdas sapientiam primarii inimici tui diaboli, et defensoris, sivè ultoris ejus, id est, agminis Angelorum rebellium qui illum secuti sunt. Secundò, per infantes et lactentes possunt intelligi homines humiles, et parvuli in oculis suis, et imperiti scientiarum sæcularium, quales fuerunt

multi Prophetæ et Apostoli, et multi alii, et etiam verè pueri, qui in tenerâ ætate perfectè jàm cognoverunt gloriam Dei, et admirabile nomen ejus. In hoc sensu allegavit Dominus hunc Psalmum Matth. 21, *Nunquàm legistis, quià ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem?* Inimici autem dicuntur sapientes hujus mundi, et defensores illorum, qui quamvis Deum cognoverint, tamen non sicùt Deum glorificaverunt, ideò insipientes facti sunt, ùt Apostolus docet ad Rom. 1.

4. *Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum: lunam et stellas, quæ tu fundâsti.* S. David ponit se in numero horum infantium laudantium Deum; quasi dicat certè *ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem*, nàm ego unus ex illis, quippè qui Pastor ovium eram, tuas laudes perficiam. *Quoniam videbo cœlos tuos, etc.* Id est, considerabo attentè admirabile illud opus manuum tuarum, et indè laudabo te tanti operis Creatorem. Non dicit opera brachiorum, sed *digitorum*, ut ostendat summâ facilitate cœlos à Deo conditos fuisse. Prætereà non meminit solis, sed lunæ tantùm et stellarum, quià tempore nocturno contemplari solebat. Denique verbum *fundasti*, significat cœlum, lunam et stellas ex nihilo creata, quasi dicat: Quæ tu à fundamento fecisti, cùm anteà nihil eorum extaret.

5. *Quid est homo, quòd memor es ejus: aut filius hominis, quoniam visitas eum?* Miratur, quòd tantus Dominus Creator cœli et terræ dignatur recordari hominis, qui pulvis et cinis est. Quià verò istud recordari in Deo non est simplex memoria, sed est recordari ad benefaciendum, addit explicans, *aut filius hominis, quoniam visitas eum.* Visitatio autem significat specialem providentiam, quam Deus habet ergà homines, sed præcipuè illam, quam Deus ostendit, cùm venit in hunc mundum, et assumpsit humanam naturam, et in terris visus, et cum hominibus conversatus est. Et hæc visitatio (de quâ Zacharias in cantico, Luc. 1. *Benedictus Dominus Deus Israël, quià visitavit, et fecit redemptionem plebis suæ.* Et infrà, *visitavit nos Oriens ex alto*) maximè meretur admirationem illam, *Quid est homo, etc.*

6. *Minuisti eum paulò minùs ab Angelis, gloriâ et honore coronâsti eum : et constituisti eum super opera manuum tuarum.* Commemorantur tria beneficia Dei erga naturam humanam. Quòd homo sit conditus à Deo tàm nobilis naturæ, ut non sit inferior Angelis, nisi modicum : deindè, quòd sit ornatus glorià et honore præ omnibus aliis inferioribus creaturis, quià sit factus ad imaginem et similitudinem Dei, ratione et libero arbitrio præditus, denique quòd acceperit potestatem et dominium in omnia opera Dei, ac præsertìm in animalia; ideò subjungit :

7. *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves et boves universas, insuper et pecora campi :* 8. *Volucres cœli, et pisces maris qui perambulant semitas maris.* Per oves et boves intelliguntur omnia animalia domestica; per pecora campi, animantia sylvestria, quæ liberè vagantur per campos.

9. *Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universâ terrâ!* Repetit primam sententiam, ut ostendat illam esse quasì conclusionem, quam in toto psalmo declarare, et approbare intendebat, quasì dicat : jure igitur, ac meritò exclamavi : *Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universâ terrâ!*

PSALMUS IX.

SYNOPSIS.

Tractatur hìc propheticè de Filio Dei, qui in carne humanâ delitescens, et novo bellandi genere pugnans, vicit diabolum et exercitum ejus, quod Apostolus (Coloss. 1) vocat mysterium absconditum à sæculis. Hinc psalmus iste hunc habet titulum : In finem pro occultis filii, Psalmus David : *Cùm igitur nomen* filii *hoc loco ponitur absolutè, et præcedit nomen* occulti, *sivè arcani, id est, mysterii reconditi, rectè intelligimus, inquit Bellarminus, hìc tractari dictam materiam.*

℣. 1. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo : narrabo omnia mirabilia tua.* Proponit materiam psalmi;

quæ erit laudatio Dei propter opera ejus mirabilia. Omnia mirabilia significat, rem laudandam tàm esse universalem, ut quasi compendio quodam comprehendat omnia opera mirabilia Dei. Et verè talis fuit redemptio generis humani, opus summæ misericordiæ, in quo quasi recapitulantur omnia beneficia Dei.

2. *Lœtabor et exultabo in te : psallam nomini tuo, Altissime.* Idipsum aliis verbis significat, quòd scilicèt lætabundus, et exultans Deum laudare, et in gloriam ejus illa mirabilia cantare velit.

3. *In convertendo inimicum meum retrorsùm : infirmabuntur, et peribunt à facie tuâ.* Incipit narrare victoriam Christi contrà diabolum et satellites ejus, et loquitur in personâ totius Ecclesiæ. *In convertendo inimicum meum retrorsùm*, id est, cum convertetur inimicus meus diabolus retrorsùm, fugere videlicèt insipiens à facie tuâ : tunc omnes ejus milites *infirmabuntur*, *et peribunt*, id est, cognitâ fugâ sui ducis, debiles reddentur, et dilabentur et evanescent, ac si periissent.

4. *Quoniam fecisti judicium meum et causam meam : sedisti super thronum qui judicas justitiam.* Reddit causam, quare futurum sit, ut diabolus fugiat, et totus ejus exercitus dissipetur. *Quoniam* inquit, tu, Domine, Fili Dei, *fecisti judicium meum et causam meam,* id est, absolvisti judicium, et litem, ac controversiam, quæ erat generi humano, sivè Ecclesiæ cum diabolo. Diabolus enim prætendebat, genus humanum justè à se teneri captivum; sed Christus in cruce absolvit hanc litem, satisfaciens pro homine : undè subditur, *sedisti super thronum qui judicas justitiam,* ubì crucem vocat thronum, juxtà illud S. Leonis Serm. 8, de pass. : O ineffabilis gloria passionis! in quâ et tribunal Domini, et judicium mundi, et potestas est crucifixi. Atque hæc sunt verè occulta Filii Dei, ùt habetur in titulo psalmi. Qui enim in oculis Dei reus videbatur, et cum summâ ignominiâ pœnas luere; is illo ipso tempore in throno sedens justitiam judicabat, id est, justissimè judicabat, jàm pretio soluto hominem liberandum, et diabolum dominio spoliandum, et reipsâ *chirographum decreti, quod erat contrarium nobis*, ùt scribit Apostol. Coloss.

2 : *Tulit de medio, affigens illud cruci, et spolians principatus et potestates.*

5. *Increpâsti gentes, et periit impius : nomen eorum delêsti in æternum, et in sæculum sæculi :* Post debellatum diabolum per crucem, Dominus Christus per Apostolos increpavit gentes, *arguens mundum de peccato, de justitiâ, et de judicio,* ùt ipse Dominus futurum prædixit, et eo modo periit impius, id est, periit impietas idololatriæ, et homo de impio factus est pius. Et non solùm periit impius, qui tunc erat, sed delevit Christus nomen eorum, id est gentilitatis et idololatriæ in æternum, ut non ampliùs sint redituræ, quasì stirpitùs eradicatæ, id quod jàm videmus ità impletum, ut ne Judæi quidem colant ampliùs idola, qui ad ea colenda propensissimi erant. Istud *in æternum, et in sæculum sæculi,* significat durationem nunquàm finiendam.

6. *Inimici defecerunt frameæ in finem : et civitates eorum destruxisti.* Reddit causam, cur non sit reditura idolatria, quià perierunt arma diaboli, et civitates ubì habitabat, ità, ut non habeat, nec undè offendat, nec ubì se defendat. Illud *inimici* est genitivi casùs, et *framea* significat gladium, ut sensus sit : Defecerunt gladii hostis nostri diaboli usque in finem, sivè in æternum : per gladios inimici intelligi possunt tentationes sivè suggestiones diaboli; dicuntur autem isti gladii defecisse, quià jàm nihil nocere possunt armatis fide Jesu Christi. Per civitates autem diaboli intelligi possunt homines infideles, in quibus diabolus liberè regnat. Destruxit Christus has civitates, dùm per totum mundum idola sustulit.

7. *Periit memoria eorum cum sonitu : et Dominus in æternum permanet.* Sensus est, periisse memoriam idololatrarum et ipsorum idolorum, et totius regni Satanæ cùm magno strepitu et *sonitu.* Repugnavit enim mundus totus, et ipsi Reges et Imperatores totis viribus conati sunt idola defendere; sed quò magis mundus fremebat, eò magìs idololatria cadebat, et memoria ejus abolebatur. Denique finito strepitu persecutionum memoria quoque idololatriæ periit : Christus *Dominus* autem et ejus memoria nunquàm peribit, et *in æternum permanet.*

8. *Paravit in judicio thronum suum : et ipse judicabit orbem terræ in æquitate, judicabit populos in justitiâ.* Post Christi mortem et resurrectionem, *data est ei omnis potestas in cœlo et in terrâ.* Id hoc loco David commemorat, quasì dicat : Post certamen cum diabolo, Dominus *paravit*, sivè, ùt sonat vox hebræa, stabilivit *thronum suum in judicio*, id est, ad judicandum, *et ipse judicabit orbem terræ*, id est, populos omnes totius mundi *in æquitate et justitiâ.* Idem est autem hìc æquitas et justitia.

9. *Et factus est Dominus refugium pauperi : adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Ex eo, quòd deinceps regnabit Christus Dominus, et judicabit justè, colligit Propheta magnam consolationem pauperum, qui aliàs à potentibus opprimi solent : quasì dicat, non timeant ampliùs pauperes, quià Dominus in cœlo sedens factus est refugium pauperum. Et rursùs idipsum aliis verbis repetit : *Adjutor*, inquit, *in opportunitatibus*, id est, temporibus opportunis, quandò videlicèt necessitas id requirit, nimirùm *in tribulatione.* Tunc enim opportunè divinum præbetur auxilium, quandò tribulatione urgemur, et deficit humana consolatio. Adimpletur autem hæc promissio in omnibus, qui Deum verè quærunt, et timent. Ideò subjungit :

10. *Et sperent in te, qui noverunt nomen tuum : quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine.* Mutatio personæ frequens est in psalmis (ùt suprà insinuavimus), et sæpè nascitur ex affectu novo, qui Davidi inspirabatur, dùm laudes Dei caneret. Meritò, inquit, in te sperare possunt in angustiis suis omnes, *qui noverunt nomen tuum*, id est, qui non solùm sonant voce nomen Dei; sed probè intelligunt, quid significet, et ex nomine isto rectè intellecto cognoscunt potentiam et misericordiam Dei. Ideò meritò in te sperare possunt amici tui, *quoniam non dereliquisti*, id est, nunquàm dereliquisti *quærentes te.* Dicuntur autem quærere Deum, qui cupiunt ejus gratiam, et student toto corde placere illi.

11. *Psallite Domino, qui habitat in Sion : annuntiate inter gentes studia ejus.* Post apostrophen ad Deum, ex eodem fervore spiritûs facit aliam ad homines, exhor-

tans, ut ipsi quoque Deum laudent, et alios ad laudandum excitent. Dicitur Dominus habitare *in Sion*, ut distinguatur Deus verus à diis falsis, qui habitant in delubris et fanis Ethnicorum. Illud autem *studia ejus*, significat cogitationes, consilia, molimina, adinventiones, opera Dei mirabilia, quæ relucent in redemptione generis humani. Itaque sensus est : Cantate Deo vero psalmum, laudantes eum, et annuntiate inter gentes mirabiles cogitationes, et mirabilem industriam, adeòque mirabilia opera ejus, ut omnes gentes hæc audientes illum laudent.

12. *Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est : non est oblitus clamorem pauperum.* Redit ad id, quod dicebat, Dominum justum Judicem esse, refugium pauperum in tribulatione : et respondet tacitæ objectioni, quæ poterat fieri, quià videmus interdum pauperes pios opprimi, et etiàm innocenter occidi. Laudate, inquit, Deum, quoniam etiamsì videatur aliquandò oblivisci pauperum suorum, tamen non ità est, sed *requirens*, id est, inquirens in vitam hominum, discutiens acta singulorum, *recordatus est sanguinem* innocentium injustè effusum, et *non est oblitus clamorem* eorum, qui, dùm opprimerentur, clamaverunt ad eum. Deus autem recordatum esse sanguinem suorum, patebit suo tempore, quandò et opprimentium pœna et oppressorum gloria manifestabitur.

13. *Miserere mei, Domine : vide humilitatem meam de inimicis meis.* Est vox Ecclesiæ contrà persecutores. Vide *humilitatem*, id est, abjectionem meam, ùt in græco, vel afflictionem, ùt in hebræo habetur, de inimicis meis, id est, ex inimicis meis provenientem.

14. *Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.* Tu, Domine, ait Ecclesia, miserere mei, *qui me exaltas*, id est, longè facis à *portis mortis*, sive inferni. Per has portas videtur intelligenda multitudo hostium infernalium. *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Matth. 16. Pulchrè autem opponuntur portæ mortis portis *filiæ Sion*, id est, portis Jerusalem : quia portæ mortis seu inferni in loco infimo sunt, portæ Jerusalem in monte excelso :

in portis mortis congregatur populus infernalis, in portis Jerusalem populus Dei; portæ mortis bella emittunt, portæ Jerusalem in pace fundatæ sunt. Itaque exaltatur Ecclesia à *portis mortis*, ut annuntiet laudem Dei *in portis filiæ Sion*, id est, liberatur à tentationibus et bellis, ut gratiam liberatoris agnoscat, et laudet coràm Angelis Dei, qui sunt in portis cœlestis Jerusalem.

15. *Exultabo in salutari tuo: infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt.* Dùm me exaltàsti de portis mortis, *exultabo in salutari tuo*, id est, in salute mihi à te donatà. Quoniam *gentes*, quæ mihi interitum paraverunt, in ipsum interitum *infixæ sunt*, id est, persecutio inimicorum mihi non nocuit, sed ipsis. Ità Bellarm. et le Blanc.

16. *In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.* Non solùm aperta persecutio, sed etiàm occulta, quæ veluti laqueus tendebatur, auctoribus perniciosa fuit, non mihi.

17. *Cognoscetur Dominus judicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.* Ex hoc mirabili judicio Dei, qui convertit arma et fraudes hominum impiorum in se ipsos, colligit David fore, ut cognoscatur Deus. *Cognoscetur Dominus judicia faciens*, id est, cognoscetur esse Deus verus et summus, dùm judicia facit tàm admiranda : nàm per ejus providentiam *in operibus manuum suarum comprehensus est peccator :* nimirùm dùm incidit in interitum, quem aliis paraverat, et in laqueum, quem aliis tetenderat.

18. *Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliviscuntur Deum.* Non imprecatio, sed prophetia est, impios ad inferos descensuros. Dicuntur autem peccatores conversuri (vel potiùs reversuri in infernum, ùt in hebræo est), quià indè venerunt, quà peccatores sunt. Deus enim fecit hominem rectum, sed diabolus eum peccatorem fecit. Quod sequitur, *omnes gentes, quæ obliviscuntur Deum*, explicat, qui sint peccatores reversuri in infernum, illi nimirùm omnes qui obliviscuntur Deum. Oblivio enim Dei est radix omnium peccatorum.

19. *Quoniam non in finem oblivio erit pauperis : patientia pauperum non peribit in finem.* Dicit, ideò peccato-

res, qui pauperes opprimere solent, in infernum detrudendos, quoniam Deus vindictam aliquandò sumet de oppressione pauperum suorùm. Quamvìs enim ad tempus videatur non recordari eorum: tamen non obliviscetur eorum usque in finem, sed aliquandò recordabitur, et proindè *patientia*, sivè expectatio *pauperum non peribit in finem*, id est, in æternum.

20. *Exurge, Domine, non confortetur homo: judicentur gentes in conspectu tuo.* Posteaquàm prædixit interitum impiorum, rogat Deum, ut incipiat coërcere impios. *Exurge, Domine, non confortetur*, id est non prævaleat *homo*, qui pulvis est, contrà Deum factorem suum, *judicentur gentes in conspectu tuo*, id est, judicium contrà eos à facie tuâ prodeat.

21. *Constitue, Domine, legislatorem super eos: ut sciant gentes quoniam homines sunt.* Judicium contrà gentes, quæ persequebantur Ecclesiam, manifestum fuit, quandò subjectæ fuerunt Principi christiano. Tunc enim intellexerunt gentiles, se homines esse infirmos videlicèt, et contrà Christum prævalere non posse. Id prædicit Propheta per modum precantis. Bellarminus per *legislatorem* intelligit Constantinum, Jovianum, Valentinianum et similes.

Hic notandum est, quod Hebræi in sequenti versu incipiant psalmum decimum, sed hanc distinctionem 70 Interpretes non fecerunt.

22. *Ut quid, Domine, recessisti longè, despicis in opportunitatibus, in tribulatione?* In principio psalmi exultabat David in spiritu ob occulta mysteria Filii Dei, qui moriendo debellavit aëreas potestates, et gentilitatem atque idola destruxit. Deindè in fine prioris partis et in hâc posteriore prædicit persecutiones Ecclesiæ, tùm à gentibus, tùm ab aliis malis hominibus excitatas, quæ interdùm ità crescunt, ut videatur Deus oblitus esse populi sui, quem tàm gloriosè liberaverat. Et quià dixerat paulò antè: *Factus est Dominus refugium pauperi, adjutor in opportunitatibus, in tribulatione*, ideò nunc respiciens aliud tempus, quo, Deo permittente, pauperes opprimuntur à potentioribus, ait: *Ut quid, Domine,*

recessisti longè, id est, ità permittis impios grassari in justos, ac si non adesses, sed longè recessisses? *Despicis* tuos pauperes videlicèt *in opportunitatibus*, quandò opportunum esset eos juvare, nempe *in tribulatione*.

23. *Dùm superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.* Videtur sensus esse: *dùm superbit impius*, id est, dùm impius prosperè agit, et gloriosus apparet, tunc *incenditur pauper*, id est, scandalizatur, et uritur æstu cogitationum justus pauper: *comprehenduntur in consiliis, quibus cogitant* (est Græcismus; nos enim diceremus: in consiliis, de quibus, vel quæ cogitant), id est, uterque tàm impius gloriosus, quàm justus pauper comprehenditur, et illaqueatur consilio, id est, cogitatione suâ. Nàm impius cogitat sibi deberi illam felicitatem, et ipse se decipit: justus verò videns impium prosperè agere, cogitat, quid hoc sibi velit, et magis ac magis se involvit. Ità Bellarminus. Porrò hæc videtur ratio versûs superioris. Ideò enim rogavit Propheta Deum, ut non despiceret pauperem in tribulatione, quià prosperitas impiorum, et impiis, et justis nocet, dùm illi superbiunt, isti scandalizantur.

24. *Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ: et iniquus benedicitur.* Reddit causam Propheta, cur ex prosperitate surperbiat impius, et uratur pauper; quià videlicèt peccator malè agat, et tamen dives et potens laudatur à multis, quasi benè agat, et desideria animæ ejus, sive desideria ipsius (est enim phrasis hebraica), quamvis iniqua et injusta approbantur, et hinc fit, ut iniquus benedicatur, cùm maledici potiùs mereretur.

25. *Exacerbavit Dominum peccator: secundùm multitudinem iræ suæ non quæret.* Pergit explicare malitiam peccatoris superbi. *Exacerbavit Dominum peccator:* et cùm deberet omni studio quærere reconciliationem, *secundùm multitudinem iræ suæ non quæret*, id est, propter magnitudinem iræ suæ in pauperes afflictos, non quæret Deum, vel reconciliationem cum Deo. Ira enim, et arrogantia excæcat mentem, ut non cogitet peccator, quantum malum sit, exacerbasse Dominum. Ità Tirin. Bellarm. et alii.

26. *Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ sunt*

viæ illius in omni tempore. Excæcatus peccator non cogitat Deum, ex quo sequitur, quòd nullo tempore dirigat viam suam ad Deum, sed ad carnalia desideria explenda : et ideò omnes viæ, id est, omnia opera ejus sunt inquinata sorde concupiscentiæ.

27. *Auferuntur judicia tua à facie ejus : omnium inimicorum suorum dominabitur.* Id, quod eum convertere posset à viâ malâ, cogitatio videlicèt terribilium judiciorum tuorum, longè est à corde ipsius : et ideò sinè ullo timore Dei dominatur omnium inimicorum suorum, id est, tyrannicè opprimit omnes quos inimicos suos putat.

28. *Dixit enim in corde suo : Non movebor, à generatione in generationem, sinè malo.* Notatur hìc confidentia vana impii, cogitat enim apud se, nihil sibi nocere posse. *Dixit in corde suo : Non movebor,* id est, nemo me commovere poterit, nec dejicere à statu meo : *à generatione in generationem, sinè malo,* supplendum est, *ero,* ùt in hebræo clarè apparet, et sic etiàm vertit S. Hieron.

29. *Cujus maledictione os plenum est, et amaritudine, et dolo : sub linguâ ejus labor et dolor.* Descripsit Propheta, quale sit cor impii, quod videlicèt non cogitat Deum, etc.; nunc describit, quale sit os, descripturus posteà, qualia sint opera. Dicit igitur *os impii* esse *plenum maledictione, amaritudine et dolo.* Ad maledictionem pertinent blasphemiæ in Deum, et convitia in homines : ad amaritudinem, detractiones, murmurationes, contentiones, et alia odium et rancorem testantia; denique ad dolum, contumeliæ, perjuria, mendacia. Quòd additur *sub linguâ ejus labor et dolor,* significat effectum horum malorum : eò enim tendunt omnia verba impii, ut laborem et dolorem afflictis afferant.

30. *Sedet et insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.* Hìc jam describuntur mala opera, id est, oppressiones pauperum. Est autem metaphora ducta ab iis qui latent intrà vestibula domûs, ut observent transeuntem, quem interficere cupiunt. Significatur autem impios et potentes, adjunctis sibi sociis aliis divitibus, et potentibus variis artibus, et dolis circumvenire pauperes, eosque ad extremam perniciem adducere.

31. *Oculi ejus in pauperem respiciunt : insidiatur in abscondito, quasì leo in speluncâ suâ.* 32. *Insidiatur, ut rapiat pauperem ; rapere pauperem dùm attrahit eum.* 33. *In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, et cadet, cùm dominatus fuerit pauperum.* Quod dixerat suprà, exponit in his tribus versibus, varians metaphoras. Nàm in 30 ℣. comparavit oppressorem homini insidianti alteri homini. In 31 comparat leoni insidianti aliis bestiis debilioribus. In 32 et 33 comparat homini tendenti laqueos bestiis, et capienti eas. Porrò versiculi duo posteriores sic intelligendi sunt. *Insidiatur, ut rapiat pauperem, rapere* autem *pauperem* conatur tunc, cùm *eum* ad se *attrahit* alliciendo incautum. *In laqueo* verò *suo* jàm captum *humiliabit*, id est, opprimet, et *inclinabit se* super eum, et in eum *cadet*, id est, super eum irruet, *cùm dominatus fuerit pauperum*, id est, cùm illis planè potitus fuerit.

34. *Dixit enim in corde suo : Oblitus est Deus, avertit faciem suam, ne videat in finem.* Repetit causam tantæ impietatis, nimirùm, quià impius cogitat apud se, Deum non curare res humanas, nec unquàm esse curaturum.

35. *Exurge, Domine Deus; exaltetur manus tua : ne obliviscaris pauperum.* Rogat Deum ut impios coërceat. *Exurge*, inquit, quasì à somno, et *exaltetur manus tua* ad percutiendum. Manus enim dormientis, vel quieti hominis demissæ, et sæpè complicatæ esse solent.

36. *Propter quid irritavit impius Deum? dixit enim in corde suo : Non requiret.* Iterùm repetit causam, cur impius Deum irritet peccando, eam esse : quià cogitat Deum ista non requirere.

37. *Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras : ut tradas eos in manus tuas.* Refellit Propheta illam causam, q. d. Imò *vides*, O Deus, et requiris, quod ex eo apparet, quià tu *laborem et dolorem* miserorum *consideras*, ut cùm impleta fuerit mensura, *tradas impios in manus tuas* puniendos.

38. *Tibi derelictus est pauper : orphano tu eris adjutor.* Meritò iste consideras, quià tibi Patri omnipotenti incumbit cura eorum præcipuè, qui sunt destituti omni auxilio.

39. *Contere brachium peccatoris, et maligni: Quæretur peccatum illius, et non invenietur.* Id est, potentiam et robur peccatoris *contere*, et sic humiliatus resipiscet, nec ampliùs peccabit : Ideò *quæretur* posteà *peccatum ejus, et non invenietur.* Juxtà illud, quod alibì dicit : *imple faciem illorum ignominiâ, et quærent nomen tuum.*

40. *Dominus regnabit in æternum, et in sæculum sæculi : peribitis, gentes, de terrâ illius.* Prædicit futurum, quod ut fieret, oraverat. *Dominus*, ait, semper *regnabit*, invitis inimicis ejus, imò ipsi inimici peribunt, et exterminabuntur *de terrâ illius*, id est, de orbe terrarum universo, *quià Domini est terra et plenitudo ejus.*

41. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus : præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Quod futurum est, ponit tanquàm præteritum, propter certitudinem, nec dicit orationem, sed *desiderium pauperum*, ut ostendat celerem exauditionem, q. d. Deus, qui scrutatur corda, non expectabit orationem, sed ipsum desiderium, quod orationem præcedere solet, exaudiet. Idem verò est, desiderum, et præparatio cordis; desiderium enim est præparatio ad orandum.

42. *Judicare pupillo et humili, ut non apponat ultrà magnificare se homo super terram.* Exaudivit Dominus desiderium pauperum, *judicare pupillo et humili*, id est, ad hoc exaudivit, ut judicet causam pupilli et humilis contrà ipsos eorum oppressores, ne deinceps *homo*, qui est *super terram*, audeat superbire contrà Deum, qui est in cœlo.

PSALMUS X.

SYNOPSIS.

Est cohortatio ad confidentiam tempore calumniarum et aliorum persecutionum. Loquitur David in personâ cujuslibet justi, prævidens quodammodò illud Apostoli : Omnes, qui piè vivere volunt, persecutionem patientur. 2. *Timoth.* 3. *Cæterùm de hujus psalmi titulo, qui est :* In finem, Psalmus David, *suprà jam dictum est.*

℣. 1. *In Domino confido, quomodò dicitis animæ meæ : Transmigra in montem sicut passer?* Est vox justi, qui pulsatur tentatione desperationis, ut vocationem suam deserat ob multitudinem calumniatorum. *In Domino,* inquit, *confido*, qui ubiquè est, *quomodò dicitis animæ meæ*, cur mihi persuadere conamini (alloquitur vel dæmones tentantes, vel ipsas internas suggestiones, sivè cogitationes à diabolo immissas), *transmigra in montem sicut passer*, id est, desere vocationem et abi ad locum ubi nullæ sunt tentationes, nulla pericula. Passeres enim, cùm timent aucupes, volant ad cacumina montium, ad quæ aucupes ascendere non possunt. Tales montes respectu tentationum nulli sunt, nisi in imaginatione hominum, qui, cùm graviter tentantur, sæpè putant mutatione loci posse molestiam illam declinari, et qui desperant, ipsam etiàm violentam mortem eligunt, ad quam fugiant, tanquàm ad montem.

2. *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetrâ, ut sagittent in obscuro rectos corde.* Hæc est ratio, cur potissimùm fugiendum sit ad montem, et deserenda vocatio præ nimiò timore, quem tentatio suggerit, videlicèt, quia mali homines assiduè persequuntur justos, sivè calumniis, sivè aliâ ratione. Comparat autem calumnias et alias persecutiones, sagittis quæ jaciuntur in obscuro : ut significet eas calumnias, vel persecutiones non solùm graviter

ferire, sed etiàm vix caveri posse. Dicitur, *paraverunt sagittas in pharetrâ*, ut significetur, non solùm peccatores intendisse arcum, ut semel jacerent sagittam, sed etiàm implêsse pharetram sagittis: ut sæpiùs jaculari possent.

Hi duo versus: *In Domino confido, etc.*, et *Quoniam ecce peccatores, etc.*, etiàm hunc sensum habere possent: Non licet jàm esse recto corde, quoniam tenduntur undique insidiæ rectis corde, ideò vel opportet in montem inaccessum extrà homines recedere, quod fieri non potest: vel cedendum est consuetudini, et deserenda via justitiæ. Sed huic tentationi respondet justus: *In Domino confido*, et ideò nec in montem inhabitabilem abibo, nec deseram viam justitiæ.

3. *Quoniam, quæ perfecisti, destruxerunt: justus autem quid fecit?* Confirmat per apostrophen ad Deum, verum esse, quòd peccatores injustè persequantur justos. Nàm peccatores *destruxerunt* ea, *quæ* tu *perfecisti*, id est, leges, consilia et ordinationes tuas, dùm non solùm non reddunt bona pro malis, ùt tu jubes, sed reddunt mala pro bonis, sine ullâ causâ calumniando et persequendo justos. *Justus autem quid fecit?* hoc est, justus non dedit eis ullam occasionem, sed ipsi oderunt justos gratis.

4. *Dominus in templo sancto suo: Dominus in cœlo sedes ejus.* Incipit rationem dare, cur in Domino confidere se dixerit, et non timeat insidias impiorum: quià videlicèt Dominus omnium in cœlo sedet judex, undè omnia videat, et omnes subjectos habeat. *Dominus in templo sancto suo*, subintelligitur, sedet. Vocat autem templum sanctum Dei, cœlum summum, quod est templum non manu factum. Idem significat clarioribus verbis, dùm ait: *Dominus in cœlo sedes ejus.* Est phrasis hebraica, pro: Sedes Domini est in cœlo, vel Dominus in cœlo sedem habet.

5. *Oculi ejus in pauperem respiciunt: palpebræ ejus interrogant filios hominum.* Ex throno illo altissimo respicit Deus pauperes, proindè nihil mali accidere potest hominibus, Deo non sciente, aut non permittente, quæ est maxima consolatio justorum. Quod sequitur, declarat magis providentiam Dei. Non solùm enim Deus videt homines, sed vivendo discernit, ac

dijudicat bonos et malos, et omnia eorum opera : nàm illud, *palpebræ ejus interrogant*, nihil significat aliud, nisì oculi ejus perfectè discernunt : Quoniam enim psalmi poëticè sunt scripti, multis figuris scatent. Adeòque *palpebræ* ponuntur pro oculis, et oculi pro mente : item *interrogare*, pro exactè cognoscere, ac si exactissimè priùs interrogâsset et examinâsset.

6. *Dominus interrogat justum et impium : qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.* Non solùm Deus exactè cognoscit justum, et impium, sed etiàm pro meritis eos remunerat et punit. Et ideò *qui diligit iniquitatem, odit animam suam*, id est, seipsum, quoniam propter iniquitatem gravissimè punitur. Mira sententia est, et elegantissima : *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Nàm qui diligit iniquitatem, videtur diligere animam suam, id est, seipsum; quià ut sibi ipse satisfaciat, peccat et tamen reverà odit animam suam, et perdit. Hoc est, quod Dominus ait, *qui amat animam suam*, perdet eam, id est, qui malè se amat, verè se odit.

7. *Pluet super peccatores laqueos : ignis, et sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum.* Hæc est ratio, cur iniqui oderint animas suas, quià Dominus *pluet super peccatores laqueos;* id est, in hâc vitâ immittet laqueos in maximâ copiâ, quasi guttas pluviæ, in peccatores; id est, sinet eos involvi pluribus peccatis, percutiendo eos cæcitate et tradendo eos in reprobum sensum, quæ est pœna verè horrenda et gravissima : deindè in alterâ vitâ, *ignis, et sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum :* id est, portio et hæreditas ipsorum erit in gehennâ. Observandum est hìc, nomine calicis intelligi hæreditatem, ùt etiàm aliàs in Scripturâ sumitur. Dicitur fortè hæreditas *calix*, quià sicut calix in mensâ dividebatur inter convivas; ità hæreditas dividitur inter filios ejusdem patris. Pulchrè autem filiis diaboli, quibus Dominus ait, *vos ex patre diabolo estis*, tribuitur hæreditas, quam diabolus possidet, id est, pœna horribilis significata per ignem, et sulphur, et spiritum procellaram, id est, venti frigidissimi et vehementissimi in gehennâ.

8. *Quoniam justus Dominus, et justitias dilexit: æquitatem vidit vultus ejus.* Hæc vera ratio est, cur Deus tàm atrociter puniat impios, quià *justus* est ipse in se, et diligit *justitias*, id est, opera justa in omnibus aliis quos ad suam imaginem creavit. Id ipsum repetit, dicens : *æquitatem vidit vultus ejus.* Per æquitatem enim intelligitur rectitudo, quæ est quasì declaratio justitiæ, nàm agitur hìc de justitiâ universali, quæ complectitur omnes virtutes, et est quædam rectitudo totius hominis. Illud autem, *vidit vultus ejus*, non significat simplicem visionem, sed visionem approbationis, juxtà illud Psal. 1. *Novit Dominus viam justorum.*

PSALMUS XI.

Titulus est : *In finem pro octavâ, Psalmus David.* De hoc titulo dictum est in psalmo 6. neque imposterùm repetemus.

SYNOPSIS.

Est fidendum in Deo, et non in hominibus; quòd verba hominum plerumque sint fallacia; Dei autem semper verissima et fidelissima.

℣. 1. *SALVUM me fac, Domine, quoniam defecit sanctus : quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.* Tu, Domine, à periculis omnibus salva me, quoniam non est alius in quo fidere possim : nàm *defecit sanctus*, id est, vix invenitur in mundo aliquis verè pius, et misericors (id enim propriè sonat vox hebraica), nec solùm defecit misericors, sed etiàm verax. *Diminutæ sunt* enim *veritates à filiis hominum*, id est, vix invenitur, qui verum simpliciter dicat. Itaque periit ferè de terrâ misericordia, et veritas, seu fidelitas, ùt exponit S. Hieron.

2. *Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum : labia dolosa, in corde et corde locuti sunt.* Probat defecisse sanctum, sivè misericordem, quoniam homines ùt plurimùm non loquuntur proximis utilia et bona,

sed *vana*, quæ à periculis eruere non possunt, undè etiàm frustrà loquuntur, ùt vertit S. Hieron. Probat quoque defecisse veritatem, quoniam *labia dolosa*, id est, homines *in corde*, *et corde*, id est, duplici corde loquuntur, unum volentes loqui, et aliud volentes facere, sicque decipiunt.

3. ***Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam.*** Per modum imprecationis prædicit fore, ut omnes, qui decipiunt, decipiantur : et dùm putant se multum lucrari suis fraudibus, perdant omnia, et ipsi etiàm pereant in æternum. Illud, *et linguam magniloquam*, significat linguam se jactantem ob suos dolos et fraudes, ùt patet ex versu sequenti.

4. *Qui dixerunt : Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?* Explicat, cur conjunxerit linguam magniloquam cum labiis dolosis, quià videlicèt dolosi confidunt in linguâ suâ. *Qui dixerunt : Linguam nostram magnificabimus*, id est, linguam nostram magnificemus, illi tribuentes omnia nostra bona, quæ per illam lucramur. *Labia nostra à nobis sunt*, ex hebræo et græco constat sensum esse : labia nostra nobiscum sunt, pro nobis faciunt, à parte nostrâ pugnant. Itaque pergit Propheta explicare confidentiam, quam habent dolosi in suis labiis, tanquàm in instrumento optimo ad prævalendum aliis hominibus. Ideò subjungit, eos dicere : *Quis noster Dominus est?* q. d. Non agnoscimus ullum superiorem, cùm per instrumentum linguæ omnes alios subjiciamus.

5. *Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.* Docuit Propheta non esse confidendum in hominibus; nunc docet esse confidendum in Deo, cujus promissa fidelissima sunt : docet autem hoc, poëticè introducendo ipsum Deum loquentem, et promittentem auxilium suum humilibus, et afflictis. *Propter miseriam*, inquit, *inopum*, qui à dolosis decipiuntur et affliguntur, undè et gemere necesse habent : non differam auxilium, sed *nunc* exurgam eisque adero.

6. *Ponam in salutari : fiducialiter agam in eo.* Explicat, quid sit facturus, cùm surrexerit : *Ponam*, inquit,

in salutari, id est, collocabo eos in salute, stabiliam illos in salute, ut semper salvi consistant. *Fiducialiter agam in eo*, id est nemo me impediet : audacter, et liberè agam in hac re.

7. *Eloquia Domini, eloquia casta : argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.* Docet jàm Propheta promissionem Domini duobus illis versibus explicatam, non esse similem promissionibus hominum dolosorum, sed esse verissimam et fidelissimam. *Eloquia Domini*, inquit, *casta*, id est, munda et pura, non simulata, sed sincera, fidelia ùt sonat vox hebraica. *Argentum igne examinatum*, id est, sunt eloquia sivè promissa Dei veluti argentum verissimum, quod non solùm in igne probatum est, sed etiàm *probatum terræ*, id est, à populis terræ approbatum, videlicèt ab hominibus peritis metallorum. Quod est *purgatum septuplum*, id est : non semel, sed sæpiùs per fusionem (ùt exprimit vox hebræa) purgatum à scorià.

8. *Tu Domine servabis nos : et custodies nos à generatione hac in æternum.* Colligit ex dictis Deum facturum, quod promisit, q. d. Quare in te omnes spes meas, Domine, repositas volo; tu salvator noster eris, et custos ab hoc tempore usque in perpetuum. Ità Le Blanc.

9. *In circuitu impii ambulant : secundùm altitudinem tuam multiplicâsti filios hominum.* Quasi quæreret aliquis : Quid de impiis fiet, dùm tu servabis nos? Respondet : *Impii* intereà, dùm nos quieti sumus sub alis tuis, *in circuitu ambulant*, semper ambientes bona hujus mundi, et nunquàm ad finem desideriorum suorum pervenientes : semper autem erunt impii innumeri sic ambientes, dùm hic mundus durat; quià *secundùm altitudinem tuam*, seu judiciorum tuorum, id est, secundùm alta, profunda, arcana judicia providentiæ tuæ *multiplicâsti filios hominum*, qui terrena sapiunt, et stultorum infinitus est numerus, ùt ait Salomon.

PSALMUS XII.

SYNOPSIS.

Est oratio ad Deum tempore tentationis. Putant nonnulli, quòd David queratur de tardâ Dei ope in tàm diuturnâ Saülis persecutione.

℣. 1. *Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem? usquequò avertis faciem tuam à me?* Qui tentatur, duo mala pati solet, prava desideria in voluntate, et tenebras in intellectu. Quandò prava desideria valdè urgent, tunc videtur Deus oblivisci, et deserere animam : quandò tenebræ obscurant intellectum, videtur Deus avertere faciem suam ab animâ. Propter primum dicit homo in tentatione positus : *Usquequò, Domine, oblivisceris me in finem?* propter secundum ait : *Usquequò avertis faciem tuam à me.*

2. *Quamdiù ponam consilia in animâ meâ, dolorem in corde meo per diem?* Inverso jàm ordine queritur primò de tenebris, quas patitur : secundò de pravis desideriis, quæ invitus tolerat. *Quamdiù,* inquit, propter obscurationem intellectûs *ponam consilia in animâ meâ?* id est, varia consilia excogitabo, ut à malo præsenti liberari possim? quamdiù rursùs propter desideria infestantia cor meum, ponam *dolorem in corde meo?* id est, assumam dolorem, et tristis ero, idque per diem, sivè totâ die sinè intermissione. Ità Bellarmin. Alii sic interpretantur : Quamdiù anxiâ mente versabo curas et consilia, quibus evadam manus Saülis.

3. *Usquequò exaltabitur inimicus meus super me? respice et exaudi me, Domine Deus meus.* Tunc exaltatur inimicus super hominem, quandò opprimit eum, tùm ingerendo prava desideria, tùm tenebras offundendo. Ideò quasi vim patiens clamat ad Deum : *Usquequò exaltabitur inimicus meus super me?* Deindè invocat auxilium contrà utrumque malum. *Respice,* inquit, id est, converte faciem tuam. Deus enim lux est, et ideò

illuminat, cùm convertit faciem, vel respicit : in tenebris relinquit, dùm faciem avertit. *Et exaudi me,* id est, ne obliviscaris, ne deseras, adjuva exoratus.

4. *Illumina oculos meos, ne unquàm obdormiam in morte : nequandò dicat inimicus meus : Prævalui adversùs eum.* Clariùs eandem orationem repetit. *Illumina oculos meos,* id est, pelle tenebras mentis convertendo ad me faciem, meque respiciendo, *nequandò obdormiam in morte,* id est, ne consentiens desideriis in mortem animæ incidam. Illud, *ne unquàm obdormiam,* significat hominem cedendo tentationi quasi obdormiscere, nec ampliùs sentire cruciatum ex tentatione : sed quià ista quies non est salutifera sed mortifera, ideò additur, *in morte.* Addit deindè rationem, quare cupiat liberari à tentatione, ne per consensum in peccatum obdormiat, dicens : *Nequando dicat inimicus meus : Prævalui adversùs eum.* Id est, ne glorietur diabolus, à se victum servum Dei, quòd etiam in injuriam Dei cederet. Ità Bellarm., S. Augustinum sequens, qui omnia mysticè exponit. Le Blanc, verò, et alii ferè ex Theodoreto sic explicant : *Illumina oculos meos, etc.* Mentis afflictæ tenebras vultûs tui splendore dispelle, ne unquàm in Saülis manus incidens crudeli morte ab ipso afficiar : neve tandem capto illudens, glorietur, se fuisse potentiorem eo, cui specialem opem promiseras.

5. *Qui tribulant me, exultabunt, si motus fuero : ego autem in misericordiâ tuâ speravi,* q. d. Non sinè causâ dixi : *Nequandò dicat inimicus, etc.* Nàm *exultabunt, qui tribulant me, si motus fuero,* id est, non solùm si planè cessero tanquàm victus, sed etiàm, si paulisper nutare cœpero. Dæmones enim quàm maximè exultant, si virum aliquem perfectum etiàm ad incohandum tantùm peccatum induxerint. Porrò ex hoc versu colligit Bellarm. psalmum hunc scriptum esse pro liberatione justi à tentatione diabolicâ, non, ùt aliqui, de quibus diximus, voluerunt, pro liberatione Davidis à persecutione Saülis. David enim, inquit, in illâ persecutione quotidiè motus fuit loca mutans : Itaque non dixisset : *Si motus fuero, exultabunt, etc.,* quasi pro magno haberet, non moveri. Quod sequitur : *ego autem in misericordiâ*

tuâ speravi, est altera ratio, cur deceat eum juvari à Deo, quià nempè fretus misericordiâ Dei, et non viribus propriis tentatori resistat.

6. *Exultabit cor meum in salutari tuo : cantabo Domino, qui bona tribuit mihi, et psallam nomini Domini altissimi.* Hæc est ultima ratio, quâ Deum ad subveniendum flectere conatur, quià videlicèt liberatus à tentatione, non erit ingratus liberatori, sed corde, ore, et opere beneficium celebrabit. Ad cor pertinet : *Exultabit cor meum in salutari tuo*, id est, præ lætitiâ gestiet cor meum, cùm salutem obtinuerit eam à te recognoscendo, teque ob eam laudando. Ad os pertinent : *cantabo Domino, qui bona tribuit mihi*, protectio Dei, et liberatio à tentatione sunt maxima bona. Denique ad opera pertinet : *Et psallam nomini Domini, etc.* Nàm psallere est propriè manu citharam pulsare. Itaque promittit, se corde exultaturum, ore cantaturum, manu instrumentum musicum pulsaturum, ut totus homo serviat Dei laudibus. Cæterùm *psallere nomini Domini*, mysticè est opera consona cordi et verbis efficere.

PSALMUS XIII.

SYNOPSIS.

Est deploratio naturæ humanæ corruptæ, qualis præcipuè cernitur in infidelibus, in quibus nondùm cœpit sanari per gratiam.

℣. 1. *Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus.* Ad tantam insipientiam devenit humana natura in primo homine corrupta, ut inventus sit aliquis, qui tametsi voce non sit ausus negare Deum esse, tamen in corde suo dixerit : *Non est Deus.* Non significat David, unum certum hominem insipientem hoc dixisse, sed vult dicere, homines mente corruptos ad tantam cæcitatem pervenire, ut fiant insipientes etiàm circà ultimum finem, et cogitent nullum esse Deum, qui res humanas curet, et cui rationem reddere teneantur, *Dixit*, inquit,

insipiens, id est, homo ad summam insipientiam redactus, *dixit in corde suo : Non est Deus*, id est, cogitare cœpit, nullum esse Deum.

2. *Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis : non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Dixit propheta corruptam fuisse mentem et insipientem factam : nunc addit corruptam quoque fuisse voluntatem, ità ut plerùmque homines peccent, benè autem nunquàm faciant : aliud enim est, non peccare, aliud benè facere, si loquamur de opere absolutè et perfectè bono. Homines enim fide et gratiâ destituti, solis viribus corruptæ naturæ utentes, plerùmque peccant; sed aliquandò etiàm faciunt opera quædam bona moralia, quæ peccata dici non possunt : Sed non sunt perfectè, et absolutè bona, cùm ad summum bonum non perducant. Ita S. Aug. Disput., L. 4, in Julian. Ait igitur David : *Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis*, id est in desideriis sive affectibus : corrupta, et abominabilia desideria habent, undè ipsi quoque corrupti et abominabiles sunt. *Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Certè cùm infidelis ex humanâ inclinatione miseretur pauperis, vel curam gerit filiorum, nihil mali facit : at bonum perfectè, et absolutè nullus omninò ex solis corruptæ naturæ viribus facit. Hinc apparet veram hujus loci intelligentiam, nihil omninò facere pro hæreticis illis, qui testimonio psalmi hujus abutuntur ad probandum omnia opera hominis peccatoris, sivè non renati esse peccata.

3. *Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum.* 4. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt : non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Describit more humano Deum quasì respexisse *de cœlo*, id est, de sublimi speculâ suâ, ut videret, an esset aliquis *intelligens*, id est, non corruptus quoad mentem, *aut requirens Deum*, id est, non corruptus quoad voluntatem, qui proindè intelligeret, ac amaret, atque adeò quæreret Deum. *Omnes declinaverunt*, sivè aversi sunt, id est, vidit, omnes declinâsse à lumine sapientiæ, et à semitis justitiæ, imò aversos esse, ac terga vertisse sapientiæ et justitiæ. *Simul*

inutiles facti sunt, id est, vidit omnes pariter inutiles factos esse Deo, illum enim non colunt, neque ei serviunt, neque tributum gratiarum actionis rependunt. Denique vidit, nullum esse, qui faciat opus perfectè et absolutè bonum.

5. *Sepulchrum patens est guttur eorum : linguis suis dolosè agebant : venenum aspidum sub labiis eorum.* 6. *Quorum os maledictione et amaritudine plenum est : veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* 7. *Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt : non est timor Dei antè oculos eorum.* Significatur his versibus malitia impiorum hominum, qui verbo et opere nocent proximis suis. *Sepulchrum patens est guttur eorum*, id est, sicut ex aperto sepulchro exhalat fœtor corporum mortuorum, ità ex ore istorum prodeunt verba turpia, testantia corruptionem cordis. *Linguis suis dolosè agebant*, id est, non solùm verba turpia, sed etiàm dolosa loquuntur, *venenum aspidum sub labiis eorum*, id est, non solùm turpia et dolosa, sed etiàm venenata et inficientia, atque ad malum provocantia verba effundunt. *Quorum os maledictione et amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem*, id est, homines isti perditi non solùm maledicunt, et amaris contentionibus jurgantur, sed etiàm malefaciunt, et reipsâ nocent. Nàm quorum os plenum est maledictione et amaris comminationibus, eorum pedes velocissimè currunt ad lædendum et occidendum. *Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt*, id est, omnia eorum studia ad conterendum, vastandum, calamitate afficiendum spectant. Siquidem *pacis viam*, id est studia pacifica, omninò ignorant. *Non est timor Dei antè oculos eorum.* Hìc est fons omnium dictorum malorum quià timorem Dei planè abjecerunt.

8. *Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicùt escam panis?* Vox est increpantis, quasì dicat : Nunquid semper erunt insipientes? nunquid non aperient aliquandò oculos? nunquid tandem non incipient cognoscere impii illi, *qui devorant plebem meam*, populum mihi commendatum

spoliant, eâ aviditate, quâ à famelico frustum panis devoratur? Ità Bellarm., Le Blanc, Tirin. et alii.

9. *Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* David rationem reddit, cur impii tanta mala faciant, quià videlicèt Deum *non invocaverunt*, id est, spem suam in Deo vero non posuerunt, sed in rebus creatis, et ideò *illìc trepidaverunt, ubì non erat timor*, id est, non cognoscentes, in quo sit sperandum, et à quo sit timendum, trepidaverunt, ne incurrerent mala, vel ne amitterent bona temporalia, quæ non sunt materia justi timoris.

10. *Quoniam Dominus in generatione justâ est, concilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.* Impii timuerunt, ubì non erat timor, *quoniam Dominus in generatione justâ est*, id est, sicùt impii Deum non invocaverunt, nec in illo speraverunt, ità Deus eos deseruit, et in generatione justorum manet: deserti autem à Deo, à luce verâ, in tenebris ambulant, et ideò timent etiàm ubì non est causa timendi. Deindè facit apostrophen ad ipsos impios, dicens: *Consilium inopis confundistis, quoniam Dominus spes ejus est*, quasì dicat; adeò vos excæcati estis, ut non solùm non invocetis Deum, sed irrideatis eos, qui hoc faciunt. Nam *consilium inopis*, qui totus à Deo pendet, vos *confudistis*, id est, irrisistis, ut inopem erubescere faceretis, quasi stultum sit in Deo spem ponere. Irrisistis autem inopis consilium quasì stultum, *quoniam Dominus spes ejus est:* id est, quià ille pauper in Domino spem posuit.

11. *Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob et lætabitur Israël.* Orat Deum pro celeri adventu Salvatoris, qui liberet genus humanum à captivitate diabolicâ, in quâ erant omnes illi excæcati et perversi, quorum tenebras et malitiam toto Psalmo descripserat. *Quis dabit ex Sion salutare Israël?* Id est, utinàm citò veniat salus ex Sion ipsi Israëli, *salus enim ex Judæis est*, ùt ait Dominus Samaritanæ, nec solùm ex Judæis, id est, ex tribu Juda, sed ex familiâ David, cujus civitas dicebatur *Sion.* Dicitur autem Christus salutare, seu Salvator Israëlis populi sui, quià tametsi pro toto mundo

venerit, tamen reipsâ non salvavit, nisi certos quosdam, qui dicuntur populus Dei, et Spiritualis Israël. *Cùm averterit captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob et lætabitur Israël*, id est, oro ac peto salutem ex Sion, ac proindè Salvatorem, qui liberet à captivitate, quià cùm ad factum fuerit, tunc verè et perfectè exultabit populus Dei, qui spiritualiter dicitur *Jacob* et *Israël*, utrumque enim est nomen ejusdem hominis! Porrò promissiones istas et similes non pertinere ad solos carnales Israëlitas, sed ad populum Dei partim ex Judæis, partim ex gentibus congregatum docet Apostolus in Epistolâ ad Romanos, et copiosiùs Augustinus in Epistolâ ducentesimâ ad Asellicum.

PSALMUS XIV.

SYNOPSIS.

Aiguanus ait: In hoc Psalmo ostendi, quas conditiones Clerici et Sacerdotes habere debeant, si dignè in Tabernaculo Ecclesiæ habitare, et Deo servire velint. Vatablus autem, Jansen., Bellarm., Le Blanc, Tirin. et alii censent, hic declarari viam ad vitam æternam.

℣. 1. DOMINE, *quis habitabit in Tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Alludit Propheta ad montem Sion, et ad Tabernaculum Dei quod in eo monte erat: sed reverà per hæc nomina significat cœlestem Jerusalem, ubi est Tabernaculum Dei non manu factum: prædicabatur enim regnum cœlorum per hujusmodi figuras, utì habetur Hebr., capitibus 8, 9 et 12; Apoc. 14 et 21. Quærit igitur, quis sit habitaturus, id est, stabili mansione potiturus in Tabernaculo cœlesti? aut requieturus in vertice montis altissimi, in quo finitur omnis labor ascensionis: cùm suprà illum nihil sit. Hic autem in terris, neque stabilis mansio, neque vera requies esse potest.

2. *Qui ingreditur sinè maculâ, et operatur justitiam;* Hæc est compendiosa, et summaria responsio, q. d. Qui

declinat à malo, et facit bonum. Dicitur *ingredi sinè maculâ*, qui ambulat in viâ hujus vitæ, sivè qui vivit sinè culpâ lethali; veniale enim peccatum non propriè relinquit maculam. Dicitur, *operari justitiam*, qui facit omnia ad quæ tenetur, non timore pœnæ, sed amore justitiæ.

3. *Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in linguâ suâ.* Explicat magis in particulari, quis habitaturus sit in tabernaculo Domini, ac dicit illum esse, qui neque corde, neque ore, neque opere malum facit. De corde dicit : *qui loquitur veritatem in corde suo.* Nàm omnis, qui res temporales pluris æstimat quàm valeant, non loquitur veritatem corde suo, et quicunque in peccatum aliquod consentit, loquitur falsum in corde suo, quià judicat id sibi expedire, quòd reverà sibi non expedit. Ità omnia peccata cordis reduci possunt ad falsum judicium, tanquàm ad radicem. De ore dicit : *qui non egit dolum in linguâ suâ;* nàm detractiones, adulationes, et alia id genus linguæ peccata ad dolum revocari possunt. De opere sequitur :

4. *Nec fecit proximo suo malum; et opprobrium non accepit adversùs proximos suos.* 5. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus : timentes autem Dominum glorificat.* Non solùm non fecit ipse malum, qui habitaturus est in Tabernaculo Domini, *nec fecit proximo suo malum,* sed nec permisit, quantùm in se fuit, ut alii malum facerent, ideò *non accepit opprobrium adversùs proximos suos,* id est, non admisit ad aures suos vituperationes, detractiones, susurrationes, calumnias contrà proximos, et non favit unquàm malignis, sed eos contempsit, et pro nihilo duxit : contrà autem glorificavit, honoravit, juvit viros bonos, qui Deum timent.

6. *Qui jurat proximo suo, et non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera super innocentem non accepit.* In particulari attingit vitium unum, videlicèt avaritiam, quo præcipuè carere debet, qui cupit hæres fieri regni cœlestis. Avaritia autem locum habet vel in fraudibus, quæ committuntur in contractibus alioqui licitis, vel in contractibus ex genere suo illicitis, vel in

muneribus. De primo genere dicit : *qui jurat proximo suo, et non decipit;* de secundo : *qui pecuniam suam non dedit ad usuram;* de tertio : *et munera super innocentem,* id est, ad opprimendum innocentem, *non accepit.*

Hic quæri potest, cur David tantùm hoc vitium particularè, videlicèt avaritiam, attingat. Respondet Bellarm. causam esse, vel quià *radix omnium malorum est cupiditas,* ùt ait Apostol., et per cupiditatem intelligit avaritiam : vel quià hoc vitium semper fuit et est familiare Judæis.

7. *Qui facit hæc, non movebitur in æternum.* Respondet questioni in primo versu propositæ, et dicit, eos, qui ità vivunt, ùt hic expositum est, habituros firmissimam in cœlesti tabernaculo mansionem. Itaque ait, *quo facit hæc,* quæ suprà dicta sunt, *non movebitur in æternum;* id est, habitabit securus in Tabernaculo Dei, ac requiescet in monte sancto ejus sinè ullo timore cadendi à tàm felici loco.

PSALMUS XV.

SYNOPSIS.

Christus orat patrem, ut se à malis præservet ac protegat; gratias dein agit de suâ resurrectione et glorificatione. Porrò de Christo, et non de Davide, intelligendum esse psalmum patet Actor. 2 et 13, ex omnium Doctorum sententiâ.

Quod psalmi hujus titulum attinet, obscurissimus est; sic enim sonat : *Tituli inscriptio ipsi David.* Græcè habetur : Stylographia, id est, inscriptio columnæ, q. d. Psalmus hic est quasì Trophæum, et quasì columna seu titulus victoriæ erectus et inscriptus Christo, Filio David, post devictum peccatum, diabolum et mortem. Ità Euseb., Theodoret. et Didymus.

℣. 1. *CONSERVA me, Domine, quoniam speravi in te. Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Loquitur Christus, et sic dicere potest qui libet Christianus : *Conserva me, Domine,* id est,

custodi ac protege me ab imminente tribulatione, *quoniam speravi in te* solo, non in ullâ re creatâ. Quòd autem in te solo speraverim et sperem, ex eo cognosci potest, *quoniam dixi Domino*, confessus sum tibi, Domine, ac dixi ex corde: *Deus meus es tu*, id est, supremus Dominus meus, *quoniam bonorum meorum non eges*, sed ego bonis tuis indigeo, id est, tu nullâ ratione à me dependes, sed ego à te in omnibus pendeo: ideò tu solus verus et summus Dominus meus es, et quià ego hoc cognosco, et confiteor, ideò in te solo spero. Hæc verba scripsit Propheta in personâ Christi pro eo tempore, quo Christus non solùm homo erat, sed etiàm passioni et morti obnoxius. Quamvis enim in Christo homine et passibili, non fuerit spes quæ est virtus Theologica, et respicit beatitudinem animæ, ùt S. Thomas docet 3. part. q. 7. a. 4. fuit tamen spes, ùt significat fiduciam, et expectationem gloriæ corporis, et aliorum, quæ nondùm habebat; et de hac spe loquitur David.

2. *Sanctis, qui sunt in terrâ ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis.* Sensus hic esse videtur: Quià Deus bonorum meorum non eget, ideò benefacere studeo electis ejus. Cujus meæ bonæ voluntatis ipse Deus mihi testis est qui *sanctis, qui sunt in terrâ ejus, mirificavit*, id est mirabiles reddidit *omnes voluntates meas in eis*, id est charitatem et benevolentiam meam ergà illos, nempè ut relictis Angelis humanum corpus assumerem et pro ipsis in crucem et mortem me darem. Ità S. Aug. et alii. Porrò Deus dicitur mirabilem reddidisse charitatem ac benevolentiam Christi ergà electos, declarando illam tùm per Prophetas variasque figuras veteris testamenti, tùm etiàm per miracula ipsius Christi et Apostolorum.

3. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: posteà acceleraverunt.* Explicatur effectus benevolentiæ Christi in homines, qui anteà debiles erant ob vulnera peccatorum, ità, ut ambulare non possent, posteà sanati per gratiam currere cœperunt viam mandatorum Dei. *Multiplicatæ sunt*, inquit, *infirmitates eorum*, id est, ægritudines ac morbi spirituales; *posteà acceleraverunt*, id

est, anteà infirmissimi erant, multiplicatis peccatis, sed posteà sanati per gratiam fortes effecti sunt, et ideò exultârunt ad currendam viam.

4. *Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.* Dicit Christus, sibi non placitura eorum sacrificia, quæ sanguinis effusione constant. *Non congregabo*, inquit, *conventicula eorum de sanguinibus*, id est: Auctor non ero, ut ejusmodi cœtus fiant, in quibus sacrificia cruenta, ùt olìm, celebrentur. Supplent Tirin. et Le Blanc ex Didymo, aliud enim solius Agni immaculati incruentè immolandi sacrificium erit. *Nec memor ero nominum eorum per labia mea*, imò talia sacrificia, ac cœtus ne quidem amplius nominabo. Vel ùt S. Aug. et Euseb. exponunt: Non ero memor nominum pristinorum, scilicèt, an Judæi, an gentiles fuerint, quià novo nomine omnes vocabo Christianos, sanctos et filios Dei.

5. *Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei: tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi.* Quià dixerat se detestari idola, et peccata, nec delectari sacrificiis, et cœtibus illis, addit pro ratione, omnia sua bona in solo Deo habere. Idem et nos pro modulo nostro sentire debemus. Dicit igitur: *Dominus pars hæreditatis meæ*, id est, pars quæ mihi ex divisione hæreditatis contingere debet, hoc est, quidquid omninò expecto, mihi Dominus est, ipse mihi est omnia. Idem mox exprimit metaphora *calicis*, nàm calix, qui dividi solebat inter convivas, pro hæreditate accipitur, ùt suprà insinuatum fuit. *Tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi*, hoc additur, quià cùm Christus adhuc mortalis hæc diceret, nondùm plenè possidebat hæreditatem: et nos, cùm hæc dicimus, desiderio quidem omnia bona in Deo habemus, sed nondùm reipsâ possidemus. Possessio autem ista interìm deposita est apud Deum, et ille eam nobis restituet in die novissimo, sicùt Christo restituit in die resurrectionis ejus. Hùc alludit Apostol., cùm ait: *Scio, cui credidi, et certus sum quià potens est depositum meum servare in illum diem.* 2. Timoth. 1.

6. *Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.* Similitudine ductâ à terrenâ hæ-

reditate, declarat præstantiam hæreditatis æternæ, quam habebunt, qui Deum solum eligunt. Siquidem funiculis mensurari solebant campi, qui ex hæreditatis divisione obveniebant, et quià divisio sorte fiebat, ideò dicebantur funiculi in præclaram partem cadere, quando pars hæreditatis optima contingebat. *Funes ceciderunt mihi in præclaris*, id est, optimam hæreditatem sorte felicissimâ consecutus sum, *etenim hæreditas mea præclara est mihi*, idem dicit aliis verbis.

7. *Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: insuper et usque ad noctem increpuerunt me renes mei.* Gratias agit Deo, qui inspiravit ei consilium, et accendit in eo desiderium, ut tàm præclaram hæreditatem eligeret. *Benedicam*, inquit, *Dominum*, id est, laudabo Deum, auctorem mihi tanti boni, *qui tribuit mihi intellectum*, id est, qui me cognoscere fecit, et prudenter eligere. *Insuper et usque ad noctem increpuerunt me renes mei.* Per *renes* in scripturâ intelligitur affectus et desiderium, undè sunt illa: *Scrutans corda et renes Deus*, et *Proba cor meum et renes meos*, ubì per cor intelligitur cogitatio, per renes affectio; *per noctem* intelligitur tempus tribulationis, sicùt per diem tempus prosperitatis; per verbum *increpuerunt* significatur potiùs eruditio, quàm reprehensio. Adeòque sensus hic est: *Insuper et usque ad noctem, etc.*, id est, non solùm tempore prosperitatis, sed præterea usque ad tempus adversitatis, et in ipsâ adversitate affectus meus in Deum accensus erudivit me excitans, et adhortans ad passionem æquo animo subeundam, ac semper de Deo benè sperandum.

8. *Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commovear.* Ex intellectu, et effectu bono, de quo in præcedente versu Deum laudavit, profectum est, ut semper Deum ante oculos haberet. In hebræo habetur: *Posui Dominum in conspectu meo semper*, ex quo clariùs declaratur, Christum studiosè egisse, ut semper Dominum præsentem haberet, *quoniam à dextris est mihi ne commovear*, id est, nec falsa mea cogitatio fuit, quâ Dominum mihi antè oculos cordis semper præsentem ponebam, nàm verè à dextris mihi

semper est, tanquàm tegens latus meum, meque præcedens ùt adjutor fortis, ne comovear de gradu meo, sed persistam et perseverem usque in finem.

9. *Propter hoc lætatum est cor meum, et exultavit lingua mea: insuper et caro mea requiescet in spe.* Explicat nunc tandèm hæreditatem præclaram, quam Deus restituet sibi, et aliis, qui Dominum elegerunt. *Propter hoc*, id est, quià Dominus à dextris est mihi adjutor, et protector fidelissimus, *lætatum est cor meum*, lætitiâ verâ et solidâ, de quà Dominus in Evangelio: *Gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Et exultavit lingua mea*, quià gaudium internum redundare solet etiàm exteriùs. *Insuper et caro mea requiescet in spe*, id est, animus lætabitur, et caro obdormiet in morte placidâ et securâ, ob certam expectationem celerrimæ resurrectionis.

10. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Quamvis propriè de solo Christo hæc dicantur, cujus anima non est relicta apud inferos, in limbo videlicèt sanctorum Patrum; neque caro in sepulchro experta est ullam putrefactionem: tamen nos omnes hæc dicere possumus, tùm quià membra Christi sumus et in illo, ùt ait Apostolus, Ephes. 2, conresuscitavit nos Deus; tùm quià animæ nostræ non relinquentur in inferno, id est, in purgatorio, neque caro nostra videbit æternam corruptionem.

11. *Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo: delectationes in dexterâ tuâ usque in finem.* Hìc exponit perfectam hæreditatis promissionem. *Notas*, inquit, *mihi fecisti vias vitæ*, id est, docuisti me modum redeundi ad vitam post mortem. Metaphora est pulcherrima, per quam modus per se resurgendi dicitur via usque ad illum diem ignota, quia nullus unquàm per se ressurrexit, Christo excepto. Nec solùm ait: docuisti me resurgere ex mortuis, sed etiàm *adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo*, gloriosum, immortalem, beatum faciens me vultum tuum mihi ostendendo. Nàm ex visione Dei, in quâ consistit beatitudo essentialis, redundat etiam gloria in corpus, quâ solâ Christus

carebat, gloriam enim animæ à conceptione habuerat. *Delectationes in dextrâ tuâ usque in finem.* Nec solùm gloriosum me facies, sed ad dexteram tuam collocabis in cœlis, ubi delectationes sunt sinè ullo fine. Hæc omnia etiàm electis suo modo conveniunt, quibus Deus ostendit vias vitæ, cùm legis observationem docuit esse viam ad regnum cœlorum. Eosdem adimplet lætitiâ cum vultu suo, cùm eis se videndum exhibet facie ad faciem, et demùm delectationes sinè fine eis præbet dexterâ suâ, cum eos ad dexteram partem collocat, et cùm dexterâ manu suâ, tanquàm inexhausto fonte bonorum, eos indesinenter delectationibus replet.

PSALMUS XVI.

SYNOPSIS.

Hic psalmus, ùt ipse titulus, Oratio David, *indicat, est oratio justi persecutionem injustè patientis, quâ precatur à Deo liberationem: ducit autem argumenta primum ab innocentiâ suâ; secundum, à justitiâ Dei; tertium, ab ejusdem misericordiâ; quartum, à malitiâ impiorum justos persequentium.*

℣. 1. *Exaudi, Domine, justitiam meam: intende deprecationem meam.* 2. *Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.* Primùm orat exaudiri justitiam suam; nàm apud justum judicem magìs clamat causa, quàm persona. Addit deindè ac postulat attendi etiàm precationem suam, quià Deus non solùm justitiam sed etiàm justos diligit, et, ùt S. Jacobus ait: *Multùm valet oratio justi.* Postremò conjungit utrumque, justitiam et deprecationem, *Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis*, id est, exaudi orationem meam, quæ non prodit ex labiis dolosis, sed in justitiâ nititur.

3. *De vultu tuo judicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.* Alterum argumentum petit à justitiâ Dei, q. d. Te appello, Domine, à te judicari volo, qui es judex justissimus. *De vultu tuo*, id est, ab ore tuo

judicium meum prodeat, id est, sententia pronuntietur, *oculi tui videant æquitates*, id est, noli claudere oculos, et dissimulare calumnias impiorum, sed aperi oculos, et considera quid justitia exigat.

4. *Probasti cor meum, et visitâsti nocte: igne me examinâsti, et non est inventa in me iniquitas.* Reddit causam, cur velit à Deo judicari: quià videlicèt ipse solus scrutatur corda, et perfectè novit innocentiam servorum suorum. *Probasti*, inquit, *cor meum*, id est, tentâsti qualis sim intùs ubì nemo videt præter te, experimentum de meâ sinceritate fecisti. Quomodò autem id fecerit, declarat, dicens: *Visitasti nocte*, et, *igne me examinasti*. Nam duo sunt tempora, quibus apparet, quid sit in corde: occasio occultè agendi, et tempus tribulationis. Multi enim interiùs mali, exteriùs boni, si occasionem habeant peccandi in occulto, ubì nullum sit periculum, ne detegantur, tunc malitia se prodit. Sic quoque tempore prosperitatis non discernuntur mali à bonis, sed cùm ignis persecutionis advenerit, tunc aurum lucebit, et palea fumabit. De primo tempore dicit, *Visitasti nocte*, id est, cùm in occulto occasiones peccandi habui. De secundo verò, *igne me examinàsti*, id est, ardente tribulatione, *et non est inventa in me iniquitas.*

5. *Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.* Dicit ex eo factum esse, ut Deus in eo non invenerit iniquitatem, quià custodierit vias duras justitiæ propter præcepta Dei, non ob aliquam spem humanam; nam qui solùm propter Dei mandatum viam justitiæ custodiunt, id faciunt interiùs et exteriùs, atque ideò nulla in eis iniquitas invenitur. Ait igitur: *Ego custodivi vias duras*, id est, permansi in viâ justitiæ, quamvis asperâ et durâ, neque me ulla tribulatio ab eâ viâ declinare fecit. Permansi autem in hac viâ *propter verba labiorum tuorum*, id est, propter mandata tua, sivè propter promissiones, et minas tuas, *ut non loquatur os meum opera hominum*, id est, ut non cogar implorare humanam opem, neque à spe humanâ pendeam, neque laudem opera hominum.

6. *Perfice gressus meos in semitis tuis : ut non moveantur vestigia mea.* Agnoscens non suis viribus, sed auxilio Dei se permansisse in angustà semitâ justitiæ, rogat Deum, ut confirmet hoc beneficium. *Perfice gressus meos in semitis tuis,* id est, confirma, et stabili gressus meos in hac viâ tuâ : ne fortè declinem ab eâ, si tuo adjutorio destituar.

7. *Ego clamavi, quoniam exaudisti me Deus : inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea.* Exposito argumento ab innocentiâ suâ, et justitiâ Dei, repetit orationem initio propositam et ait : *Ego clamavi* ad te, Domine, *quoniam exaudisti me,* id est, cum fiduciâ clamavi, quoniam semper aliàs exaudisti me, et ideò pro solitâ benignitate nunc etiàm inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea.

8. *Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.* Hoc est argumentum tertium, quod sumitur à misericordiâ Dei : q. d. Exposui innocentiam meam, appellavi justitiam tuam, invoco nunc misericordiam, quoniam etsi me innocentem existimem à crimine, ob quod tribulationem patior, tamen sunt alia fortassè peccata, ob quæ justè puniri possem. *Mirifica* ergò *misericordias tuas,* id est, ità manifestè exerce misericordias tuas in me liberando, ut omnes mirentur. Tuum est enim salvos facere omnes, qui in tuâ misericordiâ spem suam repositam habent.

9. *A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, ùt pupillam oculi.* Sensus est : *Custodi me ùt pupillam oculi,* id est, maximâ diligentiâ, *à resistentibus dexteræ tuæ,* id est, ab impiis hominibus, qui resistunt dexteræ tuæ, vel lædendo quos tu protegis, vel non ambulando quò tu ducis. Illud *ùt pupillam oculi,* similitudo aptissima est, quoniam pupilla est simul res pretiosissima et infirmissima, et ideò diligentissimè custodiri solet, et ab ipsâ naturâ munita est, tùm variis tunicis, tùm etiàm palpebris et pilorum vallo.

10. *Sub umbrâ alarum tuarum protege me : à facie impiorum, qui me afflixerunt.* Id ipsum repetit aliâ similitudine, sicut enim pulli teguntur alis gallinæ, et eo modo obumbrantur, et securi delitescunt, ùt non læ-

dantur à milvis, sic optat justus protegi divino auxilio à persecutoribus suis. Illud *à facie impiorum*, significare potest, à conspectu impiorum : alæ siquidem, dùm pullos tegunt, faciunt, ne videantur à milvis. Item à morsu, vel ab irâ impiorum, dentes enim in facie sunt, et ira demonstratur in facie.

11. *Inimici mei animam meam circumdederunt, adipem suum concluserunt, os eorum locutum est superbiam.* Est hoc argumentum postremum quod sumitur à malitiâ inimicorum. *Inimici mei*, inquit, *animam meam circumdederunt*, id est, vitam meam sivè me ipsum undique premunt. *Adipem suum concluserunt*, id est, nullâ misericordiâ moventur, etiamsi me videant ad extrema redactum, nàm *adipem concludere* significat *viscera claudere*, hoc autem, non misereri, ùt constat ex 1. Joan. 3. *Os eorum locutum est superbiam*, id est, non solùm non miserentur, sed etiàm arroganter insultant.

12. *Projicientes me nunc circumdederunt me : oculos suos statuerunt declinare in terram.* Pergit narrare nequitiam inimicorum, et ait, eos modò unam viam aggredi, modò contrariam, sic tamen, ut semper noceant. *Projicientes me nunc circumdederunt me*, id est, cùm anteà projecissent me à suo consortio, ne fruerer communibus bonis : nunc iterùm quærunt me, et circumdant, ut malis afficiant. Sed hujus malitiæ ipsorum causa est, quià *oculos suos statuerunt declinare in terram*, hoc est, firmiter decreverunt, non aspicere ad Deum, qui est in cœlo, nec timorem ullum Dei admittere, sed solùm terram intueri, et terrena sectari.

13. *Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam : et sicut catulus leonis habitans in abditis.* Non solùm, inquit, circumdederunt me, sed crudelissimè in me sævierunt, *susceperunt* enim *me* eâ aviditate et sævitiâ, quâ *leo paratus ad prædam* suscipit occurrentem sibi oviculam. Idem repetit per verba sequentia, *et sicut catulus leonis habitans in abditis*, sive latens in insidiis suscipit prædam occurrentem.

14. *Exurge, Domine, præveni eum, et supplanta eum : eripe animam meam ab impio, frameam tuam ab inimicis mânus tuæ.* Explicatâ malitiâ persequentium rogat Deum,

ut adsit et liberet ipse, qui solus potest. *Exurge, Domine,* non ampliùs differas auxilium, *præveni eum*, scilicèt impium, qui instar leonis me rapuit, ad devorandum; præveni dentes ejus, ne eos in me infigat et occidat. *Supplanta eum*, id est, decipe eum, mirabili providentiâ tuâ efficiendo, ùt dùm putat se dentes infigere in carnem justi, infigat in carnem propriam. *Eripe animam meam ab impio*, id est, ne sinas me occidi ab impio sæviente more leonis, sed libera et salva me. *Frameam tuam ab inimicis manûs tuæ*, subintelligitur *eripe*, ut sensus sit : Eripe animam meam ab impio, ac ut hoc facias, eripe frameam tuam, id est, potestatem affligendi, *ab inimicis manûs tuæ*, id est, ab iis, qui eâ non benè utuntur, qui sunt inimici manûs tuæ, ac per hoc non sequuntur directionem manûs tuæ, sed contrà eam abutuntur potestate à te illis concessâ.

15. *Domine, à paucis de terrâ divide eos in vitâ eorum : de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.* Est prædictio per modum imprecationis. Prædicit enim futurum, ut dividantur impii à justis, et impiis quidem sola temporalia tribuantur, justis verò etiàm æterna. *Domine, à paucis de terrâ divide eos*, id est, separa multitudinem impiorum à pusillo grege tuo, *in vitâ eorum*, id est, non solùm in vitâ futurâ, sed etiàm in præsenti, quæ propriè est vita ipsorum, quam ipsi videlicèt solùm agnoscunt et amant. In hoc autem divisio consistit, quòd *de absconditis tuis adimpletus est venter eorum*, id est, de bonis terræ à Deo creatis et conservatis, et quæ veluti de thesauro abscondito singulis annis emanant, adimplent ventrem suum, et hanc partem suam esse dicunt.

16. *Saturati sunt filiis, et demiserunt reliquias suas parvulis suis.* Hoc est, filiis abundant, et iis post mortem sua relinquunt bona, quæ ipsis supersunt; hæc enim censetur à filiis hujus sæculi perfecta felicitas, si et ipsi bonis terrenis circumfluant, et filios suos bonorum suorum relinquant hæredes.

17. *Ego autem in justitiâ apparebo conspectui tuo : satiabor cùm apparuerit gloria tua.* In hoc inquam, divisio

consistit, quòd illi saturari cupiant in hac vitâ bonis terrenis. *Ego autem*, ùt etiàm cæteri justi in hac vitâ justitiam esuriam : et in aliâ, gloriâ et beatitudine satiabor. *In justitiâ apparebo conspectui tuo*, id est, justè coram te vivere studebo, *satiabor cùm apparuerit gloria tua*, id est, sicùt nunc tibi apparebit justitia mea, ità posteà mihi apparebit gloria tua, et tunc demùm verè satiabor, nihil ampliùs expetens.

PSALMUS XVII.

SYNOPSIS.

Titulus hujus psalmi : In finem, puero Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus, in die quà eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saül, et dixit. *Hic, inquam, titulus indicat, psalmum hunc à Davide* (*qui se* puerum, *id est servum, ùt vertit S. Hier. vocat*) *compositum fuisse in gratiarum actionem, quandò liberatus fuit ab omnibus inimicis suis, et potissimùm à Saüle qui nominatìm eâ de causâ exprimitur. Habetur hic idem psalmus in L. 2. Reg. c. 22, paucis mutatis : mutatio autem ista an ab ipso David, vel ab Esdrâ fuerit facta, incertum est. Porrò cùm David figuram Christi gesserit, potest hic psalmus etiàm de Christo rectè intelligi.*

℣. 1. ***Diligam te, Domine, fortitudo mea : Dominus, firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus.*** Dicit : Meritò te diligere debeo, id enim significat *diligam te*, cùm tot beneficiis me tibi devinxeris. Exponit deindè beneficia à Deo accepta, ac primùm unico verbo, tùm pluribus nominibus, demùm rerum gestarum enarratione. Unico verbo exponit, cùm ait : *Fortitudo mea*, id est, causa totius roboris mei, quòd de hostibus omnibus meis triumphavi. Quod autem uno verbo dixit, explicat per partes, dicens *firmamentum, refugium et liberator*, q. d. meritò dixi Deum esse robur meum, quià

ipse est firmamentum, refugium, et liberator meus. Cùm in tuto sum, ipse mihi est firmamentum, cùm in periculo versor, ipse mihi refugium præbet, cùm hostes persequuntur, ipse liberat.

2. *Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum.* 3. *Protector meus, et cornu salutis meæ, et susceptor meus.* Ex vehementiâ affectûs in Deum repetit, et inculcat epitheta benefactoris sui. Respondent autem tria hæc: *adjutor, protector et cornu salutis*, tribus illis, *firmamentum, refugium et liberator. Cornu salutis* significat robur ad salvandum, metaphorâ hic sumptâ ab animantibus cornigeris, quorum robur et gloria est in cornibus, sæpè utitur scriptura divina. Dicitur igitur Deus cornu salutis Davidi, et omnibus justis, quià justi robustissimi sunt contrà omnes hostes, sed robur eorum non in viribus propriis, sed in Dei adjutorio et favore consistit. Illud *susceptor meus* est nomen complectens omnia alia, et respondet primo illi vocabulo *fortitudo mea:* quos enim Deus suscipit; liberat, protegit, confirmat.

4. *Laudans invocabo Dominum: et ab inimicis meis salvus ero.* Est hæc quasì conclusiò quædam superiorum verborum: q. d. Ego deinceps assiduè Deum laudabo pro tot beneficiis, et magnâ fiduciâ in tribulationibus meis, eundem Deum invocabo, et sinè dubio à quibuscumque hostibus liberabor.

5. *Circumdederunt me dolores mortis: et torrentes iniquitatis conturbaverunt me.* 6. *Dolores inferni circumdederunt me: præoccupaverunt me laquei mortis.* Jàm incipit enarrare accepta beneficia. Ac primum dicit, se quondàm fuisse in apertissimo periculo vitæ, quandò videlicèt Saül eum quærebat, ut interficeret. Sed hoc periculum poëticè describit adhibitis variis metaphoris. *Circumdederunt me dolores mortis*, id est, undique talia pericula me oppresserunt, ut de salute corporali desperarem; et ideò tali dolore, sivè mœrore animi affectus fui, quali affici solent, qui agonizant. Ità Theodor. et alii. *Et torrentes iniquitatis conturbaverunt me*, id est, indè periculum et dolor, de quo dixi, proficiscebantur, quòd multitudo iniquorum instar torrentis me invase-

rant, quomodò conturbari solent, qui à torrente aquarum deferuntur, et circumvolvuntur. *Dolores inferni circumdederunt me :* repetit, quod dixerat, *circumdederunt me dolores mortis,* idem enim est hoc loco dolor mortis et dolor inferni. Nam antè passionem Christi pro eodem accipiebatur mori, et ad infernum descendere. *Præoccupaverunt me laquei mortis :* vocat laqueos mortis insidias inimicorum, quibus petebatur ad mortem. Itaque horum versuum sensus est : Davidem occupatum fuisse ingenti dolore ob imminens mortis periculum, tùm ex invasione manifestâ inimicorum instar torrentis violenter rapientis, tùm ex insidiis hostium, instar laqueorum incautos capientium.

7. *In tribulatione meâ invocavi Dominum, et ad Deum meum clamavi.* 8. *Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam : et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus.* Dixerat, se in maximo periculo constitutum fuisse : nunc dicit se confugisse per orationem ad Deum, et exauditum fuisse. *In tribulatione meâ*, id est, in illis angustiis, *invocavi Dominum*, in quo tota mea fiducia posita esse solet. *Et ad Deum meum clamavi.* Repetitio familiaris est Davidi, ùt dictum suprà *et exaudivit de templo sancto suo, etc.* Id est, oratio mea pervenit usque ad summum cœlum, quod est templum Dei non manufactum, quod violari, polluive nullà ratione potest. *Et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus*, id est, et oratio mea magno affectu prolata, et in conspectu ejus effusa exaudita est.

9. *Commota est, et contremuit terra : fundamenta montium conturbata sunt, et commota sunt, quoniam iratus est eis.* Incipit jàm describere effectum exauditionis divinæ, qui fuit auxilium de cœlo adversùs inimicos suos. Iram Dei autem adversùs hos describit more poëtico : sicùt enim dùm irascitur rex aliquis, et bellum parat, totum ejus regnum turbatur : ità cùm irascitur Rex totius mundi, totus mundus turbatur, ac potissimùm tria visibilia elementa, terra, aër et aqua. Incipit ab elemento terræ, et ait : *Commota est, et contremuit terra, etc.*, id est, quandò Deus irascitur terræ, continuò tota movetur, et contremiscit, non solùm in superficie, sed

usque ad ima montium fundamenta. Porrò non significat David hoc loco, reipsà ad sui defensionem talia contigisse, sed usque ad v. 20, poëticâ hypotyposi depingit iram Dei quasì pugnantis contrà hostes suos, et quòd sæpiùs his armis soleat uti. Ità Theodoret. Allegoricè significantur prodigia in cœlo et in terrâ partìm in morte et resurrectione Christi, partìm in occasu mundi, ùt notat S. Athanasius.

10. *Ascendit fumus in irâ ejus : et ignis à facie ejus exarsit : carbones succensi sunt ab eo.* Pergit explicare operationem Dei irati in terrâ : non enim terram solùm tremere facit, sed etiàm si libuerit, ardere. *Ascendit fumus in irâ ejus*, id est, ira Dei excitavit in terrâ calorem vehementem, undè ingens fumus ascendit, *et ignis à facie ejus exarsit*, non tantùm calorem et fumum, sed etiàm incendium magnum excitavit, *carbones succensi sunt ab eo*, id est, ira Dei, sive facies Dei terram respiciens ità fecit eam ardere, ac si totum in carbones ardentes convertisset.

11. *Inclinavit cœlos, et descendit : et caligo sub pedibus ejus.* Transit à terrà ad aërem : et describit ea, quæ sunt in aëre, quandò Deus iram, vel præsentiam suam demonstrare vult. Dicitur Deus inclinare cœlos, quandò demittit nebulam, in quâ ipse apparet, *et caligo sub pedibus ejus*, id est, ità Deus in nebulà habitavit quasì caliginem sub pedibus haberet : sunt omnia metaphorica, ex quibus intelligimus, Deum invisibiliter præsentem nobis se facere.

12. *Et ascendit super Cherubim et volavit: volavit super pennas ventorum.* Pergit describere operationem Dei in aëre, quandò iram suam vult hominibus manifestare. Ponit autem Deum nobis antè oculos, quasì hominem armatum insidentem currui velocissimè discurrenti, et ex eo sagittas in hostes suos emittentem. Currus Dei sunt nubes; equi velocissimi sunt venti, qui nubes hùc illùcque deferunt; aurigæ sunt Angeli, quos Cherubim vocat; sagittæ sunt fulgura et fulmina, quæ ex nubibus jaciuntur. Itaque dicitur Deus ascendere super Cherubim, et volare super pennas ventorum, quià utitur ministerio Angelorum in movendis nubibus, quæ sunt

veluti currus aërei et velocissimi, quippè qui trahuntur à ventis, veluti equis pennigeris, ac per hoc non ambulant, sed volant, et volant celeriùs omni volucre.

13. *Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosa aqua in nubibus aëris.* Est etiàm in his verbis elegantissima et poëtica metaphora. *Posuit tenebras latibulum suum*, id est, latet Deus in tenebrosis nubibus, quasì in loco abdito: sivè effecit, ut nubes tenebrosæ pro latibulo sibi servirent. *In circuitu ejus tabernaculum ejus*, id est, eædem nubes sunt quasì tabernaculum Deo, quo ipse undique tegitur. *Tenebrosa aqua in nubibus aëris*, id est, tabernaculum de quo dixi, nihil est aliud, nisì nubes tenebrosa, qualis est, cùm est disposita proximè, ut in aquam vertatur: tunc enim est nubes valdè densa et aquea, ut non impropriè aqua dici possit in nube existens.

14. *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando et carbones ignis.* Declàrat, quomodò Deus ex nubibus quasì ex curribus suis armatis pugnet, ac dicit jubente Deo nubem scindi, et indè prodire grandinem, et fulgura instar carbonum ignitorum. *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt*, id est, à fulgore Dei præsentis concussæ nubes, in conspectu ejusdem Dei transierunt disruptæ et dissolutæ. *Grando et carbones ignis*, supplendum est, ex eà scissurà processerunt grandines et fulgura.

15. *Et intonuit de cœlo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam: grando et carbones ignis.* Idem repetit aliis verbis: ex nubibus dissolutis oritur fragor ingens qui dicitur tonitru, cum quo sæpè fulmina solent esse conjuncta. Fragorem illum eleganter vocat Propheta vocem Dei, non solùm quià Deus est causa fragoris illius, sed etiàm quià tàm ingens et tàm terrificus est sonus ille, ut soli Deo tribuendus videatur, quasì propria vox ejus. *Grando et carbones ignis*, oportet hìc iterùm aliquid subintelligere, ut sensus sit, *Altissimus dedit vocem suam*, ex quà voce processit etiàm grando, et fulmina quasì carbones igniti.

16. *Et misit sagittas suas, et dissipavit eos: fulgura multiplicavit, et conturbavit eos.* Explicatio est superio-

rum, ac præsertim illius: *carbones ignis*, q. d. carbones ignis prodierunt ex nubium scissione, quià Deus *misit sagittas suas*, id est, fulgura, *eaque multiplicavit*, et eo modo inimicos suos *dissipavit et conturbavit.*

17. *Et apparuerunt fontes aquarum, et revelata sunt fundamenta orbis terrarum.* Hic jàm loquitur de operatione Dei in aquis, quæ operatio est mirabilis, et repentina exsiccatio aquarum, qualis facta est in mari rubro, et Jordâne flumine, ùt habetur Exod. 14 et Jos. 4, ex quâ exsiccatione patuit profundum maris et fluminum. Sensus igitur est: *Et apparuerunt fontes aquarum*, id est, jussu Dei siccatis aquis apparuit fundus fontium et fluminum, sivè etiàm maris, et sic *revelata* sivè discooperta fundamenta, id est, partis imæ orbis terrarum.

18. *Ab increpatione tuâ, Domine, ab inspiratione spiritûs iræ tuæ.* Explicat causam exsiccationis aquarum. Apparuerunt, inquit, fontes seu decursus aquarum *ab increpatione tuâ, Domine*, id est, quià tu, Domine, increpâsti aquas, et illæ continuò disparuerunt. *Ab inspiratione spiritûs iræ tuæ*, quomodò Deus increpaverit aquas, hac metaphorâ explicat, et ventum, cujus ministerio siccatæ sunt aquæ, vocat spiritum iræ Dei, et increpationem Dei, nàm vento urente siccatas fuisse aquas rubri maris à Deo, testatur c. 14. Exod. Itaque, quod propriè dici poterat, tu, Domine, immisso vento vehementi, siccâsti aquas maris, dicit metaphoricè.

19. *Misit de summo, et accepit me, et assumpsit me de aquis multis.* Jàm redit ad beneficium Dei enarrandum, id est, ad liberationem suam ab inimicis: Omnia enim quæ dicta sunt à v. 9, pertinent ad declarationem potentiæ Dei. Et quià dixerat initio, *torrentes iniquitatis conturbaverunt me:* et in v. præcedente dixerat, Deum spiritu suo siccare solitum aquas et facere, ut appareat fundus fluminum et maris, ideò, in eâdem metaphorâ persistens, dicit: *Misit de summo, et accepit me*, id est, misit manum suam ex alto loco usque in profundum torrentis, et indè accepit me: et sic eduxit me *de aquis multis*, id est, oppressum tribulationibus mirabiliter liberavit.

20. *Eripuit me de inimicis meis fortissimis, et ab his,*

qui oderunt me : quoniàm confortati sunt super me. Quod suprà metaphoricè dixerat, jàm verbis propriis dicit. Illud, *quoniàm confortati sunt super me*, vertit S. Hieron. per tempus imperfectum, id est, quoniàm robustiores me erant, redditur enim ratio, cur necessarium fuerit auxilium Dei potentius, quià videlicèt inimici Davidis, ipso Davide fortiores erant.

21. *Prævenerunt me in die afflictionis meæ : et factus est Dominus protector meus.* Inculcat aliis verbis beneficium Dei. *Prævenerunt me in die afflictionis meæ*, id est, nullis injuriis à me lacessiti, ipsi primi fuerunt ad nocendum, vel, antequàm præcavere possem, me adorti sunt, preveneruntque incautum : sed Dominus pro me vigilavit, meque protexit, ut eorum diligentia nihil mihi nocere posset.

22. *Et eduxit me in latitudinem : salvum me fecit, quoniàm voluit me.* Iterùm, atque iterùm, repetit liberationem suam, ut ostendat sibi altè in memoriâ infixum Dei beneficium. *Eduxit me in latitudinem*, id est, de angustiis tribulationum liberatum, quasi in latum campum eduxit, ut liberè jàm excurrere possim sinè metu. *Salvum me fecit, quoniàm voluit me*, id est, salvum me fecit à tot imminentibus periculis, ed id potissimùm, quià complacuit ei, sivè ob immensam misericordiam, quâ me dilexit.

23. *Et retribuet mihi Dominus secundùm justitiam meam : et secundùm puritatem manuum mearum retribuet mihi.* 24. *Quià custodivi vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo.* 25. *Quoniàm omnia judicia ejus in conspectu meo : et justitias ejus non repuli à me.* 26. *Et ero immaculatus cum eo : et observabo me àb iniquitate meâ.* 27. *Et retribuet mihi Dominus secundùm justitiam meam : et secundùm puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.* Laudavit Deum de beneficio liberationis ab inimicis : hìc addit, etiàm in futurum se liberandum, neque id ex solâ misericordiâ, sed etiàm ex justitiâ futurum, propterea, quòd justè vixerit, et vivere deinceps in animo habeat. *Et retribuet mihi secundùm justitiam meam*, id est, retribuet mihi, ùt hactenùs fecit, multa bona, proùt justitia mea meretur. *Et secundùm*

puritatem manuum mearum, etc., id est, sicùt ego justitiam habeo non solùm in corde, sed etiàm in manibus, id est, justus sum interiùs et exteriùs, justum habeo cor, et justa opera, etc. Quæri hic potest, quomodò David hoc loco verum dixerit? nam cùm hæc diceret, commiserat adulterium et homicidium. Omissis variorum opinionibus respondetur ex Bellarmino, Davidem commemorare justitiam suam, quæ in eo sita erat, ut sincero corde Deum coleret, et propositum stabile haberet nunquàm prævaricandi legem Domini, et si fortè secùs ageret continuò, resipisceret, et ex corde reverteretur ad Deum.

28. *Cùm sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris :* 29. *Et cum electo electus eris, et cum perverso perverteris.* Reddit rationem, cur secundùm justitiam suam retribuendum à Deo dixerit, quià nimirùm Deus reddit unicuique secundùm opera sua. Alloquitur autem ipsum Deum, et ait : *Cum sancto sanctus eris*, id est, cum homine misericorde et pio, piè et misericorditer ages, *cum innocente innocens eris*, id est, qui nomini nocet, Deus se innocentem præbebit, id est, non ei nocebit, neque noceri ab aliis sinet. *Cum electo electus eris*, id est, cum homine sincero et puro, sincerè et candidè ages, *et cum perverso perverteris*, id est, ages cum eo quoque perversè, id est malè et severè, morem tibi proprium, qui est misereri et benefacere, invertens, quià ipse ab eo, qui esse deberet, inversus est. Ità Chaldæus, Hier., Theodor., Bellarm., Tir., Le Blanc et alii.

30. *Quoniàm tu populum humilem salvum facies: et oculos superborum humiliabis.* Explicat duos priores versus, q. d. cum sancto sanctus eris, etc., quià *populum humilem salvum facies*, id est, quià humilitas, quæ est custos omnium virtutum, tibi gratissima est, et omnibus humilibus das gratiam: cum perverso autem perverteris, quià *oculos superborum humiliabis*, id est, quià superbia, quæ est regina vitiorum, tibi summoperè displicet, et ideò superbis omnibus resistis, eosque dejicis et humilias. Nominat autem oculos præter cætera membra, quià in oculis, ac potissimùm in superciliis, arrogantia cernitur.

31. *Quoniàm tu illuminas lucernam meam, Domine, Deus meus, illumina tenebras meas.* Quià David videbatur satìs magnificè de suâ justitiâ, et puritate locutus, ostendit undè habuerit justitiam et alia dona, et hinc maximè laudat Deum, quòd ab illo sit lumen, et fortitudo et omnia bona. *Quoniàm tu illuminas lucernam meam, Domine,* id est, oculum interiorem cordis mei tu solus illustras, dando lumen ad discernenda vera bona à falsis, etc. *Deus meus, illumina tenebras meas,* id est, sicùt hactenùs illuminàsti oculos interiores cordis mei, ità perge illuminare tenebras meas, sivè omnes tenebras meas expellere. Nàm sinè gratiâ Dei illustrante, quod attinet ad supernaturalia mysteria, meræ tenebræ sunt in corde nostro.

32. *Quoniàm in te eripiar à tentatione, et in Deo meo transgrediar murum.* Dixerat se à Deo habuisse lumen, quod est principium operum bonorum veræque justitiæ: nunc addit se habuisse fortitudinem, et robur ad vitanda mala et facienda bona, quæ ex divino lumine cognoverit vitanda, vel facienda. *In te,* inquit, *eripiar à tentatione,* id est, fretus auxilio tuo, quo fortis efficior, superabo omnes tentationes, omniaque mala vitabo, *et in Deo meo transgrediar murum,* id est, ejusdem Dei confisus auxilio, atque ab eodem acceptâ fortitudine omnia potero, quatumvìs difficilia, quale esset transcendere altissimum murum.

33. *Deus meus, impolluta via ejus: eloquia Domini igne examinata; protector est omnium sperantium in se.* Dat rationem, cur à Deo acceperit lumen, et vires, et cur in eo tantoperè confidat, quià Deus bonus, et verax protector est omnium in se confidentium. *Deus meus, impolluta via ejus,* id est Deus, qui sanctissimus est, et viam impollutam ambulat, id est, operatur justissimè. *Eloquia Domini igne examinata,* id est, promissa Domini certissima, et probatissima, ùt aurùm igne examinatum. Iste ergo Deus impollutus, et cujus promissio est certissima, protector est omnium sperantium in se.

34. *Quoniàm quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?* Est altera ratio, cur in Deo

sit confitendum, et cur ab illo solo lumen et robur expectandum sit, quià ipse solus est verus Deus.

35. *Deus, qui præcinxit me virtute, et posuit immaculatam viam meam.* Declarat nunc in particulari dona à Deo accepta, per quæ ab hostibus omnibus liberatus ad regnum pervenit. Ac primùm dicit, se à Deo accepisse robur, et innocentiam, quæ duo rarissimè conjunguntur. *Deus*, inquit, *præcinxit me virtute*, id est, viribus ac robore me donavit, *et posuit immaculatam viam meam*, id est, et simul probitatem vitæ mihi concessit.

36. *Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum, et super excelsa statuens me.* 37. *Qui docet manus meas ad prælium : et posuisti, ùt arcum æreum, brachia mea.* Describit in particulari fortitudinem suam similitudinibus utens, ac dicit : se accepisse à Deo miram celeritatem in pedibus, ut facilè montes altissimos conscendere potuerit, et miram artem bellandi in manibus, et mirum robur in brachiis : de quibus nemo dubitare potest, qui legerit L. 1 et 2 Regum, ubì de arte manuum testis est Goliath, de robore brachiorum testes sunt ursi et leones, quos David interfecit.

38. *Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ : et dextera tua suscepit me.* Declarat nunc innocentiam, de quâ etiàm dixerat suprà. Nam quià dono Dei David innocenter vivebat, ideò illum Deus assiduè protegebat, ùt nunc dicit : *Dedisti mihi protectionem salutis tuæ.* Parùm enim profuisset celeritas pedum, et robur brachiorum et ars pugnandi adversùs Regem, et integrum ejus exercitum, nisi adfuisset protectio salutis Dei, id est, protectio divina salvans, et dextera Dei suscipiens et sustentans.

39. *Et disciplina tua correxit me in finem : et disciplina tua ipsa me docebit.* Hoc etiàm pertinet ad innocentiam, sivè immaculatam viam Davidis ostendendam : Non solùm, inquit, protectio tua mihi adfuit, sed etiàm, *disciplina tua correxit me*, id est, eruditio quæ ex lege habetur, illa me direxit, ne errarem, et si quandò in periculo essem errandi, illa diligenter inspecta et considerata, *me correxit*, idque perseve-

ranter usque *in finem*. Eadem quóque *disciplina legis* tuæ deinceps *me docebit*. Potest etiàm hæc disciplina significare paternam castigationem, quà Deus per aliquas temporarias calamitates Davidem correxit, si quandò ob humanam fragilitatem deliquit.

40. *Dilatâsti gressus meos subtùs me : et non sunt infirmata vestigia mea.* Pergit narrare victorias suas, quæ sunt beneficia Dei. *Dilatâsti gressus meos subtùs me*, id est, fecisti me magnis passibus progredi, et non sunt infirmata vestigia mea, id est, nec propterea fatigatus dedisti à cursu.

41. *Persequar inimicos meos, et comprehendam illos, et non convertar, donec deficiant.* 42. *Confringam illos, nec poterunt stare : cadent subtùs pedes meos.* Hìc subintelligendum est, dixi, ùt sensus sit : *Dilatâsti gressus meos, etc.* Ideò magnà spe conceptà dixi apud me : Persequar inimicos meos, etc.

43. *Et præcinxisti me virtute ad bellum, et supplantâsti insurgentes in me subtûs me.* Id est, sicùt apud me dixi : *Persequar inimicos meos, etc.*, ità factum est Deo adjuvante. Tu enim, Deus, *præcinxisti me virtute*, id est, robore ad bellum, et tu *supplantâsti*, id est, cadere fecisti subtùs me eos, qui in me insurgebant.

44. *Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti.* Idem repetit aliis et aliis verbis, ut magis declaret et laudem beneficium Dei. Sensus autem perspicuus est, significat enim à Deo factum esse, ut inimici David fugerent, et eo modo dorsum feriendum darent.

45. *Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, ad Dominum, nec exaudivit eos.* Reddit aliam causam victoriæ, quià Deus non solùm exaudiebat orationes ejus, sed non exaudiebat orationes adversariorum ipsius, quamvìs ipsi quoque Dominum invocarent.

46. *Et comminuam eos, ùt pulverem antè faciem venti, ùt lutum platearum delebo eos.* q. d. Jàm victoriam de inimicis meis retuli : sed si quæ fortè horum reliquiæ supersunt, *comminuam eos* in minutissima frusta, et projiciam, ùt projici solet pulvis à vento, et auferam

eos de terrâ, ùt siccari solet lutum platearum flante vento vehementi.

47. *Eripies me de contradictionibus populi : constitues me in caput gentium.* Jàm hoc factum erat; nàm antequàm hunc Psalmum David componeret, liberatus fuerat à variis populi contradictionibus, et defectionibus, et constitutus erat in caput gentium, id est, in regni solium elevatus. Itaque vel exponenda sunt verba futuri temporis pro præterito, quod valdè usitatum est in linguâ hebraicâ, vel certè continuatio beneficii significatur. q. d. In posterum, uti hactenùs fecisti, eripies me de contradictionibus, etc.

48. *Populus quem non cognovi, servivit mihi : in auditu auris obedivit mihi.* 49. *Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt à semitis suis.* Non sinè causâ postulat se eripi etiàm posthàc à contradictionibus populi sui : quià majorem fidem et obedientiam expertus erat in quibusdam gentilibus, quàm in filiis populi Israël. *Populus quem non cognovi*, id est, Gabaonitæ, Gethæi, et alii quos non cognovi pro fratribus, cùm essent gentiles, *servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi*, id est, promptissimè mox audito imperio obedierunt; *filii autem alieni*, id est, filii adulterini quoad mores, *mentiti sunt mihi*, id est, deceperunt me, ficto corde servierunt, *inveterati sunt*, id est, defluxerunt à me tanquam folia arentia, ùt habetur in Hebræo, *et claudicaverunt à semitis*, id est, non rectè et fideliter mecum incesserunt. Hæc significant rebelliones sub Absalon, sub filio Bochri et aliis.

50. *Vivit Dominus, et benedictus Deus meus, et exaltetur Deus salutis meæ.* Concludit psalmum Deum laudans. *Vivit Dominus*, id est, nunc apparuit Deum vivere, et sicùt vivit, ità semper vivat, *et exaltetur* Deus, auctor salutis meæ.

51. *Deus qui das vindictas mihi, et subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.* Exaltetur, inquit, Deus, qui vindicavit injurias mihi factas, et subjecit mihi populos qui rebellaverant, et liberavit me de insidiis et impetu inimicorum furentium, quales fuerunt Saül et Absalon.

52. *Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.* Precatur sibi continuationem divinorum beneficiorum, nimirùm exaltari ab insurgentibus in se, ut frustrà nitantur, cùm pertingere tàm altè non possint, et liberari ab omni homine iniquo.

53. *Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine; et nomini tuo psalmum dicam.* Hàc de causà, inquit, *confitebor*, id est laudabo confitens beneficia tua, idque non clàm, sed palàm, et coràm multitudine populi, ut omnes discant confidere in Domino.

54. *Magnificans salutes regis ejus, et faciens misericordiam Christo suo David, et semini ejus usque in sæculum.* Hujus conclusionis sensus est: Sit Dominus *magnificans salutes Regis sui*, id est, augeat et multiplicet salutem corporis et animæ, et omnium rerum Regis, quem ipse Deus sibi elegit: et faciat perpetuam misericordiam Davidi, quem ungi jussit in Regem, et omnibus successoribus ejus usque in æternum. Allegoricè tamen hæc omnia accommodanda sunt vero Christo Messiæ, qui gentes suæ fidei et Ecclesiæ subjecit, et regnat, et regnabit in æternum. Ità Theodoretus, Didymus, Hesychius, Bellarminus, et alii.

PSALMUS XVIII.

SYNOPSIS.

Ostendit, quòd sol et cæli, uti et lex Dei sanctissima prædicent gloriam Dei. Potest idem psalmus exponi de Christo et Apostolis, ùt facit S. Aug.

℣. 1. *Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Tanta est majestas cœli, ut indè maximè eluceat gloria Dei, qui cœlum fecit. *Cœli enarrant, etc.*, id est, præ cæteris operibus Dei, quæ omnia artificem laudant, cœli sunt, qui suà magnitudine et pulchritudine gloriam Dei manifestam faciunt. *Et opera manuum ejus annuntiat firmamentum*, idem repetit aliis verbis, idem enim hìc significant cœli et firmamentum,

videlicèt totum illud cœleste corpus in quo sunt stellæ, et ipse etiàm sol et luna.

2. *Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam.* Propheta artificio poëtico fingit unum diem peracto cursu et prædicatione suâ, tradere diei sequenti verbum prædicationis: et noctem quoque peracto cursu, et quasì hymno cantato, tradere nocti sequenti munus canendi. *Dies diei eructat verbum*, id est, dies cùm finitur, tradit alteri diei verbum laudis divinæ, *et nox nocti indicat scientiam*, et nox similiter cum finitur, indicat, id est, annuntiat nocti succedenti scientiam laudandi Deum : sicque de die in diem, de nocte in noctem, id est, continuò cœli (suo aspectu, motu, et successione tàm ordinata) loquuntur hominibus gloriam, potentiam, et sapientiam Dei. Ità Theodoretus, Bellarm. Le Blanc et alii.

3. *Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.* Id est, prædicatio cœlorum fit omnibus linguis, sivè intelligitur ab omnibus nationibus, quià videlicèt omnes vident pulchritudinem et præstantiam cœli, et indè venire possunt in cognitionem pulchritudinis et excellentiæ conditoris. *Non sunt loquelæ, neque sermones*, sivè nulla sunt idiomata, *quorum* idiomatum *non audiantur voces eorum*, scilicèt cœlorum, id est, quæ idiomata non exprimantur vocibus cœlorum. Allegoricè, Apostoli omnium gentium linguis loquebantur magnalia Dei.

4. *In omnem terram exivit sonus eorum : et in fines orbis terræ verba eorum.* Hoc est, cœli non solùm sinè intermissione, et omnibus linguis, ùt jam dictum est, sed etiàm in universâ terrâ audiuntùr enarrantes gloriam Dei. Idem est, *in omnem terram*, et *in fines orbis terræ*, sæpissimè enim Prophetæ rem eandem bis repetunt. Porrò S. Paulus citat hunc locum ad Rom. 10, probare volens, prædicationem Christi ad omnes gentes pervenisse. Ex quo patet, per cœlos, saltèm in sensu allegorico, Apostolos exponi.

5. *In sole posuit tabernaculum suum, et ipsè tanquàm sponsus procedens de thalamo suo.* Quamvis totum cœlum enarret gloriam Dei, tamen præcipuè id facit pars

nobilissima cœli, quæ est sol. Proindè in sole, tanquàm in parte totius mundi præstantissimâ, Deus quasi posuit tabernaculum suum. Probat autem Propheta solis excellentiam tribus rationibus ductis à pulchritudine, à robore, à beneficentiâ. *Et ipse*, inquit, *tanquàm sponsus procedens de thalamo suo*, hæc est ratio ducta à pulchritudine: ipse, ait, decorus, nitidus, ornatus exoritur, tanquàm si sponsus aliquis esset, qui de thalamo nuptiali procederet.

6. *Exultavit ùt gigas ad currendam viam, à summo cœlo egressio ejus.* 7. *Et occursus ejus usque ad summum ejus: nec est, qui se abscondat à calore ejus.* Altera ratio ducitur à robore et viribus, quòd sine fatigatione, summâ celeritate decurrat viam propè immensurabilem. Exultavit *ùt gigas*, vel ùt fortis et robustus juxtà Hebr. *ad currendam viam.* Significatur, solem immensum cœli spatium velocissimo cursu, sinè ullâ fatigatione vel laborare peragere, *à summo cœlo egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum ejus.* Per summum cœlum hìc designatur oriens, et sensus est, solem exoriri ab oriente et per occidentem toto cœli ambitu decurso ad orientem reverti. *Nec est, qui se abscondat à calore ejus.* Hæc est postrema ratio ab utilitate, quam capiunt omnia inferiora à sole, omnia enim calore fovet vivifico, et tàm assiduè et tàm sollicitè totum orbem circumit et visitat, ut res nulla se abscondat, id est, excludatur à participatione tàm insignis beneficii. Hæc omnia allegoricè Christo applicantur.

8. *Lex Domini immaculata convertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.* Applicat nunc comparationem David, q. d. Pulchrum est cœlum, pulcherrimus sol, lucidissimus et hominibus utilissimus; sed lex Domini multò pulchrior, lucidior, et utilior. Ponit autem sex encomia legis divinæ. Primum est, *Lex Domini immaculata, convertens animas*, id est, lex Domini pulcherrima est, utpotè sinè ullâ maculâ, vel fœditate, et ideò, ubì considerata et perspecta fuerit, *convertens animas* ad se amandam, easque rapit consequenter ad Deum tàm pulchræ legis auctorem. Alterum encomium est in illis verbis: *Testimonium Do-*

mini, per quod intelligitur eadem lex, quià lex testificatur hominibus, quæ sit voluntas Dei, quid à nobis requirat Dominus, quas pœnas prævaricantibus, et quæ præmia observantibus præparaverit, *fidele*, id est verax, non promittens vana, vel falsa. *Sapientiam præstans parvulis*, id est, hominibus parvulis sensu dat lumen prudentiæ, ut sciant bona opera facere et peccata vitare.

9. *Justitiæ Domini rectæ, lætificans corda: præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Tertium encomium divinæ legis est, quòd posteaquàm cœpit amari et observari, ùt suprà habetur, mirabili lætitià perfundit hominem : nihil enim jucundius bonâ conscientià. *Justitiæ*, inquit, *Domini*, id est, lex Domini, quæ dicitur justitiæ, quià justissima est, et justum facit observatorem, ista, inquam, lex, cùm recta sit, *lætificat corda.* Quartum encomium est, *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos*, id est, lex Domini lucidâ luce divinæ sapientiæ illuminat oculos mentis, quià facit intelligere voluntatem Dei et quæ sint vera bona et vera mala.

10. *Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi: judicia Domini vera, justificata in semetipsa.* Quintum encomium est, quòd superiora bona, non temporalia, sed æterna, facit esse lex Domini. Nàm *timor Domini sanctus*, id est, timor Domini, quo quis Deum offendere, et contrà legem agere formidat, manet *in sæculum sæculi*, quoad præmium suum non terminantur in morte bonà, quæ producit observatio legis, sivè timor castus et filialis legem observare faciens, sed manent in æternum *judicia Domini vera, justificata in semetipsa*, id est, lex, vel mandata Domini, quæ dicuntur judicia, quià per ea Deus judicat homines, et quæ sunt norma ac regula discernendi virtutes à vitiis, et opera bona à malis : ista, inquam, mandata verissima justificata sunt in semetipsa, id est, non egent, ut ab aliquo demonstrentur justa, hoc enim ipso, quòd sunt mandata Dei justa esse probantur. Hoc ergò est sextum encomium, quòd lex Domini sit vera et justa per se ipsam, non indigens aliundè justificari.

11. *Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum.* Hæc est conclusio ex superioribus, q. d. Cùm tam bona sint præcepta Domini, certè præponenda sunt omnibus divitiis et deliciis hujus mundi.

12. *Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.* Probat exemplo sivè experientiâ suâ verum esse, quod dixit, nàm *servus tuus*, inquit, *custodit ea* præcepta, et *in custodiendis illis retributio multa* illi contingit, id est, experimento probavit servus tuus, se multa bona percipere, cùm præcepta custodit.

13. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me: et ab alienis parce servo tuo.* Dixerat se custodire mandata Dei, corrigit se, atque excipit peccata ex ignorantiâ, quæ vix caveri possunt, q. d. Servus tuus cavet à peccatis, legem tuam servando, non omninò, sed quantùm patitur humana fragilitas, demonstrat, esse difficillimum cavere peccata, quæ ex ignorantiâ committuntur, et tamen, quià verè peccata sunt, et caveri potuerunt, addit orationem, *ab occultis meis munda me.* Illud quod sequitur, *et ab alienis parce servo tuo,* dicitur vulgò significare, ut Deus nobis ignoscat peccata aliena : at Bellarminus aliter, et meliùs videtur exponere, ut Deus custodiat à sodalitate perversorum hominum : adeòque sensus est, *ab alienis,* id est, ab iis qui alienis moribus sunt, *parce servo tuo,* id est, parcendo remove illos ab amicitiâ servi tui, et hunc sensum esse patet ex sequenti versu.

14. *Si meî non fuerint dominati, tunc immaculatus ero : et emundabor à delicto maximo.* Reddit rationem, cur timeat improborum familiaritatem. Nàm, inquit, *si* isti alienis moribus depravati, *non fuerint dominati meî,* id est, si per nimiam familiaritatem, non me sibi subjecerint, et ad suam voluntatem me non redegerint, *tunc immaculatus ero, et emundabor,* sive mundus ero *à delicto maximo,* id est, à peccato mortali: omne enim grave delictum maximum dici potest, cùm à Deo bono maximo avertat et ad pœnam gehennæ, sanè maximam perducat.

15. *Et erunt, ut complaceant eloquia oris mei : et me-*

ditatio cordis mei, in conspectu tuo semper. Non solùm tunc immaculatus èro, sed etiàm tunc *erunt, ut complaceant*, id est, fiet, ut complaceant *eloquià oris mei, et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper*, id est, hymni, quos in laudem tuam corde et ore decanto, placebunt tibi semper, quià de mundo corde et simplici ore prodibunt.

16. *Domine adjutor meus, et redemptor meus*: Placebunt, inquam, tibi cantica mea, ex gratià tuà, non ex meritis meis, quià ut sum immaculatus, et mundus, et proindè placeant tibi verba mea, dono tuo habeo, qui es adjutor meus in bonis, et redemptor meus à malis.

PSALMUS XIX.

SYNOPSIS.

Hic psalmus ad litteram continet pia populi vota pro salute, et victorià Regis ad bellum proficiscentis : allegoricè autem pro victorià Christi contrà Satanam, ùt docent Athanas. Nicephor. Jansen. et alii.

℣. 1. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis : protegat te nomen Dei Jacob.* Psalmus iste, cùm, ùt ex titulo constat (dicitur enim *Psalmus David*) ab ipso Davide conscriptus sit, et tamen sit oratio populi Regi suo ad bellum proficiscenti fausta præcantis, videtur à Davide populo traditus, ut esset ei veluti forma quâ pro se, aliisque regibus post ipsum precari deberent. Ità Jansen. Cardinalis Bellarminus, tamen secutus S. Aug. Ruffin. Dionys. Cassiod. quos et nos deinceps sequemur, exponit de solo Christo, et ait, hunc psalmum cantatum à Davide prævidente Christi adventum ad debellandas aëreas potestates. Cùm igitur David nullius hominis nomen exprimat, alloquitur illum, in quem omnium desideria, vaticinia, etc., respiciebant, eique acclamat : *Exaudiat te Dominus in die tribulationis*, id est, passionis : exauditus est autem Christus, non ut mortem evaderet, sed ut mortem moriendo destrueret,

et vitam resurgendo repararet. De hâc exauditione loquitur Propheta, quò etiam pertinet, quod sequitur, *Protegat te nomen Dei Jacob.* Per nomen potestas Dei, vel simpliciter Deus intelligi potest, sæpiùs enim in scripturis nomen pro ipsâ personâ ponitur; additur Dei *Jacob*, id est, Deus invocatus à Jacob, q. d. Deus, qui olìm Patriarcham Jacob exaudivit, et protexit, te quoque exaudiat et protegat. Ita Didym. Genebrard. et alii.

2. *Mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tueatur te.* Per *sanctum*, intelligit montem sanctum, qui dicitur Sion, ùt explicatur in alterâ versiculi parte. Videtur tamen hìc intelligendus mons cœlestis, de quo loquitur Apostolus ad Hebræos 12. Accessistis ad Sion montem, civitatem Dei viventis, Jerusalem cœlestem, etc.

3. *Memor sit omnis sacrificii tui: et holocaustum tuum pingue fiat.* Quià Dominus præliaturus cum hoste generis humani, non solùm oravit, sed etiam sacrificavit, ideò Propheta sicùt de oratione dixerat, *Exaudiat te Dominus*, ità nunc dicit de sacrificio, *Memor sit omnis sacrificii tui*, id est, non contemnat, sed semper in memoriâ habeat, et respiciat omnia sacrificia tua. *Et holocaustum tuum pingue fiat*, id est acceptetur, ùt solent acceptari holocausta ex animalibus pinguibus. Porrò Christus obtulit multa sacrificia, quæ fuerunt passiones multæ, quas pertulit pro gloriâ Dei, dùm viveret; holocaustum verò, quò seipsum totum obtulit, est ipsa mors crucis.

4. *Tribuat tibi secundùm cor tuum; et omne consilium tuum confirmet.* Declarat finem orationis et sacrificii, q. d. Ad hoc te Deus exaudiat, et sacrificium tuum acceptet, ut finem tibi propositum consequaris. *Tribuat tibi secundùm cor tuum*, det tibi quod est secundùm cor tuum, sivè, quod cupis, *et omne consilium tuum confirmet*, id est, omne quod deliberàsti stabiliat, ratum esse velit, et executioni mandari concedat. Itaque sensus est: Exaudiat te Deus et accipiat sacrificium tuum, ut destruas opera diaboli, ut hominem de captivitate liberes, etc. Hoc enim fuisse consilium et desiderium Christi, patet Luc. 19. 1. Joan. 3. 1. ad Timoth. 1.

5. *Lætabimur in salutari tuo : et in nomine Dei nostri magnificabimur.* Cùm id factum erit, quod petimus, videlicèt, ut tu, Rex noster, victoriam de inimicis reportaveris, tunc *lætabimur in salutari tuo*, id est, in salute tuâ; tùm passivâ, quâ salvus redibis; tùm activâ, quâ nos salvabis ab hostibus. *Et in nomine Dei nostri*, à quo tanta victoria processit, *magnificabimur*, magnos videlicèt nos esse ducemus, et dicemus, non propter magnitudinem, quæ in nobis sit, sed propter magnum Dominum, quem habemus.

6. *Impleat Dominus omnes petitiones tuas : nunc cognovi, quoniàm salvum fecit Dominus Christum suum.* Repetit faustam precationem, q. d. Impleat ergò Dominus omnes petitiones tuas, ex quibus tanta bona secutura sunt. *Nunc cognovi, etc.*, id est, ideò audacter repeto, ut Dominus exaudiât te, et impleat petitiones tuas, quià *nunc* Domini illustratione *cognovi* omninò fore implendas. *Cognovi* enim, *quòd Dominus salvum fecit*, id est, certissimè salvum faciet *Christum suum*, et jàm in prædefinitione suâ salvum illum fecit, à morte excitavit, in cœlo collocavit, et hostes sub pedibus ejus subjecit.

7. *Exaudiet illum de cœlo sancto suo : in potentatibus salus dexteræ ejus.* Quià dixerat salvum fecit, declarat illud esse dictum de salute in prædefinitione, non in executione. Nàm, ut, quod prædefinitum est, suo tempore impleatur, *exaudiet illum de cœlo sancto suo*, et sic salvum faciet Dominus Christum suum. Illud *in potentatibus salus dexteræ ejus* potest habere duplicem sensum : potest enim accipi *potentatus* pro potentiâ et robore, et tunc significat *in potentiis*, id est, in magnâ potentiâ et robore aderit Christo salus dexteræ Dei, et sic sumunt passim Interpretes. Potest etiàm *potentatus* accipi pro principatu et imperiò, et tunc sensus erit : *exaudiet illum de cœlo sancto suo, et in potentatibus*, id est, quià in principatibus nimirùm constituendis, vel conservandis præcipuè necessaria est salus dexteræ ejus. Quamvis enim multa præsidia videantur habere principes ad salutem, scil. equos, et currus, milites, arma, arces et munitiones; tamen ista omnia nihil sunt, si absit salus dexteræ Dei : ideo rectè subjungitur :

8. *Hi in curribus, et hi in equis : nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.* Pergit explicare victoriam Christi, quam futuram prævidebat, et ait : *Hi in curribus, et hi in equis*, id est, alii adversariorum in curribus armatis confident, alii in equis ferocibus, et per hæc duo nomina intelligi vult omnia alia humana præsidia, quibus olìm in bellis utebantur. Nos autem cum capite nostro, et rege Christo non tàm in curribus et equis, quàm in nomine Dei omnipotentis devotè invocato fiduciam nostram collocabimus. Porrò idem est nomen Domini invocare, et in nomine Domini invocare secundùm phrasim Scripturæ.

9. *Ipsi obligati sunt, et ceciderunt : nos autem surreximus et erecti sumus.* Ostendit quantò sit utilius in nomine Domini, quàm in curribus, etc., confidere. In his enim confidentes *obligati sunt*, id est, ligati, et impediti, ne pugnare vel consistere possent, *ceciderunt. Nos autem*, qui in Deo confidimus, *surreximus et erecti sumus.* Indicat miram conversionem rerum. Nàm antè Christi victoriam diabolus sublimis, quasì in curribus et equis minabatur dejectis hominibus ob peccatum originale, et similiter alii hostes Christi eidem, humilibusque ejus discipulis insultabant, sed paulò post illi omnes colligati, et impediti corruerunt, isti verò surrexerunt, atque erecti in æternum stabunt.

10. *Domine, salvum fac regem : et exaudi nos in die, quâ invocaverimus te.* Concludit conjungendo finem cum principio. Initio dixerat, *Exaudiat te Dominus in die tribulationis*, nunc idem confirmat convertendo orationem ad Deum. *Domine, salvum fac regem*, de tribulatione suâ, et eodem modo *exaudi nos* etiàm, et salvos fac, *in die, quâ invocaverimus te*, id est, in die tribulationis nostræ, in quâ non alium nisi te invocabimus.

Potest hic psalmus commodè recitari, quandò Christiani Principes proficiscuntur ad bellum contrà infideles.

PSALMUS XX.

SYNOPSIS.

Hic Psalmus connexus est cum præcedente. In illo petebat David à Deo, ut Christum Regem cum hoste generis humani præliaturum, protegeret. In isto gratias agit, quòd protexerit, exaltaverit, coronaverit. Ità S. Aug. Hier. Dionys. Bellarm. Lombard. quos sequimur. Alii quidam dicunt, populum in hoc Psalmo David jàm reduci gratulari de partâ victoriâ, et salute : verùm sunt aliqua, quæ non ità David, sed soli Christò conveniunt, ùt patebit.

℣. 1. DOMINE, *in virtute tuâ lætabitur Rex : et super salutare tuum exultabit vehementer.* Adeptâ victoriâ *Rex* noster Christus *lætabitur in virtute tuâ*, id est, ob virtutem potentiamque tuam, per quam de hostibus suis feliciter triumphavit. *Et super salutare tuum*, id est, de salute à te illi præstitâ gaudebit, et voce etiàm exultabit *vehementer.*

2. *Desiderium cordis ejus tribuisti ei : et voluntate labiorum ejus non fraudâsti eum.* Id est, tribuisti ei id, quod desiderabat, et *non fraudâsti eum* eâ re, quam volebant labia ejus, sivè, quam se velle, et desiderare, labiis orationem fundendo, demonstravit. Paucis, dicit datum fuisse Christo, quod corde desideraverat, et labiis expetiverat.

3. *Quoniàm prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis : posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.* Verè magna fuit Christo causa lætandi, quòd non solùm acceperit, quod petiit, sed quòd Deus prævenerit ejus desideria et dederit ei maxima dona, antequàm peteret. *Prævenisti eum, etc.* Christus itaque, præventus fuit donis bonitatis Dei, quæ fuerunt conceptio de Spiritu Sancto, unio ad personam Verbi, infusio omnium scientiarum et virtutum, et ipsa Dei visio, quæ omnia in primo instanti conceptionis illi data fuerunt : proindè

præventus fuit benedictionibus dulcedinis. Quod verò sequitur, *posuisti, etc.*, videtur referendum ad regnum et sacerdotium, quod etiàm ab ipsâ conceptione habuit, propter quæ Christi cognomen accepit : corona enim pretiosa, insigne est, regium et sacerdotale.

4. *Vitam petiit à te : et tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, et in sæculum sæculi.* Beneficia superiora præventus accepit : at corporis gloriam, et immortalitatem, et alia deinceps petiit, et obtinuit. Deus ergò tribuit ei *longitudinem dierum in sæculum, etc.*, id est, vitam sempiternam, ut resurgens à mortuis jàm non moriatur, et mors illi ultrà non dominetur.

5. *Magna est gloria ejus in salutari tuo : gloriam, et magnum decorem impones super eum.* Non solùm vitam in sæculum sæculi dedit ei Deus, sed etiàm *exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen.* Phil. 2. Hæc enim est verè *magna gloria*, quam habuit *in salutari* Dei, id est, in salute, quà illum salvum fecit Deus : et hinc *gloriam et magnum decorem*, id est immensum honorem *impones super eum*, ut in ejus nomine flectatur omne genu, etc.

6. *Quoniàm dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi : lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.* Post exaltationem ad dexteram Patris, et nomen super omne nomen, sequetur universalis benedictio, quæ nunquàm deficiet ; verba illa : *dabis eum in benedictionem*, significant, facies, ut omnes ei benedicant. Quod autem additur : *lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*, significat lætitiam consequentem illa omnia bona jàm dicta : semper enim lætitia sequitur adeptionem boni. Illud *cum vultu tuo* significat coràm te, et in tuâ præsentiâ.

7. *Quoniàm rex sperat in Domino : et in misericordiâ Altissimi non commovebitur.* Bona jàm dicta prædicit fore stabilia, et firma in æternum. *Quoniàm*, inquit, *rex sperat in Domino*, id est, confidit in potentiâ infinitâ Dei, non in viribus humanis : *et in misericordiâ Altissimi*, id est in bonitate illius, qui super omnes est, et cui subjiciuntur omnia ; ideò non commovebitur, sivè permanebit securus in æternum.

8. *Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis : dex-*

tera tua inveniat omnes, qui te oderunt. Probat non commovendum Christum, neque regnum ejus, quoniàm inimici ejus omnes peribunt. *Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis,* id est, invenietur manus tua super omnes inimicos tuos, videlicèt, ut eos puniat. Idem repetit : *dextera tua inveniat,* pro *inveniet odientes te,* ut in Hebræo est. Videtur autem Propheta nunc alloqui Christum, non Patrem. Christus enim propriè est, quem Judæi aliique persecutores oderunt. Et de eo dicitur. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Ps. 109.

9. *Pones eos ùt clibanum ignis in tempore vultûs tui : Dominus in irâ suâ conturbabit eos, et devorabit eos ignis.* Describit pœnam inimicorum. *Pones,* inquit, *eos,* tuos videlicèt inimicos, *ùt clibanum ignis,* id est, facies eos undique æstuare, quomodò æstuat clibanus ardens; *in tempore vultûs tui,* id est in die iræ tuæ, quæ in ultimo judicio manifestabitur. Idem repetit in tertiâ personâ, q. d. Verè hoc dixi, nàm *Dominus* Christus, *in irâ suâ conturbabit* inimicos suos, et tunc ad imperium Christi *devorabit eos ignis* æternus quasi clibanus ardens.

10. *Fructum eorum de terrâ perdes; et semen eorum à filiis hominum.* Addit Propheta, non solùm inimicos Christi, sed et omnes eorum filios ac nepotes, atque ideò omne semen et fructum eorum periturum.

11. *Quoniàm declinaverunt in te mala : cogitaverunt consilia, quœ non potuerunt stabilire.* Justè punies eos, quoniàm ipsi injustè tibi nocere conati sunt. Videtur David valdè propriè et subtiliter dixisse : *declinaverunt,* id est, detorserunt *in te mala,* scilicèt, contumelias, plagas, vulnera, mortem ipsam; cùm tamen mala ista directè non pertinebant ad Christum, utpotè innocentissimum. *Cogitaverunt consilia quœ non potuerunt stabilire,* id est, mala voluntas in ipsis fuit, perdendi Christum, et impediendi regnum ejus, sed non potuerunt perficere, quià Deus mala omnia convertit in bonum ipsius Christi, et ejus fidelium.

12. *Quoniàm pones eos dorsum : in reliquiis tuis prœparabis vultum eorum.* Hic describitur summa impiorum calamitas, quòd videlicèt sunt destinati ad sola flagella,

et ad majorem calamitatem visuri sunt electos Dei in summâ gloriâ. *Pones eos dorsum*, id est, facies, ut nihil sint nisì dorsum, pars videlicèt flagellis exposita : sic nimirùm totos flagellabis, quasì toti sint dorsum. *In reliquiis tuis præparabis*, seu *diriges* (ùt est in Hebr.) *vultum eorum*, id est, diriges vultum eorum in reliquiis tuis, hoc est, ad considerandos electos tuos, quos tibi reliquisti, de quibus scriptum est, *reliquiæ salvæ fient*. Ità Bellarm. quidem locum hunc admodùm obscurum exponit, sed alii quidam sic interpretantur : *Pones eos dorsum*, id est in fugam eos convertes, ut terga vertant, *in reliquiis tuis vultum eorum præparabis*, id est, in reliquias eorum, sivè filios, ac nepotes *præparabis vultum tuum*, id est iram tuam. Ità Theodoret. Euthym. et alii, qui volunt hyperbaton esse in verbis Prophetæ, et ideò invertenda esse verba modo eo, quo dictum est.

13. *Exaltare, Domine, in virtute* sivè potentiâ *tuâ; cantabimus et psallemus virtutes* sivè potentias *tuas*. Concluditur Psalmus sanctâ acclamatione ad Christum Regem : *Exaltare, Domine, in virtute tuâ*, id est, qui aliquandò te humiliâsti usque ad mortem crucis, nunc in fortitudine et potentiâ, devictis hostibus et ad gehennam detrusis, *exaltare* usque ad summum cœlum : interìm nos electi tui *cantabimus et psallemus* potentiam tuam, ut aliquandò ad te perveniamus et in sæculum sæculi te laudemus, Amen.

PSALMUS XXI.

SYNOPSIS.

Psalmum hunc de passione et resurrectione Domini loqui adeò manifestum est, ut Bellarmin. dicat, planè temerarium esse, ad alium sensum eum velle detorquere. Quòd titulum attinet, respicit ille resurrectionem, est autem hic : In finem pro susceptione matutinâ, Psalmus David. *Resurrectio enim facta est tempore matutino, et per virtutem Dei suscipientis quodammodò Christum de sepulchro, et educentis eum ad auram vitalem. Juxtà illud : Exurrexi, quoniàm Dominus suscepit me. Psalm. 3.*

℣. 1. *Deus, Deus meus, respice in me : quare me dereliquisti ? longè à salute meâ verba delictorum meorum.* Loquitur David in personâ Christi è cruce pendentis, et in summo passionis dolore constituti, ùt patet ex Matth. 27, ubì legimus Christum morti proximum dixisse : *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me ?* Quòd autem Christus queritur se derelictum à Deo, significat permissum fuisse à Deo, ut ipse in humanâ naturâ pateretur horribilia illa tormenta et mortem ignominiæ plenam. Neque orta est querimonia illa ab impatientiâ vel ignorantiâ, quasì Christus ignoraret causam suæ passionis, aut non libenter ferret, se à Patre in illis doloribus derelictum; sed fuit querimonia illa protestatio quædam acerbissimæ passionis. Quià enim in toto progressu passionis tantâ animi æquitate omnia pertulerat, ut ne gemitus quidem exaudiretur ; potuissent homines credere illum superiore aliquâ virtute impassibilem redditum, dolores non sensisse. Ideò igitur morti vicinus protestatur, se verum esse hominem, verèque passibilem, et à Patre derelictum in doloribus, passionis acerbitatem sensu doloris intimo et maximo hausisse. Ait igitur ; *Deus, Deus meus*, in formâ servi vocat Patrem Deum suum, *respice in me*, rogat, ut vi-

deat, ubì pro honore suo constitutus sit, recognoscat obedientiam filii sui, acceptet sacrificium pro humano genere oblatum. *Quare me dereliquisti?* non solùm protestatio veræ passionis, ùt diximus, sed etiàm admiratio quædam esse videtur, q. d. Fierine potest, ut dilectissimum et unigenitum filium in hanc doloris abyssum pervenire permiseris; *longè à salute meâ verba delictorum meorum*, id est, meritò me dixi derelictum in doloribus, quià delicta totius mundi, quæ ego mea feci, et in me expianda suscepi, non possunt conjungi cum salute meâ. Necesse enim est, ut hæc patiar et moriar, si ea expiare velim. Ità Athanas., Euseb., Nazianz., Cyrill., Ambros. et alii. Porrò *verba delictorum*, est phrasis hebraica; Hebræi enim utuntur nomine verbi, ad rem ipsam significandam.

2. *Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies: et nocte, et non ad insipientiam mihi.* Aliâ ratione derelictum se ostendit, sinè spe salutis temporalis. *Clamabo*, inquit, *per diem, et non exaudies, et nocte*, subintelligitur, clamabo, et non exaudies, et sensus est: Etiamsì clamem die ac nocte, non tamen exaudies me ùt à morte corporali liberer. *Et non ad insipientiam mihi*, supplendum, reputabitur, quòd, licèt non statìm exaudiar, et hoc certò præsciam, clamem tamen, et opem, ac solatium inclamem: Nempè, quià certus sum, quòd opportuniori tempore succurres mihi, et alio longè nobiliori modo exaudies me, scilicèt resuscitando me, et per crucem ac mortem meam mundum salvando. Ità S. Hier. et Theodoret.

3. *Tu autem in sancto habitas, laus Israël.* Probat, se non insipienter clamare, ac se omninò exaudiendum esse. Probat autem quatuor rationibus: 1.° quià Deus sanctus et misericors est; 2.° quià solet invocantes se benignè audire; 3.° quià ipse in maximâ pressurâ est; 4.° quià ipse semper in Deo confisus est, eique soli adhæsit. Prima ratio est in hoc versu: *Tu*, Domine, omninò exaudies me, quià *in sancto*, id est, in sanctitate *habitas*, totus sanctus et pius es, et ad te malitia, vel crudelitas accedere non potest. Et ideò tu es *laus* populi tui *Israël*, tùm quià te laudat populus tuus

Israël, tùm quià propter te laudatur populus tuus Israël: Hæc enim est maxima laus populi tui, quòd habeat Deum omni ex parte sanctissimum.

4. *In te speraverunt patres nostri: speraverunt et liberâsti eos.* 5. *Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt: in te speraverunt et non sunt confusi.* Hæc est altera ratio ab exemplis. Habentur autem multa hujusmodi in Scripturâ.

6. *Ego autem sum vermis, et non homo: opprobrium hominum et abjectio plebis.* 7. *Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, et moverunt caput.* 8. *Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniàm vult eum.* Hæc est tertia ratio ducta à pressurâ Christi crucifixi. *Ego autem sum vermis, et non homo*, id est, adeò factus sum vilis, despectus, abjectus, proculcatus, ut vermis potiùs esse videar, quàm homo. *Opprobrium hominum*, de quo videlicèt homines erubescunt, quasi de homine dedecoroso. *Et abjectio plebis*, id est, quem etiàm plebs, vilissima hominum pars, ità abjecit, ut diceret, non hunc, sed Barrabam. *Omnes videntes deriserunt me*, id est, qui me in eo statu viderunt, irriserunt omnes, omnia videlicèt hominum genera, nobiles, ignobiles, sacerdotes, Laici, Hebræi, Gentiles *locuti sunt labiis, et moverunt caput*, quæ omnia impleta fuisse patet Luc. 23 et Matth. 27. *Speravit in Domino, salvum faciat eum, quoniàm vult eum*, id est quoniàm amat eum, ùt ipse dixit, jàm liberet eum. Fuerunt blasphemiæ Judæorum, ùt habet Matth. l. c. Cæterùm admiranda prorsùs Prophetæ illustratio, qui non solùm res gestas, sed etiàm verba prænovit, et prædixit, quæ Judæi in passione Christi dicturi fuerant.

9. *Quoniàm tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ.* 10. *In te projectus sum ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu: ne discesseris à me.* Hæc est ratio postrema ducta ab innocentiâ perpetuâ ipsius Christi. *Tu es, qui extraxisti me de ventre*, id est, à nativitate meâ tuus sum, *spes mea ab uberibus matris meæ*, id est, sicùt tu me eduxisti ex utero, ità tu es qui præcipuè me aluisti, et ideò in te ab uberibus matris confidere et sperare didici. *In te*

projectus sum ex utero, id est, prodiens ex utero, in sinum tuum cecidi, qui singulari providentià meî curam geris. *De ventre matris meæ Deus meus es tu*, id est, sicùt ab incipiente vità meà, tu mihi singulari providentià astitisti, ità et ego ab exordio vitæ meæ te colere cœpi, ùt Deum meum. *Ne discesseris à me*, est veluti conclusio superioris rationis, ac si Christus diceret: Quandoquidem in te projectus sum ex utero, et ab eo tempore Deus meus es tu, ideò jure à te requiro, ut non discedas à me, præsertim cùm jàm instet gravissima et ultima tribulatio mea, id est, mors corporis mei.

Hic observandum est, quòd illud *quoniàm*, non ubique sit nota causæ, sed sæpè ponatur loco conjunctionis, et, vel, autem, aliquandò etiàm nihil significat, sed additur ornatûs gratià.

11. *Quoniàm tribulatio proxima est: quoniàm non est, qui adjuvet.* Juxtà id, quod dixerat, *non ad insipientiam mihi* reputabitur, si clamem ad te, precatur nunc, ut Deus sibi adsit in ultimà tribulatione, non ut liberetur à morte, sed ut non detineatur in morte. Péto, inquit, ut non discedas à me, *quoniàm tribulatio*, videlicèt ultima et gravissima *proxima est*, et *quoniàm non est* alius, qui adjuvare me possit, ut sic moriar, ut mortem occidam.

12. *Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.* Narrat crudelitatem hostium suorum, quos comparat tauris, leonibus et canibus. *Circumdederunt me vituli multi:* per vitulos non intelligit quoscunque vitulos, sed vitulos grandiores, et cornigeros, qui etiàm tauri dici possint; nàm quod sequitur, *tauri pingues obsederunt me*, est explicatio, sivè repetitio. Dicuntur autem Pontifices et Pharisæi *tauri pingues*, quià erant potentes et divites. Aliqui per vitulos intelligunt plebem indisciplinatam et imbellem; per tauros, Pontifices et Pharisæos.

13. *Aperuerunt super me os suum: sicùt leo rapiens et rugiens.* Eosdem significat Pontifices et Pharisæos, qui veluti leones aperto ore suo famem demonstrabant, id est, desiderium ingens perdendi eum, undè et rugiebant, dicentes: Tolle, tolle, crucifige eum.

14. *Sicùt aqua effusus sum : et dispersa sunt omnia ossa mea.* 15. *Factum est cor meum tanquàm cera liquescens in medio ventris mei.* 16. *Aruit tanquàm testa virtus mea, et lingua mea adhæsit faucibus meis : et in pulverem mortis deduxisti me.* In his versibus declarat, quomodo se gesserit contrà inimicorum suorum crudelitatem : ac dicit, se non restitisse illorum violentiæ, sed in omnibus humilitatem, patientiam, et mansuetudinem servâsse : sed singula videamus. *Sicut aqua effusus sum*, id est, non restiti ullo modo, sed instar mollissimæ aquæ me præbui versandum, et impellendum in omnem partem, *Et dispersa sunt omnia ossa mea*, id est, adeò debilem atque imbecillum me præbui, ad resistendum, quasì solam carnem sinè ossibus haberem. *Factum est cor meum tanquàm cera liquescens, etc.*, id est, non solùm exteriùs patientem, et mitem me præbui, sed etiàm interiùs humilis corde fui, et factum est cor meum sicùt cera liquescens ex affectu pio ergà illos, miserans illorum cæcitatem, et pro eis rogans *Pater ignosce illis, etc.* Illud *in medio ventris mei*, significat in medio viscerum meorum, sæpè enim in scripturà venter pro interioribus sumitur. Cantic. 5, Joan. 7, etc. *Aruit tanquàm testa virtus mea*, id est, robur meum quasì exaruit omni virore exhausto, quià videlicet ità me ligari et vulnerari permisi, quasì impotens essem ad resistendum. *Et lingua mea adhæsit faucibus meis*, id est, ne verbis quidem adversarios lædere, aut de ipsorum injustitià conqueri volui. *Et in pulverem mortis deduxisti me*, id est, et sic tandem illis persequentibus, et me non resistente, tu, Deus meus, sinè cujus permissione nihil fieri potest, in mortem et sepulturam adduxisti me. Vocatur enim pulvis mortis ipsa sepultura, quià mortui pulvere tegi solent.

17. *Quoniàm circumdederunt me canes multi : concilium malignantium obsedit me.* 18. *Foderunt manus meas et pedes meos : dinumeraverunt omnia ossa mea.* Declarat modum, quo in pulverem mortis deductus sit. *Quoniàm*, inquit, *circumdederunt me canes multi*, id est, detractores (qui meritò canibus mordentibus comparantur). Pontifices videlicèt, et Pharisæi, qui falsis

criminationibus Pilatum coëgerunt, ut me militibus crucifigendum traderet. *Concilium malignantium obsedit me*, est priorum verborum declaratio; canes enim multi nihil sunt aliud, nisi concilium; id est, cœtus malignantium. Isti ergò malignantes *foderunt manus meas, et pedes meos*, non quidem manibus, sed auctoritate suâ, *dinumeraverunt omnia ossa mea*: id est, tantâ crudelitate dilacerârunt flagellis pedem et carnem meam, et in cruce tantâ violentiâ distenderunt omnia membra mea, ut possint jàm ossa, quasi carne nudata facilè dinumerari. Ità Basil., Niceph. et alii.

19. *Ipsi verò consideraverunt, et inspexerunt me: diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.* Addit ad supplicium crucis ignominiam nuditatis. *Ipsi*, inquit, curiosè inspexerunt totum corpus meum, quoniàm nudatum erat omnibus vestibus; quas diviserunt milites inter se, et super tunicam inconsutilem, quæ supererat, sortem miserunt. Quæ omnia impleta esse ad litteram, testatur Joannes Evangelista.

20. *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum à me: ad defensionem meam conspice.* Revertitur ad orationem, et expositâ passione suâ rogat Deum pro celeri resurrectione: nàm per eam perfectè liberabitur ab omni persecutione et injuriâ adversariorum. Dicit ergò: Adversarii mei ad summam malitiæ pervenerunt, atque in me omnes vires suàs exercuerunt: jàm tuum est, Domine, non differre ampliùs auxilium, sed meam defensionem paternè suscipere.

21. *Erue à frameâ Deus, animam meam: et de manu canis unicam meam.* 22. *Salva me ex ore leonis: et à cornibus unicornium humilitatem meam.* Declarat, in quo velit auxilium sibi adesse. *Erue à frameâ*, sivè gladio, *animam meam*, libera ab instrumento mortis vitam meam: sæpiùs enim in Scripturâ ponitur gladius pro quolibet instrumento mortis, sicut etiàm anima pro vitâ. *Et de manu canis unicam meam;* per canem intelligit canes illos, de quibus suprà dixerat: utitur autem singulari numero, ad significandam unionem in malum inimicorum suorum. Per *unicam* verò intelligit eandem vitam suam, quam unicè diligebat. *Salva me*

ex ore leonis illius, de quo suprà v. 13; *et à cornibus unicornium, etc.* Hìc loco taurorum ponuntur unicornes, qui sunt indomitæ bestiæ, et tauris etiam ferociores : ut significet nequitiam, et crudelitatem inimicorum suorum non imminutam tot suppliciis fuisse, sed auctam. Cæterùm his omnibus verbis non petit Dominus vitam suam temporalem salvari, sed (ùt sæpè diximus) petit vitam suam celeriter reparari, et ità reparari, ùt non ampliùs pateat morsibus canum, vel unguibus leonum, vel cornibus unicornium, aut taurorum.

23. *Narrabo nomen tuum fratribus meis : in medio Ecclesiæ laudabo te.* Jàm incipit narrare fructum resurrectionis suæ, qui est conversio mundi ad Deum. *Narrabo nomen tuum fratribus meis*, id est : postquàm resurrexero mittam Apostolos in mundum universum, et per eos narrabo nomen tuum, id est, notitiam divinitatis tuæ manifestabo omnibus hominibus, qui fratres mei sunt propter assumptam carnem, et *sic in medio Ecclesiæ laudabo te*, id est, non ampliùs in angulo Judeæ, sed in medio *Ecclesiæ magnæ* ex Judæis et Gentibus adunatæ laudabo te, per ministros meos. Hunc locum adducit Apost. Hebr. 2. *Propter quod*, inquit, *non confunditur fratres eos vocare, dicens : Nuntiabo nomen tuum fratribus meis*, etc.

24. *Qui timetis Dominum, laudate eum : universum semen Jacob glorificate eum.* 25. *Timeat eum omne semen Israël, quoniàm non sprevit, neque despexit deprecationem pauperis.* Nunc hortatur ipsos fideles, ut Deum laudent. *Qui timetis Dominum, laudate eum*, id est, quicumque verum Deum cognoscitis et colitis, laudate eum. Timere Deum sæpius in scriptura accipitur pro colere. Jonæ 1, Daniel. 6, Judith. 1, etc. Et ne putemus fideles, quos alloquitur, paucos esse, addit : *Universum semen Jacob glorificate eum, et timeat eum omne semen Israël*, id est, glorificent et timeant Deum omnes Israëlitæ, non tantùm ii qui sunt Israëlitæ secundùm carnem, sed etiàm qui sunt Israëlitæ secundùm promissionem, quales sunt omnes ad Christum conversi. Ità S. Aug. Per illa verba, *quoniàm non sprevit, etc.*, reddit rationem, cur omnes Deum laudare de-

beant, quià videlicèt exaudivit orationem, quam fuderat pro resurrectione, et gloriâ suâ, pro victoriâ contrà hostes et redemptione generis humani. Vocat autem Christus se pauperem, quià talis reverà fuit tempore passionis, cùm nudus ac derelictus, fame sitique laborans penderet in cruce.

26. *Nec avertit faciem suam à me: et cùm clamarem, ad eum exaudivit me.* Idem repetit aliis verbis.

27. *Apud te laus mea in Ecclesiâ magnâ: vota mea reddam in conspectu timentium eum.* Hortatus est fideles suos, ut Deum laudarent, nunc prædicit id omninò futurum. *Apud te laus mea,* id est, laus quam ego tibi canam per fideles meos, erit apud te, sive coràm te *in Ecclesiâ magnâ,* non in cœtu paucorum Hebræorum, sed in Ecclesiâ omnium gentium. *Vota mea reddam in conspectu timentium eum:* per vota videntur hìc intelligenda vota sacrificiorum et oblationum, ùt etiàm sumuntur Isaiæ 19, ut sensus sit: per ministros meos sacerdotes novi testamenti assiduè immolabo sacrificium Deo gratissimum, idque *in conspectu timentium,* id est, colentium eum, ac per hoc verorum fidelium, non enim licet hoc sacrificium coràm infidelibus immolare. Ità Aug. Hieron., Euseb. et alii.

28. *Edent pauperes, et saturabuntur: et laudabunt Dominum, qui requirunt eum: vivent corda eorum in sæculum sæculi.* De hoc sacrificio *edent pauperes,* qui suam egestatem spiritualem agnoscunt, *et saturabuntur,* quià gustabunt bonum, quod est super omne bonum, *et laudabunt Dominum* gratias agentes Deo pro insigni adeò beneficio, illi omnes, *qui quærunt eum,* et esuriunt et proindè avidè requirunt Dominum, *vivent corda eorum in sæculum sæculi.* Hic erit fructus illius refectionis, ut corda tàm nobili cibo refecta vivant vità spirituali, vità gratiæ hìc, ac posteà vità gloriæ in sæculum sæculi. Sic enim veritas ait Joan. 6, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

29. *Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terræ.* Judæi et gentiles *reminiscentur* meæ passionis, et amoris, et beneficiorum, *et convertentur ad Dominum universi fines terræ,* id est, omnes gentes, non quidem

singuli homines totius mundi, sed ex omnibus gentibus aliqui.

30. *Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium.* Est repetitio, vel potiùs declaratio prioris, id enim est converti ad Dominum, adorare eum.

31. *Quoniàm Domini est regnum : et ipse dominabitur gentium.* Meritò convertentur ad Dominum, et adorabunt eum omnes gentes, quoniàm ipse est verus Rex, ideò ipse deinceps, non dæmones, dominabitur gentium.

32. *Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terræ : in conspectu ejus cadent omnes, qui descendunt in terram.* Ne quis putaret solos pauperes et plebejos convertendos ad Dominum, adjungit de divitibus et potentibus, *manducaverunt, etc.* Id est, ipsi etiàm pingues terræ, qui abundant terrenis bonis, ipsi Principes, Imperatores, Reges, manducabunt de mensâ Domini, et adorabunt ac laudabunt communem Dominum, cujus est regnum super omnes gentes. Ponitur autem more prophetico præteritum pro futuro. Et denique *omnes qui descendunt in terram*, id est, omnes mortales, *cadent in conspectu ejus*, seu genua flectent et adorabunt; atque ità verè generalis erit conversio, quæ est fructus dominicæ passionis et resurrectionis.

33. *Et anima mea illi vivet : et semen meum serviet ipsi.* Concludit psalmum, dicens se deinceps perpetuò victurum ad gloriam Dei, et eidem Deo posteritatem suam regeneratam per aquam et Spiritum sanctum fideliter servituram.

34. *Annuntiabitur Domino generatio ventura : et annuntiabunt cœli justitiam ejus, populo qui nascetur, quem fecit Dominus.* Declarat, quod dixit, *semen meum serviet ipsi*, dicens, *generatio ventura*, id est, populus novi testamenti suscipiet bonum nuntium de Domino, et de justitiâ ejus, quæ est justitia fidei. Illud *annuntiabitur generatio ventura Domino*, significat, annunciabitur generationi venturæ de Domino, tùm quià hic sensus colligitur ex Hebræo et Græco, tùm quià idem repetitur vel declaratur in sequentibus verbis de more Davidis : *et annuntiabunt cœli justitiam ejus populo, qui*

nascetur, etc. Porrò per cœlos intelliguntur cœlestes homines, per justitiam Dei significatur justitia fidei, quam Deus donat gratis credentibus in Christum, quæ facit homines justos. Illud, quod habetur in fine, *quem fecit Dominus*, significat populum istum novi testamenti, peculiarem esse Dei populum ab ipso Deo propriè regeneratum, et creatum in Christo in operibus bonis, ùt dicit Apostolus ad Titum, cap. 3.

PSALMUS XXII.

SYNOPSIS.

Celebratur eximia Dei benevolentia ergà Electos.

℣. 1. *Dominus regit me, et nihil mihi deerit : in loco pascuæ, ibì me collocavit.* Describitur felicitas electorum Dei per similitudinem ovium, quæ ab optimo aliquo pastore reguntur. In eorum personâ David, qui unus erat ex illis, dicit : *Dominus regit me, etc.* In Hebræo et Græco habetur pro *regit, pascit,* et idcircò sensus est : *Dominus regit me* pastorali modò, sicùt pastor bonus regit oviculas suas. Quòd autem dixit in summâ, *nihil mihi deerit*, declarat per partes in sequentibus. Videntur autem hæc esse, quibus oviculæ egere solent : 1.° pascua pingua ; 2.° aquæ puræ; 3.° ut reducantur, si fortè erraverint; 4.° ut ducantur per commodas vias; 5.° ut à lupis aliisque feris defendantur; 6.° ut fatigatæ sustententur; 7.° ut si per tribulos et saxa incedentes lædantur, refocillentur et recreentur; denique ut evoluto die, confectoque itinere locum habeant, ubi requiescant. Hæc omnia præstat abundè Deus electis suis, ac ideò rectè dicunt, *nihil mihi deerit.* Incipit David à primò, cùm subjungit : *In loco pascuæ me collocavit.* Pascua autem seu pabula spiritualia rationabilium ovium Dei, quibus electi abundant, sunt notitia Dei, Eucharistia, panis verbi Dei, veritas, ipsa hæc enim est, quæ vitam spiritualem sustentat et auget.

2. *Super aquam refectionis educavit me : animam meam*

convertit. Attingit alterum et tertium bonum oviculæ nesessarium. *Super aquam refectionis educavit me*, id est, non solùm in loco pascuæ me collocavit, sed etiàm educavit, et aluit me optimo pabulo super rivos aquarum sito, ut possim ab æstu et sitis ardore refrigerari. Hæc spiritualis aqua est gratia Dei, de quâ Dominus Joan. 4. *Qui biberit ex aquâ, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Tertium bonum est reductio : *Animam meum convertit*, neque enim potest homo suis solis viribus reverti ad Deum, sicùt averti potest; ait igitur : Bonus pastor errantem me quæsivit, et reduxit, quod magnum est beneficium, atque proprium electorum, ut non sinantur errare perpetuò.

3. *Deduxit me super semitas justitiæ, propter nomen suum.* Quartum bonum commemorat : *Deduxit me, etc.*, id est, ingredi me fecit per viam præceptorum suorum, ut justè viverem. Id verò fecit removendo occasiones peccandi, minuendo vires tentatoris, augendo charitatem, etc., idque fecit, non propter mea merita, sed ex misericordiâ *propter nomen suum.*

4. *Nàm etsi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala : quoniàm tu mecum es.* Hoc est bonum quintum, defensio videlicèt à lupis et aliis hostibus. *Nàm etsi ambulavero in medio umbræ mortis*, id est, per loca tenebrosa, et periculis omnibus exposita ferarum, latronum, præcipitiorum, omnia enim pericula, quæ mortem intentant, et metaphoricè *umbra mortis* appellantur. *Non timebo mala, quoniàm tu mecum es;* nàm si Deus pro nobis, quis contrà nos? Et verè incredibilis securitas est in corde diligentis Deum, dùm recogitat, secum esse illum, cui nihil resistere potest.

5. *Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Explicatur sextum bonum, quod est sustentatio fatigati. Per virgam et baculum intelligit pastoralem curam, et sustentationem, quin etiàm castigationem, quâ Deus fatigatum ac lentum monet, excitat, sustentat. Ità Orig., Hier., August. et alii. Deus ergò, cùm videt suos in viâ fatigari lentiùsque progredi, quàm par esset, adhibet et verbum increpatorium et consolatorium, ut altero excitet, altero sustentet, sed utrum-

quæ tandem consolationem affert, quoniàm lætatur anima, cùm videt profectum suum Deo curæ esse.

6. *Parâsti in conspectu meo mensam adversùs eos, qui tribulant me.* 7. *Impinguâsti in oleo caput meum : et calix meus inebrians quàm præclarus est !* Hoc est bonum septimum, quod videlicèt Deus electos suos in tribulationibus, quas in hac vitâ non possumus evadere, mirificè consoletur. Consolationes autem istæ describuntur modo humano per similitudinem convivii, in quo sit mensa referta cibis optimis, adsit etiàm unguentum pretiosum, quo aspergatur caput (solebant enim veteres in conviviis inter præcipuas delicias adhibere unguenta pretiosa), nec desit vinum egregium, atque ad inebriandum, id est exhilarandum aptissimum. Per hæc igitur omnia significantur magnæ consolationes ac suavitates, quæ à Deo ingeruntur electis inter tribulationes et amaritudines ab hostibus creatas. Ità Bellarm. Alii per *mensam* intelligunt Eucharistiam; per *oleum*, lætitiam spiritualem; per *calicem*, affluentiam bonorum, maximè spiritualium, quæ Deus suis electis propinat, potissimùm in Eucharistiâ. Denique Theodoretus putat per *oleum* hìc alludi ad oleum chrismatis, in Confirmatione, Ordine, et extremâ unctione, sicùt v. 2, ad aquam Baptismi.

8. *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* 9. *Et ut inhabitem in domo domini, in longitudinem dierum.* Hoc est ultimum bonum, quod perducit ad summum bonum : *Misericordia tua subsequetur me,* non ad tempus, sed perseveranter usque in finem, quod est donum proprium electorum, *et ut inhabitem,* id est, et subsequetur me, ut inhabitem *in domo Domini in longitudinem dierum,* id est, in æternum.

PSALMUS XXIII.

SYNOPSIS.

Scriptus est hic Psalmus à Davide, occasione translationis arcœ Domini in montem Sion : magìs tamen convenit antitypo, id est, translationi humanœ naturœ Christi in cœlum die Ascensionis. Quòd hic psalmus propriè pertineat ad Ascensionem Christi, testantur Athanas., Cyprian., Hieron., Ruffin., Augustin., Bernard. et alii. Porro psalmi titulus est : Prima sabbati Psalmus David, *fortè quià hunc psalmum primâ sabbati, id est, die dominico cantare et recitare solebant.*

℣. 1. *DOMINI est terra et plenitudo ejus: orbis terrarum, et universi qui habitant in eo.* Propositum est Davidis, ostendere ex innumerabili hominum multitudine solum Christum et paucos alios respectivè ad multitudinem aliorum in cœlestem Domini domum intraturos : quarè ne fortè crederentur cæteri homines ad Deum non pertinere : sed ab alio aliquo principio creatos esse : quod posteà Marcionistæ Manichæique senserunt, præmittit hunc, et sequentem versum, quibus docet Deum Creatorem, ac Dominum esse totius mundi et omnium inhabitantium. *Domini est terra, et plenitudo ejus, etc.*, id est, omnia, quæ in ipsâ sunt, quæque ipsam replent ac inhabitant.

2. *Quià ipse super maria fundavit eum : et super flumina præparavit eum.* Probat, Deum, Dominum esse orbis terræ, et omnium habitantium in eo : quoniàm ipse fecit terram ut esset habitabilis. *Quia ipse super maria fundavit eum*, id est, à fundamentis fecit orbem terræ, ac per hoc ex nihilo fecit, et fecit *super maria*, id est, ut superficies terræ esset altior superficie maris, et pariter *super flumina præparavit eum*, id est, orbem terræ præparavit ad habitationem hominum, et ideò fecit superiorem et altiorem fluminibus, alioqui enim mare et flumina terram obruerent, si altiora essent. Ex hoc autem, quòd Deus terram fecit habitabilem,

sequitur quòd sit etiàm Dominus omnium hominum qui terram inhabitant, ùt coloni à Deo constituti, ut terram colant.

3. *Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus?* Cùm omnes homines terram, quæ Dei possessio est, incolant, *quis ascendet in montem Domini, etc.*, id est, eritne aliquis ex tanto numero, et quis ille erit, qui dignus sit ascendere ad locum, ubi propriè habitat Deus?

4. *Innocens manibus, et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo.* Respondet quatuor conditiones requiri in eo qui sit ascensurus cœlestem montem Domini. Prima est, ut sit *innocens manibus*, id est, nihil mali perpetraverit; altera, ut sit *mundus corde*, id est, nihil mali cogitaverit; tertia, ut *non acceperit in vano animam suam*, id est, ut non frustrà vitam à Deo acceperit, id est, ut non solùm mala non egerit, nec cogitaverit, sed etiàm omnia ea bona cogitaverit, et fecerit, quæ ad finem sibi à Deo constitutum obtinendum requiruntur; quarta, ut *non juraverit dolosè.* Additur hæc quarta conditio, de juramento doloso, ut in eo peccato, quod est unum ex maximis, cùm sit pariter contrà Deum et contrà proximum, comprehenderentur omnia alia peccata, quæ per linguam committuntur: itaque is, qui dignus sit in cœlum conscendere, debet undèquaque perfectus esse, ità ut neque corde, neque voce, neque opere deliquerit, et omnia bona fecerit, quæ ad ejus officium pertinebant. Hæ verò conditiones propriè non in alium, quàm in solum Christum conveniunt. Is enim unus est, *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* 1. Petr. 2. Nos verò *omnes quasi oves erravimus*, Isai. 53. Proindè rectè Dominus ipse ait, Joan 3: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis.* Nec tamen sola persona Christi ascensura erat in montem Domini, sed ipse, et corpus ejus, quod est Ecclesia, quam lavit sanguine suo, ut eandem exhiberet sibi ipsi gloriosam, non habentem maculam, neque rugam, ad Ephes. 5, propterea sequitur:

5. *Hic accipiet benedictionem à Domino: et misericor-*

diam à Deo salutari suo. Hic, videlicèt Christus, *accipiet benedictionem à Domino*, id est, copiosissima bona pro se, *et misericordiam à Deo salutari suo* pro corpore suo, quod est Ecclesia, cujus etiàm respectu dicitur Deus salutaris ejus. Siquidem vita æterna in regno cœlorum Christo justitia, corpori autem suo, sivè fidelibus misericordia est. Nàm etiamsi justi merentur ex condigno vitam æternam: tamen ipsa eorum merita ex misericordiâ Dei nascuntur, et dona Dei verissimè appellantur.

6. *Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Jacob.* Hic jàm manifestat Propheta, illum innocentem manibus et puro corde, qui ascendet in montem Domini, et accipiet benedictionem et misericordiam à Deo, non esse solum caput, sed caput cum corpore, Christum cum Ecclesiâ. *Hæc* inquit, *est generatio quærentium eum*, id est, iste qui ascendet in cœlum, est generatio quædam hominum regeneratorum in Christo, quorum præcipuum studium est, Deum quærere, ad faciem Dei videndam anhelare, ad montem denique sanctum totis viribus niti. Et hoc præcipuum signum est electorum suspirare ad patriam. Generatio enim filiorum hujus sæculi nihil minùs, quàm Deum quærit, nihil magìs quàm mortem horret, et si optio daretur, mallent in hoc sæculo semper vivere, quàm dissolvi et esse cum Christo.

7. *Attollite portas, Principes, vestras, et elevamini portæ æternales, et introibit Rex gloriæ.* Cùm prævidisset Propheta, inventum esse, qui ascendere dignus esset in montem Dei, scilicèt Christum: prædicit jàm illum reipsâ ascensurum, et portas cœli æternas ipsi aperiendas esse: sed more poëtico utitur prosopopœiâ, et alloquitur tùm Principes cœli, id est, Angelos, tùm ipsas portas, ac jubet Angelis, ut aperiant, et portis, ut sinant se aperiri, imò spontè patefiant advenienti Regi gloriæ.

8. *Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis et potens: Dominus potens in prælio.* Introducit principes cœlestis Jerusalem interrogantes, quis sit ille Rex gloriæ? non, quòd Angeli in die Ascensionis Domini ignorârint,

Christum esse Regem gloriæ, sed, ut exprimat admirationem, quam secum afferebat novitas illa, quòd cerneretur verus homo corporalis ascendere super cœlos, non tanquàm hospes, sed tanquàm Dominus gloriosæ ac sempiternæ civitatis. Respondet autem Propheta, Regem gloriæ Christum esse, Dominum fortissimum ac potentissimum, qui potentiam suam ostendit in prælio contrà principem tenebrarum, quem devicit, spoliavit et alligavit.

9. *Attollite portas, Principes, vestras, et elevamini portæ æternales : et introibit Rex gloriæ.* 10. *Quis est iste Rex gloriæ? Dominus virtutum, ipse est Rex gloriæ.* Fingit Propheta Angelos, qui cælo præsunt, quasi cunctari in aperiendis portis : et ideò rursùs intonat, *Attollite portas, etc.*, quæ non significant aliud, quàm ingentem rei novitatem, quòd corpus terrenum suprà corpus cœleste, et caro humana suprà ipsos Angelos, cum incredibili totius naturæ admiratione, et quasi stupore ascendat. Rursùs igitur introducit Angelos, interrogantes. *Quis est iste Rex gloriæ?* quibus ipse respondet, *Dominus virtutum*, id est, exercituum omnium, non solùm terrestrium, sed et cœlestium, *ipse est rex gloriæ.* Audito autem nomine sibi notissimo, nimirùm *Dominus virtutum,* continuò aperiunt, et Regem gloriæ læti suscipiunt.

PSALMUS XXIV.

SYNOPSIS.

Est oratio, quâ petitur remissio peccatorum, et gratia benè vivendi. Convenit autem hæc oratio homini incipienti despicere temporalia, qui sic tenetur desiderio placendi Deo, ut tamen laboret in concupiscentiis superandis.

℣. 1. *AD te, Domine, levavi animam meam : Deus meus, in te confido, non erubescam.* Id est, non inveniens in creaturis ullis quietem, sed ubique spinas et tribulos, pertæsus vitæ prioris, *Ad te, Domine, levavi animam*

meam: à te auxilium contrà tentationes expecto, et quià *in te confido non erubescam,* sivè, non recedam à te confusus, auxilio non impetrato: ità ut cogar erubescere coràm inimicis meis.

2. *Neque irridant me inimici mei: et enim universi, qui sustinent te, non confundentur.* Explicat quod dixerat: *non erubescam.* Per inimicos autem intelligi possunt tùm homines perversi, tùm etiàm dæmones. Reddit posteà rationem, cur omninò confidat se non irridendum ab his, et consequenter non confundendum, *quoniàm,* inquit, *universi, qui sustinent te,* id est, qui in te confidentes patienter auxilium tuum expectant, *non confundentur.* Sustinere Dominum in Scripturis frequentissimum est, et significat, expectare Dominum cum certâ spe auxilii.

3. *Confundantur omnes iniqua agentes supervacuè.* Retorquet Propheta confusionem in hostes, q. d. Ne sinas, Domine, ut ego confundar, quod fieret, si inimici mei me irriderent, et de perditione meâ exultarent, sed contrà confundantur ipsi, dùm cernunt se *supervacuè,* id est, temerè, frustrà et sinè causâ iniquè egisse, ut me ad impatientiam provocarent.

4. *Vias tuas, Domine, demonstra mihi: et semitas tuas edoce me.* Cùm postulâsset auxilium Domini contrà tentationes, explicat, quale auxilium potissimùm habere desideret, atque ait: *Vias tuas, Domine, demonstra mihi,* id est, fac me ambulare per vias mandatorum tuorum, *et semitas tuas edoce me,* id est, ostende mihi angustum iter justissimæ legis tuæ. Sic enim evadam omnes irrisiones inimicorum et non ego confundar, sed, confundentur ipsi, qui frustrà me suis tentationibus exagitant. Porrò cupit doceri legem Domini, non speculativè, sed practicè, id est, cupit gratiam, ut libenter impleat mandata.

5. *Dirige me in veritate tuâ, et doce me: quià tu es Deus Salvator meus, et te sustinui totâ die.* Idem repetit, et rationem addit. *Dirige me, etc.,* id est, tu dirige me ducens auxilio gratiæ tuæ per viam rectam *in virtute tuâ,* id est, in lege tuâ, quæ verissima via est. *Quià tu es Deus Salvator meus,* id est, ideò à te auxi-

lium hoc peto quià tu solus, qui Deus es, potes salvare animam meam. Et prætereà hoc à te peto et spero, quià *te sustinui totâ die*, id est, perseveranter et patienter expectavi auxilium tuum, neque aliundè consolationem quæsivi.

6. *Reminiscere miserationum tuarum, Domine, et misericordiarum tuarum, quæ à sæculo sunt.* Inter miserationem et misericordiam hoc interest, quòd miseratio significat actum, misericordia habitum miserendi, adeòque sensus est: Recordare, Domine, te ab æterno misericordiam fuisse, nec solùm misericordem, sed etiàm misereri solitum.

7. *Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineris.* Pulchrè opponit reminiscentiæ oblivionem, q. d. Reminiscere misericordiæ tuæ, et obliviscere peccatorum meorum. Nàm unum est causa ulterius: tunc enim Deus reminiscitur misericordiæ suæ, quandò non vult ampliùs reminisci peccatorum nostrorum: sed ea remittit, ac delet, ac si æternæ oblivioni mandentur. Commemorat autem peccata juventutis et ignorantias, quià his magis, quàm aliis misericordia convenit.

8. *Secundùm misericordiam tuam memento mei tu: propter bonitatem tuam, Domine.* Declarat, quod dixerat, reminiscere misericordiæ tuæ. et obliviscere delictorum meorum: hoc enim totum fit, cùm Deus recordatur hominis peccatoris, secundùm misericordiam et bonitatem suam.

9. *Dulcis et rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in viâ.* Confirmat ipse se in spe impetrandi, affirmans Dominum bonum et justum esse: et ideò libenter corrigere solere delinquentes in viâ hujus vitæ, eisque demonstrare legem suam, ac persuadere, ut ipsi etiàm ex iniquis et malis, boni et justi efficiantur.

10. *Diriget mansuetos in judicio: docebit mites vias suas.* Declarat, quod dixerat: *legem dabit delinquentibus*, ac dicit non de omnibus delinquentibus id intelligendum esse, sed de mansuetis et mitibus, qui non resistunt Domino docenti, imò doceri cupiunt, hos enim *diriget*, sive ducet per viam rectam legis suæ (quæ

sæpiùs in Scripturis *judicium* appellatur), et hos *docebit vias suas*, id est mitibus dabit gratiam cognoscendæ ac amandæ, et per hoc implendæ legis.

11. *Universæ viæ Domini misericordia, et veritas, requirentibus testamentum ejus, et testimonia ejus.* Addit ad id quod dixerât, non solùm à Deo dirigi mansuetos, sed omnes viæ Dei, sivè modus agendi cum talibus hominibus esse misericordiam et veritatem : id est, misericordiam et justitiam, quatenùs justitia accipitur pro fidelitate et veritate, quæ, quod promittitur, implere facit. *Universæ viæ Domini*, id est, ratio et modus agendi, quem Deus servat ergà homines, est *misericordia* seu beneficentia, *et veritas*, id est, fidelitas in præstandis promissis suis et petitionibus nostris, his enim quasì viis graditur Deus ad homines. *Requirentibus testamentum ejus, et testimonia ejus*, id est, illis misericordem et veracem se exhibet Deus, qui legem suam fœdere, et testamento sancitam, et quâ voluntatem suam testificatur, studiosè servaverint.

12. *Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo : multum est enim.* Ut manifestetur in me hæc, de quâ dictum est, misericordia et veritas (id enim significat *propter nomen tuum*, sivè propter temetipsum, et inexhaustam bonitatem tuam) : *propitiaberis peccato meo*, quod *multum est.* Potest autem dici multum vel propter multitudinem, vel propter magnitudinem et gravitatem.

13. *Quis est homo, qui timet Dominum? legem statuit ei in via, quam elegit.* Narrat bona, quæ assequuntur timentes Deum. *Quis est*, inquit, *homo, qui timet Deum?* q. d. Prodeat in medium homo verè timens Deum, et audiet ex me felicitatem suam. *Legem statuit ei in viâ, quam elegit*, est initium felicitatis, quam Propheta enarrandam suscepit : q. d. ille timens Dominum hoc inprimis habebit, quòd Deus eum instruet in lege suâ in viâ quam elegit, sivè in vitæ statu, quem elegit. Ità Theodor., Euthym. et alii. Est itaque hic primus fructus timoris Domini, alios quaternos enumerat in sequentibus duobus versibus.

14. *Anima ejus in bonis demorabitur : et semen ejus hæreditabit terram.* Alia felicitas timentis Deum est,

quòd *anima ejus*, id est, ipse timens Deum, *in bonis demorabitur*, id est, bonis permanenter et stabiliter fruetur, nàm *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Proindè timens Deum semper fruetur bonis, quia si res benè cedant, fruetur bono prosperitatis, si contrà, fruetur bono patientiæ, et spe magni præmii in regno cœlorum. Quin et filii timentium Deum hæreditabunt vel possidebunt terram, id est, pacificè habitabunt in terrâ, et nihil eis nocebit in eo sensu, quem attigimus.

15. *Firmamentum est Dominus timentibus eum: et testamentum ipsius, ut manifestetur illis.* Est rursùs magna felicitas, quòd timentes Deum non innitantur rebus caducis et perituris, sed Deus ipse *sit firmamentum* eorum, id est, in Dei amicitiâ et auxilio fundatas habeant spes suas. *Et testamentum ipsius, ut manifestetur illis*, id est, pactum, quod Deus pepigit cum hominibus, ut sit eorum Deus, si ipsi leges ejus servaverint, illud, inquam, pactum, supplendum, faciet, ut manifestetur illis, sivè ut cognoscant, quod paulò antè dictum est, videlicet, Deum esse firmamentum timentium se.

16. *Oculi mei semper ad Dominum: quoniàm ipse evellet de laqueo pedès meos.* Laudatâ paulisper felicitate timentium Dominum, revertitur ad eam optandam et petendam, *Oculi mei semper ad Dominum*, id est, assiduè respicio mentis oculis Deum, tanquàm ab ipsius auxilio totus pendens. Ideò autem tàm intentè in eum respicio, *quoniàm ipse evellet de laqueo pedes meos*, id est, quoniàm ipse tandem, ùt spero, liberabit me ab omni periculo tentationum, quæ, veluti laquei, ubique nobis in hâc vitâ insidiantur.

17. *Respice in me, et miserere mei: quià unicus et pauper sum ego.* Quià ipse Deum semper respicit, meritò petit, ut respiciatur à Deo. Hoc enim est, quod tacitè petebat, cùm oculos intentos in Deum haberet, nimirùm ut misericorditer respiceretur ejus solitudo et paupertas. Dicit se *unicum*, id est, solum et desolatum, quià ipse animo se ab omnibus aliis separaverat, et in Deo solo omnem spem posuerat. *Pauperem* autem se

dicit, quià humilis erat, et se virtutibus ac meritis vacuum arbitrabatur.

18. *Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt : de necessitatibus meis erue me.* Intelligendus est hic locus potiùs de tentationibus peccatorum, quàm de adversitatibus temporalibus. Necessitates autem, à quibus liberari cupit, videntur esse molestissimæ illæ concupiscentiæ, quæ velimus, nolimus, nos vexant, et aliquandò in peccatum pertrahunt.

19. *Vide humilitatem meam et laborem meum : et dimitte universa delicta mea.* Pergit in oratione et petit sibi remitti peccata, in quæ aliquandò prolabitur. Quamvis enim affligatur timens Deum, et multùm laboret resistendo concupiscentiis, tamen septies in die cadit justus, sed hinc etiàm justus esse probatur, quòd sordes, quas minùs cautè ambulando contrahit, studiosè flendo et orando abluit. Per *humilitatem* hoc loco non intelligit virtutem humilitatis, sed abjectionem et vilitatem. Vilescit enim sibi vir justus vehementer, cùm immaculatus esse cupit, et tamen sordes non evadit.

20. *Respice inimicos meos, quoniàm multiplicati sunt, et odio iniquo oderunt me.* Ab alio loco ducit argumentum, videlicèt à multitudine et crudelitate hostium, q. d. Vidisti, Domine, *humilitatem et laborem meum*, vide etiàm hostium meorum spiritualium multitudinem et crudelitatem, atque iniquitatem. Hostes isti sunt dæmones : eos innumerabiles esse, et *odio iniquo* in nos ardere notum est. Dicitur odium iniquum, vel cùm quis alium sinè causâ odit, à quo videlicèt nullam accepit injuriam, vel, cùm quis alteri nocere studet, solo studio nocendi, non ut ipse aliquid indè lucretur. Tale omninò est odium diaboli ergà genus humanum, ùt patet.

21. *Custodi animam meam, et erue me : non erubescam quoniàm speravi in te.* Cùm tot hostibus circumdatus sim, non sufficio meis viribus illis resistere, ideò ad te recurro, ut tu custodias animam meam, et custodiendo liberes, et eruas de manibus eorum.

22. *Innocentes et recti adhæserunt mihi, quià sustinui*

te. Quià dixerat suprà, *non erubescam, quoniàm speravi in te,* adjungit rationem, cur timeat erubescere, si à Deo deseratur, et ratio hæc est, quoniàm multi viri *innocentes, et recti* exemplo ipsius commoti *adhæserunt* illi, ob id potissimùm, quòd videbant ipsum sperare in solo Deo. Qui certè cogerent eum erubescere et confundi, si spe suâ frustraretur.

23. *Libera, Deus, Israël ex omnibus tribulationibus suis.* Posteaquàm oravit satis diù pro se, tanquàm princeps et caput, etiàm orat pro toto populo, q. d. Mihi non satis est si solus ab angustiis meis liberer, sed peto etiàm, ut liberes Israëlem, populum scilicèt Israëliticum ab omni genere tribulationum.

PSALMUS XXV.

SYNOPSIS.

Cùm David gravissimis calumniis accusaretur, quasì regnum invadere appeteret, et propterea exulare, et latibula quærere cogeretur, scripsit hunc psalmum, in quo Deum innocentiæ suæ testem adducit eundemque pro liberatione suâ precatur. Argumentum est ferè idem, quod psalmi septimi.

℣. 1. *Judica me, Domine, quoniàm ego in innocentiâ meâ ingressus sum: et in Domino sperans non infirmabor.* David cum Rege causam habens, Deum quodammodò appellat, qui Rex Regum est. *Judica me, Domine,* id est, sis tu, Domine, judex meus, non sinas à Saüle me judicari, sed assume tu hoc judicium. *Quoniàm, etc.*, id est, audacter provoco ad judicium Dei, quoniam conscientia mea me non reprehendit, nàm in innocentiâ ambulavi, id est, innocenter vixi *et in Domino sperans non infirmabor,* id est, in Dei justitiâ confidens, non deficiam in hoc judicio, sed prævalebo, sivè non ero infirmus et debilis, ut causâ cadam.

2. *Proba me, Domine, et tenta me: ure renes meos, et cor meum.* David fretus bonâ conscientiâ et sinceri-

tate cordis sui, dicit Domino: *Proba me, et tenta me*, id est; explora diligenter, an ità sit, inspice intimos et profundissimos recessus cordis mei: quin etiàm *ure renes meos, et cor meum*, id est, examina cogitationes et appetitiones meas, eâ diligentiâ, quâ probatur aurum, cùm igne examinatur. Et quià Deus omnia exactissimè videt et perspicit, sensus est, ut Deus notam faciat hominibus innocentiam servi sui, et inimicorum calumnias refellat.

3. *Quoniàm misericordia tua antè oculos meos est, et complacui in veritate tuâ.* Reddit rationem, cur velit probari, et tentari tanquàm innocens, q. d. Peto, ut probes me, quoniàm per vias tuas ambulavi, nàm omnes viæ tuæ misericordia et veritas. *Misericordia tua antè oculos meos est*, id est, semper aspicio et considero misericordiam tuam, ut illam imiter, et juxtà eam cum proximis vivam. Similiter *complacui* mihi *in veritate tuâ*, sive placuit mihi veritas tua, et ideò juxtà illam ambulavi. In Hebræo est, ambulavi in veritate tuâ.

4. *Non sedi cum concilio vanitatis: et cum iniqua gerentibus non introibo.* 5. *Odivi Ecclesiam malignantium: et cum impiis non sedebo.* Hi versus intelligendi sunt de conventibus gentilium idololatrarum in suis profanis templis, à quibus David semper abhorruit, dùm exulavit apud Regem Philistinorum. Ità Theodoret. Vocat autem cœtum idololatrarum *concilium vanitatis*, quià nihil inanius idolis, quæ sunt falsæ imagines. Iidem idololatræ rectè dicuntur *iniqua agentes*, quià summa iniquitas est, cultum soli Deo debitum rebus creatis exhibere. Quod autem dixerat *concilium vanitatis*, posteà dicit *Ecclesiam malignantium*, et quos vocaverat *iniqua agentes*, vocat *impios*.

6. *Lavabo inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine.* Posteaquàm dixerat, se odisse conventicula infidelium, inter quos tunc versabatur, adjungit, se è contrario, summo amore prosequi tabernaculum Domini, et conventum sanctorum: ac breviter describit, quid sit facturus, cùm, Deo adjuvante, ab exilio in patriam revocatus fuerit. *Lavabo*, inquit, *inter innocentes manus meas*, id est, lavabo manus antè in-

gressum tabernaculi, ùt homines pii facere solent. Loquitur de ritu Hebræorum, qui antè ingressum tabernaculi seipsos purificabant; quæ lotio externa signum esse debebat internæ puritatis : addit igitur *inter innocentes*, id est, lavabo manus in signum veræ puritatis internæ, ùt innocentes faciunt, non autem lavabo manus cum hypocritis, qui manus puras et cor sordidum gerunt. *Et circumdabo altare tuum*, id est, cum choris canentium et psallentium circuibo altare tuum.

7. *Ut audiam vocem laudis, et enarrem universa mirabilia tua.* Explicat ad quid altare Domini circumdare velit, nimirùm, ut choris canentium immistus, audiat laudes Domini et ipse etiàm eas canat.

8. *Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ.* Ostendit Propheta, nullà alià de causà magìs sibi molestum fuisse exilium, nisì quià tabernaculum Domini videre non poterat. Vocatur autem tabernaculum, in quo erat arca fœderis, *Domus Dei, et locus habitationis gloriæ ejus*, quoniàm sæpè in eum locum descendebat nubes lucida in signum præsentiæ Dei, et quià in eodem loco erat oraculum, ex quo Deus responsa dare solebat.

9. *Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam.* Quoniàm Deum judicem initio appellavit, et innocentiam suam, cujus idem Deus testis erat, exposuit : concludit, orans : ut pro se sententia proferatur, et ait : *Ne perdas cum impiis, etc.*, id est, non me condemnes, quemadmodùm impios condemnare soles. Per *viros sanguinum* intelligit homicidas, quales erant, qui eum persequebantur.

10. *In quorum manibus iniquitates sunt : dextera eorum repleta est muneribus.* Declarat, qui sint impii et viri sanguinum, de quibus dixerat, ac dicit, eos esse, qui perversè judicant ob accepta munera : notat enim peccata Principum, qui sunt judices populorum. Ità S. Athanas.

11. *Ego autem in innocentià meà ingressus sum : redime me, et miserere mei.* Repetit causam, cur non debeat condemnari cum impiis, quià videlicèt innocenter vixerit. Petit ergò, ut Deus eum liberet à præsenti calami-

tate, et etiàm deinceps misereatur, ne iterùm in eandem incidat. Porrò redimere, in scripturis passim ponitur pro liberare.

12. *Pes meus stetit in directo : in Ecclesiis benedicam te, Domine.* Respiciunt hæc verba illud, quod dictum est : *et miserere mei*, q. d. petii à te liberationem à præsenti calamitate, quià innocenter vixi, peto etiàm, ut miserearis in futurum, quià *pes meus stetit*, id est, stabilitus et fixus est *in directo*, sivè in rectitudine, et per hoc non facilè recedam à recto tramite legis tuæ. Et pro gratiarum actione *benedicam*, et laudabo te hymnis et psalmis *in Ecclesiis*, id est, in piorum conventibus.

PSALMUS XXVI.

SYNOPSIS.

Docet in maximis periculis maximè fidendum Deo, et anhelandum ad vitam æternam. Compositus est hic psalmus à Davide, priusquàm, occiso Saüle, in Regem unctus fuisset publicè ac solemniter. L. 2. Reg., c. 2. Atque de hâc posteriore unctione, non de illâ quâ, adhuc puer, oleo linitus fuit à Samuële, intelligendus est hic psalmi titulus : Psalmus David priusquàm liniretur.

℣. 1. *Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo.* Tribulatio tenebras adducit : perturbat enim et confundit animum, ut non facilè videat quid facto opus sit, atque indè ad impatientiam, vel alia peccata provocatur : sed si Deus, lumine divinitùs immisso, tenebras disjiciat, continuò cernit animus, tribulationem protegente se Deo non solùm non posse nocere, sed etiàm prodesse. Hoc Dei beneficium expertus David in personà suà, et omnium electorum canit : *Dominus illuminatio mea, etc.*, q. d. ignorantia et infirmitas timidum me in tribulatione reddebant, sed cùm Dominus illustraverit jàm mentem meam, neminem timeo.

2. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Addit aliud argumentum, quo sibi ipse persuadet, nullum timorem deinceps esse admittendum. Dominus, inquit, non solùm illuminat, et sanat, sed etiàm protegit assiduè scuto providentiæ et benevolentiæ suæ.

3. *Dùm appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas.* 4. *Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt.* Describit effectum protectionis Dei, et præteritum pro futuro ponit, more Prophetarum, ad designandam rei certitudinem. Sensus igitur est, ex protectione Dei fiet, ut cùm appropinquabunt super me ii, qui nocere mihi cupiunt, et quasi canes, aut leones carnibus meis saturari desiderant : tunc isti ipsi qui tribulant me, et inimici mei sunt, debiles fient, et corruent, et ità conatu suo, non mihi, sed sibi nocebunt.

5. *Si consistant adversùm me castra, non timebit cor meum.* 6. *Si exurgat adversùm me prælium, in hoc ego sperabo.* Addit ad ea quæ dixerat, ut spem et fiduciam plenissimam se in Deo habere demonstret, non solùm se non timere singulos hostes, sed neque integra castra, et ea non in tentoriis quiescentia, sed in acie præliantia. Illud *in hoc ego sperabo*, significat sperabo in hâc re, vel in hoc, videlicèt quòd Deus sit illuminatio, et protectio mea, ùt suprà dictum est.

7. *Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Explicat Propheta radicem veram confidentiæ in Deum, et cur non timeat malum aliquod temporale : Radix enim est ingens charitas in Deum, qui enim ardenter diligit summum ac æternum bonum, nihil facit omnia temporalia. *Unam*, inquit, *petii à Domino, hanc requiram*, id est, nihil temporale appeto, non magni facio jacturam omnium aliarum rerum, modò unam rem habere merear; ideò hanc *unam petii*, hanc unam petam, ut videlicèt *inhabitem in domo Domini*, cœlesti nimirùm, non ad tempus duntaxàt, sed *omnibus diebus vitæ meæ*, id est, quamdiù durabit vita sanctorum cum Deo, sivè in æternum.

8. *Ut videam voluptatem Domini et visitem templum*

ejus. Docet, cur in domo Domini habitare desideret, quià videlicèt ibi est perfecta felicitas, quæ in intellectuali visione Dei consistit, ex quà ineffabilis voluptas, et delectatio sequitur. *Et visitem templum ejus*, et deindè si videam pulchritudinem Domini, etiàm oculis perlustrem totum illud cœleste Dei templum, et omnia quæ in eo sunt. Nam reverà post visionem Dei, nihil jucundius occurrere potest, quàm spectaculum illius cœlestis patriæ, et divinæ illius domûs, in quâ sunt omnes sancti.

9. *Quoniàm abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.* Reddit rationem cur tàm audacter petat habitare in domo Domini, et videre pulchritudinem ejus: quià gustare jàm cœpit, quià dulcis est Dominus, quasi brevissimè diceret, audeo petere gloriam, quoniàm percepi gratiam. Sunt autem verba omnia metaphorica, et sensus est: Tempore præsentis vitæ, in quâ dies mali sunt, tàm singulari providentià Deus me defendit, ac protexit, ac si in intimà et abditissimà parte tabernaculi sui me collocâsset. Ex hâc autem tantà Dei gratià, et benevolentià spem concipio, me aliquandò ad domum Domini perventurum, quod unum peto et requiro.

10. *In petrà exaltavit me: et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.* Alià metaphorà idem significat, nimirùm se à Deo singulari providentià protectum ac defensum; ac si in arce munitissimà et altissimà collocatus fuisset. Itaque sensus est: *In petrà exaltavit me*, id est, posuit me in loco sublimi et munito, et ex eo, quòd nunc in hoc loco consisto, factum est, ut *caput meum sit exaltatum super inimicos meos*, id est, sim superior et victor inimicorum meorum.

11. *Circuivi, et immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis: cantabo et psalmum dicam Domino.* Propheta, per contemplationem suprà terrena omnia exaltatus, erumpit in admirationem operum Dei et laudem opificis Omnipotentis. *Circuivi*, id est, mente perlustravi opera Dei, *et immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis*, id est, in hoc ingenti tabernaculo Dei,

quod est cœlum, quo per contemplationem ascendi, magnâ voce laudavi Deum, quæ laus est illi sacrificium quamgratissimum. Et sic etiàm deinceps eum laudare pergam, et *cantabo et psalmum dicam Domino.*

12. *Exaudi, Domine, vocem meam, quâ clamavi ad te: miserere meî, et exaudi me.* Reddit ad id, quod dixerat: *Unam petii,* etc. Atque in hàc unà petitione se exaudiri postulat, *Exaudi*, inquit, *Domine, vocem meam, quâ* scilicèt *clamavi: Unam petii à Domino, etc., miserere meî* hoc exilium ægrè ferentis, *et exaudi me.*

13. *Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea: faciem tuam, Domine requiram.* 14. *Ne avertas faciem tuam à me: Ne declines in irâ à servo tuo.* Hæc non tàm egent explicatione, quàm piâ meditatione et imitatione. *Tibi dixit cor meum*, id est, tibi loquitur desiderium meum, *exquisivit te facies mea*, id est, oculi interiores animæ meæ tuam pulchritudinem requirunt, *faciem tuam, Domine, requiram*, id est, hoc semper erit studium meum, ut conspectum tuum quæram. *Ne avertas faciem tuam à me*, id est, Noli cessare à me respiciendo, ne simul in me lumen obscuretur, et charitas refrigescat, *ne declines in irâ à servo tuo*, id est, ne sinas me in peccata labi, ne fortè iratus à me recedas.

15. *Adjutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus.* Considerans, se suis viribus peccata cavere non posse, ob quæ iram incurrimus, clamat ad Deum ut suâ gratiâ adjuvare non cesset. Addit, *Deus salutaris meus*, quià salvatoris est, non derelinquere, et despicere miserum, sed salvare.

16. *Quoniàm pater meus, et mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.* Datur fortis ratio, cur æquum sit Deum adjuvare quià videlicèt nemo sit illo amantior. Sensus autem verborum est: Ego sum instar infantis recens nati, quem pater et mater dereliquerunt humi jacentem, et cuivis injuriæ expositum: tu autem, Domine, ità abjectum, et desolatum, hactenùs benignissimè assumpsisti, collegisti, ac fovisti.

17. *Legem pone mihi, Domine, in viâ tuâ: et dirige me in semitam rectam propter inimicos meos.* Quià se

comparaverat infantulo, rectè jàm petit, ut se Dominus ambulare doceat; petit igitur gratiam, semper implendi mandata divina, quam gratiam in toto Psalterio frequentissimè petere solet, cùm ea sit via ad cœlestem illam domum, quam unam se toto corde desiderare, paulò antè professus erat. Quod additur, *propter inimicos meos*, significat valdè necessariam esse gratiam Dei in hâc peregrinatione, propter multitudinem hostium tùm visibilium, tùm invisibilium, qui nos à rectâ viâ legis divinæ deducere conantur.

18. *Ne tradideris me in animas tribulantinm me: quoniàm insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi.* Pergit in eàdem petitione: petit enim, non tradi in animam, id est, voluntatem et desiderium hostium præsertim invisibilium. Sequentia verba: *quoniàm insurrexerunt in me testes iniqui*, referenda sunt ad tentationes dæmonum, vel hominum, qui falsis promissis, vel minis hominem justum ad peccata perducere conantur. Hinc illud *testes iniqui*, accipiendum est, pro *testes falsi*, qui iniqui agunt, dùm falsa pro veris testantur, vel obtrudunt, ut ad iniquitatem impellant: Quod additur, *et mentita est iniquitas sibi*, significat, iniquitatem nemini nocituram, quàm proprio auctori, dùm videlicèt dæmones, vel homines iniqui in propriam perniciem, falsitatis laqueos justo tetenderunt.

19. *Credo videre bona Domini, in terrâ viventium.* Reddit rationem, cur mentita sit iniquitas sibi. Ego enim, inquit, invitis omnibus inimicis *credo*, id est, certò confido, me visurum *bona Domini* æterna, scilicèt *in terrâ viventium*, id est, in regione illâ, ubi mors locum non habet.

20. *Expecta Dominum, viriliter age: et confortetur cor tuum et sustine Dominum.* Concludit per apostrophen ad se ipsum, sectandam esse patientiam, et fiduciam in Deum, q. d. Ergò, anima mea, quià desideras in domo Dei habitare, noli deficere in tribulationibus, neque terrenas consolationes respicias, sed *expecta Dominum*, id est, cum fiduciâ expecta auxilium et consolationem Domini. Hinc *viriliter age*, seu roborare,

roborare autem non armis exterioribus, sed *confortetur cor tuum*, excita animum, et *sustine*, id est, patienter expecta consolatorem, et adjutorem *Dominum*, qui sinè dubio, cùm sit fidelis, et justus, *veniens veniet, et non tardabit.*

PSALMUS XXVII.

SYNOPSIS.

Videtur hic psalmus à Davide cantatus in personâ Christi, cujus passionem, et glorificationem conjungit, et est psalmus iste quasi compendium psalmi 21. *Ità sentiunt Aug. et Hier. Notant Cassiodor. Dionys. Lombard. et Beda psalmum de Christo solo intelligendùm esse, quandò in psalmi titulo ponitur tò* ipsi, *uti hìc fit. Titulus enim est :* Psalmus ipsi David.

℣. 1. ***Ad te, Domine, clamabo, Deus meus, ne sileas à me : nequandò taceas à me, et assimilabor descendentibus in lacum.*** Sunt verba Christi pendentis in cruce, ac postulantis celerem resurrectionem. *Deus meus, ne sileas,* quasì non audieris vocem meam, ne velutì surdùm te mihi exhibeas. Illud *à me*, idem est quod *mihi*, ex Hebraicâ phrasi. Breviter petit exaudiri se et respondere sibi à Deo ad id, quod petit. *Nequandò taceas à me, etc.* Id est, ne fortè si non exaudias, contingat, ut ego per omnia similis fiam *descendentibus in lacum*, id est iis, qui moriuntur, et ad inferos descendunt sinè spe resurgendi, nisi in novissimo die. *Lacus* potest accipi etiàm pro sepulchro, hìc autem meliùs pro loco subterraneo animarum.

2. *Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ, dùm oro ad te : dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.* Quod anteà dixerat, *ne sileas*, et *ne taceas*, nunc clariùs dicit, *Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ, dùm oro ad te :* volebat enim Deum respondere, ut id signum esset exauditionis. Illud *dùm extollo manus meas*, significat à signo eandem ipsam orationem, nàm solebant Hebræi

manus in altum tollere, dùm orabant. Allusit verò Propheta ad manus Domini in cruce extensas, et ad cœlum sublatas. *Ad templum sanctum tuum*; id est, ad templum cœleste, ut jàm suprà observatum est.

3. *Ne simul trahas me cum peccatoribus : et cum operantibus iniquitatem ne perdas me.* Solus Christus id verè dicere poterat : ipse enim solus fuit *segregatus à peccatoribus :* proindè justissimè petit, ut non judicetur, et pereat cum peccatoribus, sed ipsam potiùs mortem occidat, et ipse resurgens de morte gloriosè triumphet : sensus itaque est : Ne trahas me ad interitum cum cæteris hominibus, qui peccatores sunt, cùm ego peccator non sim.

4. *Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.* Describit peccatores ab eo peccàto, quod universalius et communius est, quasi dolus ferè tàm latè pateat, quàm peccatum. Certè plurimi sunt, qui volunt videri amici, et tamen ab amore proprio excæcati malum habent in corde, id est, odio vel invidentiâ ergà eosdem proximos afficiuntur.

5. *Da illis secundùm opera eorum, et secundùm nequitiam adinventionem ipsorum.* 6. *Secundùm opera manuum eorum tribue illis : redde retributionem eorum ipsis.* Hæc non imprecatio, sed prophetia est, ùt aliàs monuimus, et significatur, omnino futurum, ut mali malè pereant, nisì ex malis boni fiant. Est ergò sensus : Dabis peccatoribus *secundùm opera eorum*, id est, eâ pœnâ, quàm hæc merentur, eos afficies. *Et secundùm nequitiam, etc.* Id est, sicùt ipsi ex malitiâ suâ excogitaverunt varios modos vexandi justos, ità tu per sapientiam invenies varios modos cruciandi peccatores, et denique *reddes ei retributionem* suam, id est, ipsi retribuerunt justis mala pro bonis, sed tu eam retributionem convertes in caput eorum, facies enim, ut illis noceat, non justis.

7. *Quoniàm non intellexerunt opera Domini : et in opera manuum ejus : destrues illos, et non ædificabis eos.* Hinc apparet fuisse prophetiam, et non imprecationem, quod suprà dictum est, non enim dicit, destrue, sed *destrues eos*, significatur his verbis radix omnium ma-

lorum, quæ est, nolle intelligere opera Domini, quæ fecit in creatione, redemptione, gubernatione, etc. Ait igitur, *quoniàm* peccatores *non intellexerunt opera Dei*, et non intenderunt *in opera manuum ejus*, sivè quæ manibus suis, id est, per se immediatè fecit, ideò tu, Domine (jàm alloquitur ipsum Deum), *destrues illos, et non ædificabis eos*, id est, sinè ullâ restaurationis spe perdes eos in æternum.

8. *Benedictus Dominus: quoniàm exaudivit vocem deprecationis meæ.* Transit jàm ad gloriam resurrectionis Domini, et in personâ Christi gratias agit, dicens: *Benedictus*, etc.

9. *Dominus adjutor meus, et protector meus: in ipso speravit cor meum, et adjutus sum.* Explicat in quo exaudita sit oratio sua, scilicèt, quòd Deus, qui in se sperantium adjutor et protector esse solet, cum adjuverit, ut mortem planè vicerit.

10. *Et refloruit caro mea, et ex voluntate meâ confitebor ei.* Describit effectum auxilii, et protectionis Dei, qui fuit gloriosa resurrectio. *Refloruit caro mea*, id est, caro mea, quæ per mortem exaruit, non solùm rediit ad vitam, sed ad florem ætatis, lætitiæ, venustatis maximæ rediit. Et ideò *ex voluntate meâ*, etc.; id est, ex corde laudabo eum.

11. *Dominus fortitudo plebis suæ: et protector salvationum Christi sui est.* Hæc est materia laudis, sive confessionis, de quâ dixerat, quòd videlicèt *Dominus sit fortitudo plebis suæ*, quòd ostendit, dùm tàm potenter protexit salutem Christi sui, qui est caput totius plebis, et à quo omnis salus totius populi pendet.

12. *Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hæreditati tuæ; et rege eos, et extolle illos usque in æternum.* Christo, qui caput est Ecclesiæ, glorificato hoc superest, ut corpus ejus, id est, populus Dei, qui est peculiaris hæreditas Dei, quam acquisivit sanguine suo, pariter glorificetur. Dicit igitur Christus ad Patrem, vel Propheta ad Christum: *Salvum fac populum tuum*, ut autem salvum facias, *benedic* justificando, *rege* protegendo, *extolle* glorificando in æternum.

PSALMUS XXVIII.

SYNOPSIS.

Excitat homines ad victimas et laudes Deo offerendas ob maximam ejus potentiam, et majestatem. Decantatus est autem hic psalmus, cùm perfectum esset tabernaculum, quod Rex David in monte Sion construxerat, ut in eo arcam reponeret. Patet ex titulo : Psalmus David. In consummatione tabernaculi.

℣. 1. *Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum.* Id est, agnos. Cantaturus Propheta laudes potentiæ divinæ, excitat *filios Dei,* id est, populum Dei peculiarem, ut potentiam illam honorent victimis eo tempore consuetis, et etiàm prædicatione vocis, et corporis inclinatione, ùt sequitur.

2. *Afferte Domino gloriam, et honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus : adorate Dominum in atrio sancto ejus.* Hæc est declaratio sacrificii, quod offeramus Domino, monet: *Afferte Domino glorium, etc.* Id est, id voce et opere glorificate Dominum. *Adorate Dominum,* est, etiàm corporis inclinatione illum veneramini, et per veram adorationem supremum Dominum protestamini. Per *atrium sanctum* intelligitur vel vestibulum tabernaculi, vel Ecclesia, quæ est velùt atrium, seu vestibulum tabernaculi cœlestis.

3. *Vox Domini super aquas, Deus majestatis intonuit : Dominus super aquas multas.* Incipit explicare, cur invitaverit ad laudandam, et celebrandam Dei potentiam, quià scilicèt *vox Domini* mirabilia operatur. Prima operatio Dei est in aquis, quæ describitur cap. 1. Gen. Tunc igitur facta est *vox Domini super aquas*, cùm Deus imperavit, ut aquæ dividerentur, et divisæ congregarentur in unum locum. Hæc ipsa *vox* dicitur tonitruum, *Deus majestatis intonuit*, quià sicùt tonitru nos continuò prosternit, et obedire cogit : sic ad imperium Domini continuò aquæ recesserunt, et in loca

humiliora se receperunt. Fuit autem hæc vox, et hoc tonitruum *super aquas multas*, quià tunc aquæ totam terram cooperiebant.

4. *Vox Domini in virtute: Vox Domini in magnificentiâ.* Nàm vox Domini jubentis, ut aquæ in principio creationis dividerentur non fuit inanis, et sinè effectu, sed fuit vox plena virtute et gloriâ, atque ad eam continuò est consecutus effectus. Allegoricè vox Domini est prædicatio Evangelii, quæ in magnâ virtute et gloriâ miraculorum totum orbem terrarum conturbavit, collustravit, et inflammavit.

5. *Vox Domini confringentis cedros: et confringet Dominus cedros Libani.* Transit Propheta ab operatione Dei in aquis ad operationem in aëre. Significat autem his verbis, *vocem Domini*, id est, imperium Domini excitare ventos et tempestates. Et sanè mirabilis est potentia Dei, quæ rei tàm exili, ac tenui tantam virtutem attribuit, ut etiàm maximas arbores in momento prosternat et confringat. Nominat autem *cedros, et cedros Libani*, quià cedri sunt arbores durissimæ, et maximæ, et eæ nusquàm majores inveniuntur, quàm in monte Libano.

6. *Et comminuet eas tanquàm vitulum Libani: et dilectus quemadmodùm filius unicornium.* Nempè *comminuet eas* (*cedros*) per ventum et turbinem, ac per hoc fragmenta, et frusta in varias partes exilire faciet, quomodò vituli pascentes in Libano exilire ac saltare solent. *Et dilectus quemadmodùm filius unicornium.* Id est, ùt salit dilectus filius monocerotis. Vocatur autem filius unicornium *dilectus*, quòd sit speciosum et amabile animal. Allegoricè, vox evangelicæ prædicationis viros excelsos, velùt cedros, et obstinatos ad humilitatem fidei inflectet, et idola et fastum sæculi confringet, et tunc Christus dilectus Patris filius innotescet, ùt filius unicornis, fortissimo cornu suo (cruce scilicet) venena scelerum et pravorum dogmatum dispellens.

7. *Vox Domini intercidentis flammam ignis: vox Domini concutientis desertum: et commovebit Dominus desertum Cades.* In primâ parte hujus versùs transit Propheta ab operatione Dei in aëre, ad operationem Dei

in igne, ac dicit, *vocem Domini*, id est imperium, et potentiam Domini *intercidere*, id est, dividere *flammam ignis*, id est, fulmen : nàm tonitru ejaculatur fulmina quasi dissecta, unum post aliud. In alterà parte celebrat Propheta potentiam Dei operantis in terrà, ac dicit, *vocem Domini concutere : et commovere desertum*, in Hebræo habetur *parturire faciet*, ut significetur mirabilis potentia Dei, quæ sicùt montem Libani potest, cùm voluerit, cedris omnibus spoliare, et desertum facere : ità è contrario potest ipsum desertum *Cades*, ubi nihil nasci solet, unicà concussione, ac commotione parturire facere, et continuò arboribus ac animalibus replere. *Porrò Cades* est vasta et horrida solitudo in Arabià.

8. *Vox Domini præparantis cervos, et revelabit condensa : et in templo ejus omnes dicent gloriam.* Transit Propheta ab elementis, in quibus potentiam Dei laudaverat, ad animantia, et plantas, post etiàm laudaturus in hominibus. *Vox Domini præparantis cervos*, ponit loco exempli operationem Dei in cervis. Nam cervæ, ùt habetur Job 39, summà difficultate pariunt. Mira igitur potentia Dei in eo cernitur, ut cervas parere faciat, nàm *præparare cervos*, ex Hebræo et Græco, est præparare ad pariendum. *Et revelabit condensa*, sivè, ùt in Hebræo habetur : aperiet sylvas, per quod significatur operatio Dei in arboribus, et sensus est, Deo nihil esse clausum, sed omnia pervia; ipse enim omnia penetrat, etiàm densissimas sylvas, et ubiquè operatur, et ideò *in templo ejus omnes dicent gloriam*, id est, omnes creaturæ Deum laudant, et glorificant in hâc rerum universitate quæ est velutì templum ejus.

9. *Dominus diluvium inhabitare facit : et sedebit Dominus Rex in æternum.* Reddit prætereà causam, cur omnia dicant gloriam Deo, quià videlicèt Deus *diluvium inhabitare facit*, id est, copiosum imbrem effundit super terram, ex quo rebus omnibus alimentum producitur, et vita sustentatur, et ipse idem Deus his omnibus memoratis effectibus præsidet, et sedebit Rex et Dominus in æternum omnia videlicèt regens, omnia gubernans, omnia disponens.

10. *Dominus virtutem populo suo dabit : Dominus benedicet populo suo in pace.* Hæc est conclusio psalmi, in quà Propheta, qui laudavit Dei potentiam in omnibus aliis rebus mundi hujus inferioris, laudat postremò in hominibus, id est, *populo suo,* cui dandam esse dicit à Deo *virtutem,* sivè robur et vires contrà adversarios, et iis superatis dulcissimam quietem, et pacem.

Non videtur hìc prætereunda pia quorundam observatio, qui vocem Domini septies in Psalmo repetitam, septem Ecclesiæ Sacramentis accommodant, ut vocem Domini super aquas Baptismo, vocem Domini in virtute Confirmationi, vocem Domini in magnificentià Eucharistiæ, vocem Domini confringentis cedros Pœnitentiæ, vocem Domini concutientis desertum Ordini, vocem Domini intercidentis flammam ignis Matrimonio, vocem Domini præparantis cervos Extremæ Unctioni convenire velint.

PSALMUS XXIX.

SYNOPSIS.

David gratias agit Deo, quandò domus ejus in Jerusalem magnificentissimè extructa dedicata fuit. Tunc enim intellexit regnum suum à Deo confirmatum, et stabilitum fuisse et ideò in gratiarum actionem hunc hymnum cecinit Deo. Hujus psalmi titulus est : Psalmus cantici. In dedicatione domûs David. *Allegoricè psalmus convenit Christo resurgenti.*

℣. 1. *Exaltabo te, Domine, quoniàm suscepisti me : nec delectâsti inimicos meos super me.* David, confirmato regno, arce Sionis munità, et domo regis magnificentissimè extructà, Deum agnoscens tantorum beneficiorum auctorem, gratias agit, ac dicit : *Exaltabo te, Domine,* apud eos videlicèt, qui altitudinem tuam minùs cognoscunt, *quoniàm suscepisti me* de profundo humilitatis, et exaltâsti in solium Regnì, *nec delectâsti inimicos meos super me :* hoc ex illà exaltatione conse-

cutum est, ut inimici David non habuerint materiam gaudendi ex ejus interitu, quem expetebant, sed contrà dolendi ex illâ exaltatione, quam impedire conabantur.

2. *Domine, Deus meus, clamavi ad te, et sanâsti me.* 3. *Domine, eduxisti ab inferno animam meam, salvâsti me à descendentibus in lacum.* Revocat Propheta in memoriam angustias suas, quas ante regnum adeptum passus est, q. d. Cùm in periculis mortis tàm sæpè versarer, et ob id ægritudine animi contabescerem: tu, Domine, *sanâsti me*, et à morte propinquâ ità me liberâsti, ac si ex ipso inferno me eduxisses. Illud *salvâsti me à descendentibus in lacum*, significat, quasi à mortuis me excitasti, nàm per descendentes in lacum intelliguntur mortui.

4. *Psallite Domino, sancti ejus: et confitemini memoriæ sanctitatis ejus.* David parùm esse judicans, si ipse solus Deo gratias agat, hortatur alios, qui similia beneficia perceperunt, ut Deum laudare non cessent. Illud *confitemini memoriæ sanctitatis ejus*, hunc sensum habet: Laudate memoriam sanctam ejus, quòd videlicèt vestri memor fuerit memoriâ sanctâ, memoriâ piâ, memoriâ paternâ, non ad puniendum, sed ad sanctificandum. Porrò passim in linguâ Hebraicâ ponitur nomen substantivum in genitivo, pro adjectivo in nominativo, v. g. memoria sanctitatis, etc., pro memoria sancta, templum sanctum, etc.

5. *Quoniàm ira in indignatione ejus, et vita in voluntate ejus.* Reddit rationem, cur dixerit laudandam esse memoriam sanctam, quam de nobis habet Deus. Ratio enim est, quià Deus si nos punit, id facit ex *indignatione*, quam peccata nostra provocant, id est, ex justo judicio: sed alioqui *in voluntate*, et electione ejus non est pœna, sed *vita*. Itaque per *iram* hìc intelligitur pœna, et castigatio, quæ dicitur ira, quia est effectus iræ: per *indignationem* intelligitur justum Dei judicium, ùt S. Basilius et alii exponunt.

6. *Ad vesperum demorabitur fletus: et ad matutinum lætitia.* Sensus est: Indè probari, iram esse in indignatione Dei, sed in voluntate, et beneplacito ejusdem esse vitam electorum suorum: quià post fletum ex cas-

tigatione et pœnitentiâ natum, statìm succèdet lætitia ex remissione et reconciliatione. Porrò in Christo ad litteram impletum est hoc vaticinium. Nàm ad vesperum cum dolore mortuus est, et in matutino cum lætitiâ resurrexit.

7. *Ego autem dixi in abundantiâ meâ: Non movebor in æternum.* Vicissitudinem iræ et vitæ, fletûs et lætitiæ, de quâ dixerat, demonstrat in suâ personâ, et dicit, se aliquandò tantâ pace, et bonorum temporalium copiâ abundâsse, ut existimaret illa sibi perpetuò adfutura. *Ego autem dixi in abundantiâ meâ*, id est, dùm bonis abundarem, *non movebor in æternum*, tàm benè fundata est felicitas mea, ut semper duratura videatur.

8. *Domine, in voluntate tuâ præstitisti decori meo virtutem*, q. d. ideò dixi; *non movebor in æternum*, quià tu, *Domine, præstitisti virtutem*, id est, robur ac vires *decori meo*, id est, felicitati meæ, idque *in voluntate tuâ*, sivè in beneplacito tuo, quià ità placuit tibi, ità voluisti, et decrevisti.

9. *Avertisti faciem tuam à me, et factus sum conturbatus.* Jàm declarat rerum vicissitudinem, quæ tamen ex Dei providentiâ pendet. *Avertisti faciem tuam à me*, id est, paulò pòst, in medio cursu felicitatis meæ, destituisti me favore tuo, ut in odium Regis Saülis inciderem, *et factus sum conturbatus*, indè enim exilium, fuga, mortis periculum, et alia mala exorta sunt. Hæc omnia conveniunt in vicissitudines, quas patiuntur electi, cùm peregrinantur in terris.

10. *Ad te, Domine, clamabo, et ad Deum meum deprecabor.* 11. *Quæ utilitas in sanguine meo, dùm descendo in corruptionem?* 12. *Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?* Hæc omnia videntur accipienda pro tempore præterito, pro quo Hebræi frequenter ponunt futurum. Dicit itaque David se tempore tribulationis et periculi clamâsse ad Dominum, et inter alia allegâsse, non esse utilem Domino mortem suam, quià mortuus non posset laudare Deum. *Ad te, Domine, clamabo*, id est, cùm te avertente faciem factus sum conturbatus, ad te clamavi, et te deprecatus dixi: *Quæ utilitas in sanguine meo, dùm descendo in cor-*

ruptionem? id est, quid tibi proderit, Domine, effusio sanguinis mei, dùm ego ab inimicis occisus putrescam in sepulchro? certè *pulvis*, sivè homo in pulverem redactus non laudabit te, nec *veritatem tuam*, id est, legem et promissa tua divina publicè prædicabit (ùt ego soleo) viventibus in hoc mundo.

13. *Audivit Dominus, et misertus est meî, Dominus factus est adjutor meus.* Affirmat igitur Propheta tùm in personâ suâ, tùm in personâ Christi, et electorum (omnia enim et dicta et dicenda his conveniunt) : clamorem suum esse à Deo exauditum.

14. *Convertisti planctum meum in gaudium mihi : conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitiâ.* Hic est effectus exauditionis : David ex misero exule rex potens effectus, Christus ex mortuis resurgens, electus quisque ex valle lacrymarum ad cœlum perveniens justissimè dicit, *convertisti planctum meum in gaudium mihi.* Quod sequitur, *conscidisti saccum meum*, etc., significat mutationem vestis lugubris in vestem lætitiæ convenientem. Dicit autem, *conscidisti*, non exuisti, quià quod exuitur, remanet integrum, quod scinditur, destruitur, ut deinceps non sit usui.

15. *Ut cantet tibi gloria mea, et non compungar : Domine, Deus meus, in æternum confitebor tibi.* Hic est ultimus finis gloriæ Davidis, Christi, et Sanctorum omnium, laus Dei. Sensus autem est, *ut cantet tibi* laudem *gloria*, vel exaltatio *mea*, *et non* ampliùs *compungar*, id est, dolore, aut tristitiâ præpediar à laude tuâ, undè *confitebor tibi*, seu laudabo te, *Domine, Deus meus, in æternum.*

PSALMUS XXX.

SYNOPSIS.

Psalmum hunc composuit David in extasi (*ùt patet ex hoc ejus titulo :* In finem, Psalmus David, pro extasi) *sive in mentis excessu, in quo constitutus erat ex repentino timore, quo corripiebatur, cùm audivit Absalonem filium suum, et omnem populum contrà se conspirâsse.* 2. *Reg.* 15. *Implorat autem, et impetrat opem Dei. Potest etiàm psalmus hic ad Ecclesiam inter persecutionum angustias gementem accommodari.*

℣. 1. *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum : in justitiâ tuâ libera me.* David Rex fugiens persequentem Absalonem, omni humano consilio destitutus, ad Deum recurrit, ac dicit : *In te, Domine, speravi*, et confido, quòd nunquàm meà spe frustrandus sim : igitur juxtà hanc spem meam, *libera me in tuâ justitiâ*, id est, ob justitiam tuam, quà impios punire soles.

2. *Inclina ad me aurem tuam, accelera, ut eruas me.* Quià persecutio urgebat, petit velociter exaudiri, et de imminenti periculo erui.

3. *Esto mihi in Deum protectorem : et in domum refugii, ut salvum me facias.* Id est, Esto mihi, ô Deus, instar domûs sivè arcis munitissimæ, in quam tutò confugere possim. Aptissimæ hoc petit David, nàm fugiebat tùm per campestria deserti, ubi nulla erat arx, in quam confugere posset.

4. *Quoniàm fortitudo mea, et refugium meum es tu : et propter nomen tuum deduces me et enutries me.* Optimè respondet historiæ : David enim ob repentinam fugam, neque quò iturus esset, sciebat, neque undè alimenta conquireret. Itaque ait : In gloriam nominis tui deduces me ad locum tutum, et ad nutrimentum cibos providebis.

5. *Educes me de laqueo hoc, quem abscunderunt mihi : quoniàm tu es protector meus.* Id est, præthereà liberabis

me de insidiis, quas veluti laqueum absconditum tetenderunt mihi: vocat laqueum occultam conspirationem factum cum Absalone. *Quoniàm tu es protector meus.*

6. *In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me, Domine, Deus veritatis.* Quià de vitâ nondùm securus erat, addit: *In manus tuas*, id est, curæ, benevolentiæ, ac potentiæ tuæ *commendo spiritum meum*, seu vitam meam. Quoniàm tu sæpè aliàs *redemisti me* de morte, tu, inquam, *Domine, qui es Deus veritatis*, id est Deus verissimus, vel fidelissimus.

7. *Odisti observantes vanitates supervacuè.* 8. *Ego autem in Domino speravi: exultabo et lætabor in misericordiâ tuâ.* Reddit aliam rationem, cur Domino commendet vitam suam: quià videlicèt Deus odio habet, qui non sperant in suo adjutorio, sed in rebus vanis. *Odisti observantes vanitates*, id est, somnia vel auguria, vel responsa dæmonum. Potest etiàm nomine vanitatis intelligi industria, vel astutia humana, et qualecunque consilium sinè Deo, vel contrà Deum. *Ego autem* non in vanis ejusmodi confido, sed *speravi in Domino, et* ideò *exultabo, et lætabor in misericordiâ tuâ*, quià nimirùm sperantes in Domino misericordia divina non deserit. Additur verò suprà *supervacuè*, quià homines frustrà nituntur in rebus vanis.

9. *Quoniàm respexisti humilitatem meam: salvâsti de necessitatibus animam meam.* 10. *Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.* Allegat præterea beneficia, ut gratum se ostendens, provocet Deum ad similia concedenda. Sensus est: *Exultabo et lætabor in misericordiâ tuâ*, quoniàm hujus pignus habeo, liberationem ex persecutione Saülis: tunc enim *respexisti humilitatem*, sive abjectionem, et afflictionem *meam; salvâsti* etiàm tunc *de necessitatibus*, vel angustiis *animam meam, nec conclusisti me in manibus inimici*, id est, non permisisti, ut Saül, qui me quærebat ad necem, voto suo potiretur, sed *statuisti in loco spatioso pedes meos*, id est, fecisti, ut ex angustiis, in quibus hærebam, liberatus, ambulare possem, quòcunque vellem, quasì in aperto et libero campo constitutus.

11. *Miserere mei, Domine, quoniàm tribulor: conturbatus est in irâ oculus meus, anima mea et venter meus.* Ex recordatione præteritorum beneficiorum orat pro futuris et narrat calamitates præsentes. *Miserere, etc., in irâ tuâ,* quâ peccatum meum punis, *conturbatus est oculus meus,* præ lacrymis caligavit, conturbata est etiàm *anima mea,* dùm magno timore concussa est, et denique conturbatus est *venter meus,* venter, inquam, interior animæ meæ, id est, memoria, quæ est receptaculum cogitationum.

12. *Quoniàm defecit in dolore vita mea, et anni mei in gemitibus.* David jàm ad senium pervenerat; hinc verè dicit, defecisse vitam suam in dolore, id est, ætatem consumptam in continuo mœrore et annos in gemitibus.

13. *Infirmata est in paupertate virtus mea: et ossa mea conturbata sunt.* Præter afflictiones totius vitæ præteritæ accessit et hæc tribulatio, in quâ propter inopiam (fugit enim sinè ullo commeatu, et quidem nudis pedibus, et perrexit ad loca deserta, etc.) debilitatus vires pristinas amisit. Idem autem significat, *virtus infirmata est, et ossa conturbata sunt,* nàm per ossa intelligitur robur, sicut etiàm per virtutem.

14. *Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, et vicinis meis valdè et timor notis meis.* Explicat aliam calamitatem suam ex novissimâ persecutione exortam, quòd videlicèt cœperit despici à vicinis populis, qui audierunt tàm turpem ejus fugam: et noti ejus, atque amici cœperint timere, ne, si illi adhærerent, de vitâ periclitarentur apud Absalonem, si is fortè victor evaderet.

15. *Qui videbant me, foràs fugerunt à me: oblivioni datus sum, tanquàm mortuus à corde.* Declarat id, quod dixerat, *et timor notis meis,* q. d. multi ex notis meis, *qui viderunt me* ità fugientem, et afflictum *foràs fugerunt,* id est, longè à me recesserunt, timentes vitæ suæ, si mihi jungerentur; atque ità *oblivioni datus sum à corde,* id est, cor eorum non recordatur mei, neque de me cogitant, non secùs, ac si *mortuus,* et sepultus essem, existimant enim de me jàm actum esse.

16. *Factus sum tanquàm vas perditum : quoniàm audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu.* Nec solùm, inquit, amici et noti obliti sunt mei, et me dereliquerunt, sed etiàm apud vicinos, qui in circuitu habitant, contemptui habitus sum: quasi *vas perditum*, id est, confractum, inutile, quòd vel indè patet, quià ego ipse vituperantes me audivi. Videtur mentionem facere vituperationis Semei, L. 2 Reg., c. 16. Et quamvis ibì solius Semei maledicentis mentio fiat, tamen credibile est, multos alios eodem tempore malè locutos fuisse de Davide.

17. *In eo, dùm convenirent simul adversùm me, accipere animam meam, consiliati sunt.* L. 2 Reg., c. 17, habetur, post maledictionem Semei, consilium initum coràm Absalone de Davide occidendo, atque hoc est, quòd hìc commemoratur.

18. *Ego autem in te speravi, Domine, dixi : Deus meus es tu : in manibus tuis sortes meæ.* Ostendit vir sanctus, inter tot angustias, se non despontisse animum, propterea, quòd spem suam non posuisset in auxilio fallaci hominum, sed in Deo omnipotente, cui nemo resistere potest. *Ego autem in te speravi, Domine*, quare? *quià dixi* in corde meo, *Deus meus es tu*, magnum habeo protectorem, sinè cujus nutu nemo mihi vitam eripere potest. Nàm *in manibus tuis sortes meæ*, id est, sortes vitæ, vel mortis meæ, non pendent à sorte, sed à manu tua, id est, à potentià, et voluntate tuà.

19. *Eripe me de manu inimicorum meorum : et à persequentibus me.* Versus est clarus.

20. *Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordià tuà, Domine, non confundar, quoniàm invocavi te.* Idem petit additis argumentis ad flectendum Deum appositis : *Illustra faciem tuam*, id est, ostende faciem tuam, sivè, respice in me. Hæc enim omnia idem significant. Petit igitur primò reconciliationem cum Deo, si fortè faciem averterit, et iratus sit, et addit pro argumento, se *servum* ejus esse promptum ad ejus obsequium. Addit posteà *salvum me fac*, hoc enim sequitur post reconciliationem, ut salvum

faciat, et liberet eum, cui reconciliatus sit. Et adjungit argumentum, dicens: *in misericordiâ tuâ*, id est, non ob merita mea, sed propter misericordiam tuam. Addit denique tertium argumentum, *non confundar quoniàm invocavi te*; pertinet enim ad bonum et fidelem Dominum, qui promisit auxilium confidentibus in se, ut non confundat eum, qui tantâ fiduciâ ipsum invocare non cessat.

21. *Erubescant impii, et deducantur in infernum: muta fiant labia dolosa.* Prophetica imprecatio est, et continuò adimpleta: nàm Achitophel, qui erat præcipuus consiliarius Absalonis, et consilium dederat perniciosissimum contrà David, dissipante Deo consilium ejus confusus est, et non ferens confusionem suam, laqueo se suspendit, et sic ad infernum deductus est impius, et *muta* facta sunt *labia dolosa*, quæ sic rectè dicuntur, quià simulaverat longo tempore se fidelem Davidi, at oblatâ occasione perfidiam suam prodidit. L. 2 Reg., c. 17.

22. *Quæ loquuntur adversùs justum iniquitatem in superbiâ et in abusione.* Declaratur, labia illa dolosa Achitophelis meritò obmutescere debere, quià loquebantur contrà *justum*, id est, contrà Davidem, qui nullam injuriam fecerat, neque ipsi Achitopheli, neque Absaloni: et loquebantur *iniquitatem*, id est, consilium iniquitate plenum, et hoc *in superbiâ et abusione*, id est, cum maximâ arrogantiâ et contemptu. Ità ex Hebræo et Græco, S. August. et alii. Dicitur enim Achitophel locutus esse *in superbiâ, et abusione*, quià superbè contemnebat Davidem et sic abutebatur ejus nomine.

23. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quàm abscondisti timentibus te!* 24. *Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.* Jàm sanctus Propheta exauditum se sentiens, ac divinâ consolatione perceptâ, exclamat præ admiratione: *Quàm magna multitudo, etc.*, id est, quàm magnæ et multæ deliciæ, quas infundis intùs in abscondito cordis timentium te, id est, eorum qui te colunt, et filiali timore venerantur, et quas *perfecisti*, id est, perfectas dedisti, vel exhibuisti *eis qui sperant in te*, qui videlicèt renuunt con-

solari nisi in te! Et hoc totum fecisti *in conspectu filiorum hominum*, id est palàm, publicè et in oculis totius mundi; hocque maximè facies in die extremi judicii. Nàm licèt subindè portiunculam aliquam consolationum cœlestium in hâc vitâ sanctis persecutionem patientibus concedat Deus, plenam tamen mensuram in illud tempus reservat. Ità S. Hieron. Addit S. August. has delicias gustare non posse, qui palatum febre iniquitatum, et voluptatum carnalium infectum habet.

25. *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ: à conturbatione hominum.* 26. *Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.* Declarat modum, quo sancti viri dulcedinem Dei in tribulatione percipiunt: id enim fit, cùm sancti per amorem et contemplationem rapiuntur in Deum: et in ipso Deo inveniunt locum refugii. *Abscondes eos:* videlicèt timentes te, *in abscondito faciei tuæ*, id est, in loco abdito, quod est, in facie tuâ: nàm qui raptus est ad contemplandam faciem Dei, et qui pulchritudinem ejus considerans accenditur in ejus amore, jàm habitat in latibulo tutissimo *à conturbatione hominum*, id est, ab omni malo, quod homines conturbare solet. *Proteges eos in tabernaculo tuo*, id est, in teipso, in quo et tu habitas. Adeòque qui per contemplationem et amorem in Deo habitant, altissimum posuerunt refugium suum, et non accedet ad eos malum, ùt alibì dicitur. Proteguntur autem in hoc tabernaculo non solùm ab omni malo factorum, sed etiàm verborum, *à contradictione linguarum*, quià timentes Deum nihil curant sermones hominum.

27. *Benedictus Dominus, quoniàm mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munitâ.* Quæ dixerat generatim de consolatione divinâ, quam viri justi in tribulatione percipiunt, applicat ad se, et indè gratias agit Deo: *Benedictus* sit *Dominus*, *quoniàm mirificavit*, id est, mirabilem *misericordiam suam* ergà me ostendit, *in civitate munitâ*, id est, abscondens me in abscondito faciei suæ, quod est veluti civitas munitissima, ut jàm mihi nihil nocere possit.

28. *Ego autem dixi in excessu mentis meæ: projectus sum à facie oculorum tuorum.* Accusat ipse se diffidentiæ,

quam passus fuerat ab initio persecutionis. *Ego autem dixi in excessu mentis meæ*, id est, eo tempore, quo præ nimio terrore quasi mentis inops factus eram, dixi apud me, *Projectus sum à facie oculorum tuorum*, id est, non placet tibi, ut amplius regnem, vel ut diutiùs vivam, ideò abjecisti me à benigno aspectu tuo, et favore atque auxilio tuo solito me destituisti.

29. *Ideò exaudisti vocem orationis meæ, dùm clamarem ad te.* Sensus est clarus: Ideò, inquit, ne diffiderem de bonitate tuâ, cùm me in tantâ consternatione videres, continuò exaudisti vocem, etc.

30. *Diligite Dominum, omnes sancti ejus: quoniàm veritatem requiret Dominus, et retribuet abundanter facientibus superbiam.* 31. *Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.* Hortatur in fine pios homines, qui similia patiuntur, ut non cessent diligere Dominum, atque in eo sperare: quoniàm etiamsi ad tempus videantur impii impunè grassari: tamen brevì pœnas acerbissimas dabunt. Illud *veritatem requiret Dominus* vertit S. Hieron. *fideles servat Dominus.* Vox hebræa utrumque significat, teste Bellarmino, *veritatem* et *fidelitatem*, et etiàm *fideles.* Sensus semper in idem recidit. Illud *abundanter*, conjungi potest vel cum verbo *retribuet*, vel cum verbo *facientibus*, sed ex Græco apparet conjungendum esse cum verbo facientibus: et eodem modo S. Hieron. vertit ex Hebræo: *Retribuet*, inquit, *his, qui satis operantur superbiam*, et S. August. *Retribuet his: qui multùm superbiunt:* eodem modo Theodoretus, et passìm etiàm alii veteres.

PSALMUS XXXI.

SYNOPSIS.

David admonitus peccati sui à Prophetâ Nathan, agnoscit se peccatorem, et veniam non suis viribus, sed Dei gratiæ adscribendam.

Titulus est : Ipsi David intellectus, *hebraicè* eruditio, *seu quo singulariter erudiebatur intellectus et mens, agnoscens, primò se esse peccatorem, secundò veniam, gratiam, bona opera non suis viribus, sed Dei gratiæ adscribenda. Ità S. Aug. Jure hic psalmus à S. Greg. et aliis inter septem pœnitentiales numeratur, cum totus sit in peccato proprio deflendo, et in cohortandis hominibus ad pœnitentiam.*

℣. 1. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.* 2. *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.* David pœnitentiæ psalmum orditur à laude indulgentiæ et innocentiæ. incipit ab indulgentiâ. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates.* Exclamat in felicitatem eorum, qui quidem peccaverunt, sed per gratiam Dei excitati convertuntur ad pœnitentiam, et perveniunt ad indulgentiam. *Et quorum tecta sunt peccata;* idem repetit aliis verbis, nàm peccata, cùm remittuntur, absconduntur et teguntur, ità scilicèt, ut non ampliùs appareant oculis Dei, id est, non ampliùs insint animæ, sed plenè remissa sint. Quæcunque enim adhuc sunt in rerum naturâ, non possunt dici tecta oculis Dei. Idem ergò est esse sic tectum, quod esse remissum. Ità S. August. et Theodoret. Transit ab indulgentiâ, quæ est multorum, ad innocentiam, quæ est paucissimorum, ac dicit : *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum,* id est, ô verè beatus ac felix, qui nihil fecit, quod in peccatum reputari potuerit, cui proindè Dominus, cujus rectissimum judicium est, nihil ad peccatum imputavit. Ità Bellarmin. Alii cum Eusebio sic explicant : *Beatus*

vir, etc., à quo Deus non vult exigere rationem peccati, nec illud imputat, neque ad culpam, neque ad pœnam, nempe quià totum remisit et delevit. Verùm expositio prior de innocentiâ videtur meliùs continuari cum verbis sequentibus : *Nec est in spiritu ejus dolus*, id est, qui neque verbo, neque cogitatione peccavit : spiritus enim ad utrumque spiritum referri potest, ad illum, quo sapimus et dicitur cor, aut mens : et ad illum, quo loquimur et dicitur spiritus oris, sivè labiorum.

3. *Quoniàm tacui, inveteraverunt ossa mea, dùm clamarem totâ die.* Propositâ beatitudine justificatorum, deflet miseriam suam, quasi dicat : Illi quidem sunt beati, sed ego miser sum, *quoniàm tacui*, et non continuò peccatum meum confessus sum. Novem enim mensibus (nempè quot intercesserunt inter adulterium, et partum uxoris Uriæ) et fortè diutiùs immersus hæserat David in peccatis suis priusquàm ea agnosceret : ideò *inveteraverunt ossa mea, dùm clamarem totâ die.* Id est; post agnitum peccatum totâ die pro indulgentiâ clamare cœpi, et tàm diù, et tanto affectu clamavi, ut ossa mea quasi vetusta debilia facta sint, et ferè consumptum fuerit omne robur meum.

4. *Quoniàm die ac nocte gravata est super me manus tua : conversus sum in ærumnâ meâ, dùm configitur spina.* Multa mala David propter peccatum contigerunt, ùt 2 L. Regum historia narrat : de his igitur divinis flagellis dicit : *Quoniàm die ac nocte gravata est super me manus tua :* dicitur enim gravare manus super aliquem, qui non leviter, sed graviter percutit. *Conversus sum in ærumnâ meâ, dùm configitur spina*, id est, propter hujusmodi flagella conversus sum ad cognitionem gravitatis peccati mei in ærumnâ meâ, dùm spina tribulationis configitur mihi, id est, tribulatio atque ærumna mentis oculos aperuerunt, quos carnis illecebra et voluptas clauserant. Ità Bellarm. Per *spinam* intelligit S. Hieron., stimulum conscientiæ, ut sensus sit : *conversus sum in ærumnâ meâ*, dùm stimulus conscientiæ pungit.

5. *Delictum meum cognitum tibi feci et injustitiam meam non abscondi.* Ex conversione ad cognoscendam peccati magnitudinem, de quâ suprà dixerat, factum

est, ut peccatum suum non ampliùs taceret, neque occultaret, sed palàm confiteretur coràm Deo et hominibus. Porrò illud cognitum tibi feci, non significat Deo fuisse ignotum, antequàm Deo confiteretur : sed loquitur more humano.

6. *Dixi : Confitebor adversùm me injustitiam meam Domino : et tu remisisti impietatem peccati mei.* Videtur respicere tempus illud, quo Nathan Propheta Dei nomine exprobravit illi peccatum suum : et ipse continuò compunctus dixit : *Peccavi Domino*; et Nathan subjunxit : *Dominus quoque transtulit peccatum tuum.* Videns igitur tàm subitam indulgentiam, ait : *Dixi : Confitebor*, id est, compunctus corde statui, continuò confiteri *adversùm me injustitiam meam*, meque reum, et peccatorem apertè fateri : et tu non expectàsti vocem illam, quâ dixi : *Peccavi Domino*, sed ex paternâ et ineffabili benignitate *remisisti impietatem peccati mei*, adeò, ut post contritionem cordis, ipsam confessionem miserendo, et parcendo præveneris.

7. *Pro hâc orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.* 8. *Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.* Exemplo suo dicit Propheta multos futuros, qui discant orare Deum pro indulgentiâ peccatorum, ut hoc modo liberentur à multis malis, quibus aliquandò peccatores involventur. *Pro hâc*, id est, pro hâc re, sivè *pro hoc* ùt habetur in Hebr., sivè propter vel super hoc : et sensus est : hâc de causâ, id est, quià tu tàm clementer ignoscis pœnitentibus, *orabit ad te*, id est fiduciam te orandi sumet *omnis sanctus*, id est, omnis pius, verè pœnitens, qui incipiens odisse impietatem, incipit inducere sanctitatem. Orabit autem *in tempore importuno*, id est, antequàm tempus misericordiæ finiatur. Orabit autem ad te omnis sanctus in tempore opportuno, ut *in diluvio aquarum multarum*, aquæ illæ *ad eum non appropinquent*, id est, ut in die novissimo, quandò velùt diluvium quoddam inundabunt super impios omnia genera pœnarum, et perierit tempus opportunum orationis et pœnitentiæ, tunc, ipsi salvi sint, ab hujusmodi pœnis. Hic sensus juxtà S. Hieron. desumitur

ex Hebræo. Itaque illud verumtamen pro copulativâ particulâ accipiendum est.

9. *Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me : exultatio mea, erue me à circumdantibus me.* Acceptâ indulgentiâ quoad culpam, petit etiàm indulgentiam quoad pœnam, videlicèt liberationem à tribulatione, in quam incidit propter peccatum. *Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me,* quasì dicat : Non habeo tutum refugium, nisi in misericordiâ tuâ, quoniàm undique dificiunt amici, et undique cingor ab inimicis : ideò tu, qui solus es *exultatio mea,* id est, causa omnis meæ lætitiæ, *erue me ab hostibus circumdantibus me.* Videtur autem loqui de persecutione, quam patiebatur ab Absalone filio et ejus adhærentibus.

10. *Intellectum tibi dabo, et instruam te in viâ hâc, quâ gradieris : firmabo super te oculos meos.* Respondet Dominus orationi servi sui, ac promittit auxilium, quod petebat. Tria promittit : 1.° Prudentiam interiorem, ut possit cavere insidias hostium; *intellectum tibi dabo,* id est, intelligentem et prudentem te faciam. 2.° Auxilium externum singularis providentiæ Dei ; *instruam te in viâ hâc, quâ gradieris,* sivè, ùt in Hebræo habetur, *ostendam tibi viam per quam ambules.* 3.° Perseverantiam in gratiâ ; *firmabo,* inquit, *super te oculos meos,* sivè, non avertam oculos à te, sed perseveranter, et stabiliter te aspiciam oculo benignitatis.

11. *Nolite fieri sicùt equus et mulus, quibus non est intellectus.* Hortatur nunc demùm Propheta fideles, ut ab exemplo suo discant mala, quæ consequuntur peccatum, et bona, quæ consequuntur pœnitentiam et virtutem. *Nolite fieri, etc.,* id est, nolite duci solis sensibus, cùm ratione præditi sitis : nolite sicùt equi et muli hinnire ad uxores proximi vestri, sicùt ego feci : nolite tanquàm indomiti ac feroces equi vel muli pauperes et humiles morsu et calcibus impetere, ùt ego adversus Uriam feci.

12. *In camo et frœno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.* Prædicit mala, quæ eos sequentur, qui equos et mulos imitari voluerint; cogentur

enim tribulationibus vel ad Deum converti, vel certè impedientur, ne noceant aliis, quantùm vellent. Sed more prophetico hanc prædictionem exprimit David per modum imprecationis. *In camo*, inquit, *et fræno, etc.*, id est, capistro et fræno, quasi equos et mulos coërcebis, qui recusant, ùt homines ratione præditi spontè accedere ad te per obedientiam. Porrò *camus* funem significat, sivè capistrum, quo alligantur equi. Hìc autem metaphorica vocabula sunt *camus* et *frænum*, et ponuntur ad significandas calamitates et ærumnas, quibus Deus utitur ad coërcendos peccatores, id quod exponitur sequenti versu.

13. *Multa flagella peccatoris : sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.* Hæc est declaratio cami et fræni, q. d. Peccator impœnitens, et qui complacet sibi in peccato, multis flagellis atteretur, tùm in hâc, tùm in futurâ vitâ. Contrà justus, qui sperat in Domino, ab ipsâ misericordiâ divinâ undique circumdabitur, ùt à nullâ parte flagellum ad eum accedere possit.

14. *Lætamini in Domino, et exultate justi, et gloriamini omnes recti corde.* Sicùt in principio beatos dixit justos, ità nunc in fine hortatur eos ad lætitiam. *Lætamini in Domino et exultate justi*, id est, magnam habetis materiam gaudendi et exultandi, sed *in Domino*, qui vobis est causa tantorum bonorum, quibus affluitis : *et gloriamini omnes recti corde* : idem aliis verbis repetit, nàm gloriari sæpiùs in scripturis accipitur pro lætari et exultare. Per *rectos corde* intelliguntur justi : nàm ex rectitudine cordis oritur rectitudo verborum et operum, illi autem sunt justi, quorum corda, voces et opera conformia sunt rectissimæ regulæ, quæ est lex divina.

PSALMUS XXXII.

SYNOPSIS.

Excitat omnes, potissimùm Justos (quià non est speciosa laus in ore peccatoris) ad laudandum Deum, ob varia ejus in nos beneficia.

℣. 1. *Exultate, justi in Domino: rectos decet collaudatio.* Exultatio, quæ hic ponitur, significat laudem cum lætitià. S. Hier. vertit: *Laudate, justi, Dominum:* reddit rationem cùm addit: *rectos decet collaudatio:* q. d. Vos justos potissimùm invito ad laudandum Deum, quià vobis potissimùm convenit laudare Deum. Per *rectos* intelligit justos, ùt in fine psalmi præcedentis dictum est.

2. *Confitemini Domino in citharâ: in psalterio decem chordarum psallite illi.* Hortatur rursùs justos, ut confiteantur Domino confessionem laudis; non solùm voce sed etiàm instrumentis musicis, quæ erant tunc in usu. Mysticè autem significatur, ut laudemus Deum non solùm verbis, sed etiàm operibus, ac præsertìm perfectà observatione Decalogi, significati per psalterium decem chordarum.

3. *Cantate ei canticum novum: benè psallite ei in vociferatione.* Jubet, ut exultantes laudent Deum cantico aliquo non usitato et veteri, sed recens composito ob nova semper in nos beneficia. *Benè psallite ei in vociferatione:* per hoc monet, ut omnia benè et accuratè fiant, et non frigidè ac summissâ voce, sed magno cum sonitu, quo magnitudo affectûs significetur. Illud *in vociferatione* vertit Hieron. *in jubilo*, et Aug. legit *in jubilatione.*

4. *Quià rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus in fide.* Incipit explicare rationes, cur Deus sit tanto affectu laudandus, quæ sumuntur à bonitate, potentià et sapientià ejus. De bonitate dicit: *rectum est verbum Domini, etc.*, quià verba et facta Domini justissima, fidelissima et sanctissima sunt. *Verbum Domini* est

mandatum, prohibitio, promissio, comminatio, et hæc omnia rectissima et fidelissima sunt. Opera verò Domini verbis conformia sunt, ideò dicuntur esse *in fide*, id est fidelia, justa et sancta.

5. *Diligit misericordiam et judicium : misericordiâ Domini plena est terra.* Sanctitas verborum et operum Domini nascitur ex sanctitate voluntatis; Deus enim *diligit misericordiam et judicium*, id est, amat primùm largiri dona gratiæ suæ, et posteà secundùm opera uniuscujusque reddere præmia, vel supplicia, atque ità omnes viæ Domini *misericordia et veritas*. In secundâ parte docet, misericordiam latiùs patere quàm justitiam, et esse, ùt alibì dicitur, *super omnia opera ejus*.

6. *Verbo Domini cœli firmati sunt : et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Transit à laude bonitatis ad laudem potentiæ, cujus primarius et maximè conspicuus effectus est fabrica cœli. Auget autem potentiam Dei, quòd tantam molem solo verbo fecit, et eis æternam stabilitatem attribuit. Quòd sequitur : *et spiritu oris ejus omnis virtus eorum*, posset videri repetitio quædam : nàm *verbum et spiritus oris* idem ferè sunt, et firmitas cœlorum, et *virtus cœlorum* pro eodem accipi possunt. S. Hieron. autem per virtutem cœlorum intelligit *ornatum cœlorum*, id est, stellas, et Chaldæus habet *exercitus* cœlorum, qui sunt Angeli, ut sensus sit : Stellæ et Angeli *spiritu oris ejus*, sivè solo imperio Dei firmati, seu creati sunt. S. Basilius et Theodoret. Illud *spiritu oris ejus* de Spiritu S. accipiunt.

7. *Congregans sicut in utre aquas maris : ponens in thesauris abyssos.* Pergit explicare potentiam Dei, quâ congregat aquas maris in locum unum, ac si utrem impleret, id est, facillimè, nulloque negotio. Idem repetitur sequentibus verbis, *ponens in thesauris abyssos*, id est, ponit Deus abyssos, multitudinem videlicèt, et profunditatem aquarum in angustis terræ cavernis, ac si reconderet pecunias in thesauris. Ità Theod. Did. et alii.

8. *Timeat Dominum omnis terra : ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.* Ex iis quæ dicta

sunt de potentiâ Dei, occasione acceptâ hortatur David homines, ut tantùm Dominum timeant. *Timeat*, inquit, *omnis terra Dominum* tantæ potentiæ, et mox explicat id ipsum, dicens : *omnes inhabitandes orbem* (hoc est enim omnis terra) *commoveantur*, hoc est, contremiscant, ac formident *ab eo* Domino. Ità S. Hieron.

9. *Quoniàm ipse dixit et facta sunt : ipse mandavit et creata sunt.* Optima ratio, cur solus Deus timendus sit, quià videlicèt, quidquid est extrà Deum, nihil nobis nocere potest, nisi Deus permiserit : et contrà nihil extrà Deum, quod nos ab ejus irâ defendere possit : omnia enim ab ejus nutu dependent, à quo unico verbo et imperio habent, ut sint.

10. *Dominus dissipat consilia gentium : reprobat autem cogitationes populorum et reprobat consilia principum.* Venit Propheta ad sapientiam, ut ostendat omni ex parte Deum laudandum esse. *Dominus dissipat consilia gentium*, id est, ità supereminet sapientia Dei, super omnem omnium hominum sapientiam, ut quidquid homines consultando deliberant, Deus in momento infatuare, dissolvere, irritum facere possit. Idem repetitur : *reprobat autem, etc.*, id est, Deus reprobat tanquàm stultas cogitationes populorum omnium, imò etiàm *principum* ipsorum.

11. *Consilium autem Domini in æternum manet : cogitationes cordis ejus in generatione et generationem.* Dominus quidem inscrutabili sapientiâ suâ dissolvit humana quævis consilia, ut finem sibi propositum non assequantur : Contrà tamen humana prudentia nihil omninò potest adversùs consilium Dei : quidquid enim semel decrevit Deus, stabile in æternum erit.

12. *Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus : populus quem elegit in hæreditatem sibi.* Ex iis quæ dicta sunt de potentiâ, sapientiâ et bonitate Dei, colligit David beatum esse populum cujus Deus non est aliquod idolum inutile, sed ille tantus Dominus. *Beata gens*, etc., id est, beati illi homines, qui pro Deo non agnoscunt, nisi unum illum Dominum. Et quià verè ac perfectè beati et felices non sumus, licèt hunc

Dominum pro Deo habeamus, nisi et ipse nos pro peculiari suo populo habeat, ideò subjungit: Beatus *populus, quem elegit in hæreditatem sibi.* Id est, beati sunt illi homines, quos ille idem Dominus elegit in populum peculiarem, et quasi propriam possessionem et hæreditatem.

13. *De cœlo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.* 14. *De præparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram.* Probat, quod dixit beatam esse gentem, cujus Deus est Dominus ille, qui fecit cœlum: probat autem ex eo, quòd cùm Dominus de cœlo videat omnes homines: tamen oculo paterno peculiariter populum suum respicit, et illum adjuvat et salvat. Versus 14 est repetitio præcedentis.

15. *Qui finxit sigillatìm corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.* Declarat Propheta Deum non tantùm vidisse, et videre omnes filios hominum, sed etiàm omnia eorum opera, id est, quid possint operari, quid operentur, vel mente, vel corpore; itaque vidit, et videt distinctè omnes cogitationes, desideria, dicta, facta, præterita et futura et præsentia. Et probat Deum hæc videre, quià ipse *finxit*, seu formavit *sigillatìm corda eorum,* id est, creavit animas singulorum hominum, à quibus omnia hominum opera oriuntur: qui enim corda fingere potuit, idem sinè dubio scrutari, corda et *omnia* indè provenientia *opera* intelligere potest.

16. *Non salvator Rex per multam virtutem: et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.* Explicat quid ille viderit, qui omnia videt: videlicèt hoc vidit; neminem propriâ suâ virtute liberari posse à malis, quæ nos circumstant, sed egere omnes misericordiâ et adjutorio Dei. Ponit autem exemplum in iis, qui videntur maximè de suis viribus gloriari posse, quibus tamen nec robur proprium, nec aliorum qui ipsis serviunt, sufficit.

17. *Fallax equus ad salutem: in abundantiâ autem virtutis suæ non salvabitur.* Tria sunt, quæ possunt hominem eripere ab instanti periculo: vires alienæ, vires propriæ, velocitas equi: illæ, si resistendum sit; illa, si fugiendum. Docuerat Psalmista, non sufficere

priora duo, nunc addit, neque tertium sufficere, et habemus exemplum omnium in libris Regum, de Saüle, de Goliatho, de Joram filio Achab, etc. *Fallax equus ad salutem*, id est, fallitur qui confidit salutem suam velocitate equorum, quià velocitas illa multis modis impediri, vel præveniri potest, ideòque fallax est. *In abundantiâ virtutis suæ non salvabitur*, id est, equus in virtute suâ, licet eâ maximè abundet, quæ virtus in velocitate consistit, non salvabitur cum sessore suo, id est, neque se, neque sessorem suum à periculo liberabit. Porrò, quæ dicta sunt de salute corporali, multò magis intelligenda sunt de salute spirituali, ad quam obtinendam nemo sufficiens est sinè preveniente, comitante et subsequente gratiâ Dei.

18. *Ecce oculi Domini super metuentes eum: et in eis, qui sperant super misericordiâ ejus.* 19. *Ut eruat à morte animas eorum: et alat eos in fame.* Concludit Propheta ratiocinationem suam, quâ, ùt suprà diximus, probat beatam esse gentem, cujus Deus est Dominus; nàm videt quidem Deus omnes homines, et intelligit quàm parùm possint, nisì ipse adjuvet: sed tamen peculiariter in homines justos dirigit oculos suos, ut eis de cœlo auxilium præbeat, tùm ut à mortis periculo liberentur, tùm ut commodè sustententur in vitâ. Per timentes et sperantes describuntur ii, qui verè justi sunt, nàm timor sinè spe, timor servilis est, spes sinè timore præsumptio est.

20. *Anima nostra sustinet Dominum: quoniàm adjutor et protector noster est.* Hactenùs Propheta justos Dei servos allocutus est, eosque ad exultandum in Domino, et laudandum Deum ob tanta beneficia exhortatus est: nunc introducit justos respondentes se tot beneficiis confirmatos, constantissimè in timore ac amore Dei permansuros. *Anima nostra sustinet Dominum*, id est, quidquid acciderit, nos non separabit à charitate Dei, neque ad alium consolatorem respiciemus, sed expectabimus patienter consolationem de cœlo, *quoniàm adjutor, etc.* Reddunt justi rationem, cur tàm constanter Dominum expectare decreverint, quià videlicèt sciunt, et experimento cognoverunt à Domino in bonis se adjuvari et à malis protegi.

21. *Quià in eo lætabitur cor nostrum, et in nomine sancto ejus speravimus.* Dicunt præthereà justi, se exultaturos in Domino, *in eo lætabitur cor nostrum*, id est, exultabimus in Domino *et in nomine sancto ejus speravimus*, id est, quià in nomine sancto ejus speravimus. Nàm quià speraverunt in Domino, adjuti ab eo, atque protecti sunt, et experimento proprio edocti, quàm potens et bonus Dominus sit, exultant in eo et confitentur nomini ejus.

22. *Fiat misericordia tua, Domine, super nos: quemadmodùm speravimus in te.* Concluditur psalmus per orationem in personâ justorum: *Fiat misericordia tua, Domine, super nos:* id est, non cesset, sed perseveret, imò addatur semper nova misericordia super nos, *quemadmodùm speravimus in te,* id est, sicùt, de tuâ bonitate futurum speravimus.

PSALMUS XXXIII.

SYNOPSIS.

Psalmi titulus est. Davidi, cùm immutavit vultum suum coràm Abimelech, et dimisit eum et abiit. *Hic titulus secundùm S. Basil., S. Aug., S. Hieron. et Euthymium refertur ad illam historiam, quæ habetur 1 Reg., c. 21, ubì narratur Davidem fugisse ad Achis regem Philistæum, sed cùm servi regis incitare cœpissent Dominum suum in necem Davidis, tùm Davidem insaniam et fatuitatem simulare cœpisse, atque eâ ratione mortem evasisse. Cur autem Achis dictus sit Abimelech, rationem reddit S. Basil. quià Abimelech erat nomen commune Regibus Philistinorum, sicut Pharao erat nomen commune Ægyptiorum. David ergò gratias agit Deo pro liberatione à periculo illo mortis imminentis, et hâc occasione hortatur omnes ad amandum Deum et sperandum in eo.*

℣. 1. *BENEDICAM Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.* Incipit magno affectu gratias agere

Deo, q. d. Nullo unquàm tempore obliviscar beneficium hoc, sed pro eo *benedicam Dominum in omni tempore*, id est, quamdiù vixero, et id ipsum repetens, semper, inquit, laus ejus in ore meo.

2. *In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti et lætentur.* Nec solùm, inquit, ego benedicam Dominum, sed etiàm alii benedicent: quicumque enim hoc audierint, laudabunt me, quòd tàm mirabili arte eluserim illum Regem, et simul Deum laudabunt ac benedicent, qui me tali modo de mortis periculo liberavit. *In Domino laudabitur anima mea*, id est, ego laudabor ab omnibus, ad quos hujus rei fama perveniet, sed laudabor in Domino, ac per hoc laus præcipua referetur ad Dominum, qui singulari providentiâ suâ mihi bonum consilium inspiravit et juvit, ut felicem sortiretur effectum. Quod sequitur, *audiant, etc.*, significat ad eos propriè pertinere communicationem hujus lætitiæ, quibus similia pericula solent esse communia, quales sunt homines mites. *Audiant mansueti*, humiles, Deum timentes, mei similes, quod mihi accidit, *et lætentur*, ac Deum benedicant.

3. *Magnificate Dominum mecum: et exaltemus nomen ejus in idipsum.* Convertit sermonem ad ipsos mansuetos, quos jusserat audire et lætari, atque illos hortatur, ut non solùm singuli apud se Deum laudent, sed cum ipso conjuncti, pariterque uniti Dominum glorificent. Illud *in idipsum*, utì jàm diximus, nihil significat aliud, quàm pariter, unà, conjunctim, etc.

4. *Exquisivi Dominum, et exaudivit me: et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.* Explicat Propheta causam, cur benedicere velit Dominum omni tempore: quià videlicèt expertus sit eum liberatorem optimum et potentissimum. *Exquisivi Dominum*, id est, cùm angustiis premerer, auxilium Domini quæsivi et solitâ suâ benignitate et misericordiâ *exaudivit me*, et effectus exauditionis in eo se prodidit, quòd liberaverit me ex omnibus tribulationibus meis.

5. *Accedite ad eum et illuminamini, et facies vestræ non confundentur.* Hic jàm incipit exhortatio ad amo-

rem et timorem Dei, et ad projiciendam in eum omnem sollicitudinem nostram. *Accedite ad eum*, id est, quotquot in tribulatione estis, accedite per fidem et orationem ad Deum *et illuminamini*, id est, percipite lumen consolationis, et lætitiæ, rejectâ tristitiâ obnubilante, lux enim lætitiam significat. *Et facies vestræ non confundentur*, id est, accedite securi, nolite timere repulsam, exaudiet et excipiet vos, neque patietur rubore confundi facies vestras. Dicitur enim confundi facies, quandò, qui petit non impetrat, et ideò cum rubore discedit, ùt habetur 3 Reg., c. 2.

6. *Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum: et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.* Probat suo exemplo, securè accedendum ad Deum tempore tribulationis. Nàm *iste pauper*, David videlicèt, omni ope destitutus, *clamavit* cum fide et fiduciâ, etc., loquitur ergò de se in tertiâ personâ.

7. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum: et eripiet eos.* Probavit exemplo, nunc probat ratione, accedendum esse ad Deum cum omni fiduciâ. Ratio autem est, quià Angelus Domini, cui Deus ipse mandavit, ut custodiat homines justos, ùt dicitur in psalmo 90, cùm videt hominem in periculo, continuò adest, et more castrorum circumdat protectione suâ hominem illum, ut nihil ei nocere possit. *Immittet Angelus Domini*, subintelligitur, *ipse se* (ùt clarè colligitur ex Hebræo) *in circuitu timentium* Dominum, etc. Hic notat S Basil. et Didym. etiàm unum Angelum ob fortitudinem comparari validissimis mœnibus et vallis, ob magnitudinem integro exercitui. Ex quo sequitur, quòd maxima securitas et pax esse debeat in corde timentium Deum, qui tali custodiâ muniuntur.

8. *Gustate et videte, quoniàm suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.* Quià dixerat: *Accedite ad eum*, et probaverat exemplo et ratione, esse accedendum ad Deum tempore tribulationis: nunc hortatur ad experiendum, ut etiàm ipsi proprio experimento discant, rem ità se habere. *Gustate*, inquit, id est, experimentum sumite, facite periculum, incipite reipsà jactare in Deum omnem sollicitudinem vestram, *et vi-*

dete, id est, cognoscite, quoniàm dulcis est dominus omnibus adhærentibus sibi. Et verè, quid suavius fingi potest, quàm animum præditum conscientiâ bonâ, corde puro, fide non fictâ requiescere in sinu summi boni? Verè *beatus vir, qui sperat in eo*, id est, qui pacem habet ad Deum et certâ spe recumbit in eo.

9. *Timete Dominum, omnes sancti ejus: quoniàm non est inopia timentibus eum.* Jàm hortatur ad continuum timorem Dei, sivè ad perseverantiam in observatione mandatorum ejus, quod est fundamentum fiduciæ, per quam accedimus ad Deum, et gustamus beneficiorum ejus suavitatem. *Quoniàm non est inopia timentibus eum*, id est, nihil deficit timentibus eum: Deus enim etiàm temporalia subministrat servis suis, neque eos destituit tempore necessitatis, id quod innumera exempla in scripturis et historiis probant.

10. *Divites eguerunt et esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Idipsum explicat comparando impios cum timentibus Deum, q. d. Non solùm non erit inopia timentibus Deum, sed contrà erit inopia magna non timentibus Deum, etiamsì divites anteà fuerint. *Inquirentes autem Dominum*, id est, qui non in divitiis, sed in Deo spem suam positam habent, quales sunt qui Deum timent, illi etiamsì pauperes sint; *non minuentur omni bono*, est phrasis hebraica et significat, non deerit illis ullum bonum, sunt enim conjuncti cum summo bono.

11. *Venite, filii, audite me: timorem Domini docebo vos.* Postquàm Propheta hortatus est homines ad timorem Domini: docet quæ sit utilitas hujus timoris, et in quâ re timor ille sit positus: *venite*, inquit ad scholam Spiritûs S., *audite me*, vel potiùs Spiritum Domini per linguam meam loquentem. *Timorem Domini docebo vos*, id est, docebo, quanta sit hujus timoris utilitas et in quo consistat.

12. *Quis est homo, qui vult vitam: diligit dies videre bonos?* Explicat his verbis utilitatem et finem timoris Dei, quòd videlicèt pariat veram vitam et dies bonos, id est, vitam felicissimam, quam justi prægustant in hoc sæculo et in alio perfectè possidebunt. Quærit

igitur, *quis est, qui* verè ac seriò *vult vitam* veram, *qui* verè *diligit videre dies bonos*, dies felices ac beatos : is debet adhibere media ad hunc finem consequendum quæ mox docebo.

13. *Prohibe linguam tuam à malo : et labia tua ne loquantur dolum.* 14. *Diverte à malo et fac bonum : inquire pacem et persequere eam.* Docet modò, quibus modis timor Domini perducat homines ad vitam, ac dies bonos, scilicèt per abstinentiam ab omni peccato verborum, operum et cordis. *Prohibe linguam tuam à malo*, id est, cave, ne Deum offendas peccato linguæ, mentiendo, pejerando, detrahendo, etc. *Et labia tua ne loquantur dolum*, id est potissimùm autem cave perniciosa mendacia, quià sunt multo graviora cæteris et ex iis multa alia mala oriuntur. *Diverte à malo et fac bonum*, à peccato linguæ transit ad peccata operis, et primò monet, ut vitentur peccata commissionis, cùm ait *diverte à malo*, quale est homicidium, adulterium, etc., deindè addit *et fac bonum*, ut vitentur etiàm peccata omissionis, qualia sunt, cùm parentes non honorantur, cùm Deus tempore suo non colitur, cùm omittuntur eleemosynæ, jejunia, etc. *Inquire pacem et persequereeam* : hìc tandem adjungit, ut caveantur peccata cordis, iræ, odia, invidentiæ et cæteræ pravæ animi affectiones, ut vera pax et tranquillitas in omni negotio procuretur et teneatur.

15. *Oculi Domini super justos : et aures ejus in preces eorum.* Probat, quod dixerat, observantes mandata, et caventes peccata habere vitam beatam et dies bonos : Ratio autem est, quià Dominus perpetuò justos respicit, ut custodiat à malis, ad quæ ipsorum oculi non pertingunt, et semper exaudit preces eorum, si scilicèt justi cognoscunt mala imminentia et clamant ad Deum, inveniunt apertas et intentas aures ejus.

16. *Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terrâ memoriam eorum.* Ex comparatione impiorum auget Propheta beneficium justorum : nàm sicut oculi Domini super justos vigilant, ut eos custodiat : ità etiàm *vultus* seu oculus *Domini* vigilat *super facientes mala*, non ut eos custodiat, sed *ut perdat de*

terrâ memoriam eorum, id est, ut funditùs et extermi-nentur et pereant, non ipsi solùm, sed et filii, ne-potes et posteri; omnes, donec eorum memoria penitùs abpleatur. Hoc quidem non semper fieri videmus, sed psalmus cantat id quòd ùt plurimùm fieri solet.

17. *Clamaverunt justi, et Dominus exaudivit eos: et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.* Probat, quod dixit, *Oculi Domini super justos, etc.*, exemplis Patrum, quæ in sanctorum historiis habentur, ùt Abra-ham, Isaac, Jacob, Joseph, etc.

18. *Juxtà est Dominus iis, qui tribulato sunt corde: et humiles spiritu salvabit.* Declarat modum Propheta, quo Deus justos de tribulatione liberat: *juxtà est Do-minus iis, qui tribulato sunt corde*, id est, justos, qui ob angustias et persecutiones corde afflicto et tribu-lato sunt, Deus non deserit, sed propè adest, patien-tiam et consolationem subministrans, ut fortiter susti-nere possint: neque hoc diù durabit, nàm paulò post *humiles spiritu salvabit*, id est, illos ipsos humiliatos, et afflictos corde et spiritu ob gravitatem tribulationis eruet de omni angustiâ.

19. *Multæ tribulationes justorum: et de omnibus his liberabit eos Dominus.* Hoc pertinet ad postrema illa verba versûs præcedentis: *humiles spiritu salvabit.* Est enim, ac si dixisset: *humiles spiritu salvabit* et ità sal-vabit, ut etiamsi plurimæ sint eorum tribulationes, tamen de omnibus omninò liberavit eos.

20. *Custodit Dominus omnia ossa eorum: unum ex his non conteretur.* Videntur hæc ad resurrectionis gloriam pertinere, quamvis enim justorum ossa et membra omnia dissipentur, et vel à feris devorentur, vel in mare projiciantur, vel ab igne consumantur, custodit tamen Dominus omnia illa in sinu providentiæ suæ, et nihil omninò ex iis peribit, sed integra omnia et gloriosa in resurrectione restaurabuntur.

21. *Mors peccatorum pessima: et qui oderunt justum delinquent.* Ne putarent impii, suos quoque cruciatus et miserias in morte finiri, quod Athei et alii immor-talitatem animæ non credentes, sibi falsò persuadent, adjungit David: *Mors peccatorum pessima*, quià vide-

licèt initium erit cruciatuum æternorum, sicùt mors sanctorum pretiosa est, quià requiem et gloriam inchoat sempiternam. *Et qui oderunt justum*, id est, et ii omnes, qui justum vexant, et odio habent, omnes videlicèt justorum persecutores qui existimant-se victores esse, et multùm lucrari, cùm justos deprimunt, spoliant, occidunt, *delinquent*, id est, aberrabunt à vià veræ felicitatis. Ità Bellarmin.

22. *Redimet Dominus animas servorum suorum: et non delinquent omnes, qui sperant in eo.* Concluditur psalmus prædicendo justis contrariam sortem ei, quæ prædicta est impiis. *Redimet Dominus*, ab omni servitute, atque adeò ab omni malo *animas servorum suorum:* cùm eas de carcere corporis eduxerit: *Et non delinquent omnes qui sperant in eo*, id est, et non errabunt à scopo, non deficient in cursu, pervenient omninò ad bravium supernæ felicitatis, *omnes*, qui non in suis viribus, sed in Deo confidunt.

PSALMUS XXXIV.

SYNOPSIS.

Videtur esse oratio Christi ad Patrem adversùs persecutores suos et sui corporis, quod est Ecclesia. Fortassè etiàm orat ipse David pro liberatione suâ, et contrà Saül Regem et alios hostes suos: sed quià Propheta erat et de Christo, ùt plurimùm loquebatur in psalmis, ideò S. August., Hieron. et plures alii censent sensum principalem ad Christum pertinere.

℣. 1. *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me.* Propositio generalis est, quâ petitur auxilium contrà persecutores. *Judica nocentes me*, seu, ùt in Hebræo est, *judicantes me*, id est, justo judicio condemna eos, qui me injusto judicio condemnârunt, quales fuerunt Annas, Caiphas, Pilatus, Herodes et multi alii principes, qui sanctos Martyres, ùt illi Christum, iniquissimo judicio condemnârunt. Quòd autem

nos pro *judicantes*, legimus, *nocentes*, eundem sensum habet, qui enim injustè judicat, maximè nocet. *Expugna, impugnantes me*, vel ùt clariùs in Hebræo et Græco, *pugna contrà pugnantes mecum*, id est, suscipe causam meam et bellum meum, ut expugnante te inimicos meos, ego manus eorum effugiam et victoriam referam.

2. *Apprehende arma et scutum: et exurge in adjutorium mihi.* Declarat illud, *expugna impugnantes me:* et quià qui pugnat debet instructus esse armis, tùm quibus repellat ictus adversarii, tùm quibus adversarium feriat: ideò in hoc versu meminit armorum primi generis, in sequente verò posterioris.

3. *Effunde frameam, et conclude adversùs eos qui persequuntur me: dic animœ meœ: Salus tua ego sum.* Hìc jàm loquitur de armis ad lædendum aptis, et per *frameam* intelligit gladium, ùt S. Hieron. vertit et sensus est: Evagina gladium, et stringe illum contrà persecutores meos. Illud *effunde*, facilem et promptam gladii evaginationem significat, dùm quasì funditur è vaginâ. Illud autem *et conclude*, intelligitur de conclusione gladii, qui manu acriter stringi debet, ut firmiter teneatur et fortiùs feriat. Porrò gladius Dei est ira ipsius, id est, justitia vindicativa. *Dic animœ meœ: Salus tua ego sum.* Non satìs est, ad animi tranquillitatem, ut Deus pugnet pro nobis, sed necesse est, ut id nobis etiàm innotescat, ideò petit Christus pro corpore suo, ut id reveletur et loquente Spiritu S. ad cor fiducia oriatur.

4. *Confundantur et revereantur, quœrentes animam meam.* Describit exitum impiorum, adversùs quos Deus arma capit, ac primùm dicit, *confundantur et revereantur*, id est, erubescant ob amissam victoriam, *qui meam vitam quœrunt*, id est, qui quærunt me interficere: illa duo vocabula, *confundantur et revereantur* hìc idem significant.

5. *Avertantur retrorsùm, et confundantur cogitantes mihi mala.* Non solùm igitur confundantur et pudore afficiantur, sed etiàm *avertantur retrorsum*, id est, recedant victi et confusi, *qui cogitant mihi mala*, id est, qui meditantur necem meam.

6. *Fiant tanquàm pulvis antè faciem venti: et Angelus*

Domini coarctans eos. Addit tertiò, ut celeriter fugere cogantur et dispergantur per varia loca : pulvis enim à vento in varias partes magno impetu velociterque dispergitur. Fiant igitur sicut pulvis levissimus, qui ab omni vento facilè rapitur, et non levis ventus, sed *Angelus Domini*, qui longè potentior et efficacior est omni vento, sit *coarctans* et impellens *eos.* Significatur fugæ celeritas.

7. *Fiat via illorum tenebræ et lubricum : et Angelus Domini persequens eos.* Addit ultimò, ut non solùm dispergantur et fugere cogantur, sed etiàm sine ullo remedio in exitium præcipitentur. Fugientes enim juvari solent, scientià viarum, itinere tuto, etc.; imprecatur impiis Propheta, ut fugere cogantur in tenebris, et per viam lubricam et instante post eos, ac vehementer urgente Angelo Domini, ut necesse sit eos in præcipitum et exitium ruere. Hæc omnia implentur hoc tempore in Judæis, aliisque persecutoribus Christi et Ecclesiæ, qui justo Dei judicio versantur in tenebris ignorantiæ et in lubrico conscientiæ : et persequente eos irà Dei, quotidiè labuntur in majora peccata, et ad sempiternam mortem summâ velocitate festinant. Sed manifestiùs implebuntur in die judicii, tunc enim impii confundentur, et pudefient confusione ineffabili, et avertentur retrorsùm in præcipitium gehennæ, absque ullo remedio divinâ potestate coacti, etc.

8. *Quoniàm gratis absconderunt mihi interitum laquei sui : supervacuè exprobraverunt animam meam.* 9. *Veniat illi laqueus, quem ignorat : et captio, quam abscondit, apprehendat eum: et in laqueum cadat in ipsum.* Locutus est Propheta in personà Christi et justorum de persecutoribus generatìm : in sequentibus explicat tria genera persecutionum, quas pati solent justi ab impiis : nàm primò fraudibus et insidiis justos vexant, deindè falsis testimoniis, demùm non verbis tantùm, sed etiàm factis et apertâ vi eos opprimunt. Dicit ergò de primo genere, *quoniàm gratis absconderunt, etc.*, id est, quoniàm quidem nullâ injuriâ à me lacessiti, mihi insidias struunt, ideò precor Deum, ut providentiâ suâ faciat, ut insidiæ illæ in perniciem ipsorum con-

vertantur. *Supervacuè exprobraverunt animam meam*, id est, sinè causa, sinè ullo meo merito, probris me affecerunt tendentes mihi laqueos. Illud, *veniat illi laqueus, etc.*, ex Hebræo sic explicatur: *Veniat illi*, nimirùm insidiatori, *calamitas quam ignorat*, id est, calamitas inopinata. Et declarat, quæ sit ista calamitas, addens: *laqueus suus, quem abscondit mihi, capiat ipsum*, et sic incidat in ipsam calamitatem, quam mihi paraverat. Illud *in ipsum*, est hebraismus, pro eo quod nos latinè dicimus, in ipsum eundem laqueum cadat. Cæterùm, ùt aliàs meminimus hujusmodi imprecationes, non tàm imprecationes, quàm prophetiæ sunt.

10. *Anima autem mea exultabit in Domino: et delectabitur super salutari suo.* 11. *Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?* 12. *Eripiens inopem de manu fortiorum ejus: egenum et pauperem à diripientibus eum.* His versibus explicat Propheta lætitiam inenarrabilem, quâ perfundetur justus, cùm se perfectè liberum esse cernet ab omnibus insidiantibus. Sensus igitur est: Cùm id acciderit, quod precatus sum, *Anima mea*, præ lætitià *exultabit in Domino*, videlicèt laudans et magnificans eum, et simul *delectabitur super salutari suo*, seu super salute suà, quam se adeptam esse videbit: vel potiùs super ipsum Dominum. *Omnia ossa mea* gestient, ùt ità loquar, præ voluptate, significatur perfecta quædam lætitia quæ totum hominem repleat et si sensum et vocem haberent, exclamarent utique et dicerent: *Domine, quis similis tibi* benignitate, sapientià ac fortitudine? quippè qui tàm potenter et misericorditer *eripis inopem de manu* hostis multò fortioris ipso: et eripis *egenum et pauperem à diripientibus eum*, sivè ab iis, qui violenter ejus bona et ipsam vitam rapere cupiebant.

13. *Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me.* 14. *Retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ.* Pergit nunc Propheta ad secundum genus persecutionum, quo impiis testimoniis falsis justos persequuntur; et mirè exaggerat malitiam horum testium. 1. Dicit, *surgentes*, ut significet eos non ex-

peclâsse citationem, sed per se venisse. 2. Addit, *quæ ignorabam:* ut ostendat accusari justum ab iniquis testibus de eo, quod nec fecerat, nec cogitaverat. 3. Addit, *interrogabant me,* ut ostendat audaciam, ac impudentiam testium, qui non contenti falsum testimonium dixisse coràm judice, ipsum etiàm virum justum coràm arguere, et interrogare audent. 4. Addit, *retribuebant mihi mala pro bonis,* ut ostendat falsos illos testes nullâ injuriâ lacessitos, sed contrà etiàm beneficiis affectos, èx merâ malitiâ ad calumniandum adductos. Addit denique, retribuebant *sterilitatem animæ meæ,* ut ostendat per falsa testimonia impios illos non quærere leve aliquod malum, sed maximum, quod est sterilitas animæ, id est oblivio, sivè talis desolatio, ut ipsum etiàm nomen oblivioni tradatur. Ità Theodoret., Euthym. et alii.

15. *Ego autem, cùm mihi molesti essent, induebar cilicio.* 16. *Humiliabam in jejunio animam meam: et oratio mea in sinu meo convertetur.* Exponit Propheta, quid ipse egerit contrà hos adversarios: *Cùm* adversarii *mihi molesti essent,* non superbè illis insultavi, sed sacco indutus jejunare cœpi, ut oratio mea Deum faciliùs placaret. Saccus enim et jejunium sunt alæ orationis. Addit: *et oratio mea convertetur in sinu meo,* ut ostendat se fructum orationis non dubium expectare, ponitur enim *in sinu meo,* pro *in sinum meum,* ut habetur in Hebræo et Græco: q. d. Oratio ex tantâ humilitate profecta non revertetur ad me vacua, sed sinum meum cœlesti consolatione implebit. Porrò quamvìs hæc ad litteram non videantur convenire Christo, quem non legimus cilicio indutum jejunâsse et orâsse, dùm persecutiones pateretur: conveniunt tamen eidem Christo, prout est in membris suis: hoc est enim proprium membrorum Christi, dùm adversa patiuntur, non cum adversariis contendere: sed ad cor suum redire et Deum humiliter deprecari.

17. *Quasì proximum et quasì fratrem nostrum sic complacebam: quasì lugens et contristatus sic humiliabar.* Sensus ex S. Hier. est iste: *Quasì proximum, etc.,* id est, ac si socius et amicus imò frater meus esset, sic

me placidè gessi ergà inimicum meum, *quasì lugens, etc.*, id est, non solùm affectus eram ergà persecutorem meum, ùt ergà proximum et fratrem, sed *humiliabar* et inclinabam me ad eum, ex compassione dolens et contristatus de malis ejus.

18. *Et adversùm me lætati sunt, et convenerunt : congregata sunt super me flagella, et ignoravi.* Transit jàm ad tertium genus persecutionum, quo non contenti impii fraudibus et calumniis justos vexasse, flagellis quoque eos aggrediuntur : *Et adversùm me lætati sunt*, ego de malis eorum dolebam, ipsi de malis meis lætabàntur : neque hâc impietate contenti, *convenerunt* adversùm me flagellis armati, ut me, si possent, interficerent, *et ignoravi*, scilicèt cur me flagellarent, torquerent aut persequerentur : nempè nullius mihi conscius causæ ad id datæ, vel *et ignoravi* eorum consilia, et ideò præcavere non potui.

19. *Dissipati sunt, nec compuncti, tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione, frenduerunt super me dentibus suis.* Pergit explicare malitiam impiorum justos persequentium : *Dissipati sunt*, id est, qui convenerant in unum, ut nocerent et flagellarent, dispersi sunt ab invicem, divinâ providentiâ dissipante eorum consilia : sed *non* propterea *compuncti* sunt, id est, non resipuerunt, non cessârunt, non quieverunt, ùt est in Hebræo, sed potiùs tentaverunt me nimirùm ad iracundiam provocare, quià subsannavérunt me subsannatione irrisoriâ, et frenduerunt contrà me dentibus suis minas crudeles intentantes.

20. *Domine, quando respicies? restitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus unicam meam.* Expositis persecutionibus revertitur Propheta in personâ justorum omnium, qui persecutionem patiuntur, ad orandum Deum. Et quoniàm videtur Deus non respicere, quid in terrâ fiat, quandò injustos non punit, ideò dicit : *Domine, quandò respicies?* id est, quandò te videre mala impiorum puniendo demonstrabis? *Restitue animam meam, etc.*, id est; eripe vitam meam de periculo in quo versatur, dùm est in potestate malignorum, et restitue illam in pristinam securitatem : quod ipsum

clariùs repetit : *à leonibus unicam meam*, id est, erne animam meam, quæ est mihi unica, à potestate inimicorum, qui crudelitate et ferocitate leones dici possunt.

21. *Confitebor tibi in Ecclesiâ magnâ : in populo gravi laudabo te.* Promittit se non fore ingratum, si liberationem ab adversariis obtineat. *Confitebor tibi in Ecclesiâ magnâ*, id est, non abscondam beneficium tuum, sed publicè coràm omnibus prædicabo. Idem repetit aliis verbis, *in populo gravi laudabo te*, idem enim hic est, confiteri et laudare, idem quoque Ecclesia magna, et populus gravis, ut colligitur ex Hebræo.

22. *Non supergaudeant mihi, qui adversantur mihi iniquè : qui oderunt me gratìs et annuunt oculis.* Redit ad orationem quam inchoaverat, et petit liberari à persecutoribus, maximè hypocritis, qui simulant se amicos, cùm nihil minus sint. *Non supergaudeant mihi*, id est : non gaudeant super me, vel non lætentur de interitu meo, *qui adversantur mihi inique*, id est, qui me persequuntur fingentes amicitiam. Ità S. Hieron., et hæc ipsa maxima iniquitas, persequi hominem et decipere specie amicitiæ. Hoc idem declaratur sequentibus verbis : *qui oderunt me, etc.*, id est, qui sinè causâ me oderunt, et tamen fingunt amicitiam annuendo oculis, salutantes, blandè aspicientes, etc., quid est, inquit August. annuere oculis? pronuntiantes vultu, quod in corde non gerunt.

23. *Quoniàm mihi quidem pacificè loquebantur : et in iracundiâ terræ loquentes, dolos cogitabant.* Id est, illi simulati amici quidem mecum verbis exterioribus *pacificè loquebantur* quasì amici essent, sed interiùs præ iracundiâ cordis disrumpebantur, *et cogitabant dolos* quibus me perderent. Illa vox *terræ* explicatur ab interpretibus et accipitur pro corde terreno.

24. *Et dilataverunt super me os suum : dixerunt : Euge, euge, viderunt oculi nostri.* Propheta in personâ justorum dicit, eosdem inimicos qui aliquandò blandiebantur, et annuebant oculis, posteà cùm in eas calamitates incidisset justus, quas illi fraudulenter concinnaverant, dilatato ore cœpisse apertè insultare et inter se gratulari, ac dicere : Videmus tandem, quod

tantoperè cupiebamus. Hoc in Christo, qui justorum caput est, impletum legimus, aliquandò enim pacificè loquebantur inimici, sed interim dolos meditabantur : cùm autem illum cruci affixum viderunt, dilataverunt os suum insultantes et dicentes : *Vah, qui destruis templum Dei, etc.* Cæterùm *euge*, est vox lætantis, *vah*, insultantis : utraque est hic exultantis et exultatio inimicorum, quædam insultantio est.

25. *Vidisti, Domine, ne sileas : Domine, ne discedas à me.* 26. *Exurge, Domine, et intende judicio meo : Deus meus et Dominus meus, in causam meam.* 27. *Judica me secundùm justitiam tuam, Domine, Deus meus, et non supergaudeant mihi.* Redit Propheta ad orationem, id ipsum aliis et aliis verbis repetens. *Vidisti*, inquit, *Domine*, quanta sit oppressio servi tui, *ne sileas*, quasì non videas, aut non possis, aut non velis defendere sperantes in te, *ne discedas à me*, id est, ne deseras me in tribulatione positum, quomodò faciunt, qui procul abeunt. *Exurge*, et tanquàm judex justus, et potens, *intende* diligenter animum ad judicium meum, id est, ad litem, quam cum persecutoribus habeo, intende, inquam, *in causam meam, et judica me secundùm justitiam tuam*, id est, si justitia tua, quæ rectissima est, judicat me injustè ab adversariis opprimi, libera me de manibus eorum, ut non ampliùs gaudeant super miseriis meis.

28. *Non dicant in cordibus suis : Euge, euge, animæ nostræ : nec dicant : Devoravimus eum.* 29. *Erubescant et revereantur simul, qui gratulantùr malis meis.* 30. *Induantur confusione et reverentiâ, qui magna loquuntur super me.* Explicat id quod dixerat, *non supergaudeant mihi.* Dicit ergò : *Non dicant in cordibus suis : Euge, euge, animœ nostrœ.* Id est, non exultent in cordibus suis super vitam meam, quasì jàm extinctam : illud enim, *non dicant : Euge, animœ nostrœ*, exponi debet non dicant *euge* super animam nostram, et explicatur in verbis sequentibus, *nec dicant : Devoravimus eum*, id est, non jactent, à se quasi à leonibus me devoratum ; sed contrà amissâ spe victoriæ *erubescant et revereantur*, id est, verecundentur simul omnes, qui

spe victoriæ jàm *gratulantur de malis meis*, mihi imminentibus, nec solùm leviter erubescant, sed *induantur confusione et reverentiâ*, sivè erubescentiâ, id est, toti cooperiantur confusione, *qui magna loquuntur super me*, id est, qui magnificè jactabant potentiam suam super me.

31. *Exultent et lætentur, qui volunt justitiam meam: et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus.* Quemadmodùm precatus est Psaltes, ut iniqui confundantur, ità nunc precatur, ut justi exultent et lætentur, qui benè sibi volunt et amant innocentiam suam, vel cupiunt justitiam suàm palàm apparere. Excitat quoque ad laudem Dei omnes qui cupiunt pacem suam, quæ secutura erat ex liberatione à malis istis.

32. *Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, totâ die laudem tuam.* Claudit psalmum David, iteratò promittens gratiarum actionem pro accepto beneficio. *Et lingua mea meditabitur justitiam tuam*, id est, exercebitur in prædicandâ justitiâ tuâ, et idipsum repetendo declarat: *totâ die laudem tuam*, id est, lingua mea totâ die meditabitur laudem tuam, sivè exercebitur in prædicandâ laudæ justitiæ tuæ. Illud *totâ die*, significat frequenter et assiduè, ità ut nunquàm tanti beneficii subrepat oblivio. S. Augustinus hoc loco piè monet, eum semper laudare Deum, qui semper benè agit.

PSALMUS XXXV.

SYNOPSIS.

Malitiæ impiorum opponitur bonitas et beneficientia Dei. Titulus Psalmi est: In finem, servo Domini David, *hoc est, Psalmus inspiratus Davidi servo Domini, qui canendus est jugiter usque in finem.*

℣. 1. *Dixit injustus, ut delinquat, in semetipso: non est timor Dei antè oculos ejus.* Describit Propheta duas primas radices peccati, quarum altera est in volun-

tate, quæ decernit malè agere: altera in intellectu, qui non cogitat timorem Dei prohibentis peccatum. *Dixit injustus, ut delinquat, in semetipso,* id est, apud se, in corde suo decrevit injustus delinquere, id est, corde suo in peccatum consensit. *Non est timor Dei antè oculos ejus,* id est, ideò corde peccatum elegit, quià oculis mentis non cogitavit timorem Dei, omnia videntis.

2. *Quoniàm dolosè egit in conspectu ejus: ut inveniatur iniquitas ejus ad odium.* Demonstrat quod dixit, injustum non habere timorem Domini. Nàm *in conspectu* ipsius Dei *dolosè egit* cum ipso Deo, et omnibus hominibus, adeò graviter, *ut iniquitas ejus non inveniatur* apud Deum ad veniam, sed *ad odium,* quod certè nunquàm fecisset, si Deum timuisset. Quis enim delinquere audeat in conspectu judicis, si judicem timeat?

3. *Verba oris ejus iniquitas et dolus: noluit intelligere, ut benè ageret.* Dixerat hominem impium dolosè agere, nunc addit, etiàm dolosè loqui. *Verba oris ejus iniquitas et dolus,* id est, quidquid loquitur, eò tendit, ut vel lædat apertè, vel decipiat. *Noluit intelligere, ut benè ageret.* Id est, neque potest excusare culpam suam prætexendo ignorantiam, voluntariè enim ignoravit, et ut malè ageret, scientiam benè vivendi contempsit.

4. *Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ: malitiam autem non odivit.* Ordine retrogrado descripsit primò opera injusti, deindè verba iniqua, nunc tandem affectiones et cogitationes malas impii describit: *Iniquitatem meditatus est in cubili suo,* id est, opera et verba iniqua non casu vel inadvertenter, aut indeliberatè patravit, vel effudit, sed in secreto multò antè meditatus est. *Astitit omni viæ non bonæ,* id est, non placuit illi ullum consilium bonum: sed econtrà elegit sequi omnia mala consilia, et ideò *malitiam non odivit,* sed amavit potiùs, non quià mala est, sed quià utilis visa est.

5. *Domine, in cælo misericordia tua: et veritas tua usque ad nubes.* 6. *Justitia tua sicùt montes Dei: judicia tua abyssus multa.* Transit Propheta ad alteram partem, atque ostendit magnam quidem esse aliquorum

hominum malitiam: sed in Deo majorem esse bonitatem, quæ in misericordiâ et justitiâ ejus consistit: ac de misericordiâ dicit: *in cælo misericordia tua*, id est, tàm magna est misericordia tua, ut à terrâ ad cœlum pertingat et omnia repleat. Misericordiæ adjungit veritatem, seu fidelitatem, quæ facit observari, quod misericorditer promittitur, *et veritas tua usque ad nubes*, sivè usque ad cœlum, id est, misericordia tua usque ad cœlum pertingit cum suâ comite veritate. Nec minor est in Deo justitia, quæ reddit unicuique secundùm opera sua. Nàm *justitia tua*, inquit, *sicùt montes Dei*, id est, magna est instar montium altissimorum, qui nubes aliquandò superant. Adjungit justitiæ judicia, quæ sunt actus justitiæ, et dicit: *judicia tua abyssus multa*, id est, profunda et inscrutabilia quomodò profundissima vorago, quæ abyssus dicitur, oculis penetrari non potest. His autem similitudinibus significatur, misericordiam et justitiam Dei majorem esse quàm ut à nobis perfectè intelligi possint, sicùt oculis corporeis non pertingimus ad ea, quæ superant nubes, vel quæ sunt infrà terram.

7. *Homines et jumenta salvabis, Domine: quemadmodùm multiplicâsti misericordiam tuam, Deus.* Ostendit nunc Propheta, misericordiam Dei maximam esse, quoniàm *salvat homines et jumenta*, id est, conservat, nutrit, replet corporalibus bonis, non solùm *homines*, id est, eos, qui ratione utuntur: sed etiàm *jumenta*, id est, eos qui instar jumentorum solo sensu et appetitu ducuntur, quorum malitia suprà explicata fuit. Et verè infinita et stupenda est hæc misericordia, et benignitas Dei; hinc subjicit, *quemadmodùm multiplicâsti, etc.*, id est, ô quomodò multiplicâsti misericordiam tuam, Deus! ità ex Hebræo vertit S. Hieronymus.

8. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.* Id est, equidem jumenta (quorum nomine impios et carnales appellandos censuit) corporali salute contenta esse debent, quam etiàm solùm noverunt, et solam appetiverunt: at *filii hominum* (ità pios et spirituales vocat) quasi pulli sub alis gallinæ,

ità ipsi sub *alis tuis, Deus,* amantissimè collecti et quiescentes, omnia bona à te uno *sperabunt.* Significatur præcipua quædam misericordia, providentia, et singularis benevolentia Dei ergà justos homines.

9. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ: et torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Protectio sub alis Dei habetur in hoc mundo, ubi periculum est à morsibus milvorum et ferarum: at, quod sequitur, in cœlesti patriâ nobis dabitur. Explicat autem Propheta bona illa ineffabilia per corporales similitudines. *Inebriabuntur,* id est, saturabuntur et toti hilarescent, *ab ubertate,* id est, affluentià bonorum *domûs tuæ* cœlestis. Hieron. et Chaldæus vertunt *à pinguedine,* id est, ex deliciis, quæ hìc etiàm per spem et prægustum quemdam percipiuntur (ùt quibusdam Martyribus et aliis Sanctis contigit), sed in cœlo per plenam fruitionem possidebuntur. Undè et *torrens* vocatur, inquit S. August. ob copiam, impetum et perpetuitatem.

10. *Quoniàm apud te est fons vitæ: et in lumine tuo videbimus lumen.* Reddit rationem, cur ex visione Dei sit futura beatis tanta voluntatis inundatio: quià scilicèt apud Deum *est fons vitæ,* et omnium bonorum: utitur autem David nomine *fontis,* ut persistat in metaphorâ *torrentis,* q. d. torrente nos potabis, quià apud te est fons vitæ, undè torrens ille descendit. Addit, *in lumine tuo videbimus lumen,* ut clariùs explicet, quod per metaphoras adumbraverat. Nàm *in lumine tuo videbimus lumen,* nihil aliud significat, nisì in te ipso, qui lux et fons luminis es, videbimus te lumen inaccessibile et indeficiens. Cæterùm Theologi rectè ex hoc loco colligunt *lumen gloriæ,* quod necessarium est ad videndum Deum. Nàm Deus, *lux est, sed inaccessibilis,* 1. Timoth. 6, et ideò nisì mens elevetur, et confortetur quodam dono Dei, quod vocatur *lumen gloriæ,* non potest obtutum figere in lucem illam increatam. Proindè etiàm sensus dictorum verborum esse potest: *Videbimus* quidem *lumen,* quod est ipse Deus, sed *in lumine ipsius,* id est adjuti lumine gloriæ, quod ipse donat iis, quod ad sui visionem dignatur admittere.

11. *Prætende misericordiam tuam scientibus te : et justitiam tuam his, qui recto sunt corde.* Id est, extende, porrige hanc magnam misericordiam tuam, de quâ dictum est *scientibus te*, id est, illis, qui te cognoscunt notitiâ familiaritatis et amicitiæ, qui te invocant, qui audiunt te in præceptis tuis, etc. Idem repetit Propheta pro more suo : *et justitiam tuam*, id est, extende, seu porrige hanc misericordiam, quæ simul est corona justitiæ, *his qui* recto sunt corde, id est, justis et piis de quo suprà.

12. *Non veniet mihi pes superbiæ : et manus peccatoris non moveat me.* Solicitus jàm de se Propheta, ne à tanto bono fortè excidat, precatur Deum : *Non veniat mihi pes superbiæ*, id est, non contingat mihi, ut incipiam habere pedem superbiæ, id est, affectum superbiæ, *et manus peccatoris non moveat me*, id est, et operatio peccatoris non inducat me in consensum peccati, et sic vel ex meo vitio, vel ex tentatione aliorum dejiciar de statu meo, et cadam. Ità S. Augustinus.

13. *Ibì ceciderunt, qui operantur iniquitatem : expulsi sunt, nec potuerunt stare.* Reddit rationem, cur tantopere sibi timeat à superbiâ. *Ibì ceciderunt, qui operantur iniquitatem*, id est, *in superbiâ initium sumpsit omnis perditio*, ùt ait Tob., c. 4, nàm et primus Angelus cum sociis, et primus homo cum uxore suâ ob superbiam ceciderunt, et *expulsi sunt* è loco felicitatis, *nec potuerunt stare* in loco illo felicitatis, in quo illos Deus posuerat, ut ad majora proveheret, si in bono perseverarent. Ità Bellarm.

PSALMUS XXXVI.

SYNOPSIS.

Solatur pios, ne scandalizentur et offendantur prosperitate impiorum, utpotè brevi peritura; cùm pii solida et stabili beatitudine sint donandi. Titulus nihil habet novi.

℣. 1. *Noli æmulari in malignantibus: neque zelaveris facientes iniquitatem.* 2. *Quoniàm tanquàm fœnum velociter arescent: et quemadmodùm olera herbarum citò decident.* Admonet Propheta fideles, ut si videant impios prosperè agere, non provocentur ad eos imitandos, neque indignentur adversùs Deum, quasi injustum: quoniàm prosperitas impiorum non diù durabit, imò velocissimè peribit, et tunc apparebit justitia et providentia Dei, quæ impios non sinit diù exultare. *Noli æmulari in malignantibus*, id est, noli provocari ad æmulationem, sivè noli fieri æmulus malignorum, *neque zelaveris facientes iniquitatem*, id est, neque indigneris succensus zelo super operantibus iniquitatem, injustum videlicèt judicans, ut Deus tantis bonis afficiat impios. *Quoniàm tanquàm fœnum velociter arescent, etc.* Est aptissima similitudo ad ostendendam brevitatem temporalis prosperitatis: fœnum enim, et olera non habent profundas radices, ùt cedri et palmæ, quibus justi comparari solent. Porrò quamvìs impii nonnunquàm multis annis suà prosperitate fruantur, tamen multitudo annorum illorum omninò nihil est, si ad diuturnitatem justorum felicitatis comparetur.

3. *Spera in Domino et fac bonitatem: et inhabita terram, et pasceris in divitiis ejus.* 4. *Delectare in Domino: et dabit tibi petitiones cordis tui.* Absterruit nos David à malo, jàm incitat ad bonum, q. d. Si vis beatus et felix esse, intellige, quis sit auctor omnis felicitatis, et ab eo expecta, ab illo spera, *spera*, inquit, *à Domino*, ipse enim est Dominus rerum omnium: sed ut spes tua firma sit, et non confundaris, *fac bonitatem* benè operando juxtà Dei mandata: et tùm securus *inhabita*

terram; quis enim te expellet, si amicus ejus fueris, cujus est terra et plenitudo ejus? quin etiàm *pasceris in divitiis ejus*, terra enim ad te alendum abundè profert fructus suos. *Delectare in Domino*, id est, ama Deum ex corde et ille sit deliciæ tuæ et tunc securus eris, quià *dabit tibi petitiones cordis tui*, id est, quidquid cor tuum desiderabit.

Hic objici potest : Multi fuerunt, qui sperabant in Domino, et faciebant bonitatem et delectabantur in Domino, et tamen non sinebantur quietè habitare in terrâ, nec pascebantur in divitiis ejus, nec dabat illis Deus petitiones cordis eorum. Nàm præterquàm quod videamus innumeros propè fideles, qui in summâ egestate vitam degunt, scimus etiàm multos Sanctos fuisse, qui sperabant et delectabuntur in Domino, et tamen esuriebant, et sitiebant, et nudi erant, nec Deus eis semper dabat petitiones cordis sui. Resp. maximam partem illorum, qui in summâ egestate degunt, non sperare in Domino, sicùt oportet, nec observare mandata ejus, ùt ipse jubet, multò minùs delectari in Domino. Dubium enim non est, Deum juxtà tot promissiones à se in veteri et novo testamento factas provisurum suis omnia necessaria, si seriò illi confidant in Deo, et mandata ejus observent. Quòd si aliquandò id non fiat ùt dictum est de Sanctis; ratio est, quià Deus dat illis aliquid melius, et quo illi magis contenti sunt, id est, meritum ingens patientiæ, ùt constat ex 2. Cor. 7. Et si non dedit eis subindè Deus petitiones cordis sui, non dedit rem parvam, ut daret rem magnam, quam sciebat esse veram petitionem cordis eorum, ùt iterum patet 2. Corinth. 12.

5. *Revela Domino viam tuam, et spera in eo: et ipse faciet.* 6. *Et educet quasì lumen justitiam tuam, et judicium tuum tanquàm meridiem : subditus esto Domino et ora eum.* Præscribit jàm etiàm remedium contrà persecutiones et calumnias. *Revela Domino viam tuam, et spera in eo*, id est, ardenti prece, et securà fiduciâ expone, et committe Deo causam tuam *et ipse faciet*, nimirùm judicium et justitiam : ipse inveniet rationem, quâ manifesta fiat innocentia tua : id quod

clariùs habetur illis verbis, *Et educet quasi lumen justitiam tuam:* id est, Deus admirabili suâ providentiâ faciet, ut justitia tua, vel jus tuum, quod erat quasi in tenebris sepultum, emergat et clarissimè conspiciatur. Idem repetit illis verbis: *et judicium tuum, etc., subditus esto Domino, et ora eum,* id est, exhibe tantummodò puram et simplicem obedientiam Deo, et cum illo per orationem frequenter versare et colloquere.

7. *Noli æmulari in eo qui prosperatur in viâ suâ: in homine faciente injustitias.* Id est, noli fieri æmulus et quasi rivalis hominis, qui prosperatur in viâ suâ, id est, in actionibus suis, hominis, inquam, injusti et iniqui, qui malè faciendo prosperatur.

8. *Desine ab irâ, et derelinque furorem: noli æmulari ut maligneris.* 9. *Quoniàm qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.* Est quasi repetitio primæ sententiæ: in hoc psalmo enim eadem sæpè repetuntur et declarantur. *Desine ab irâ et derelinque furorem,* id est, cùm videris impium in terrâ florere, non irascaris, neque incipias furere, ac dicere: quare isti iniquus prosperatur? ubi est justitia Dei? Ubi providentia illius? etc. *Noli æmulari, ut maligneris,* id est, noli æmulando malignos fieri socius malignantium: noli imitari opera injusta eorum, quorum felicitati invides. Rationem addit: *Quoniàm qui malignantur, etc.,* id est, qui malignantur, licèt ad tempus florere videantur, non diù florebunt, sed *exterminabuntur* de terrâ, et in gehennam detrudentur: qui autem abstinent se ab iniquitate, et à Domino mercedem suam sperant, *ipsi hæreditabunt terram,* id est, stabili possessione terram feliciorem obtinebunt, quasi propriam hæreditatem, quæ ab eis nunquàm auferetur.

10. *Et adhuc pusillum, et non erit peccator: et quæres locum ejus, et non invenies.* 11. *Mansueti autem hæreditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.* Quià dixerat *malignantes exterminabuntur,* addit hoc brevi futurum. *Et adhuc pusillum, et non erit peccator,* qui videbatur felix, non apparebit in terrâ, *et quæres locum ejus,* inter homines, *et non invenies,* quià periit

omninò, et quasi arbor infructiosa radicitùs evulsus est. *Mansueti autem*, id est illi qui non indignantur, nec irascuntur Deo, cùm vident impios prosperari, sed patienter ferunt, et tolerant id, quod Deo placet, *hæreditabunt terram*, non solùm, hanc, ubì peregrinamur, sed etiàm illam viventium, quæ sola propriè terra est, id est, firma et stabilis: *Beati mites, quoniàm ipsi possidebunt terram.* Matth. 5. Et quià terra illa dicitur Jerusalem, id est, visio pacis, cùm omnes inimici longissimè ab illà absint, ideò delectabuntur in multitudine pacis, id est, fruentur multà pace: partìm propter multitudinem terram illam incolentium partìm propter longitudinem temporis, seu potiùs propter tempus æternum.

12. *Observabit peccator justum: et stridebit super eum dentibus suis.* 13. *Dominus autem irridebit eum: quoniàm prospicit, quòd veniet dies ejus.* Monet Propheta justum, ut non multùm formidet insidias iniquorum, quià Deus vigilat ad custodiam ejus. *Observabit peccator justum*, id est, attentè respiciet omnes actiones justi, ut inveniat aditum ad eum perdendum. *Et stridebit super eum dentibus suis*, ac instar famelici canis desiderabit interitum ejus. *Dominus autem*, in cujus manu sunt omnia, ità, ut nec folium cadat in terram, nisi ipso jubente, vel permittente, *irridebit eum: quoniàm prospicit, quòd veniet dies ejus*, id est, quoniàm videt instare diem interitùs ejus, et illum antè rapiendum, quàm justo nocere potuerit. Proindè irridendus est meritò, quià dùm alterius interitum procurat, imminentem interitum suum non videt.

14. *Gladium evaginaverunt peccatores: intenderunt arcum suum.* 15. *Ut dejiciant pauperem et inopem: ut trucident rectos corde.* 16. *Gladius eorum intret in corda ipsorum; et arcus eorum confringatur.* Declarat, quod dixerat: *Observabit peccator justum, etc.* Et sensus est: Stant peccatores armati strictis gladiis, et arcubus extensis (per gladios et arcus etiàm intelligi possunt calumniæ, falsa testimonia, etc., quibus peccatores sæpè occidunt justos, vel saltèm conantur occidere) observantes, quandò sit tempus occidendi justum, ut

videlicèt tunc dejiciant arcu, et trucident gladio justum, qui pauper et inops est, et rectus corde. Sed Deus facit, ut gladius convertatur in corda ipsorum, et arcus eorum conterantur, et ipsis solis noceant, et sic irridebit eos. Porrò hìc justus pauper dicitur, et inops, vel quià omnes justi sunt pauperes spiritu, licèt divitiis abundent, vel quià David solùm loquitur de justis pauperibus et abjectis, qui à potentibus opprimuntur.

17. *Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas.* 18. *Quoniàm brachia peccatorum conterentur: confirmat autem justos Dominus.* Ne justi pauperes iniquis divitibus invideant, et dimissâ justitiâ ad perpetrandam iniquitatem accedant, munit eos David his versibus: *Melius est modicum justo, etc.* Id est, plus prodest justo modica substantia, quàm peccatori ingentes divitiæ: *Quoniàm brachia peccatorum conterentur, etc.*, id est, potentia et fortitudo peccatoris facilè deficiet, quià nititur brachio carnis, nec divitiæ illum juvare poterunt: justi autem fortitudo et potentia non potest deficere; quià nititur brachio Dei, et Deus illum confirmat.

19. *Novit Dominus dies immaculatorum, et hæreditas eorum in æternum erit.* 20. *Non confundentur in tempore malo: et in diebus famis saturabuntur: Quià peccatores peribunt.* Confirmat quod dixit de felicitate justorum, etiamsi modicas opes habeant. *Novit Dominus dies immaculatorum, etc.* Id est, approbat vitam justorum, eique favet, et benedicit, et ideò dies eorum diuturni erunt, et hæreditas eorum cum ipsis conservabitur in æternum. *Non confundentur in tempore malo*, id est, tempore sterilitatis et penuriæ non confundentur, quià non cogentur erubescere mendicando panem, *et in diebus famis saturabuntur*, sed tùm habebunt, undè comedant ad satietatem. Hæc interdùm implentur in hoc sæculo, semper autem implebuntur in futuro: dùm dives in inferno guttam aquæ desiderabit et non obtinebit: hinc additur, *quià peccatores peribunt*, qui justos perturbare, eisque bona sua diripere solebant.

21. *Inimici verò Domini mox ut honorificati fuerint*,

et exaltati: deficientes, quemadmodùm fumus deficient. Hoc respondet cum duobus superioribus versibus, ut sensus sit: Immaculati homines, tanquàm amici Dei habebunt æternam hæreditatem, et in tempore malo non confundentur: *Inimici verò Domini*, quales sunt omnes peccatores, è contrario habebunt brevissimam felicitatem: statim enim atque exaltari cœperint, evanescent instar fumi, qui dùm exaltatur, consumitur, neque vestigium illum post se relinquit.

22. *Mutuabitur peccator: et non solvet: justus autem miseretur, et tribuet.* 23. *Quià benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt.* Confirmat quod suprà dixerat: *Melius est modicum justo, etc.* Nàm sæpissimè accidit, ut peccator quamvis ditissimus, mutuò accipiat pecuniam, et tamen non restituat: quià volunt divites peccatores suprà censum lautè vivere vel superbè vestiri, etc., indè semper laborant ære alieno gravati; justus autem, scit uti divitiis, etiamsì modicum habeat, tamen ex modico illo habet undè misereatur pauperum, et tribuat sinè spe recuperandi. *Quià benedicentes ei*, scilicèt Deo, ut S. August. exponit, *hæreditabunt terram*, et sic semper habebunt, undè tribuant: *maledicentes autem ei*, tanquàm blasphemi et ingrati, disperibunt, ut etiamsi vellent tribuere, non possint.

24. *Apud Dominum gressus hominis dirigentur: et viam ejus volet.* 25. *Cùm ceciderit, non collidetur: quià Dominus supponit manum suam.* Incipit hoc loco Propheta singularem Dei providentiam ergà justos exponere, ut tanto magis eos confirmet, ne fortè prosperitas impiorum eos alliciat ad peccandum. Dicit ergò viam justorum à Domino dirigi et custodiri. *Apud Dominum gressus hominis dirigentur*, id est, ille diriget actiones et opera justi, *et viam ejus volet*, id est, hinc fiet, ut justus viam Domini velit, diligat, libenter sequatur, vel Deus volet viam justi, id est, approbabit actiones et opera justi. Prior explicatio S. Augustini, posterior Euthymii est. *Cùm ceciderit, non collidetur.* Potest hoc referri ad miserias corporis, et etiàm animæ. Nàm, si justus ceciderit in aliquam afflictionem, vel

tribulationem, *non collidetur*, id est, non omninò succumbet, aut opprimetur, *quià Dominus supponit manum suam*, sivè sustendat auxilio et providentià suà. Etsi fortè ceciderit in tentationem peccati, *non collidetur*, id est, non perveniet ad consensum culpæ lethalis, nec amittet patientiam, aut fidem, quià Dominus auxilio gratiæ suæ sustentat eum.

26. *Junior fui, etenim senui: et non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.* 27. *Totâ die miseretur, et commodat: et semen illius in benedictione erit.* Probat ab experientià suà, quod suprà dixerat: justos in die malo non confundendos, et in diebus famis saturandos, *Junior fui, etenim senui*, vel ùt expressius habetur in Hebræo, puer fui, et posteà senui, et in tàm longo tempore nunquàm *vidi justum derelictum* à Deo, ità ut gravi inopià premeretur, nec vidi *semen ejus*, id est, filios ejus *quærentes*, et mendicantes *panem:* sed contrà potiùs vidi, quòd justus *totâ die miseretur, et commodat*, id est, omni tempore ità abundat, ut vel ex misericordià donet, vel certè mutuo, aut commodato det proximis de facultatibus suis. Quare *semen illius*, id est, filii ejus non solùm non mendicabunt panem, sed *in benedictione erunt*, id est, benedicti à Deo copiis abundabunt. Cæterùm hæc sententia nequaquàm repugnat veritati, etiamsi videamus innumeros fideles in Ecclesià mendicantes panem: nàm mendicantes Religiosi spontè mendicant amore paupertatis, neque derelicti dici possunt, cùm Deus eos mirabili planè providentià alat et sustentet. Cæteri mendicantes, ùt plurimùm non sunt filii eorum, qui consueverunt misereri aliorum et donare: ad hos enim propriè hæc promissio pertinet. Sæpè etiàm neque justi sunt ipsi, neque filii justorum, denique, ùt suprà diximus, si qui verè justi, et sperantes in Domino derelicti videntur, et quærentes micas panis, ùt ille Lazarus, tunc pro pane corporali dat panem spiritualem, nempè copiam solatiorum, meritum patientiæ, etc.

28. *Declina à malo et fac bonum: et inhabita in sæculum sæculi.* 29. *Quià Dominus amat judicium et non*

derelinquet sanctos suos : in æternum conservabuntur. Occasione horum, quæ dixerat, monet : *Declina à malo et fac bonum,* quæ sunt duo prima præcepta justitiæ, *et habita in sæculum sæculi*, id est, vide ergo, ut justus sis, et semper securus inhabitabis terram. Dat rationem : *Quià Dominus amat judicium*, id est, justissimus est, et justè judicat, et ideò non dereliquet sanctos suos, id est, justos servos suos : ideò affirmo, quòd in æternum conservabuntur. Hæc promissio pertinet quidem aliquo modo ad hanc vitam, sed absolutè, et propriè, ad vitam futuram, quæ in terrà viventium sempiterna erit.

30. *Injusti punientur, et semen impiorum peribit.* 31. *Justi autem hæreditabunt terram : et inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.* Sensus horum versuum ex suprà explicatis clarus est, et ulteriore expositione non eget.

32. *Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.* 33. *Lex Dei ejus in corde ipsius : et non supplantabuntur gressus ejus.* Dixit paulò antè divinam providentiam vigilaturam, ne justi ab impiis opprimantur, nunc addit, justos quoque per sapientiam suam, quæ etiàm Dei donum est, effecturos, ut non supplantentur à malitià impiorum. *Os justi meditabitur sapientiam*, id est, justus sapienter loquetur, ut non possit capi in sermone, *et lingua ejus loquetur judicium*, id est, lingua justi non temerè profundet verba, sed loquetur quod justum est. Rationem dat, quià *lex Dei ejus in corde ipsius*, id est, sermo justi sale sapientiæ conditus erit, quià justus habet in corde legem Dei, et propterea, dùm loquitur, cogitat mandata Dei, ut non delinquat in linguâ suâ. Ex his colligit Propheta, *et non supplantabuntur gressus ejus*, vel pedes ejus, ac per hoc non impelletur justus ad casum dolo alicujus iniqui circumventus. *Supplantare* dicitur, qui plantam alterius tenendo, vel impediendo cadere illum cogit.

34. *Considerat peccator justum : et quærit mortificare eum.* Id est, impius observat diligenter quid loquatur, et quid agat justus, ut supplantet, eum, et quæ-

rit supplantando occidere; quod quidem præcipuè fieri solet in judiciis, cùm judex, vel accusator iniquus innocentem aliquem circumvenire et perdere cupiunt.

35. *Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus, nec damnabit eum, cùm judicabitur illi.* Id est: Dominus non permittet, ut peccator justum habeat in potestate suâ, nec judex damnabit justum, cùm judicabitur illi, id est, cùm tempus judicii advenerit.

36. *Expecta Dominum, et custodi viam ejus: et exaltabit te, ut hæreditate capias terram: cùm perierint peccatores, videbis.* Id est, spera in Deo (sic hortatur Propheta justum) si fortè differri videtur promissio ejus, et non declines à viâ jàm inchoatâ sanctitatis et justitiæ, *et exaltabit te,* ut cùm implebitur promissio ejus possideas, quasì propriâ hæreditate terram viventium. *Cùm perierint peccatores, videbis,* id est, cùm peccatores judicio divino condemnati perierint, tunc videbis quod non speras.

37. *Vidi impium superexaltatum et elevatum sicùt cedros Libani.* 38. *Et transivi, et ecce non erat: et quæsivi eum, et non est inventus locus ejus.* Repetit impios brevì perituros, et ait: Vidi impium positum in altissimo gradu dignitatis et potestatis, radicatum et fundatum opibus, etc.: vix pertransii, *et ecce non erat; quæsivi* ubì fuisset, et an vestigia remanerent tantæ magnitudinis, *et non est inventus locus ejus,* quasì nunquàm ibì fuisset.

39. *Custodi innocentiam et vide æquitatem, quoniàm sunt reliquiæ homini pacifico.* 40. *Injusti autem disperibunt simul; reliquiæ impiorum interibunt.* Id est, conserva innocentiam ergà te ipsum, *et vide æquitatem,* sivè judica quod rectum est ergà proximum, quià dabit Deus in præmium *homini pacifico,* ut relinquat post se filios: vel altiore sensu, quià multa bona reliqua sunt homini pacifico post mortem. *Injusti* è contrario peribunt ipsi simul omnes, et *reliquiæ* peribunt cum eis, quià nec filios in hoc sæculo relinquent, nec boni aliquid eis reliquum erit in altero sæculo. Ità S. Hier., Aug., Hesych. et alii.

41. *Salus autem justorum à Domino: et protector eo-*

rum in tempore tribulationis. 42. *Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos, et eruet eos à peccatoribus et salvabit eos; quià speraverunt in eo.* Hæc est quasi recapitulatio totius psalmi, et satìs aperta et perspicua.

PSALMUS XXXVII.

SYNOPSIS.

Hic psalmus unus ex pœnitentialibus, est oratio Davidis pœnitentis, similis illi, quœ habetur in psalmo 6, *qui idem omninò principium habet. Titulus est:* Psalmus David in rememorationem de Sabbato, *id est, compositus est hic psalmus à Davide pœnitente in rememorationem quietis amissœ in statu innocentiœ, vel promissœ in resurrectione justorum. Ità S. Aug. et S. Gregor.*

℣. 1. *Domine, ne ìn furore tuo arguàs me: neque in irâ tuâ corripias me!* Precatur David pœnitens, ut Deus eum non puniat in irâ et furore suo, ùt judex cum reis facit: sed in misericordiâ, ùt medicus cum ægrotis se gerit. Videri possunt, quæ ad initium psalmi 6 dicta sunt.

2. *Quoniàm sagittœ tuœ infixœ sunt mihi, et confirmâsti super me manum tuam.* Deflet infelicitatem, quæ peccatum lethale sequitur. Ait igitur: *Non arguas me in irâ tuâ*, quoniàm ea gravissima est, ùt jàm experientiâ didici. Siquidem *sagittœ tuœ infixœ sunt mihi*, id est, multæ tribulationes, te puniente peccatum meum, acciderunt mihi, *et confirmâsti super me manum tuam*, id est, ideò sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et non leviter tantùm tetigerunt, quià tu manum tuam aggravasti super me, ut sagittæ profundiùs penetrarent.

3. *Non est sanitas in carne meâ à facie irœ tuœ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.* Id est, ira tua, quæ mihi semper antè oculos versatur, carnem meam mœrere et tabescere facit: dolor enim

animi carnem quoque affligit, pallere et languere facit. Et aspectus deformitatis et gravitatis peccati mei ità me conturbat, ut nulla mihi sit requies, et ipsa etiàm ossa contremiscant.

4. *Quoniàm iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: et sicùt onus grave gravatæ sunt super me.* Dicit rationem cur tantoperè conturbetur, dùm respicit peccata sua, esse, quià ea sunt multa et magna. De multitudine dicit, *quoniàm iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum,* id est, in tantum cumulum creverunt, ut me quasi obruant. De magnitudine ait : *Et sicùt onus grave gravatæ sunt super me*, id est, peccata mea quasi pondus importabile gravant humeros animæ meæ, quià super vires meas est, pro tàm gravi debito satisfacere. Peccatum Davidis fuit adulterium cum homicidio conjunctum, sed verus pœnitens multas valdè deformitates in eo considerat. Et causa, cur pauci sensum doloris, quem par esset, ex peccatis suis percipiant, est, quià peccati magnitudinem pauci in staterà seriæ considerationis appendunt, ùt David fecit.

5. *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ, à acie insipientiæ meæ.* Hæc pertinent ad tempus illud, quod intercessit inter peccatum adulterii et admonitionem Nathan Prophetæ, quod fuit plusquàm novem mensium. Toto igitur illo tempore distulit David curare vulnera peccatis sui per pœnitentiam. Interim obducta erat quædam quasi cicatrix oblivionis, quæ non sinebat vulnus agnosci, sed reverà cicatrices illæ putrescebant, et vulnera graviora magisque incurabilia fiebant, atque hoc est, quod nunc deplorat : *Cicatrices*, id est, ulcera et vulnera, quibus dudùm cicatrices obductæ esse deberent, jàm ob vetustatem et neglectum *putruerunt et corruptæ sunt*, id est, tabe, et sanie diffluunt, *à faciæ insipientiæ meæ,* id est, propter meam stultitiam, quâ et peccavi, et tàm serò distuli pœnitere.

6. *Miser factus sum et curvatus sum usque in finem: totâ die contristatus ingrediebar.* Ex corruptione illà factum est, ut David miser et curvus fieret; et sensus est : *Miser factus sum*, miserià culpæ et pœnæ, *et curvatus* valdè (nàm illud *usque in finem* habetur in He-

bræo, *nimìs*, vel *valdè*), tùm quià faciem animæ, quam defixam in Deo habere debui, converti ad carnales et infimas voluptates : tùm quià præ pudore cœlum aspicere non possum, et humilis atque abjectus terram aspicere cogor : et propter hæc omnia *totâ die contristatus ingrediebar*, id est, semper conscientià mordente et accusante, tristis ac mœrens incedebam : quæ enim lætitia esse potest homini misero, si miseriam suam agnoscat?

7. *Quoniàm lumbi mei impleti sunt illusionibus : et non est sanitas in carne meà.* 8. *Afflictus sum et humiliatus sum nimìs : rugiebam à gemitu cordis mei.* Ss. PP. Ambros., Hieron., August. et Gregor. referunt hos versus ad carnalem concupiscentiam ; ut similis sit hæc Davidis querimonia illi quæ legitur apùd Apostolum, Rom. 7, adeòque sensus ex Bellarmino est hic : *Quoniàm lumbi mei*, id est, pars illa bestialis, et concupiscens disrupto fræno justitiæ originalis parit perpetuò desideria ignominiosa et turpia, et ideò repletur *illusionibus* spirituum malignorum : *et non est sanitas in carne mea*, quià non habitat in eà bonum, sed malum variarum passionum, quæ illam infirmam reddunt : ideò *afflictus sum et humiliatus nimìs*, quià pudet me hominem ratione præditum ejusmodi bestialibus motibus non posse carere : et ideò *rugiebam* præ dolore, *à gemitu* interiore *cordis mei* provocatus ad rugitum, et clamorem exteriorem.

9. *Domine, antè te omne desiderium meum : et gemitus meus à te non est absconditus.* Quià dixerat gemitum cordis sui excitare rugitum, declarat ad quem gemat corde. *Domine*, inquit, *antè te omne desiderium meum*, id est, tu, Domine, solus vides omne desiderium meum, quod non est aliud, nisì ut aliquandò liberer à concupiscentià malà, et de hac re *gemitus meus* interior tibi *non est absconditus.* Simile quid Apostolus dicit, Rom. 8.

10. *Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea : et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.* Pergit describere corruptionem naturæ humanæ. *Cor meum conturbatum est*, quod significat bellum intestinum ex

rebellione partis inferioris à superiore. *Dereliquit me virtus mea*, quià nata est ex illâ rebellione tanta infirmitas, ut homo velit, nolit, patiatur desideria mala, et dicat cum Apostolo, *velle quidem adjacet mihi : perficere autem non invenio. Et lumen oculorum, etc.*, interiorum videlicèt, et *ipsum non est mecum*, dùm operor, licèt in me sit : Nàm lumen intelligentiæ et rationis est quidem semper in animâ rationali, sed quià corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, sæpè impetiti carnalibus passionibus, illo non utimur.

11. *Amici mei et proximi mei adversùm me appropinquaverunt et steterunt.* Descripsit bellum intestinum, quod intrà hominem continuò geritur : describit etiàm bella externa, persecutiones, etc., quæ omnia peccatorum pœnæ sunt. Ac primùm quæritur, quòd amici, et proximi facti sint illi inimici.

12. *Et qui juxtà me erant, de longe steterunt : et vim faciebant, qui quærebant animam meam.* Dixit amicos et proximos, ut Absalonem et socios esse inimicos, et adversùm se appropinquâsse et stetisse, ut nocerent ; nunc dicit alios qui juxtà eum esse solebant, ùt milites, aut servos, longè recessisse, nec adesse voluisse tempore persecutionis, et interìm inimicos vi magnâ conatos esse vitam illi adimere. Neque solùm habuit David, qui quærerent animam, seu vitam ejus, ùt milites Absalonis, sed etiàm qui detraherent honori et famæ ejus, ùt Semei et alios, ideò subjungit :

13. *Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates : et dolos tota die meditabantur.* 14. *Ego autem tanquàm surdus non audiebam ; et sicùt mutus non aperiens os suum.* 15. *Et factus sum sicùt homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones.* Hæc perspicua sunt, et videri possunt præcipuè in cap. 16, lib. 2. Regum.

16. *Quoniàm in te, Domine, speravi : tu exaudies me, Domine, Deus meus.* Reddit tres rationes cur ità obsurduerit et obmutuerit : Prima est hæc, quià scilicèt utilius sibi existimavit sperare in Domino quàm in suâ propriâ defensione ; *tu* enim, inquit, *exaudies me*, et liberabis à labiis iniquis, et à linguâ dolosâ

Domine, Deus meus, à quo omnia audiri, et cognosci scio, in quo semper speravi, qui es judex justus, et reddes unicuique secundùm opera sua, etc.

17. *Quià dixi: Nequandò supergaudeant mihi inimici mei, et dùm commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.* Hæc est altera ratio, cur elegerit obsurdescere et obmutescere. *Quià dixi* apud me: *Nequandò supergaudeant, etc.*, id est, bonum est mihi patientiam habere, ne fortè si impatiens fuero, et reddam maledictum pro maledicto. Deus derelinquat me, et gaudeant inimici mei super me, id est, super ruinâ meâ lætentur. Et non sinè causâ metuo, ne de exitio meo lætentur inimici, quià *dùm commoventur* (in Hebræo habetur *commoverentur*) *pedes mei*, id est, dùm inciperent nutare pedes mei, et ego inclinarem ad casum (quod factum est, quandò fuit in periculo regni amittendi), inimici mei *magna locuti sunt super me*, comminantes mihi, et prædicentes extremum exitium. Porrò particula *et* sæpè in scripturâ ponitur pro *quià* uti etiàm hìc fit: *et* dùm commoventur, pro, *quià* dùm, etc.

18. *Quoniàm ego in flagella paratus sum; et dolor meus in conspectu meo semper.* Addit tertiam rationem, cur voluerit obsurdescere et obmutescere coràm adversariis. *Quoniàm*, inquit, *ego* propter peccata mea *paratus sum flagellari*, non solùm flagellis verborum et detractionum, sed etiàm flagellis verberum et plagarum. Nàm *dolor*, quem merui, semper antè oculos mentis meæ versatur. Vel, quià *dolor meus*, id est, peccatum meum, quod mihi doloris continui causa est, nunquàm ab oculis cordis mei recedit.

19. *Quoniàm iniquitatem meam annunciabo: et cogitabo pro peccato meo.* Dat rationem, cur in flagella paratus sit, et ait: *Quoniàm iniquitatem meam annuntiabo*, id est, quoniàm agnosco et confiteor me peccâsse et flagella commeruisse. *Et cogitabo pro peccato meo* expiando videlicèt. Significantiùs ex Hebræo vertit S. Hieron. *Et sollicitus ero pro peccato meo*, id est, diligenter cogitabo, quomodò possim Deo satisfacere, etc. Quòd quidem salutare documentum est pœnitentibus,

ut solliciti sint de expiatione peccati, et libenter accipiant occasiones à Deo oblatas patientiam exercendi.

20. *Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me : et multiplicati sunt, qui oderunt me iniquè.* Hæc ad eum finem commemorantur à Davide, ut Deum faciliùs ad misericordiam inclinent. *Inimici autem mei, etc.*, id est, ego quidem humiliatus sum et afflictus, et tamen patientiam servo, ac si surdus et mutus essem : interìm autem *inimici mei vivunt*, id est, alacres sunt et exultant, *et confirmati sunt super me*, id est, robustiores et fortiores evaserunt, *et multiplicati sunt*, id est creverunt etiàm quoad numerum, *qui oderunt me iniquè*, sinè ullâ justâ causâ.

21. *Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi : quoniàm sequebar bonitatem.* Q. d. Verè oderunt me iniquè inimici mei, nàm illi *detrahebant mihi, qui retribuunt mala pro bonis :* quales erant Absalon filius Davidis, Achitophel consiliarius, et alii, qui plurima bona à Davide acceperant. Imò quod gravius est, *detrahebant mihi, quoniàm sequebar bonitatem*, id est, quià sincero corde et bonâ voluntate cum omnibus agebam, et eo modo contrarius eram iniquis eorum desideriis et operibus.

22. *Ne derelinquas me, Domine Deus meus: ne discesseris à me.* 23. *Intende in adjutorium meum. Domine, Deus salutis meæ.* Concludit, Deumque precatur, ut protectione suâ illi adsit, et quasì idem repetit, quod in principio psalmi dixit. Tunc enim Deus in irâ, vel furore suo gravissimè punit aliquem, cùm illum gratiâ suâ destituit, et tanquàm ab inimico recedit, et inter hostes nudum adjutorio suo constituit.

Et hic quidem videtur esse hujus psalmi sensus litteralis : tamen quoniàm Ss. PP. Chrysost., August., Hieron. et Gregor., vel totum hunc psalmum, vel certè à medio usque ad finem de Christo exponunt : sciendum est, posse totum psalmum de Davide explicari, primùm, ùt Davidis personæ propriè convenit : deindè ut David personam Christi gerebat. Spiritus enim sanctus plura simul intendere potest in verbis iisdem, nimirùm narrare tribulationes Davidis, et simul

prædicere passiones Christi, qui Davidis filius secundùm carnem futurus erat.

PSALMUS XXXVIII.

SYNOPSIS.

Describitur hìc brevitas et vanitas præsentiæ vitæ, ut intelligamus spem nostram non in hac vitâ, sed in Deo, in quo vita æterna est, esse ponendam; et ideò dandam esse operam patientiæ, et paci cum omnibus hominibus, et præcipuè linguam esse custodiendam ab omni rixâ et jurgio et contentione, ut non impediamur à cursu ad bravium supernæ vocationis.

Cæterum psalmo præmittitur hic titulus : In finem, ipsi *Idithun* canticum David, *adeòque psalmus compositus est à Davide, sed datus ipsi* Idithun *ad canendum. Erat enim* Idithun *unus ex tribus principibus cantorum, ùt habetur L. 1. Paral., c. 16, et L. 2., c. 5.*

℣. 1. DIXI : *Custodiam vias meas : ut non delinquam in linguâ meâ.* Sollicitus erat David de vero bono non amittendo : ideò deliberavit, ac firmiter apud se statuit, magnâ circumspectione uti in omnibus actionibus suis, ut si fieri posset, ne in verbo quidem offenderet. *Dixi*, nimirùm apud me statui, decrevi, legem mihi ipse posui, *ut custodiam vias meas*, ut cautissimè ambulem in viâ vitæ hujus. Et quià nihil est facilius, neque periculosius, quàm verbo offendere, ideò singulariter addit : *ut non delinquam in linguâ meâ*, id est, ad hoc potissimùm custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ, sic enim infinita mala effugiam.

2. *Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversùm me.* Nunquàm est periculum majus delinquendi per linguam quàm cùm ab aliquo detractore,

vel contumeliam faciente provocamur; ideò dicit Propheta : *Posui ori meo, etc.*, id est, cùm aliquis iniquus fortè irritaret me convitio, aut detractione, aut alio injurioso verbo tùm maximè custodivi eos meum, ne prorumperem in aliquod verbum, cujus me posteà pœniteret.

3. *Obmutui et humiliatus sum, et silui à bonis : et dolor meus renovatus est.* Id est, silui omninò, ac si mutus essem, et humiliter patientiam habui, *et silui à bonis*, id est, à bonâ et justâ mei defensione, vel adeò silui, ut ne bona quidem verba proloquerer. Undè factum, ut *dolor* internus animi diù compressus, ipsâ taciturnitate recrudesceret. Ità Tirin.

4. *Concaluit cor meum intrà me : et in meditatione meâ exardescet ignis.* Exponit quid ille dolor renovatus effecerit, ac dicit : *Concaluit, etc.*, id est, ex dolore illo calefactum est cor meum dilectione, et indè meditari cœpi de miseriâ humanâ, de misericordiâ Dei, de ingratitudine hominum, de abundantiâ charitatis Dei etiàm ergà ingratos et malos, etc., *et in meditatione meâ exardescet ignis* charitatis : Diligens enim et attenta rerum cœlestium meditatio ordinaria via est ad accendendum actualem ignem charitatis Dei. Ità S. Ambrosius.

5. *Locutus sum in linguâ meâ : Notum fac mihi, Domine, finem meum*, 6. *Et numerum dierum meorum, quis est : ut sciam quid desit mihi.* Ex illo æstu interiore locutus sum, inquit, in linguâ meâ, id est, oravi in sensu meo, sermone mihi noto : *Notum fac, etc.*, id est, fac, Domine, per gratiam tuam, ut illustrentur oculi mentis meæ, et apertè cognoscam finem vitæ meæ non procul abesse. *Et numerum, etc.*, id est, fac, ut attentâ cogitatione penetrem, quàm sit brevis numerus dierum meorum, et sciam quàm parùm temporis mihi adhuc supersit. Alii quidem aliter interpretantur, sed hæc expositio valdè concordat cum sequentibus versibus.

7. *Ecce mensurabiles posuisti dies meos : et substantia mea tanquàm nihilum antè te.* Edoctus à Domino, quod postulaverat, dicit : *mensurabiles* esse *dies* suos, id est,

tàm brevem esse durationem vitæ suæ, ut nullo negotio mensurari possit. *Et substantia mea tanquàm nihilum antè te*, q. d. Parùm dixi, dies meos breves esse, nàm *substantia mea*, id est, subsistentia mea, sivè hoc ipsum, quod sum et subsisto, nihil est antè te. Quid enim sunt pauci anni ad infinitam durationem? Nomen *substantiæ*, hìc subsistentiam et spatium vitæ significare, patet ex Hebræo; undè S. Hieron. vertit : vita nihil est coràm te.

8. *Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.* Adhuc magis declarat, et nobis persuadere nititur, quod ipse percepit. Non solùm, inquit, tempus vitæ nostræ brevissimum est, sed etiàm *omnis homo vivens* quicumque ille sit, etiàm Rex, et Monarcha, nihil aliud est, nisì *universa vanitas*, sivè universitas vanitatis : ità ut vanitas et miseria, quæ per alias creaturas frustatìm spargitur, in uno homine aggregata videatur.

9. *Verumtamen in imagine pertransit homo : sed et frustrà conturbatur.* Id est, *homo pertransit*, et perambulat viam vitæ hujus *in imagine* rerum, non in rerum veritate, habens videlicèt in hoc toto itinere antè oculos non res veras, sed rerum umbras tantùm, atque imagines. Vita enim, quam hìc habemus, imago est vitæ beatæ, quæ sola vera est vita : sanitas hujus temporis, imago est immortalitatis, quæ sola est vera sanitas : divitiæ terrenæ non sunt veræ divitiæ, sed imagines, et umbræ divitiarum cœlestium. Idem potest dici de cæteris, quæ hìc dicuntur bona. *Sed et frustrà conturbatur*, ideò sinè ullâ causâ conturbatur homo in rebus temporalibus quærendis vel conservandis : frustrà lætatur in earum lucro, et frustrà plorat in earum jacturâ, cùm non sint res solidæ ac veræ, sed imaginariæ, fragiles et caducæ. S. Chrysost., Theodor. et Euthym. éxponunt illud : *in imagine pertransit homo*, pertransit homo instar imaginis, ut homo non tàm sit homo, quàm hominis imago in tabellâ depicti.

10. *Thesaurizat, et ignorat, cui congregabit ea.* Probat unico exemplo, frustrà homines conturbari in opibus quærendis, augendis, conservandis : quoniàm nesciunt cui laborent : accidit enim sæpissimè, ut hæreditas

ad ignotos, vel inimicos perveniat, vel certè ut filii vel nepotes brevissimè dissipent, quod pater, vel avus longissimo tempore ac magno labore acquisivit, etc.

11. *Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? et substantia mea apud te est.* Ex brevitate et vanitate vitæ præsentis tàm clarè perspectâ concludit, se quidem spem suam in solo Deo ponere constituisse. *Et nunc*, inquit, his ità se habentibus, *quæ est expectatio mea?* quid spero, quid quæro, quid opto? *nonne Dominus* expectatio et spes mea est? deindè conversus ad ipsum Deum, dicit, *substantia mea apud te est:* id est, vita mea et opes meæ apud te sunt, nihili facio cunctas res creatas, te unum pro rebus omnibus habere cupio, quià in te sunt omnia.

12. *Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.* Quoniàm dixit se terrena contemnere et solum Deum expectare, et in eo omnes spes suas collocâsse, consequenter adjungit de peccatis se sollicitum esse, non autem de opprobriis hominum. *Ab omnibus iniquitatibus, etc.*, id est, quià sola peccata vera mala sunt, ideò precor, ut me ab omnibus liberes. *Opprobrium insipienti dedisti me.* Hæc verba conjunguntur cum sequentibus hoc modo: *Tu* quidem *opprobrium insipienti dedisti me:* ego autem *obmutui, et non aperui os meum.* Significat autem se propterea quod diceret, vana esse, et contemnenda præsentia, et in solo Deo spem esse ponendam, derideri solitum ab insipientibus, qui non capiunt, quæ Dei sunt.

13. *Obmutui, et non aperui os meum, quoniàm tu fecisti: Amove à me plagas tuas.* Cùm opprobria ab insipientibus audivi, non respondi, neque defendi me, sed *obmutui, et non aperui os meum.* Reddit autem rationem, cur hoc fecerit: *Quoniàm*, inquit, *tu fecisti*, nimirùm ut opprobria in me jactarentur; tu enim es, qui posuisti me opprobrium insipientibus: et hanc eandem rationem dedit David, quandò obmutuit ad maledictionem Semei. 2. Reg. c. 16. *Amove à me plagas tuas*, q. d. Accipio libenter contumelias, et opprobria insipientium: sed plagas tuas à me omninò remove. Vocat enim plagas

Dei, flagella et supplicia, quæ Deus iratus immittit. Tales plagæ sunt excæcatio, obduratio, sensus reprobus et ipsa damnatio.

14. *A fortitudine manûs tuæ ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.* 15. *Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus: verumtamen vanè conturbatur omnis homo.* Explicat cur tantoperè cupiat à se removeri plagas Dei, et dicit causam esse, quoniàm expertus est in seipso et in aliis, quàm intolerabiles sint ejusmodi plagæ. De se primò dicit: *A fortitudine manûs tuæ, etc.*, id est, ego ipse fortitudinem, et potentiam sivè gravitatem manùs tuæ percutientis expertus *defeci in increpationibus*, id est, in illâ increpatione, quandò in furore tuo arguisti me. Hoc autem Davidi contigit, quandò ob adulterium Deus in pœnam hujus peccati permisit, illum cadere in peccatum homicidii, et in tantam cæcitatem, ut per multos menses non redierit ad se, neque miserum suum statum agnoverit: nullum enim est gravius supplicium, quàm quandò pœna peccati est aliud peccatum. Deindè addit Propheta, de aliis peccatoribus hâc crudeli plagâ à Deo punitis: *propter iniquitatem corripuisti hominem, etc.*, id est, propter peccata præcedentia corripuisti hominem peccatorem, et fecisti ut anima ejus contabesceret instar araneæ, quæ laborat in texentâ telâ, ut capiat muscas, et interim ipsa exsiccatur et corrumpitur. Sic enim animæ hominum carnalium justo Dei judicio, perpetuò laborant in rebus temporalibus acquirendis, et in eo labore anima exsiccatur omni humore gratiæ, et ne cogitent quidem de salute suâ, etc. Concludit Propheta: *verumtamen vanè conturbatur omnis homo*, id est, omnis homo cujus anima sic tabescit vanè conturbatur, frustrà laborat, etc., quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?

16. *Exaudi orationem meam, Domine, et deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.* Magno effectu psalmum concludit, orans Deum: quid autem oret, paulò post explicabitur.

17. *Ne sileas: quoniàm advena ego sum apud te, et*

peregrinus, sicùt omnes patres mei. Adhuc postulat exaudiri, et nondùm explicat petitionem. *Ne sileas*, id est responde petenti, qui enim silet auditâ petitione, idem facit, ac ille qui non vult concedere, quod petitur. Reddit rationem cur debeat audire Deus, *quoniàm advena, etc.*, id est, quoniàm tu nòsti quòd non sim civis hujus mundi, sed civis supernæ Jerusalem, quamvìs hìc interim degam : decet autem, ut audias civem civitatis tuæ in exilio positum, et ad te clamantem.

18. *Remitte mihi, ut refrigerer priusquàm abeam, et ampliùs non ero.* Hìc jàm exponit petitionem suam. Scilicèt petit cum clamore et lacrymis veniam peccatorum, ut pacatâ conscientiâ de peregrinatione ad patriam lætus perveniat. Ait igitur, *Remitte mihi, ut refrigerer, etc.*, id est, ut antè discessum ex hâc vitâ refrigerer intelligens mihi peccata esse remissa, *et ampliùs non ero* advena et peregrinus in hac vitâ.

PSALMUS XXXIX.

SYNOPSIS.

Hunc psalmum Ss. PP. Ambros., Hieron., August., Euthymius, et alii totum de Christo et Ecclesiâ exponunt; id est de corpore et capite, ità ut Christus semper loquatur, sed primò in personâ corporis sui, deindè in personâ suâ. Agit autem Patri gratias de impensâ sibi ope et liberatione, et loco sacrificiorum legalium promptam ei obedientiam offert, et seipsum holocaustum in cruce, etc. Ità Athan., Didym., Theodoret. et alii.

℣. 1. *EXPECTANS expectavi Dominum, et intendit mihi.* Christus in personâ populi sui exponit longam expectationem redemptionis : expectavit enim suprà quatuor annorum millia. *Expectans expectavi Dominum*, id est, longo tempore, sinè intermissione expectavi Dominum, miserantem, visitantem et liberantem populum suum, *et intendit mihi*, id est, et tandem à spe meâ fraudatus non fui : nàm ad me audiendum intendit aures suas.

2. *Et exaudivit preces meas: et eduxit me de lacu miseriæ, et de luto fæcis.* Hic fuit effectus exauditionis, quòd *eduxit me de lacu miseriæ*, id est, è calamitatibus, miseriis ac periculis, in quibus quasì in *lacu* et *luto* fœtido, ac sordido antè redemptionem altissimè immersus jacebat omnis homo. Ità Eusebius, Theodoretus et alii.

3. *Et statuit suprà petram pedes meos: et direxit gressus meos.* Ille, qui ceciderat in lacum miseriæ, de viâ ceciderat, in quâ posuerat eum Deus initio creationis: per redemptionem non tantùm fuit eductus de lacu miseriæ et luto fæcis, sed etiàm in viam, eamque stabilem ac firmam restitutus, atque hoc est, quod ait: *Et statuit, etc.* Id est, *pedes meos*, quos de profundo et lutoso lacu eruit, statuit suprà altam et firmam petram: *petra autem est Christus*: itaque statuit suprà fidem et doctrinam, atque exempla Christi pedes justificatorum, ut sequantur vestigia ejus: *Et* sic *direxit gressus meos* scilicèt in viam pacis.

4. *Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.* Ex eo, quòd constituit me Deus in viâ rectissimâ et firmissimâ, ipse mihi suppeditavit novam omninò materiam novæ laudis, quòd idem carmen novum Deo nostro jucundissimum est.

5. *Videbunt multi et timebunt: et sperabunt in Domino.* Populus Dei jàm liberatus à lacu miseriæ, sivè idem Christus in personâ populi liberati, prædicit multos ad exemplum eorum liberandos: *videbunt* enìm lacum miseriæ, et liberationem aliquorum, *et timebunt* nunc lacum *et sperabunt* in liberatore. Hoc enim est initium salutis, cùm Deus per gratiam suam incipit aperire oculos interiores hominibus peccatoribus, ut videant statum miserrimum peccati, et simul cognoscant, à quo liberari possint, et indè timere et sperare incipiant.

6. *Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus: et non respexit in vanitates et insanias falsas.* Hæc est quasì adhortatio, et laudatio invitans homines ad imitandos liberatos. *Beatus vir, etc.*, id est, ille verè felix est, qui spem suam verè ponit in Domino, qui

solus potest et vult de omni miseriâ liberare eos qui sperant in se : Addit ad majorem explicationem : *et non respexit in vanitates, etc.* Id est, non respexit ad auxilium rerum vanissimarum et fallacium, quæ salvare non possunt, ùt respiciunt homines vani et stulti.

7. *Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua : et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.* Transit nunc ad explicandum mysterium redemptionis humanæ, per quod educti sunt et educentur plurimi de lacu miseriæ, et luto fæcis : et primò generatìm significat mirabilia esse opera Dei. *Et cogitationibus tuis, etc.*, id est, in cogitationibus, sivè in adinventionibus sapientiæ tuæ, non est, qui tibi camparari possit.

8. *Annuntiavi et locutus sum : multiplicati sunt super numerum.* Id est, manifestavit aliqua ejusmodi opera mirabilia per Prophetas, per sapientes homines, etiàm per elementa, etc., sed *multiplicata sunt super numerum*, id est, tàm multa sunt, ut numerari non possint, proindè neque annuntiari, neque manifestari omnia possunt. Ità Bellarm. Quòd autem in Latino positum sit genus masculinum : *multiplicati sunt*, videtur ab interprete factum, quià respexit ad nomen græcum, quo sigificantur cogitationes, quod est generis masculini, videlicèt : διαλογισμοὶ : Ss. PP. tamen, Ambr., Hier. et August., retulerunt hunc versum ad conciones Christi, ut sensus sit; *Annuntiavi et locutus sum* mirabilia tua, *et multiplicati sunt ii* qui crediderunt *super numerum*, id est, innumerabiles crediderunt.

9. *Sacrificium et oblationem noluisti : aures autem perfecisti mihi.* 10. *Holocaustum et pro peccato non postulasti; tunc dixi : Ecce venio.* Mirabilia verè sunt omnia quæ fecit Deus; sed omnibus aliis excellit opus redemptionis nostræ : hoc igitur admirabile mysterium hic Christus ipse per linguam et calamum Davidis exponit. *Sacrificium et oblationem noluisti, etc.*, hoc est, non voluisti placari sacrificio pecorum, neque oblatione panum, vel thuris, etc.; sed victimâ infiniti pretii,

ideò corpus mortale assumere me voluisti, ut per obedientiam usque ad mortem, expiarem primi hominis inobedientiam : et quoniàm *holocaustum* pecorum et *sacrificium* pro peccato non admisisti, idcircò ego *dixi, ecce venio*, ut ego ipse fiam Sacerdos et sacrificium, quo placatus humano generi, educas homines de lacu miseriæ et de luto fæcis.

Hic notandum est primò : Non esse contrarium, quod hìc dicitur, *sacrificium et oblationem noluisti*, tot præceptis Domini de sacrificiis offerendis, quæ habentur in Levitico ; nàm voluit quidem olìm Deus sacrificia, oblationes, holocausta et victimas pro peccato, sed voluit ad significandam non ad faciendam expiationem, ùt constat ex Epist. ad Hebr., c. 10.

Secundò notandum illud : *aures perfecisti mihi*, esse locutionem figuratam et significare, *corpus aptàsti mihi*, ùt habent 70, et Apostol. explicat ad Hebr. 10, ℣. 5. Et non sinè causâ per *aures* potiùs, quàm per aliud membrum hoc loco totum corpus significatur ; quoniàm aures sunt instrumenta, per quæ accipiuntur præcepta superiorum, quibus debetur obedientia, Christus autem ob id potissimùm corpus accepit, ut Patri Deo per obedientiam in formâ servi obediret, et obediendo pro peccatis totius mundi satisfaceret.

Tertiò notandum est, illud : *tunc dixi : Ecce venio*, referri ad tempus, quo Deus decrevit, nolle admittere sacrificia V. T. pro expiatione : tunc enim, ubì Deus hoc decrevit, dixit Filius Dei : *ecce venio* ego, ut per sacrificium corporis et sanguinis mei reconciliatio impleatur.

11. *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam : Deus meus, volui, et legem tuam in medio cordis mei.* Exponit jàm, ad quid veniat, scilicèt, ut faciat voluntatem Dei, sicùt de eo scriptum est. Voluntas autem Dei erat, ut per oblationem corporis sui ad passionem et mortem sanctificaret nos, ùt hunc locum exponit Apostol. ad Hebr. 10. *In capite libri scriptum est de me.* S. Ambr. intelligit per caput initium libri Genes., c. 2. S. August. intelligit initium libri Psalmorum, ubi dicitur de Christo, *in lege Domini voluntas*

ejus. S. Hier. intelligit per caput libri initium Evangelii S. Joan. *In principio erat verbum, etc.*, et infrà, *et verbum caro factum est.* Hæc omnia probabilia sunt, sed videtur simplicissima et litteralis expositio, si nomine capitis intelligatur summa totius libri divinarum scripturarum, quià summa totius scripturæ Christum loquitur. Ità Chrys., Theodoret. et Euthym. et benè, nàm et Græcè et Latinè dicitur caput, non solùm initium libri, sed etiàm id, quò omnia referuntur. Dicit igitur Dominus: *In capite libri scriptum est de me, etc.* Id est, scripturæ omnes testantur, me ad hoc venturum fuisse in mundum, ut facerem voluntatem tuam, tibi per omnia accuratissimè obediendo. Deindè conversus ad Patrem addit, *Deus meus, volui*, id est, libentissimè acceptavi decretum tuum, *et legem tuam in medio cordis mei*, supplendum est, *posui*, id est, nihil majori affectu desideravi, quàm implere legem tuam.

12. *Annuntiavi justitiam tuam in Ecclesià magnâ, ecce labia mea non prohibebo: Domine, tu scisti.* Quamvis divinæ voluntatis finis præcipuus fuerit, ut Christus pro humano genere moreretur: voluit tamen Deus, Pater, ut ipse non solùm Redemptor, sed etiàm Doctor et Magister esset humani generis; ideò nunc dicit: *Annuntiavi* (sivè ùt in Græco habetur, evangelizavi) *justitiam tuam, etc.* Id est, legem tuam justissimam et etiàm opera veræ justitiæ, quæ tu requiris ab hominibus, et hoc prædicavi palàm, et publicè audientibus innumerabilibus populorum turbis, et tu, Domine, testis esse potes, quià id feci et faciam deinceps.

13. *Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam et salutàre tuum dixi.* Quod dixerat de justitià, quam à nobis exigit Deus, videlicèt, quòd eam annuntiaverit, et non absconderit: idem nunc subjungit de justitiâ et misericordià, quæ est in ipso Deo, nàm justitiam vocat *veritatem*, id est, fidelitatem, per quam fideliter reddit unicuique secundùm opera sua. Et misericordiam vocat *salutare*, sivè salutem, quam misericorditer præbet sperantibus in se. Hæc igitur omnia Christus non abscondit, sed omnibus clarè manifestavit.

14. *Non abscondi misericordiam tuam, et veritatem à concilio multo.* Idem repetit à *concilio multo.* Id est, à multitudine populorum. Hæc verissima esse, manifestè colligimus ex Evangelio.

15. *Tu autem, Domine, ne longè facias miserationes tuas à me : misericordia tua, et veritas tua semper susceperunt me.* Transit nunc à prædicatione ad passionem : et sicùt ipse manifestavit hominibus justitiam, et misericordiam Patris, ità nunc precatur Patrem, ut non differat misericordiam, et veritatem suam in ipso, per resurrectionem celerem ab omni passione et morte liberando. *Tu autem, Domine, etc.* Id est, vides, Domine, in quam acerbam passionem incidi, quià non tacui manifestare hominibus justitiam et misericordiam tuam : ideò tu quoque *non longè facias miserationes tuas à me*, celeriter resuscitando : sicùt hactenùs misericordia tua, et fidelitas tua semper susceperunt me.

16. *Quoniàm circumdederunt me mala, quorum non est numerus : comprehenderunt me iniquitates meæ, et non potui, ut viderem.* 17. *Multiplicata sunt super capillos capitis mei : et cor meum dereliquit me.* Reddit rationem cur dixerit, *ne longè facias*, etc., *quoniàm circumdederunt me mala, etc.* Verè enim passiones Christi plurimæ fuerunt, et simul omnes quasi agmine facto in eum irruerunt. Cur autem tot fuerint passiones ejus, causa fuit, quoniàm peccata nostra, quæ ipse super se accepit, innumerabilia sunt : *Comprehenderunt me iniquitates meæ*, id est, iniquitates omnium hominum, *quas Pater super me posuit*, ùt dicitur Isaiæ 53, et quas proindè meas fecit, ut super lignum in corpore meo illas portarem : illæ, inquam, *omnes comprehenderunt me. Et non potui, ut viderem*, id est, tot sunt iniquitates, quæ me comprehenderunt ut non prævaluerim videre, quot sint : nàm *multiplicatæ sunt super capillos capitis mei*, id est, superant multitudine suâ numerum capillorum ; et ideò quasi obrutus multitudine tantâ malorum, *cor meum dereliquit me*, id est, vigor ipse, et ipsa vita dereliquit me. Porrò quòd hìc dicit Christus, *non potui, ut viderem*, non est accipiendum

propriè, quasì reverà Dominus non potuerit videre numerum peccatorum, sed loquitur more humano, et solùm significare voluit, peccata, quæ expianda suscepit, esse innumerabilia.

18. *Complaceat tibi, Domine, ut eruas me: Domine, ad adjuvandum me respice.* Redit ad orationem, quam inchoaverat in vers. 15, ac petit liberationem à tantis malis per celerem resurrectionem. *Domine, ad adjuvandum me respice*, id est, videris quidem ad tempus me dereliquisse, et à me faciem avertisse, sed jàm *respice ad me adjuvandum*, ut brevì repleas me lætitià gloriosæ resurrectionis.

19. *Confundantur et revereantur simul, qui quærunt animam meam, ut auferant eam.* Ex Christi resurrectione secuta est maxima confusio adversariorum, qui eum planè à se extinctum existimabant. Id nunc prædicit per modum imprecationis, quæ forma loquendi frequens est apud Prophetas.

20. *Convertantur retrorsùm et revereantur, qui volunt mihi mala.* Idem ferè repetit: Confusi recedant, verecundentur et erubescant, *qui volunt mihi mala*, id est, non ii solùm, qui quærunt me interficere, sed etiàm omnes alii, qui cupiunt confusionem et ignominiam meam. S. Augustinus exponit hunc versum in eam partem, quasì Dominus precetur adversariis suis conversionem à peccatis. Pia expositio, sed prior videtur magis litteralis, et faciliùs cum versu superiore continuatur.

21. *Ferant confestìm confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge, euge.* Idipsum tertiò repetit. *Qui dicunt mihi: Euge, euge*, id est, qui de me quasì victo gratulantur, ùt jàm explicatum est suprà psalm. 34.

22. *Exultent et lætentur super te omnes quærentes te, et dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.* Nunc per modum precationis bonæ prædicit etiàm lætitiam sectatoribus suis. *Qui diligunt salutare tuum*, id est, qui diligunt Salvatorem, quem misisti, vel, qui diligunt salutem, quam tu solus dare potes. Cætera habentur in psalm. 34.

23. *Ego autem mendicus sum, et pauper: Dominus*

solicitus est meî. Revertitur ad statum suum, in quo erat tempore passionis, præsertìm quandò nudus pendebat in cruce, egenus et destitutus omni humano auxilio: quamvìs autem pauper esset, quantùm ad temporalia bona, tamen ditissimus erat protectione paternâ, ideò subjungit, *Dominus sollicitus est meî*, vel ùt est in Hebræo, Dominus cogitat pro me. Vocat Patrem *Dominum* quoniàm loquitur in formâ servi, sivè ùt filius hominis, secundùm quam naturam pendebat in cruce.

24. *Adjutor meus et protector meus tu es: Deus meus, ne tardaveris.* Concludit, *ne tardaveris*, nimirùm eripere me ab omnibus malis per celerem resurrectionem.

PSALMUS XL.

SYNOPSIS.

Videtur hic etiàm psalmus ad Christi passionem totus pertinere: sic enim eum PP. accipiunt, Ambr., Hier., August. et Chrysost. qui addit, temerarium esse aliter exponere, cùm citetur ab ipso Christo Joan. 13. *versus ex hoc psalmo ad demonstrandum, Judæ proditionem fuisse multò antè prædictam.*

℣. 1. *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem: in die malâ liberabit eum Dominus.* Beatus dicitur, qui attentè considerat Christum pauperem: inveniet enim esse pauperem, non necessitate, sed voluntate, ut nos suâ inopiâ locupletaret. Item inveniet pauperem in carne, ùt dicit S. Ambr., sed divitem in regno. Præterea *Beatus, qui intelligit* super Christum pauperem, nudum videlicèt in cruce pendentem, id est, qui attentè cogitat passionem ejus: infinitus enim thesaurus paratus est, Christi passionem, ùt par est intelligentibus et diligenter meditantibus. Demùm beatus quoque est, *qui intelligit super egenum et pauperem* Christum membris suis de quibus dicturus est, *quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Et ratio, cur beatus sit talis,

est, quià *in die malâ liberabit eum Dominus*, videlicèt, ipse ab egestate liberabitur in die malâ, quæ est dies penuriæ et sterilitatis. Sed hìc præcipuè dicitur dies mala, dies ultimi judicii, quæ erit dies solius justitiæ, ac per hoc erit in illâ summâ penuriâ miserationis et gratiæ: in illâ igitur die potissimum securi erunt, qui Christi crucem amaverint, et qui propter Christum benevoli fuerint.

2. *Dominus conservet eum et vivificet eum, et beatum faciat eum in terrâ: et non tradat eum in animam inimicorum ejus.* Declarat quod dixit, *in die malâ liberavit eum Dominus*, et per modum bonæ imprecationis prædicit bona, quæ dabuntur intelligenti super pauperem. *Dominus conservet eum*, et custodiat, dùm vivit, *et vivificet eum*, post mortem resuscitando cum justis, *et beatum faciat eum in terrâ*, tunc scilicèt verè perfectèque beatum reddat in terrâ viventium, *et non tradat eum in animam inimicorum ejus*, id est, et neque in hoc sæculo, neque in futuro sinat eum subjici voluntati inimicorum, sivè homines sint, sivè dæmones. Vocat enim animam voluntatem, sivè desiderium.

3. *Dominus opem ferat illi, super lectum doloris ejus: universum stratum ejus versâsti in infirmitate ejus.* Subjungit, homines misericordes, et pios quidem in hoc exilio varias tribulationes seu tentationes etiàm passuros esse: sed non absque divinâ consolatione, et ait: Si quandò pius ille, de quo loquebatur, inciderit in lectum doloris, sivè dolor sit corporalis, sivè spiritualis, sivè sit propriè in lecto, ægrotus, sivè metaphoricè decumbat quasì lecto affixus ex quâcunque tribulatione: Dominus opem feret illi, atque ità consolabitur eum, ut patienter ferat, etc. *Universum stratum ejus versâsti, etc.*, est apostrophe ex abrupto, q. d. Tu ipse, ô Deus, instar officiosæ ancillæ, versas, et molliter componis lectum talis hominis pii, ac misericordis ægrotantis, ut nempè commodiùs et leviùs ferat morbum. Id est, sedulò curas, foves, solaris eum, qui alios fovit et solatus est. Ità Euseb., Hier., August. et alii.

4. *Ego dixi: Domine, miserere meì: sana animam*

meam, quià peccavi tibi. Hìc incipit Christus declarare, se esse egenum et pauperem illum, de quo initio dixerat. *Ego dixi: Domine, miserere meî*, id est, miserere corporis mei mystici, infirmorum membrorum meorum, *sana animam meam, etc.*, id est, ad hoc misericordiam tuam imploro, ut sanes languores fidelium meorum, quorum peccata mihi imputo, quasi ego illa fecissem. Potest etiàm sic exponi, ut Christus ipse de passione suâ loquatur, dicens: *Miserere meî* in tribulatione positi, ut celeriter resuscitando ab omni passioni me liberes: *sana animam meam*, quæ tristis est usque ad mortem, et ideò tristis est, et languet, pavens, mœrens et tædens, quià peccavi tibi, id est, peccata totius mundi in me recepi.

5. *Inimici mei dixerunt mala mihi: Quandò morietur et peribit nomen ejus?* Hæc manifestè pertinent ad Pharisæos et Sacerdotes Judæorum, qui avidissimè Christi mortem sitiebant, et de ipso interficiendo sæpissimè inter se colloquebantur. Illud autem, *mihi*, positum est pro, de me.

6. *Et si ingrediebatur, ut videret; vana loquebatur: cor ejus congregavit iniquitatem sibi.* Transit à Judæis ad Judam, q. d. Et si aliquis eorum, ùt Judas proditor, *ingrediebatur ut videret*, id est, ut exploraret et quæreret opportunitatem prodendi, *vana loquebatur*, id est, falsi aliquid fingebat, ne animus ejus detegeretur: sed interìm *cor ejus congregavit iniquitatem sibi*, id est, corde meditabatur dolos, et proindè multiplicabat iniquitates sibi ad suam videlicèt æternam damnationem.

7. *Egrediebatur foràs et loquebatur in idipsum.* De eodem Judâ PP. hæc etiàm accipiunt, qui cùm exploràsset opportunitatem prodendi Dominum, *egrediebatur et loquebatur* simul cum iis, quibus Dominum proditurus erat.

8. *Adversùm me susurrabant omnes inimici mei: adversùm me cogitabant mala mihi.* Audito Judâ proditore cœperunt inter se susurrare, ne fortè sermo innotesceret, si altâ voce loquerentur de pecuniâ dandâ et ratione inveniendâ de Christo capiendo. Susurrabant

id est, submissâ voce loquebantur, et *adversùm me cogitabant mala*, scilicèt susurrando deliberabant de morte mihi inferendâ. Illud *mihi* redundat ex phrasi hebraicâ.

9. *Verbum iniquum constituerunt adversùm me: Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat?* Ex illâ susurratione inimicorum hoc secutum est, ut firmiter constituerent Judæi Christum occidere, et hoc est, quod subjungit, dicens: *Verbum iniquum, etc.*, id est, decretum iniquum statuerunt contrà me, ut videlicèt me, quamvis innocentem, morti traderent. Addit verò continuò, *Numquid qui dormit, etc.*, q. d. Quamvis illi tàm iniquum decretum fecerint, numquid mihi potestatem resurgendi auferent? quin potiùs ideò mortem suam somnum vocat, quià quàm facile est dormientem excitare à somno, tàm facile est verbo Dei carnem suam mortuam revocare ad vitam.

10. *Etenim homo pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Reddit rationem cur inimici verbum iniquum adversùm se constituerint, et dicit fuisse causam ejus iniqui decreti Judæ proditionem. *Etenim homo pacis meæ*, id est, cum quo pacem habebam ùt Magister cum discipulo, et cum servo Dominus: et homo, *in quo speravi*, id est, in quo tanquàm in amico et familiari confidere poteram, *qui edebat panes meos*, id est, qui in mensâ meâ, ùt domesticus, mecum vescebatur, *magnificavit super me supplantationem*, id est, mirificè me supplantavit, cum per insidias inimicis me tradidit. Hunc locum Dominus ità citavit Joan. 13, v. 18. *Non de omnibus vobis dico, ego scio, quos elegerim; sed ut adimpleatur scriptura: qui manducat mecum panem, levabit contrà me calcaneum suum:* supplantare aliquem, et levare contrà illum calcaneum, idem est. Cæterùm in hoc versu pulchrè notat S. August. Judam vocatum fuisse *hominem pacis*, quoniàm prævidit Propheta, Christum à Juda per signum pacis, id est, per osculum fuisse tradendum: quod etiàm Dominus significavit, cùm illi ait: *Amice, ad quid venisti?* Item, Juda, osculo filium hominis tradis?

11. *Tu autem, Domine, miserere meî, et resuscita me, et retribuam eis.* Hoc dicit Christus: Illi quidem verbum iniquum statuerunt contrà me, et discipulo meo supplantante, et prodente interficient me: *sed tu, Domine, miserere meî,* in cruce morientis, et paulò pòst *resuscita me* et tunc *retribuam eis*, quod merentur. Quid verò Christus retribuerit post resurrectionem suam Judæis, notum est omnibus qui ab eo tempore vident Judæos de terrâ suâ eradicatos, dispersos inter gentes, sinè rege, sinè sacerdote, sinè Deo vagari. Quod illis prædixerat Dominus, Matth. c. 21, v. 43, et c. 23, v. 38, et Luc. 19, v. 44.

12. *In hoc cognovi, quoniàm voluisti me, quoniàm non gaudebit inimicus meus super me.* Exauditam orationem suam fuisse dicit, idque indè posse cognòsci, quòd non gauderent inimici de morte ejus, qui tàm brevi tempore gavisi sunt, ut dici possint non esse gavisi. Porrò in versu sequenti docet, inimicos non diù gavisuros de morte suâ; quoniàm à Deo susceptus, et exaltatus propter innocentiam suam fuerit.

13. *Me autem propter innocentiam suscepisti* (de manibus eorum), *et confirmâsti me in conspectu tuo in æternum.* Id est, humiliâsti me ad horam in conspectu hominum, sed *suscepisti, et confirmasti me in conspectu tuo*, id est, stare fecisti in conspectu tuo in cœlo in æternum.

14. *Benedictus Dominus Deus Israël à sæculo et usque in sæculum: fiat, fiat.* Ista conclusio sivè Christi, sivè Prophetæ sit, nihil aliud significat, nisì propter exaltationem Christi, et confusionem inimicorum ejus deberi honorem, et gloriam, et benedictionem Deo ab æterno usque in æternum, id est, sinè fine. Illud autem *fiat, fiat*, Hebraicè Amen, Amen, confirmatio est dictorum, ut sensus sit: Ità fiat, ut semper Deo laus et gloria deferatur.

PSALMUS XLI.

SYNOPSIS.

David amore divino succensus exprimere conatur vehemens desiderium: quo tenebatur perveniendi ad visionem Dei, quæ est vera et sempiterna felicitas, cùm tamen inter tentationes et pericula peregrinationis viveret. Ità S. Hier., August. et Chrysostom. Interìm, dùm ipse desiderium suum exprimit, simul docet, quæ sint argumenta, undè verus Dei amor possit agnosci. Notandum est, quòd hic psalmi hujus titulus (in finem, intellectus filiis Core) *admoneat filios Core, quibus dabatur psalmus cantandus, ut intelligant, quæ canunt, ut et auditores intelligere faciant: cantus enim in Ecclesia spiritui deservire debet, et non soli aurium oblectationi: Et sicùt qui intelligenter et devotè canunt, animos audientium rapiunt in Deum, ità qui theatrales modulos in Ecclesiam invehunt, de domo Dei scenam mundi faciunt. Videatur S. Hieron. in c.* 5 *ad Ephes.*

℣. 1. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ità desiderat anima mea ad te, Deus.* David ut amorem suum ergà Deum aliquo modo exprimat, comparat se cervo sitibundo, cùm scilicèt vel fatigatus à venatoribus, vel infectus esu serpentum, vel anhelus, et hians præ siti ad aquam festinat. Ità Euseb., Hieron., Theodoret.

2. *Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quandò veniam et apparebo antè faciem Dei?* Tria sunt, ùt Chrysost. annotat, quæ amorem, ac per hoc sitim ac desiderium accendere solent, pulchritudo, beneficia et amor. Hæc tria in Deum convenire David hoc loco docet, et ideò sitire se Deum, id est, amore, et desiderio ejus ardere se dicit: *Sitivit anima mea ad Deum*, id est, ad rem pulcherrimam, nobilissimam, præstantissimam, quæ bona omnia in se complectitur: *Fortem*, id est, ad rem non fluxam et caducam, sed stabilem,

permanentem, æternam: *Vivum*, id est, ad rem operantem intelligentem: amantem, quæ nos continuis beneficiis afficit, et incredibili amore diligit. Hæc ergò sitis in rem tàm pulchram, tàm beneficam, tàm mei amantem, cogit ex toto corde dicere; *Quandò veniam, etc.*, id est, quandò finis erit peregrinationis? quandò initium fruitionis?

3. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte: dùm dicitur mihi quotidiè: Ubì est Deus tuus?* Dicit se lacrymis, quasì panibus sustentari assiduè, per dies et noctes, id est, toto tempore hujus peregrinationis; vel per dies prosperitatis et noctes adversitatis: *dùm dicitur mihi quotidiè* ab impiis et incredulis: *Ubì est Deus tuus* ad quem sitis? cur diligis, quem non vides? Posset etiàm sic exponi: Dùm quotidiè per circuitum omnia lustro, quærens quem diligit anima mea, et dicitur mihi à spiritu meo, et cogitatione meâ, *Ubi est Deus tuus?* hæc enim omnia, quæ peccando perlustrâsti, opera sunt Dei, omnia quidem pulchra, sed non sicùt Deus tuus: *ubì est igitur Deus tuus?* ubì quæres, ut invenias? quandò videbis faciem Dei tui?

4. *Hæc recordatus sum, et effudi in me animam meam: quoniàm transibo in locum tabernaculi admirabilis, usquè ad domum Dei.* Pergit in explicando desiderio suo. *Hæc*, inquit, *recordatus sum*, quæ dicta sunt de inquisitione Dei, *et effudi in me animam meam*, id est, laxavi menti meæ habenas, ut pro libitu indulgeat dolori, ac lacrymis: sed effusis lacrymis infusa sunt gaudia, quià spero *transire in locum tabernaculi admirabilis, etc.* Per locum *tabernaculi admirabilis* intelligitur cœlestis Jerusalem, ubì est domus Dei, de quâ dixerat suprà: *Unam petii à Domino*, etc.

5. *In voce exultationis et confessionis: sonùs epulantis.* Subintelligitur, transibo in locum tabernaculi admirabilis, et sensus est: Pertransibo admirans gloriam tabernaculi illius, et ex admiratione prorumpam in vocem exultationis et confessionis, laudis videlicèt Conditoris illius tabernaculi, quæ vox erit *sonus epulantis*, id est, vox læta et festiva, quales audiuntur in solemnibus ac festivis epulis.

6. *Quarè tristis es anima mea, et quarè conturbas me? 7. Spera in Deo, quoniàm adhuc confitebor illi: salutare vultûs mei, et Deus meus.* Ex illà mentis elevatione et gaudio spirituali consolatur lacrymas suas, dicens: *quarè tristis es anima mea?* id est, quarè lacrymæ tuæ, sunt tibi panes die ac nocte, dùm dicitur tibi: *Ubì est Deus tuus?* quarè tàm ineffabili fletu *conturbas me? Spera in Deo*, id est, quamvis Deum non videas, quem tàm ardenter videre cupis, tamen spero in eo: *quoniàm adhuc confitebor illi*, id est, adhuc erit, quandò præsens laudabo Deum, et confitebor misericordias ejus, et dicam illi *salutare vultûs mei, et Deus meus*, id est, tu salus es vultùs mei, dùm illuminas fulgore tuo vultum meum, et facis ut facies mea faciem tuam videat, etc., et ex clarà notitià dicam: Tu es *Deus meus*.

8. *Ad me ipsum anima mea conturbata est: propterea memor ero tuî de terrâ Jòrdanis, et Hermoniim à monte modico.* Exponit vicissitudines tristitiæ et consolationis suæ, tristitiæ ex metu, et periculis hujus vitæ, consolationis ex spe, et promissione futuræ. Dicit igitur, *Ad me ipsum anima mea conturbata est*, id est, quamvis dixerim animæ meæ: *spera in Deo*, tamen anima mea *ad me ipsum* respiciens, ad infirmitatem meam, etc., timore concutitur; S. Hieron. *Ad me ipsum* vertit, *in me ipso. Propterea memor ero tuî, etc.*, id est, ut huic timori, et conturbationi medicinam faciam, removebo oculos à me ipso, et ad te convertam, et ab hoc Jordane, quem in hac terrà video, *memor ero tuî*, id est, memor ero fluminis illius, quod lætificat civitatem tuam, et ab hoc *monte modico*, qui dicitur *Hermoniim*, quem antè oculos habeo, memor ero montis sancti tui, in quo habitas, etc., et ex hac memorià consolabor animam meam. Videtur mons *Hermoniim* esse diversus à monte *Hermon:* hic enim est mons amplissimus, ille hoc loco dicitur modicus, fortasse igitur *Hermoniim* erat mons aliquis in Galilæâ non longè à Jordano, cùm David hæc duo conjungat.

9. *Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum*

tuarum. 10. *Omnia excelsa tua, et fluctus tui super me transierunt.* Pergit narrare tentationes et afflictiones hujus vitæ, et utitur metaphorâ inundationis aquarum, alludens ad magnum diluvium, quod erat tempore Noe. *Abyssus abyssum invocat*, id est, maxima aquarum inundatio, et profunditas super me venit, et illâ transeunte, alia supervenit: venerunt autem illæ magnæ inundationes *à voce cataractarum tuarum*, id est, in strepitu et sonitu apertionis cataractarum cœlestium. *Et omnia excelsa tua*, id est, omnes gurgites altissimi, *et omnes fluctus tui super me transierunt*, id est, omnis illa inundatio et universum diluvium super me venit. Sed hæc metaphora nihil aliud significat, nisi ingentes tentationes et pericula, quibus divina providentia sinit exerceri electos suos. Ità ferè Vatabl., Jansen., Bellar., Tirin. et alii. Atque hæc videtur esse litteralis expositio: interim repudiandæ non sunt piæ nonnullorum expositiones, qui volunt, *Abyssus abyssum invocat*, significare: abyssus miseriæ invocat abyssum divinæ misericordiæ, abyssus humanæ malitiæ invocat abyssum divinæ justitiæ, etc. Illud solùm advertendum, per vocem *invocat* in Hebræo non significari, implorat, sed *vocat*: est enim sensus *abyssus abyssum vocat.*

11. *In die mandavit Dominus misericordiam suam, et nocte canticum ejus.* Redit ad vicissitudinem consolationis post narratam, et amplificatam magnitudinem tentationis. *In die, etc.*, id est, posteaquàm transierunt inundationes aquarum et horrendæ illæ abyssi, in die prosperitatis mandavit, id est, misit Dominus misericordiam consolantem et visitantem. *Et nocte canticum ejus*, id est, tempore nocturno, videlicèt, tempore tribulationis, non cessabit canticum ejus, id est, oratio et gratiarum actio. Id quod clariùs explicatur in versu sequente.

12. *Apud me oratio Deo vitæ meæ, dicam Deo: Susceptor meus es.* Hoc videlicèt est canticum nocturnum, oratio secreta, et cordis potiùs, quàm oris. *Apud me oratio Deo vitæ meæ*, id est, in sinu meo est jugis oratio ad Deum auctorem vitæ meæ: cui cum fide et fiduciâ dicam, *Susceptor meus es*, id est, in te con-

fideo, ad te confugio, tu me labentem suscipies, tu lapsum eriges.

13. *Quarè oblitus es meî? et quarè contristatus incedo dùm affligit me inimicus?* Miratur vicissitudines divinæ providentiæ in servis suis gubernandis, q. d. Cùm tu, Deus, verè susceptor meus sis, *quarè oblitus es meî*, id est, undè hoc accidit, ut tentationes et tribulationes ità me obruant, ut me dereliquisse videaris, cùm tu spes mea sis, et fortitudo mea? undè, inquam, accidit *ut contristatus incedam, dùm affligit me inimicus*, cùm tu sis protector meus et adjutor meus.

14. *Dùm confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi, qui tribulant me inimici mei.* 15. *Dùm dicunt mihi per singulos dies: Ubì est Deus tuus? quarè tristis es anima mea, et quarè conturbas me?* 16. *Spera in Deo quoniàm adhuc confitebor illi: salutare vultûs mei, et Deus meus.* Non solùm, inquit, affligit me inimicus, te vidente et spectante, qui susceptor meus es: sed etiàm *dùm confringuntur ossa mea*, dùm ad summam debilitatem et infirmitatem devenio, ut tentationes vix jàm ferre possim. *Exprobraverunt inimici mihi, etc.*, dùm assiduè mihi dicunt, *Ubì est Deus tuus?* id est, illi ipsi, qui me persequuntur et tribulant, exprobraverunt mihi fiduciam, quam in te habeo, quasi frustrà in te speraverim. Dicunt enim, *Ubì est Deus tuus*, quem tu adjutorem et protectorem tuum esse jactabas? Sed is in his omnibus se ipse reprehendebat et dicebat: *Quare tristis es anima mea, etc.*

PSALMUS XLII.

SYNOPSIS.

Hic Psalmus est quasi appendix, vel potiùs epitome psalmi superioris. Precatur igitur David à Deo liberationem ab inimicis, et simul consolatur se spe futuræ beatitudinis. Cæterùm præmittitur hic Psalmus Missæ, quià excitat desiderium, lætè ac decenter Deo sacrificandi.

℣. 1. *JUDICA me, Deus, et discerne causam meam de gente non sanctâ, ab homine iniquo et doloso erue me* David, vel oppressus à rege Saüle, vel tentatus graviter à dæmonibus, Deum judicem appellat: *Judica me, Deus*, id est: Tu, Deus, esto judex meus, non enim habeo ad quem pro justitià confugiam, nisì ad te. *Et discerne causam meam*, etc., id est, dijudica causam, quæ mihi intenditur *à gente non sanctâ*. Vocat autem gentem non sanctam, homines iniquos, crudeles, et sinè misericordià, ùt vox hebræa manifestat, et patet etiàm ex sequentibus: *ab homine iniquo et doloso erue me*, id est, sic judica causam meam, ut per hoc judicium liberes me ab homine iniquo, etc.

2. *Quià tu es, Deus, fortitudo mea: quare me repulisti? et quare tristis incedo dùm affligit me inimicus?* Est hæc quædam familiaris, et ex fiducià in Deum procedens expostulatio, quà queritur se ità à Deo affligi permissum: quasi Deus repulisset eum ab amicitià suâ. Est autem hic versus ferè idem cum versu 12 psalmi superioris, et eundem habet sensum, cùm tu, Deus, sis fortitudo mea, et ego in tuo adjutorio unicè confidam, undè fit, ut me repulisse videaris, et ego tanquàm à gratiâ repulsus tristis incedam, dùm affligit me inimicus?

3. *Emitte lucem tuam et veritatem tuam: ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum, et in tabernacula tua.* David, utpotè vir spiritualis, sollicitus fuit de liberatione, non tàm à malis temporalibus, quàm à periculis peccatorum, et amissionis æternæ

vitæ. Ait enim : *Emitte lucem tuam, et veritatem tuam:* id est, concede mihi lucem gratiæ et misericordiæ tuæ, et veritatem et fidelitatem tuam. *Ipsa* enim *me deducent* in hac periculosâ peregrinatione, *et adducent in montem sanctum tuum*, ubì cœlestis est Jerusalem, *et in tabernacula tua*, id est, in ipsam domum tuam: ubì sunt multæ mansiones, et tabernacula pro electis tuis. Porrò, licèt hic tempus sit positum in præterito, sumendum tamen est pro futuro, ùt annotat Euthymius, et in scripturâ poëticâ sæpè sumi diximus, ad certitudinem rerum indicandam. Anagogicè, fides et gratia deducunt nos in cœlum, ità Euseb.

4. *Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui lætificat juventutem meam.* Explicat, quid facturus sit in monte sancto, et in tabernaculo Dei, nimirùm, quòd sacrificaturus sit cum aliis sanctis sacrificium laudis. *Introibo ad altare Dei*, videlicèt sacrificaturus sacrificium laudis. Nec solùm ad altare introibo, inquit, sed etiàm introibo *ad* ipsum *Deum*, id est, coràm ipso Deo apparebo, quasì in intimum ejus cubiculum introductus, ad Deum, inquam, *qui lætificat juventutem meam*, id est, qui lætificat novam meam juventutem: nàm in patriâ renovabitur sicùt aquilæ juventus nostra, ùt dicitur ps. 102.

5. *Confitebor tibi in citharâ, Deus, Deus meus: quarè tristis es anima mea, et quarè conturbas me?* 6. *Spera in Deo, quoniàm adhuc confitebor illi: salutare vultûs mei, et Deus meus.* Explicat clariùs, quod sacrificium oblaturus sit ad altare Dei, cùm venerit in tabernaculum non manufactum, æternum, in cœlis. *Confitebor tibi in citharâ*, id est, laudabo te confitendo misericordias tuas, justitias, et omnia mirabilia tua, et laudabo non solùm ore, sed et opere: tunc enim optimè, et sine ullâ discordiâ vel repugnantiâ concordabunt cantus et *cithara*, id est, voces et opera. Porrò citharæ hujus meminit etiam Apocalypsis c. 5 et c. 14. Reliqua explicata sunt suprà.

PSALMUS XLIII.

SYNOPSIS.

Sancti Patres et Græci et Latini conveniunt, hunc psalmum continere prædictionem rerum, quæ post tempora Davidis contigerunt. Nempè Ecclesia et Martyres queruntur, se libidini impiorum impunè exponi causâ religionis, Deumque obsecrant, ut tandem subveniat. Titulus psalmi nihil differt à titulo ps. 41. Est enim iste : In finem, filiis Core ad intellectum.

℣. 1. *Deus, auribus nostris audivimus : Patres nostri annuntiaverunt nobis.* 2. *Opus quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis.* Incipit populus Dei in persecutione positus, et præ afflictione gemens, commemorare magnalia, quæ Deus pro fidelium suorum defensione aliquandò fecit : et miratur cur nunc eosdem fideles suos dereliquisse videatur, ut hac commemoratione et admiratione Deum ad misericordiam flectat. *Deus,* inquit Propheta in personâ Ecclesiæ et Martyrum utriusque testamenti, *audivimus,* etc., et non accepimus incerto rumore, ab hominibus ignotis; sed ipsi *patres nostri*, viri fide dignissimi, qui nos filios suos nunquàm decepissent, ipsi *annuntiaverunt nobis* mirabile *opus, quod* fecisti *in diebus eorum,* ipsis videlicèt videntibus, et etiàm opus, quod fecisti *in diebus antiquis,* quod Patribus suis narrantibus ipsi Patres nostri audierunt.

3 *Manus tua gentes disperdidit, et plantâsti eos : afflixisti populos, et expulisti eos.* Explicat in particulari unum ex operibus mirabilibus, quod Deus fecit pro fidelibus suis in diebus patrum, ac dicit : *Manus tua,* id est, potentia tua *disperdidit* ex terrâ promissionis *gentes,* Chananæorum et Jebusæorum, quæ in illâ habitabant, et gentibus illis ejectis *plantâsti* patres nostros in illâ terrâ : et *afflixisti* gravissimis præliis *populos* illarum gentium, et tandem devictos *expulisti,* ut locum darent populo tuo.

4. *Nec enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvavit eos : 5. Sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultûs tui : quoniàm complacuisti in eis.* Id est, patres nostri tempore Moysis et Josuë non *in gladio suo*, sivè virtute armorum suorum *possederunt terram* promissionis, *neque brachium eorum salvavit eos*, id est, neque robur eorum tantum erat, ut in prælio captivitatem, vel mortem evadere possent : *Sed dextera tua*, etc., dedit eis terram possidendam, et salvavit eos à morte, vel captivitate, quandò cum Chananæis pugnabant, et hoc ideò, quià *complacuisti in eis*, id est, non propter eorum virtutes aut merita, sed quià tibi placuit eligere eos in populum tuum. Illud, *illuminatio vultûs* tui significat propriè benignum aspectum, sivè gratiam ac favorem.

6. *Tu es ipse Rex meus, et Deus meus : qui mandas salutes Jacob.* Exponit nunc admirationem suam populus Dei, dicens : Tu ipse, qui patres nostros adjuvabas et protegebas, quià Rex et Deus eorum eras, *tu*, inquam, ipse es etiàm *Rex meus et Deus meus*, et ille idem, *qui mandas salutes Jacob*, id est, qui consuevisti salvare populum tuum, qui à parente suo nominatur Jacob. Adeòque illud, *qui mandas, etc.*, significat, qui jubes et præcipis salvari populum tuum, sivè, qui solo imperio et nutu potes, et soles salutem dare populo tuo.

7. *In te inimicos nostros ventilabimus cornu, et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.* Id est, nos quoque, si adjutor et protector noster fueris, inimicos nostros vincemus in te, sivè in auxilio tuo confidentes ; et invocato nomine tuo, non timebimus, nec magni faciemus impetum hostium insurgentium in nos. Illud *ventilabimus cornu*, est metaphoricum, ductâ similitudine à tauris, qui cornibus projiciunt in ventum, et in auras, quicquid illis objicitur. Adeòque significat, nos tuâ potentiâ freti, eâ facilitate hostes nostros abigemus et fundemus, quâ solet ferocissimus taurus cornibus ventilare paleas.

8. *Non enim in arcu meo sperabo : et gladius meus non salvabit me.* Pergit in similitudine inter populum

Dei præsentem et antiquum. Sicùt enim antiquus populus non in gladio suo possidebat terram, ità inquit, et ego populus tuus præsens, *non in arcu meo sperabo*, id est, non confidam in viribus et armis meis, *et gladius meus*, etc., id est, scio et confiteor, quòd si salutem consequar, eam mihi non dabit gladius meus, sed auxilium tuum.

9. *Salvasti enim nos de affligentibus nos: et odientes nos confudisti.* Id est confiteor enim salutem meam non à viribus meis pendere, quoniàm quotiescunque salvus factus sum à quâcunque tribulatione, *tu salvâsti nos ab affligentibus nos*, et tu es qui inimicos nostros, *qui nos oderunt* et perdere cupiebant, *confudisti*, efficiens protectione tuâ, ut ipsi confusi ab oppugnatione nostrâ recederent.

10. *In Deo laudabimur totâ die: et in nomine tuo confitebimur in sæculum.* Ideò non in nobis, sed in Deo gloriabimur omni tempore, quòd de hostium manibus liberabimur: et nomine Domini invocato, ipsi confitebimur laudem, et gloriam usque in æternum. Illud *laudabimur* phrasis est hebraica significans gloriari, non propriè laudari.

11. *Nunc autem repulisti et confudisti; et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.* Hìc incipit admiratio, et conquestio populi Dei graviter afflicti ab inimicis. *Nunc autem*, id est, olìm tanto favore nos prosequebaris, *nunc autem repulisti et confudisti nos.* Nàm et tempore Antiochi opprobrium erat vocari Judæum, et tempore tyrannorum infame erat Christianorum nomen, et videbantur fideles derelicti à Deo. *Et non egredieris*, etc., id est, si velimus hostibus repugnare, qui nos affligunt, tu non egredieris nobiscum, ùt olìm egrediebaris, ut pro populo tuo pugnares. Porrò *virtus* hoc loco non virtutem moralem, sed potentiam et robur significat.

12. *Avertisti nos retrorsùm post inimicos nostros: et qui oderunt nos diripiebant sibi.* Pergit in explicandâ persecutione. *Avertisti nos retrorsùm*, etc., id est, fecisti, ut qui in primo loco eramus, jàm in postremo essemus, et tanquàm victi et captivi sequeremur inimicos

nostros, et iidem inimici nostri pro arbitrio suo nos et nostra diripiebant et sibi in usum suum convertebant.

13. *Dedisti nos tanquàm oves escarum: et in gentibus dispersisti nos.* Mirè describit martyria Sanctorum. *Dedisti nos tanquàm oves escarum*, id est, permisisti nos tàm facilè trucidari, et in tantâ multitudine, ac si essemus oves destinatæ ad macellum; *et in gentibus dispersisti nos*, id est, et eos ex nobis, quos hostes noluerunt occidere, permisisti dispergi inter gentes. Ubi notantur exilia in loca remotissima, ad quæ frequenter Sancti ablegabantur.

14. *Vendidisti populum tuum sinè pretio: et non fuit multitudo in commutationibus eorum.* Sancti Martyres tanquàm vilissimà mancipia deputabantur ad secanda marmora, vel ad curandas bestias, etc., hinc ait; *vendidisti populum tuum sinè pretio*, id est, tradidisti populum tuum potestati inimicorum, et nihil pretii accepisti. *Et non fuit multitudo*, etc., id est, et cùm hostes, quibus eos tradideras, vellent eos vendere in mancipia, et pro pecuniâ commutare, non fuit multitudo pecuniæ *in commutationibus eorum*, id est, tanquàm vilissima mancipia, ferè pro nihilo vendebantur, et ad opera abjectissima deputabantur.

15. *Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem et derisum his, qui sunt in circuitu nostro.* Ad supplicia corporalia adjungit irrisiones et opprobria.

16. *Posuisti nos in similitudinem gentibus: commotionem capitis in populis.* Per similitudinem intelligitur proverbium, sivè parabola. Ait igitur, *posuisti nos*, etc., id est, fecisti, ut gentiles de nostrâ calamitate parabolam sivè proverbium sibi facerent, et cum vellent inter loquendum exemplum proponere rei valdè detestandæ, nostram miseriam in medium afferrent. Posuisti etiàm nos *commotionem capitis*, etc., id est, fecisti, ut populi gentium non solùm irrisione verborum, sed etiàm capitis agitatione nos detestarentur.

17. *Totâ die verecundia mea contrà me est, et confusio faciei meæ cooperuit me.* 18. *A voce exprobrantis et obloquentis, à facie inimici et persequentis.* Explicat effectum irrisionum, qui sinè dubio ingens confusio et

verecundia erat. *Totâ die verecundia mea*, etc., id est, omni tempore hujus persecutionis verecundia mea in conspectu meo est, semper video confusionem meam, quæ confusio faciei meæ totum me quasi velo quodam operuit. Oritur autem hæc tota confusio, *à voce exprobrantis*, etc., id est, ab iis qui mihi exprobrant stultitiam, quòd crucifixum colam impietatem, quòd deos non venerer, etc. Cæterùm istos, de quibus in hoc psalmo agitur, non fuisse tamen ab hac verecundiâ victos, docent verba sequentia.

19. *Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te: et iniquè non egimus in testamento tuo.* Hoc est, has omnes angustias et tribulationes passi sumus, et non dimisimus te, ut coleremus deos alienos, *et iniquè non egimus*, etc., id est, non solùm non adhæsimus diis alienis obliviscentes te Deum verum, sed neque ullam iniquitatem fecimus contrà legem tuam; id enim hoc loco significat testamentum.

20. *Et non recessit retrò cor nostrum: et declinâsti semitas nostras à viâ tuâ.* Idem repetunt aliis verbis et dicunt: Cùm tecum ambularemus ex corde adhærentes tibi, non recessimus retrò, neque te deseruimus. Illud autem, *et declinâsti semitas nostras à viâ tuâ*, requirit repetitionem præcedentis negationis, ut sensus sit, *non recessit cor nostrum et non declinâsti*, etc., id est, non permisisti, ut gressus nostri declinarent à viâ, sivè à lege tuâ. Ità S. Hieron. si quis verò velit affirmativè exponere illud, *declinâsti*, etc., poterit per viam Domini intelligere viam misericordiæ et gratiæ: et tunc sensus erit, *declinâsti semitas nostras à viâ* misericordiæ, à favore, à gratiâ, ab auxilio tuo in tribulationibus nostris: cum quâ expositione satìs conveniunt, quæ sequuntur. Ità Bellarm.

21. *Quoniàm humiliâsti nos in loco afflictionis: et cooperuit nos umbra mortis.* Metaphoricum est, et significatur tribulationis et persecutionis magnitudo.

22. *Si obliti sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad Deum alienum.* 23. *Nonne Deus requiret ista? ipse enim novit abscondita cordis.* Probant testimonio Dei, se reverà non esse oblitos Domini,

ùt suprà dixerant. Dicunt enim: *Si obliti sumus*, etc. *Nonne Deus requiret ista?* q. d. certè requiret et inveniet, an ità sit; *ipse enim novit abscondita cordis.* Sed profectò inveniet, nos oblitos non esse nomen ipsius.

24. *Quoniàm propter te mortificatur totâ die: æstimati sumus sicut oves occisionis.* 25. *Exurge, quarè obdormis Domine? exurge, et ne repellas in finem.* Concludit populus Dei petens à Deo finem persecutionis. *Quoniàm propter te*, etc., id est, quoniàm propter confessionem nominis tuis quotidiè morti tradimur, multi quotidiè occiduntur ex nobis, *Æstimati sumus*, etc., id est, similes facti sumus ovibus destinatis ad mactationem, quæ sinè resistentiâ vel misericordiâ jugulantur. *Exurge*, etc, id est, cùm causa tua hic agatur, et servi tui tanta patiantur, cur tu siles quasi dormiens non adverteres? *Exurge* in auxilium nostrum, *et ne repellas* nos ab adjutorio tuo *in finem*, id est, usque ad consummationem. Finiatur tandem te opem ferente persecutio. Hunc locum adduxit Apostolus, Rom. 8.

26. *Quarè faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ, et tribulationis nostræ?* Pergit in eâdem oratione, et utitur duabus aliis metaphoris: nàm superiùs sumpsit similitudinem à dormiente, nunc sumit ab aversione faciei, et ab oblivione, quorum neutrum cadit in Deum. Dicitur tamen Deus avertere faciem, quandò non juvat, quasi non videret miseriam nostram: et dicitur etiàm oblivisci, quandò non succurrit egentibus auxilio, et tribulatis, quasi esset oblitus eorum.

27. *Quoniàm humiliata est in pulvere anima nostra: conglutinatus est in terrâ venter noster.* In eâdem oratione persistens, et sciens orationem humiliantis se gratissimam esse Deo, dicit se humiliatum usque ad summum, ut magis humiliari non possit. *Quoniàm humiliata est*, etc., id est, cognoscimus nos pulverem esse, et verè adhæsit in terrâ venter noster, dùm toto corpore prostrati oramus te. Possunt etiàm hæc referri ad magnitudinem persecutionis, per quam redacti erant ad extremam et summam ignominiam, et contemptum.

28. *Exurge, Domine, adjuva nos, et redime nos propter nomen tuum.* Addunt ultimam et efficacissimam rationem, cur Deus moveri debeat ad misericordiam ergà populum suum; ne videlicèt blasphemetur ampliùs nomen ipsius.

Ad majorem intelligentiam hujus psalmi videntur expediendæ quæstiunculæ quædam, quæ hìc facile occurrere possent. Quær. ergò 1.° cur ii, qui in hoc psalmo loquuntur, querantur se sinè culpâ suâ puniri, cùm alii sancti persecutiones passìm peccatis suis imputare soleant? Daniel. c. 3 et 9. item 2 Machab. 7. ℟. Negare non posse, quin ob peccata populi Deus persecutiones permittat. Cæterùm Ss. viri variis modis loquuntur: aliquandò enim suscipiunt personam membrorum infirmorum (unum enim corpus sumus, alter alterius membra) et peccata fratrum suorum sibi tribuunt. Aliquandò verò induunt personam perfectorum et sanctorum, qui reverà puniuntur in communi persecutione sinè propriâ culpâ. Sic igitur Scripturæ allatæ inter se non pugnant: nàm Daniel, tres pueri, Ss. Machabæi loquebantur in personâ membrorum infirmorum; isti verò, qui in hoc psalmo loquuntur personam innocentium et sanctorum induerunt.

Quær. 2.° cur Deus innocentes punire sinat, cùm persecutiones propter iniquos excitare permittat! ℟. Innocentes in persecutione propriè non puniri, sed probari: vult enim Deus per atrocitatem persecutionis, quasì per ignem, purgare Ecclesiam suam et efficere, ut appareant, qui sint veri fideles, qui ficti, qui sint aurum, qui non, etc. *Tribulatio probationem operatur,* ad Rom. 5.

Quær. 3.° cur ergo sancti querantur de persecutione, et eam citò finiri precentur? ℟. Quià tribulationem tolerare jubemur, non amare, et nemo quod tolerat, amat, etsì tolerare amet: quamvìs enim gaudeat se tolerare, tamen mavult non esse quod toleret, ùt scribit S. Aug. L. 10 Confess., c. 28. Deindè, quià persecutio atque tentatio periculosa est, cùm sit incerta victoria, et Sancti de se non præsumant.

Quær. 4.° cur Deus, ùt in hoc psalmo dicitur, ali-

quandò populo suo tribuat temporalia bona, et victoriam de inimicis, aliquandò è contrario auferat eadem temporalia bona, et populum suum ab hostibus vinci ac debellari sinat? ℟. Ut omnes intelligant bona temporalia à Deo dari, non à dæmonibus, vel à fato, aut fortunâ : ideò tribuit illa amicis suis, quandò ità expedire judicat : ut autem amici Dei non adhæreant temporalibus bonis, neque ament stabulum pro domo, et exilium pro patriâ, sæpè illis eripit ejusmodi bona, etc.

PSALMUS XLIV.

SYNOPSIS.

Conveniunt omnes interpretes, psalmum hunc continere laudes Messiæ et Sponsæ ejus Ecclesiæ, ut sit quasì spirituale epithalamium; et huic argumento satìs aptè respondet titulus : In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto, *hoc est : Canticum datum filiis Core, ad intelligenter et sapienter canendum usque in finem, cujus materia est pro iis, qui commutabuntur, scilicèt ab infidelitate et Judaismo ad Christianismum (ùt S. Athan., Euseb., Cyrill. et alii interpretantur) et pro dilecto, per quem omnes intelligunt Christum, de quo non semel pater cœlestis ait :* Hic est filius meus dilectus *Matth.* 3 *et* 7. *Sensus igitur est : pro Ecclesiâ et pro Christo, pro sponsâ et sponso.*

℣. 1. *ERUCTAVIT cor meum verbum bonum : dico ego opera mea regi.* 2. *Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.* In hac præfatione docet Propheta, hunc psalmum esse meram prophetiam à Spiritu S. dictatam. *Eructavit cor meum verbum bonum*, id est, mens mea ex plenitudine et copiâ illustrationis divinæ, et cœlestium revolutionum, protulit foras ad aures hominum hunc psalmum, qui continet verbum bonum. Usus est autem Propheta vocabulo *eructandi*, ut ostenderet, se non propriâ voluntate et propriâ inventione in hoc psalmo loqui :

ructus enim non emittitur voluntariè et ex electione, etc. Præterea *verbum bonum* vocat hunc psalmum, quià non continet prophetiam rerum malarum, ùt exilii civitatis, captivitatis populi, etc., sed prædictionem rerum secundarum et felicium, quæ magnam lætitiam et voluptatem sint allaturæ. *Dico ego opera mea regi*, id est, Ego simpliciter confiteor regi meo, qui est Deus, omnia opera mea, et non mihi tribuo, quod non est meum : ideò non dixi, Ego psalmum istum scripsi, sed, *eructavit cor meum*, id est, non electione meâ prodiit, sed ex plenitudine illustrationis tuæ. Quod clarissimè explicatur in sequenti versu : *Lingua mea*, etc., id est, lingua mea protulit hunc psalmum, sed id fecit non ùt lingua mea, sed ùt calamus Spiritùs Sancti, tanquàm scribæ velociter scribentis. Hoc autem *velociter scribentis* significat, Spiritum S. non egere tempore ad considerandum, quid et quomodò scribendum sit : illi enim tardè scribunt, qui inter scribendum cogitant, quam sententiam et quibus verbis scribere debeant. Ità Basil., Euseb., Theodoret. et alii.

3. *Speciosus formâ præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis : propterea benedixit te Deus in æternum.* Incipit laudare Christum, ac primò à pulchritudine, deindè ab eloquentiâ, tùm à fortitudine et robore, item à virtutibus animi, postremò à divinâ et regiâ dignitate et potestate, quibus etiàm addit exteriora, videlicèt vestimentorum et palatii nobilitatem. Incipit à pulchritudine, et ait : Non mirum est, ô Christe, si tu dilectus dicaris, nàm es *speciosus formâ præ filiis hominum*, non tantùm secundùm divinitatem, ùt Athan. et Basil. exponunt, sed etiàm secundùm *humanitatem*, tùm quoad *animam*, ùt Theodor. et Hesych., tùm quoad *corpus*, ùt Hieron. et Gregor. interpretantur. Habuit enim Christus et animam et corpus omni ex parte pulcherrima, perfectissima et ornatissima. Videri potest apud Nicephorum epistola Lentuli proconsulis, de lineamentis Christi. *Diffusa est gratia* in labiis tuis, his verbis eundem Christum laudat à gratiâ sermonis, sivè à facundiâ : *Nunquàm*

sic locutus est homo. Joan 7. Sequitur, *propterea benedixit*, etc., id est, propterea quòd, sivè in hunc finem *benedixit te Deus in æternum*, ut benedictio Dei æterna sit causa tantæ pulchritudinis et gratiæ. Significatur autem per benedictionem hoc loco, gratia unionis hypostaticæ, quæ in æternum duratura est: indè enim, tanquàm ex fonte, manaverunt omnia dona, quæ in Christi humanitatem copiosissimè fusa sunt.

4. *Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.* Transit à laude pulchritudinis et facundiæ, ad laudem fortitudinis militaris: et poëtico more non simpliciter narrat, sed per modum precantis, sivè invitantis dicit: *Accingere gladio tuo*, etc., id est, Eja, dilecte Deo, qui non solùm speciosissimus et gratiosissimus, sed etiàm potentissimus et robustissimus es, accingere armis tuis, arma, et para te ad dæmones profligandos, et impios homines tuæ fidei, et servituti subjugandos. Ità Basil., Cyrill. et alii. Quæ sint autem arma ejus, explicat dicens:

5. *Specie tuâ et pulchritudine tuâ intende, prosperè procede et regna.* Id est, decore tuo, qui in specie sapientiæ, et pulchritudine justitiæ consistit, quasi gladio, et arcu accinctus, et instructus *intende, prosperè procede et regna*, id est, dirige cursum tuum ad prælium contrà diabolum, prosperare in prælio, et devicto ac debellato principe hujus mundi, acquire tibi regnum, ut deinceps in cordibus hominum per fidem et charitatem regnes.

6. *Propter veritatem et mansuetudinem, et justitiam: et deducet te mirabiliter dextera tua.* Explicat rationem, cur Christus meritò regnare debeat: quià videlicèt habet virtutes regias: ac si diceret: *prosperè procede et regna, propter veritatem*, etc., id est, quam in verbis et promissis tuis semper observas: *et mansuetudinem et justitiam*, id est, et propter mansuetudinem, quam justitiæ semper admisces. *Et deducet te mirabiliter dextera tua*, id est, et cum his virtutibus regnans, mirabiles regni tui progressus videbis, neque egebis auxilio aliorum; sed ipsa dextera tua, virtus, et potentia tua per se sufficiet, ut mirabiliter te deducat, et progredi

faciat in regno amplificando, donec ponas omnes inimicos tuos sub scabellum pedum tuorum.

7. *Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.* Explicat modum, quo dextera regis Christi deductura sit ipsum in amplificando imperio, dicens: id fiet, quià *sagittæ tuæ,* sivè spicula verborum Evangelii, et jacula gratiæ suæ, *acutissima,* infiges *in corda inimicorum regis,* id est, inimicorum tuorum: et sic fiet, ut vulnerati et devicti, *populi sub te cadant,* id est, tibi spontè se subdant. Ità Euseb., Basil., Theodoret. et alii. Illud ergò *populi sub te cadent,* per parenthesin legendum est: et dicuntur populi sagittis vulnerati cadere sub isto rege, quià non vulnerantur, ut omninò extinguantur, sed ut moriantur peccato, et vivant justitiæ, et eo modo subjecti Christo regi remaneant eique serviant.

8. *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi: virga directionis, virga regni tui.* Venit tandem ad supremam dignitatem Mariæ et appertissimè vocat eum Deum, et sedem regni ejus æternum esse dicit. *Sedes tua,* ô Christe *Deus,* non temporalis erit, ùt Davidis et Salomonis, sed manebit *in sæculum sæculi. Et virga regni tui,* id est, sceptrum tuum, erit semper rectissimum atque justissimum. Phrasis enim Hebraïca est, *virga directionis,* pro virgâ rectissimâ; sicùt etiàm Deus scientiarum pro Deo scientissimo.

9. *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Sensus est: *Dilexisti justitiam,* etc., propterea, quòd *unxit te,* ô Christe *Deus, Deus* pater tuus (ùt habent Hieron. Mariana, Sà et alii), *oleo lætitiæ,* id est, lætificante. Est autem hoc oleum, juxtà Basil., Cyrill. et August. gratia unionis hypostaticæ, itemque omne genus gratiæ infusæ Christo in Incarnatione. Hæc enim propterea, sivè in eum finem illi data sunt, ut in munere suo Regis, Sacerdotis et Prophetæ, excellentissimè diligeret, et exequeretur justitiam. Potest nihilominùs ista unctio etiàm intelligi de gloriâ, dotibusque Christo in resurrectione collatis in præmium suæ justitiæ, ùt sentit S. Hieron. Illud *præ consortibus tuis:* significat, plus quàm

omnes socios tuos, id est, reliquos sanctos omnes Angelos et homines, qui consortes et comparticipes sunt regni gloriæ Christi. Ità Theodoret. et alii passim.

10. *Mirrha et gutta et casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te filiæ regum in honore tuo.* Hunc versum obscurissimum esse fatentur interpretes: explicanda sunt igitur primò vocabula; deindè ipsa sententia. *Myrrha* succus est notus, amarus et odoratus. *Gutta* nomen est genericum, sed ex Hebræo patet, esse *Aloë*, succus scilicèt amarus et odoratus est, sed specie distinctus à myrrhâ. *Casia* denique frutex est, undè cortex odoratus desumitur, et inter aromata numeratur, quemadmodùm etiam cinnamomum. Per *domos eburneas* intelliguntur palatia, sivè templa sumptuosa, quorum parietes tecti sunt ebore. Per *filias regum* intelligi possunt multitudines variorum regnorum: Scriptura enim passim vocat filiam Jerusalem, filiam Babylonis, filiam Assyriorum, filiam Tyri, pro multitudine populi illarum civitatum vel gentium. Possunt etiàm intelligi, ùt verba sonant, filiæ principum, per quas figuratè significantur animæ excelsæ, ùt dicit S. Basil. totus enim hic sermo figuratus est. His expositis, ut ad sensum veniamus, per aromata intelliguntur virtutes, sivè dona Spiritûs S. quæ spiritualem odorem spirant: et quià paulò antè dixerat Propheta Christo: *unxit te Deus, Deus tuus*, subjungit nunc *myrrha, et gutta*, etc., explicans odores aromaticos, qui ex illâ unctione emanârunt. *Myrrha* hæc convenit patientiæ, *aloë* humilitati et obedientiæ; *casia*, ardentissimæ charitati. Hæc autem virtutùm aromata manabant à vestimentis et domibus eburneis Christi. *Myrrha*, inquit, *gutta et casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis*, supplendum est, manant, vel manabant. Per vestimenta intelligitur humanitas Christi, quæ quasi veste, aut velo, divinitatem tegebat. Per domos eburneas intelligitur eadem humanitas, quæ erat quasi templum, sivè palatium candidissimum ob puritatem, in quo divinitas habitabat. Nec refert, quòd Propheta utatur numero multitudinis *à domibus eburneis*, dicimus enim etiàm de unâ domo in plurali ædes nostræ. Ità Bellarm. Sic verò ex aliis Tirinus explicat paucis mu-

tatis : omnium virtutum gratissimi odores spirant *à vestimentis tuis*, nempè ab humanâ naturâ seu animâ et corpore : quæ vestimenta tua deprompta sunt *è domibus eburneis*, id est, è sacris repositoriis, iisque pretiosissimis, candidissimis et mundissimis, scilicèt è visceribus B. Virginis. Sequitur : *ex quibus delectaverunt te filiæ regum in honore tuo*, id est, ex quibus aromatibus virtutum, *filiæ regum*, sivè animæ regiæ et excelsæ, sivè multitudines populorum ex variis regnis, *delectaverunt te*, dùm currunt in odorem unguentorum tuorum. Valdè enim delectatur Christus, cùm videt multitudines sanctorum excitatas et tractas ab odore suo, currere post eum odorem. Ità Bellarm.

11. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato : circumdata varietate.* Prophetavit hactenùs David de sponso, jàm prophetat de sponsâ, per quam intelligitur Ecclesia. Possunt tamen etiàm omnia, quæ dicuntur de sponsâ accomodari unicuique animæ perfectæ, et potissimùm B. V. Mariæ : Itaque non sinè ratione hic psalmus canitur in festis B. V. et aliarum Virginum. Ait igitur David Christum, alloquens : *Astitit regina à dextris tuis*, id est, assistet sponsa tua, quæ regina est, cùm tu rex sis, et erit proxima tibi, et in loco summi honoris infrà regalem thronum : assistet autem in veste pretiosâ, qualis reginam decet; *in vestitu deaurato*, sive aureâ chlamyde gratiæ justificantis et charitatis, *circumdata varietate* gemmarum, id est, omnis generis virtutum. Ità S. Hieron., S. Chrysost. et alii. Porrò *astitit* ponitur pro assistet, more prophetico ùt sæpiùs dictum est. Observat autem hic S. Chrys. non dici *sedit*, sed *astitit*, quià sedere convenit æquali, et ideò Filius sedet ad dexteram Patris; Ecclesia autem, ùt inferior, assistit cum cœlestibus potestatibus, quæ assistere dicuntur coràm Deo.

12. *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam : et obliviscere populum tuum et domum patris tui.* Alloquitur nunc ipsam Ecclesiam, eamque fideliter ac piè monet. Vocat autem *filiam*, vel quià loquitur in personâ Dei Patris, ùt S. Hieron. dicit, vel quià loquitur ùt unus ex Patribus Ecclesiæ, ùt dicit S. Aug. *Audi, filia:* id est, audi vocem sponsi *et vide*, id est, considera diligenter quæ audis,

et inclina aurem tuam, id est, humiliter obedias præceptis ejus, *et obliviscere populum tuum*, etc., ut faciliùs sponso servias, obliviscere mundum et quæ in mundo sunt.

13. *Et concupiscet rex decorem tuum : quoniàm ipse est Dominus Deus tuus, et adorabunt eum.* Reddit rationem, cur debeat oblivisci mundum, quià videlicèt sic fiet, ut rex concupiscat videre pulchritudinem tuam. Et quoniàm vera sponsæ pulchritudo interior est, ut infrà dicetur, et in virtutibus et præcipuè in obedientià mandatorum ejus consistit : ideò addit, *quoniàm ipse est Dominus Deus tuus*, id est, ideò diliget pulchritudinem tuam, quæ in obedientià posita est, *quoniàm ipse est*, etc. Nihil enim magis requirit à servis Dominus, neque Deus à creaturis, quàm obedientiam. Et ut intelligamus hunc sponsum esse Dominum absolutè et Deum verum, addit, *et adorabunt eum*, id est, illi ab omnibus creaturis debetur adoratio.

14. *Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes divites plebis.* Quià dixerat et adorabunt eum, sponsum videlicèt, addit, ipsam etiàm sponsam ùt reginam muneribus, ac supplicationibus honorandam. *Et filiæ Tyri*, etc., id est, et filiæ gentilium, inimicorum anteà sponsi tui, subjicientur imperio ejus, et venient ad te, ac faciem tuam deprecabuntur, non solùm precibus verborum, sed etiàm muneribus. *Deprecari vultum* alicujus est phrasis Hebraïca, pro eo quod est, *deprecari* aliquem, *omnes divites plebis*, id est, quod dixi de filiabus Tyri, vel gentilium intellige potissimùm de potentioribus, quales imprimis divites esse solent.

15. *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intùs, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus.* Quià David de pulchritudine et ornatu sponsæ locutus est : ne quis fortè putaret ea corporalia esse, occurrit hoc loco, dicens : *omnis gloria ejus*, etc., id est, ista omnia spiritualia sunt, interna sunt, in corde sunt. *In fimbriis aureis*, etc., q. d. non tamen in solo animo stat decor illius, sed ab internà virtute promanat quoque magnus splendor exteriùs *in fimbrias*, id est, in opera externa, nempè in varias et pulcherrimas cæremonias, quibus et ipsa utitur, et in alios actus externos omnium virtutum, quos elicit. Ità ferè S. Basil.

16. *Adducentur regi virgines post eam, proximæ ejus afferentur tibi.* Quamvis unica sit sponsa Christi, id est, Ecclesia universalis, tamen post eam sunt etiàm Christi sponsæ, præcipuâ quâdam prærogativâ præter cæteros fideles, illæ animæ, quæ in carne virginitatem suam Deo voverunt et illi soli placere studuerunt, de quibus Apostol. 1. Corinth. 7. De his loquitur nunc Propheta, et virginitatem, quæ Christo mirificè placet, quippè qui pascitur inter lilia, his duobus versibus commendat. *Adducentur regi* Christo *virgines post eam*, id est, post principalem sponsam Ecclesiam, adducentur etiàm ad nuptialem thalamum sponsi cœlestis, omnes illæ animæ, quæ virginitatem suam Deo dicàrunt. *Proximæ ejus afferentur tibi*, id est, illæ virgines solæ afferentur tibi sponso, quæ principali sponsæ tuæ Ecclesiæ proximæ fuerint, id est, quæ illi conjunctæ atque unitæ fuerint, quod dicitur, ùt S. Basil., August. et alii. PP. exponunt ad hæreticos et schismaticos excludendos: virginitas enim extrà Ecclesiam non habet sponsæ prærogativam. Et quoniàm diximus, quæ in hoc psalmo leguntur de sponsâ, posse intelligi etiàm de B. V. Matre Domini, quæ virginum regina est; possunt etiàm hæc de illâ exponi, ut sensus sit, adducendas esse ad Christum omnes veras virgines post eam, id est, post Matrem Domini; et proximæ ejus, id est, quæ illi per imitationem æternæ integritatis propinquàrunt, afferendas esse ad nuptias ejusdem sponsi et regis Christi.

17. *Afferentur in lætitiâ et exultatione: adducentur in templum regis.* Id est, afferentur virgines ad nuptias cum magno plausu et jubilo totius cœlestis Jerusalem. Fortassis notatur hoc loco canticum illud, quod soli virginum choro in cœlesti regno cantare licet Apocal. c. 14. Et cum hoc jubilo *adducentur in templum regis*, sivè in cœleste tabernaculum, quod et palatium propter magnificentiam, et templum propter sanctitatem dici potest.

18. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram.* Quoniàm monuerat Propheta sponsam, ut oblivisceretur populi sui, et domûs patris sui, id est, majorum suorum; nunc eam conso-

latur, promittens copiam filiorum, loco patrum, quos reliquit, et simul prædicit fructum nuptiarum sponsi cœlestis, et Ecclesiæ sponsæ felicissimum fore. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*, id est, pro patribus quos habuisti, id est, pro Patriarchis et Prophetis, et pro patribus, quos reliquisti in gentilitate, et quorum oblivisci jussa es, *nati sunt tibi filii*, id est, Apostoli et Discipuli Christi, qui tantæ excellentiæ erunt, ut toti orbi leges dare possint, ideò *constitues eos principes super omnem terram*. Verè enim Apostoli, primi Ecclesiæ filii, toti orbi terrarum leges dederunt, quod nullus temporalis Monarcha facere potuit. Itá ferè Origen., Athan., Cyrill., Basil. at alii.

19. *Memores erunt nominis tui, in omni generatione et generationem*. Concludit psalmum dicens, spiritualis has nuptias in psalmo decantatas, et fructum nuptiarum non alium finem habiturum, nisi perpetuam Dei laudem. Nàm *filii isti*, qui patribus substituentur et successores eorum, *memores erunt nominis tui*, sivè cantabunt potentiam et gratiam tuam *in omni generatione et generationem*. Notat hic S. Chrys. Davidem Prophetam, hoc etiàm de carminum suorum æternitate prævidisse et prædixisse, quòd videlicèt nullo unquàm tempore ipsorum celebratio omittenda esset: quam prophetiam impletam esse, et quotidiè impleri cernimus.

20. *Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, et in sæculum sæculi*. Ex eo, quòd Apostoli et eorum successores, semper memores futuri erunt nominis Domini, et laudes ejus cantaturi: rectè colligit Propheta, id etiàm futurum esse, ut populi fideles ab Episcopis instituti confiteantur Domino laudes ejus *usque in æternum*, etc., in hac et in alterà vità: quamvis enim in patrià cessabunt preces et lacrymæ, tamen laudatio et glorificatio non cessabit.

PSALMUS XLV.

SYNOPSIS.

Ss. PP. magno consensu docent hunc psalmum intelligendum esse de liberatione Ecclesiæ christianæ à persecutionibus infidelium. Titulus est : In finem, filiis Core pro arcanis, *id est, pro, vel de re, quæ tempore Davidis occultissima erat, et nonnisi Deo revelante scire poterat. Notandum est : hos filios Core* (de quibus jàm sæpiùs mentio facta est) *fuisse posteros Core, qui fuit cognatus Moysis et Aaronis, et cum Dathan et Abiron à terrâ vivus absorptus est. Hì ergò posteri Core, qui hìc filii vocantur, tempore Davidis viventes, inter Levitas numerabantur, et sacris canticis præficiebantur.*

℣. 1. *Deus noster refugium in virtus: adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.* Milites Christi non minùs vincunt fugiendo tentationes, quàm tolerando : quandò fugiendum est, quandò tolerandum est, *Deus virtus* et fortitudo est : utroque autem tempore est adjutor in tribulationibus : nàm et adjuvat præbendo refugium, et adjuvat præstando victoriam. Illud autem *quæ invenerunt nos nimis*, significat tribulationes gravissimas fuisse, quæ initio exortæ sunt adversus Ecclesiam : et repentè ac inopinatò irruisse.

2. *Propterea non timebimus, dùm turbabitur terra : et transferentur montes in cor maris.* 3. *Sonuerunt et turbatæ sunt aquæ eorum : conturbati sunt montes in fortitudine ejus.* Hi duo versus obscurissimi sunt, sed Ss. Basil. et Chrys. sequimur. Igitur ex eo, quòd dixit populus Dei, *Deus refugium et virtus*, infert, se impavidum fore, etiamsì terra et mare, sursùm ac deorsùm moveantur, etc. *Propterea*, inquit populus Dei, *non timebimus, dùm* fortè *turbabitur terra*, sivè etiamsì maximè turbetur terra, *et transferentur montes in cor maris*, id est, etiamsì ipsi montes agitentur, fluctuent, et in profundum mare præcipitentur. *Sonuerunt et turbatæ sunt aquæ eorum*, id est, non timebimus, etiamsì ex translatione montium

in cor maris resonent et turbentur aquæ maris (dicitur *eorum*, id est marium, quià in Græco et Hebræo habetur, in cor marium), *et conturbati sunt montes*, id est, etiamsì ipsi montes translati de terrà in mare conturbentur, amissâ videlicèt stabilitate suà, *in fortitudine ejus*, id est, in potentià et robore Dei. Etiamsì ergò ista omnia fiant, non tamen non timebimus, quià Deus est refugium nostrum et virtus. Possunt hæc etiàm figuratè intelligi, ut per terram intelligantur homines terreni, per montes verò potentes et superbi, per mare autem amaritudo tribulationis et pœnarum, quibus in novissimo die involventur omnes impii, justis in magnà constantià stantibus.

4. *Fluminis impetus lœtificat civitatem Dei : sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.* 5. *Deus in medio ejus, non commovebitur : adjuvabit eam Deus manè diluculo.* Id est, non timebit populus Dei, quandò turbabitur terra, etc., quià non irruent in Ecclesiam fluctus maris amari, sed *fluminis impetus lœtificat civitatem Dei*, id est, fluminis aquæ dulces et claræ magno impetu, magna videlicèt copia, et abundantia voluptatis lætificat eam. Et ideò lætificat civitatem suam Deus, quià *sanctificavit tabernaculum suum*, id est, quià eam elegit, eamque esse voluit propriam habitationem suam, utì habetur Apoc. 21. *Deus in medio ejus, non commovebitur :* hoc opponitur instabilitati terræ et montium, q. d. non timebit civitas Dei, ne fortè transferatur in cor maris: nàm *Deus est in medio ejus*, id est, Deus non recedit ab eà, sed præsentissimus illi adest, utpotè in medio, in intimis et ideò ista civitas non commovebitur, sed æternà stabilitate solidabitur. Ità Basil., Didym., Theodoret. et alii. *Adjuvabit eam Deus manè diluculo*, id est, lætitia et stabilitas dabuntur civitati Dei, quoniàm Deus adjuvabit eam in exortu diei, sivè incipiente die felicitatis æternæ. Scriptura enim comparat infidelitatis tempus tenebris noctis, tempus fidei auroræ, visionem Dei claritati diei. Rom. 13. 2. Petri 1. Cantic. 2. Malachiæ 4, etc.

6. *Conturbatœ sunt gentes et inclinata sunt regna : dedit vocem suam, mota est terra.* Prædicit verbis propriis, quod figuratis anteà prædixerat, destructionem videlicèt, inimicorum Ecclesiæ; *conturbatœ sunt gentes*, quià pro-

pinquat interitus earum, *et inclinata sunt regna*, id est, dejecta ab altitudine suâ, et usque ad terram prostrata. *Dedit vocem suam*, Deus videlicet intonuit de cœlo, *et mota est terra*, id est, contremuit, vel liquefacta et desolata est terra. Quod autem hic dicitur de regnorum terrenorum destructione, prædictum fuit clariùs à Daniele, c. 2, et explicatum ab Apostolo, 1. Cor. 15.

7. *Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Jacob.* Duo argumenta proponuntur, quibus demonstratur, quod in his omnibus gentium ruinis, nihil timere debeat populus Dei, quià Dominus potentissimus, utpotè *Dominus virtutum*, sivè exercituum hujus populi adjutor est. Et deindè, quià hic idem Dominus non solùm potest, sed etiàm vult populum suum juvare, cùm dici velit *Deus* Jacob, id est, populi hujus.

8. *Venite, et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: auferens bella usque ad finem terræ.* Id est, considerate *opera*, quæ Deus ponet (nàm præteritum ponitur pro futuro, more prophetico), *super terram*, tàm admiranda et stupenda, ut *prodigia* nominari possint. Ponet autem hæc prodigia *auferens bella*, scilicèt infidelium et tyrannorum contrà Ecclesiam, *usque ad finem terræ*, id est, per totum orbem, vel ex totà terrà.

9. *Arcum conteret, et confringet arma, et scuta comburet igni.* Deus videlicèt omnia arma, quibus bella geruntur, destruet. Hos duos versus aliqui exponunt de pace temporali, quæ fuit tempore Augusti, vel Constantini: sed longè meliùs conveniunt in æternam pacem, quæ erit in fine sæculi, quandò Ecclesia desinet esse militans, et incipiet esse triumphans, omnibus videlicèt hostibus undique debellatis.

10. *Vacate, et videte quoniàm ego sum Deus: exaltabor in gentibus, et exaltabor in terrâ.* Ut magis persuadeat, quod antè dixerat: *Venite, et videte opera Domini*, etc., inducit Deum ipsum loquentem et exhortantem: *Vacate*, id est, otium sanctum quærite, et animum purum et tranquillum afferte, *et videte*, attentissimè cogitantes, *quoniàm ego sum Deus* solus, sinè quo nihil potestis et nihil estis, et in quo omnia potestis. *Exaltabor in gentibus*, etc. Ego cùm mirabilia

fecero, quæ suprà dicta sunt, apparebo sublimis coràm omnibus gentibus, et coràm omni orbe terrarum. Nàm in fine sæculi omnes vel volentes, vel inviti agnoscent supremum Dei imperium, illique subjicientur.

11. *Dominus virtutum nobiscum : susceptor noster Deus Jacob.* Concludit psalmum repetendo versum 7, ut affectum piorum exhortatione Dei rursùm excitatum, et renovatum fuisse demonstret.

PSALMUS XLVI.

SYNOPSIS.

Totus psalmus est de victorià et ascensione Christi. Ità Ss. Chrysost., Hier., August., Theodoret., Ethym. et alii.

℣. 1. *Omnes gentes plaudite manibus : jubilate Deo in voce exultationis.* Invitat propheta omnes gentes, ut voce et gestibus lætitiam animi ostendant. Quòd autem ad plaudendum manibus invitat, ùt rectè S. Chrys. admonuit, non significat strepitum corporalem edendum, sed est locutio metaphorica, quæ indicat gaudendum et lætandum esse, ùt ii faciunt, qui præ gaudio exiliunt, et manibus strepitum, et voce clamores excitant. Cæterùm hic pulchrè observat S. August. illorum duntaxàt gaudium Deo gratum esse, qui manibus plaudunt et voce exultant, id est, qui operibus bonis, et voce laudis testantur, se in Domino gaudere.

2. *Quoniàm Dominus excelsus, terribilis : Rex magnus super omnem terram.* Reddit rationem, cur omnes ad plaudendum invitaverit : ac primam rationem ducit à magnitudine Christi, quem dicit esse *excelsum*, ratione divinitatis, *terribilem* ratione potentiæ, et *Regem magnum* ratione providentiæ et gubernationis.

3. *Subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus nostris.* Alteram rationem ducit à beneficio, quod Ecclesiæ suæ contulit, subjiciendo ei populos innumeros.

4. *Elegit nobis hæreditatem suam : speciem Jacob, quam*

dilexit. Tertiam rationem ducit ab alio beneficio, quo idem Deus Christus elegit sibi in peculiarem, et propriam hæreditatem, primitivam Ecclesiam ex Judæis, id est, Apostolis cæterisque discipulis. *Elegit nobis,* id est, in nobis, sivè ex nobis, *hæreditatem suam,* populum videlicèt peculiarem : *speciem Jacob, quam dilexit:* id est, elegit pulchritudinem quandam eximiam populi Judaici, qui dicitur Jacob, quam pulchritudinem meritò adamavit. Observandum hìc est, in populo Judaico fuisse quidem plurimos duræ cervicis, et idololatriæ addictos : sed fuisse etiàm sanctissimos Patriarchas, quorum spiritualem pulchritudinem fidei ac morum valdè dilexit Deus, et propter hanc speciem Jacob elegit sibi hæreditatem ex populo Judæorum, cui posteà adjunxit multitudinem gentium.

5. *Ascendit Deus in jubilo, et Dominus in voce tubæ.* Hæc est quarta ratio, cur oporteat exultare, quià videlicèt Dominus ascendit in cœlum, et naturam nostram personæ suæ indissolubiliter unitam evexit suprà omnes cœlos, suprà omnes Angelos, et super omnes creaturas. Illud *in jubilo, et in voce tubæ,* potissimùm dè spirituali jubilo et sono Angelorum intelligendum est.

6. *Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.* 7. *Quoniàm Rex omnis terræ Deus, psallite sapienter.* Antequàm subjungat quintam rationem, ex admiratione ascensionis, provocat omnes ad laudandum Deum, et ad affectum suum significandum, iterùm, iterùmqne repetit : *psallite* Domino, quià Deus noster est : *Psallite,* quià Rex noster est; *psallite,* quià non solùm Rex noster est, sed quià etiàm *omnis terræ Rex est.* Nec solùm psallite frequenter, sed etiàm *sapienter,* per quod significatur, ùt Chrys. et August. monent, ut, qui psalmos canit, intelligat quod canit, et ex intelligentiâ mysteriorum moveatur affectus pietatis in Deum. In quâ re videtur non leviter peccari à quibusdam, qui officium canendi in Ecclesiâ susceperunt. Videri potest S. Bernard. Serm. 7, et 47 in Cantica.

8. *Regnabit Deus super gentes : Deus sedet super sedem sanctam suam.* Quinta ratio hìc ponitur, cur oporteat psallere et jubilare Deo, quià videlicèt Christus, pos-

teàquàm in cœlum ascendit, non contentus hæreditate, quam sibi acquisivit ex populo Judæorum, *regnabit* etiàm *super gentes*, dùm per Apostolorum prædicationem gentes omnes jugo fidei colla subjicient. Sed interim *sedet super sedem sanctam suam*, id est, sedet ad dexteram Patris, quæ est sedes Dei sanctissima, id est, justissima, et in quam nulla cadere potest iniquitas.

9. *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham : quoniàm dii fortes terræ vehementer elevati sunt.* Declarat, quod dixit, *regnabit super gentes*, id enim futurum erat, quià per Apostolorum prædicationem *principes populorum*, cum ipsis populis suis fideles futuri erant, et dimissis diis patrum suorum, cum Deo Abraham, qui solus verus est Deus, congregandi sunt. Quod autem sequitur : *quoniàm dii fortes terræ*, etc., variè à variis explicatur. Nos sequimur S. Chrysostomum, qui illud de Apostolis exponit, per quos principes populorum ad Deum Abraham conversi sunt, ut sensus sit : *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, quoniàm dii fortes terræ*, id est, Apostoli, *vehementer elevati sunt*, cùm pleni fuerint donis sapientiæ, et fortitudinis et miraculorum, in tantam eminentiam, ut nulli principes populorum eis resistere potuerint.

PSALMUS XLVII.

SYNOPSIS.

Canit Jerosolymæ (Ecclesiæ Christi, utì PP. Latini, Ambr. Hier. et August. intelligunt) magnificentiam, felicitatem nobilissimasque victorias. Titulus (Psalmus Cantici filiis Core, secundâ Sabbati) *notus est ex iis, quæ jam dicta sunt, exceptis illis verbis :* secundâ sabbati : *id est, feriâ secundâ cantandus in templo Domini. Ità Ss. Hier. et August.*

℣. 1. *Magnus Dominus et laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.* Laudaturus Propheta ædificium, incipit à laude architecti. *Magnus Dominus*, om-

nia enim in eo infinita, æterna et incomprehensibilia, et indè idem Dominus *laudabilis nimis*. Sed ex iis quæ nobis revelata sunt, nihil ferè majus habemus, undè Domini magnitudinem cognoscamus, et undè eum magìs laudare debeamus, quàm Ecclesiæ catholicæ ædificationem, ideò dicit, *Magnus, et laudabilis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus*, id est, magnitudo Dei, undè laudandus est valdè conspicitur in Ecclesiæ fundatione et constructione, quæ est civitas Dei nostri, quæ in monte sancto, id est, in excelso perfectionis posita est. Hujus ædificii miracula videri possunt apud Bellarm. hoc loco.

2. *Fundatur exultatione universæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.* Explicat Propheta, cur Deus sit valdè laudabilis in Ecclesiâ, quæ significatur per montem Sion, et civitatem Jerusalem: quià scilicèt *fundatur* Ecclesia cum *exultatione universæ terræ*, quoniàm in universâ terrâ fundatur Ecclesia per Evangelii prædicationem, quæ prædicatio incredibilem lætitiam spiritualem adfert illam recipientibus: ùt legere est in Actis Apostol., cap. 2, cap. 8 et cap. 13. Dicitur autem fundari *mons Sion*, ut intelligamus hìc non agi de monte Sion corporali, ille enim fundatus fuit ab initio mundi, sed de monte spirituali cujus ille figura erat. Est igitur hoc loco mons Sion Ecclesia Christi, sic dicta propter eminentiam doctrinæ et perfectionem vitæ. Eadem quoque Ecclesia dicitur *latera Aquilonis*, quoniàm sicùt mons Sion situs est in terrâ promissionis ad partem borealem, et est quasì murus quidam defendens eam regionem à vento illo frigido et furioso, qui dicitur Aquilo: sic etiàm Ecclesia christiana est quasì murus oppositus Aquiloni spirituali, id est, flatibus spirituum immundorum, etc. Denique eadem Ecclesia dicitur *civitas Regis magni*, scilicèt Christi, qui est Rex regum, et Dominus dominantium.

3. *Deus in domibus ejus cognoscetur, cùm suscipiet eam.* Id est, Deus, qui fundavit Ecclesiam instar regiæ civitatis, tunc potissimùm *cognoscetur in domibus ejus*, sivè ab omnibus habitantibus in domibus ejus: vel tùm cognoscetur habitare in domibus ejus, quandò in tempore

persecutionum *suscipiet eam*, protegendam et exaltandam.

4. *Quoniàm ecce reges terræ congregati sunt : convenerunt in unum.* 5. *Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt : tremor apprehendit eos.* 6. *Ibì dolores ùt parturientis : In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.* Juxtà expositionem Ss. Ambr., Hier. et August. hic sensus est : Deus cognoscetur esse in Ecclesiâ ex conversione gentilium. *Quoniàm ecce reges terræ*, et populi eorum ex potentiâ verbi Dei, et virtute signorum et prodigiorum per verbi prædicatores patratorum conversi *congregati sunt et convenerunt in unum*, id est, ex variis sectis et superstitionibus convenerunt in unitatem fidei, et congregati sunt in unam Ecclesiam. Conversio autem eorum sic fuit : quoniàm *ipsi videntes* signa et prodigia, *sic admirati sunt*, et cognoscentes magnitudinem erroris sui, et peccatorum suorum, *conturbati sunt et commoti sunt*, per veram pœnitentiam : undè etiàm *tremor apprehendit eos*, considerantes periculum æternæ damnationis, in quò tamdiù fuerant. *Tremor* autem gravissimus erat, quales esse solent *dolores parturientis*, qui tamen in gaudium magnum desinunt. *In spiritu vehementi*, etc., id est, Spiritus S. hominem justificatum inhabitans, et vehementi ardore charitatis inflammans *conteret naves Tharsis*, per quas superbia, luxuria et avaritia significatur : naves enim tumentibus velis per fluctuantes undas in Tharsis properantes aurum et argentum adducebant, 3. Reg. 10 et 2. Paralip. 9. tumor velorum superbiam, fluctuatio navis luxuriam, aurum et argentum avaritiam designant. Ità ferè Bellarm. et Le Blanc laudatos PP. Latinos secuti : Græci enim, Chrys., Theodoret., Euthym. et alii prædictos versus de gentilibus non conversis, sed oppugnantibus fidem exponunt. Utraque expositio vera est, et una cum alterâ non pugnat.

7. *Sicùt audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri : Deus fundavit eam in æternum.* Verba sunt filiorum Ecclesiæ, qui lætantur se experimento jàm dicere de Ecclesiæ stabilitate, quod antè promissum audiverant : *sicùt audivimus* à Prophetis prædictum, *sic vidimus* adimpletum in Ecclesiâ, quæ est civitas Do-

mini exercituum, qui est Deus noster. Quod autem audivimus et vidimus, est, quòd *Deus fundavit eam in æternum*, ut nullum sit periculum, ne unquàm evertatur.

8. *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam, in medio templi tui.* Id est, hanc stabilitatem Ecclesiæ, et alia bona innumerabilia, quæ sicùt audivimus promissa, ità nunc vidimus impleta, de tuâ manu accepimus. Fatemur igitur *in medio templi tui* (S. August. legit, *in medio populi tui*), id est, publicè et coràm omnibus nos suscepimus misericordiam tuam, illi tribuimus omnia bona.

9. *Secundùm nomen tuum Deus, sic et laus tua in fines terræ: justitiâ plena est dextera tua.* Pergit in personâ fidelium laudare Deum ob accepta beneficia, et sicùt initio dixerat: *Magnus Dominus et laudabilis nimis*, ità nunc dicit: *secundùm nomen tuum*, etc., id est, secundùm magnitudinem nominis tui, est etiàm magnitudo laudis tuæ. Hæc est autem materia laudis: *justitiâ plena est dextera tua.* Indè enim ubique laudatur Deus magnificentissimus præconio omnium gentium, quoniàm justissimè pios defendit et impios punivit. Dicitur *dextera Dei plena justitiâ*, non, quòd non sit etiàm plena misericordiâ, sed quòd nullum locum habeat apud eum injustitia. *Justus enim Dominus in omnibus operibus suis.*

10. *Lætetur mons Sion, et exultent filiæ Judæ, propter judicia tua, Domine.* Hortatur Propheta populum Dei ad exultandum, quoniàm is populus præ cæteris novit per experientiam, hanc Domini justitiam. *Lætetur mons Sion*, id est, populus, sivè Ecclesia Dei, quæ per eum montem significatur, *et exultent filiæ Judæ*, non solùm viri, sed etiàm fœminæ in populo Dei lætentur, *propter judicia tua, Domine*, videntes scilicèt justitiam, quam exercuisti in protegendis fidelibus et perdendis infidelibus. Fortassè etiàm per montem Sion intelligitur arx et caput religionis, qualis erat Jerusalem apud Judæos, et per filias Judæ intelliguntur reliqua membra Ecclesiæ, qualia erant oppida subjecta Jerosolymæ.

11. *Circumdate Sion et complectimini eam: narrate in turribus ejus.* 12. *Ponite corda vestra in virtute ejus: et distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie alterâ.* Hortatur in fine psalmi ad ædificationem et munitionem sanc-

tæ civitatis, de quâ dixerat: *fundatur exultatione*, etc. Hæc enim civitas non est similis materiali civitati, quæ semel fundatur et ædificatur, sed usque ad finem mundi fundanda et ædificanda et munienda est, ex lapidibus vivis, qui quotidiè inserendi sunt. Ait igitur: *Circumdate Sion, et complectimini eam*, id est, Muris cingite sanctam civitatem, ubi fortè desunt. Dicuntur autem muri civitatis viri perfecti, qui reliquum populum defendunt ab inimicis. *Narrate in turribus ejus*, id est, in edito loco publicè prædicate, nàm prædicatio Evangelii est instrumentum quo civitas fundatur et ædificatur. *Ponite corda vestra in virtute ejus*, id est, seriè cogitate de munitione et robore civitatis, ne pateat hostium incursibus: *et distribuite domos ejus*, id est, post fundata et ædificata mœnia, fundentur et ædificentur domus; et quoniàm ad hoc opus multi requiruntur, distribuite variis operariis partes suas, ut domos ædificent, et sic civitas paulatìm repleatur et crescat: et sic fiet, *ut enarretis in progenie alterâ;* id est, ut per vos multiplicato populo Dei, ad posteros transmittatis notitiam Dei.

13. *Quoniàm hic est Deus, Deus noster in æternum et in sæculum sæculi: Ipse reget nos in sæcula.* Hoc est, quod narrandum est posteris, quòd videlicèt hic Deus, qui fecit mirabilia in civitate sanctâ Jerusalem, ipse *est Deus noster in æternum*, nec unquàm recedemus ab eo, nec ipse recedet à nobis: nos erimus in æternum populus ejus, et *ipse nos reget in sæcula.* Exponunt quidem aliqui hunc psalmum de terrenâ Jerusalem, sed valdè laborant in explicatione undecimi et duodecimi versûs.

PSALMUS XLVIII.

SYNOPSIS.

Est adhortatio utilissima ad virtutem sectandam et fugienda vitia. Titulus nihil novi habet.

℣. 1. AUDITE *hæc omnes gentes: auribus percipite omnes, qui habitatis orbem.* 2. *Quique terrigenæ et filii ho-*

minum : simul in unum dives et pauper. Hæc est præfatio ad captandam attentionem, quæ sumitur ex eo, quòd oratio habenda conveniat omnibus hominibus æqualiter, nec solùm præsentibus, sed etiàm futuris : itaque convocatur omne genus humanum ad audiendum.

3. *Os meum loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei prudentiam.* 4. *Inclinabo in parabolam aurem meam : aperiam in psalterio propositionem meam.* Hæc est altera pars præfationis, in quâ sursùm præparat auditorem ex dignitate materiæ, et ex dignitate docentis. *Os meum*, inquit, *loquetur sapientiam*, id est, docebit ea, quæ faciunt hominem sapientem, *et meditatio cordis mei* loquetur *prudentiam*, id est, meditatio cordis mei, quæ per os foràs erumpit, docebit ea, quæ faciunt homines verè prudentes. Attingit deindè magnitudinem doctoris, q. d. non ego locuturus sum, sed Spiritus Domini per me loquetur. *Inclinabo in parabolam aurem meam*, id est, subjiciam aurem meam Spiritûi S. loquenti, et obedienter audiam : et sic deindè *aperiam in psalterio propositionem meam*, mihi videlicèt à Deo inspiratam et communicatam. Per *parabolam* hìc intelligitur ænigma, id est, propositio obscura, quæ attentionem et studium requirit, ut intelligatur. Quòd autem additur *in psalterio*, sivè citharâ, pertinet etiàm ad præparationem auditorum : significat enim David se propositurum doctrinam suam gravissimam cum cantu et sono, ut præcepta utilissima jucundiùs et avidiùs percipiantur.

5. *Cur timebo in die malâ? Iniquitas calcanei mei circumdabit me.* Hoc est ænigma, quod toti humano generi propheta proponit et solvit. *Cur timebo in die malâ?* q. d. Propono vobis hanc quæstionem solvendam : Quid est, quod me terrere faciet in die divini judicii? Magnum profectò problema, et quod omnes omninò contingit. Solvit autem ænigma, cùm dicit : *Iniquitas calcanei mei circumdabit me*, id est, quod me timere faciet in illâ die, non est paupertas, nôn humilitas generis, aut statûs, etc., nihil est aliud, nisì iniquitas, et non quævis iniquitas, sed *iniquitas calcanei mei*, id est, iniquitas extremæ vitæ meæ, iniquitas perseverans usque ad finem vitæ : illa enim, si tunc inveniatur in me, *circumdabit me*, instar

aggeris, aut muri, ut nullo modo evadere possim, quià tunc non erit ampliùs locus pœnitentiæ, vel indulgentiæ. Ità ferè Basil., Chrysost., Hieron., Bellarm., Tirin., Le Blanc et alii.

6. *Qui confidunt in virtute suâ: et in multitudine divitiarum suarum gloriantur.* Addit nunc multos esse, qui hoc, quod dixerat, non intelligentes, confidunt in viribus suis, ac per hoc gloriantur in divitiis suis; sed in die malâ tales non ampliùs invenientur, neque, si invenirentur, prodesse possent: ideò subjungit Propheta:

7. *Frater non redimit, redimet homo? non dabit Deo placationem suam.* Ostendit vanam esse fiduciam confidentium in divitiis. Ait enim *frater non redimit*, id est, nemo poterit quamlibet magnis divitiis in die malâ redimere fratrem suum. *Redimet homo?* hoc legendum est cum interrogatione, ùt S. Basil. monet, et sensus est: Frater non redimit, multò minùs alius homo redimet. *Non dabit Deo placationem suam*, id est, neque alium, neque se ipse liberare poterit, quamvìs enim pecuniis maximis abundet, et eas omnes offerat ad placandum in die malâ, nihil ei proderit.

8. *Et pretium redemptionis animæ suæ: et laborabit in æternum, vivet adhuc in finem.* Declarat, quod dixerat: *Non dabit Deo placationem:* placatio enim Dei est pretium redemptionis animæ. *Et laborabit in æternum*, etc., id est, qui in divitiis suis confidunt, non solùm non dabunt pretium redemptionis animæ suæ, sed laborabunt in tormentis cum divite epulone usque in æternum, et vivent hìc vitam voluptariam, quæ illis sola videtur esse vita, usque in finem à Deo constitutum. Ità ex S. August., Bellarm. et Le Blanc.

9. *Non videbit interitum, cùm viderit sapientes morientes: simul insipiens et stultus peribunt.* Quià dixerat, impium victurum usque in finem, cursu videlicèt naturali: addit confirmans idipsum: *Non videbit interitum*, etc., id est, non morietur stultus confidens in divitiis antè tempus, cùm viderit aliquos sapientes antè tempus morientes: tandem tamen simul cum sapientibus etiàm stultus et insipiens ad vitæ temporalis finem perveniet. Ità Bellarm. Posset etiàm dici: *Non videbit interitum*, id

est, non cogitabit, se quoque moriturum, quandò sapientes viderit morientes, quæ sententia sanè verissima est: hæc est enim cæcitas humana, ùt cùm quotidiè videamus morientes, nobis etiàm meliores et juniores, tamen vix adduci possimus, ut seriò cogitemus, nos quoque morituros esse. Cæterùm quid intersit inter stultum et insipientem, docet S. Basil.; dicit enim insipientem esse, qui ad humana et communia ineptus est, qui videlicèt humanâ sapientiâ et prudentiâ caret: stultum autem vocari eum, qui caret notitiâ rerum divinarum, et solis terrenis intentus est.

10. *Et reliquent alienis divitias suas: et sepulchra eorum domus illorum in æternum.* Probat hujusmodi homines confidentes in divitiis suis verè stultos esse, ùt anteà dixerat, et quomodò eos Christus Luc. 12 vocat, quià divitiis uti nesciunt, easque relinquunt iis, quos ignorant. Addit, *et sepulchra eorum domus illorum in æternum*, id est, ipsi quidem morientes reliquerùnt alienis divitias suas, sibi autem nihil retinuerunt, nisì angustissimam domum, id est, sepulchrum, in quo jacere debebunt *in æternum*, id est, usque ad finem sæculi, ùti sæpiùs in Scripturis *æternum* sumitur, et verbis sequentibus declaratur: *Tabernacula eorum in progenie et progenie*, quod enim vocaverat sepulchrum et domum æternam, idipsum nunc vocat tabernaculum in progenie et progenie, id est, habitaculum, ubì manebunt corpora eorum, donec generationes et generationes peragentur.

11. *Tabernacula eorum in progenie et progenie: vocaverunt nomina sua in terris suis.* De priore parte dictum est: quod autem additur, significat, post mortem hominum insipientium, nihil superesse in terris, nisì fortè nomina eorum; multis enim modis conantur mortales, qui hanc solam vitam noverunt, nomina sua æternitati commendare.

12. *Et homo, cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Occasione insipientis, atque in divitiis confidentis, digreditur Propheta ad ipsum genus humanum corrigendum, q. d. *Et sic homo cùm in honore esset*, etc., id est, homo terrenis curis intentus, ad imaginem Dei factum,

se non cognovit, nec tantam dignitatem suam satis attentè perpendit. Hinc factum est, ut brutis, quibus non est intellectus, factus sit similis, præsentia tantùm considerans et peritura de futuris, æternisque non sollicitus.

13. *Hæc viæ illorum scandalum ipsis : et posteà in ore suo complacebunt.* Pergit deplorare miseriam generis humani : *hæc via*, id est, hæc vita, quam ducunt similem vitæ brutorum, sivè hæc via, quam sequuntur, dùm vivunt more bestiarum, *scandalum ipsis*, id est, offendicula multa illis præbet, et ruinæ magnæ causa est illis, qui tamen *posteà in ore suo complacebunt*, id est, placebunt ipsi sibi in sceleribus et gloriabuntur, cùm malè fecerint, quod ad summam miseriam et calamitatem pertinet. Ità S. Chrysost. et alii.

14. *Sicùt oves in inferno positi sunt : mors depascet eos.* Id est, sed dùm inaniter se jactant, *sicùt oves* brutæ ad macellum ultrò, et gregatìm cursitantes, in infernale stabulum coguntur maximo numero. Ibì *mors depascet eos*, id est, pabulum erunt morti et gehennæ æternum. Ità S. Basil., Athanas., Euseb., Chrys. et August., qui legit *mors pastor erit* eis, quià scilicèt Christi boni pastoris oves esse noluerunt.

15. *Et dominabuntur eorum justi in matutino : et auxilium eorum veterascet in inferno à gloriâ eorum.* Pergit narrare miseriam impiorum ad infernum descendentium : ac dicit, eos *in matutino*, id est, in principio novi et futuri sæculi, quod incipiet in resurrectione universali, futuros omninò subjectos justis, qui et judices eorum erunt, eisque in æternum dominabuntur : et nihil erit quod impios, tunc juvare possit; omne enim *auxilium eorum*, quod in robore et potestate situm erat, *veterascet*, id est, deficiet, peribit, nullum erit in inferno, *à gloriâ eorum*, id est, post gloriam eorum, quam in hoc mundo habebant. Ità Athan., Cyrill., Tirin., Bellarm., Le Blanc et alii.

16. *Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cùm acceperit me.* Addit nunc, quæ sit futura sors piorum, in quorum numero se ipse ponit : quasì dicat, impiis quidem accidet id, quod dixi : versùm mihi, meique similibus contrarium eveniet : Deus enim *redimet*

animam meam, etc., id est, Deus liberabit me, ne ab inferno detinear, quandò veniens assumet me.

17. *Ne timueris cùm dives factus fuerit homo: et cùm multiplicata fuerit gloria domûs ejus.* 18. *Quoniam cùm interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria ejus.* Alloquitur justos pauperes, atque à divitibus oppressos, *ne timueris, cùm dives*, etc., id est, ne formides potentiam ejus, ne ob timorem temporalis potentiæ fortè offendas æternam omnipotentiam Creatoris: neque etiàm timeas, si fortè videris, non solùm hominem inimicum tuum divitem esse factum, sed etiàm *multiplicatam gloriam domus ejus*, per numerosam familiam et multiplices dignitates propinquorum ejus: *quoniàm, cum interierit*, per mortem videlicèt, *non sumet omnia*, est hebraïsmus, pro nihil secum hinc auferet: *neque descendet cum eo gloria ejus*, id est, non comitabuntur eum ad inferos descendentem propinqui, vel famuli, et multò minùs honores et dignitates. Itaque divitiæ et gloria impiorum ad brevissimum tempus durant; paupertas et confusio sempiterna sunt; contrà verò paupertas, et confusio piorum momentanea sunt, opes et gloria manet in sæculum sæculi.

19. *Quià anima ejus in vitâ ipsius benedicetur: confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.* Reddit rationem dictorum, quià *anima ejus in vitâ ipsius benedicetur*, id est, anima impii, sivè ipse impius in hac solùm vità benedicetur, tùm à Deo per beneficiorum temporalium collationem, tùm ab hominibus per laudationes, sivè potiùs adulationes. *Confitebitur tibi*, id est, et ipse vicissim confitebitur tibi, sivè laudabit te, tibique gratias aget, *cùm benefeceris ei:* sin autem aliquid mali ei evenire permiseris, continuò blasphemabit te: adeòque hoc *benefeceris*, et illud *tibi*, referri debet ad Deum. Ità Bellarm. et Le Blanc.

20. *Introibit usque in progenies patrum suorum: et usque in æternum non videbit lumen.* Impius in hac vitâ in luce honorum et gloriæ vivit, Deo illum beneficiis temporalibus replente, ut vel remuneret aliqua bona opera ejus, vel alliciat ad resipiscentiam et conversionem, sed tandem ibit ad progenitores patres suos, quos in sceleribus

imitatus est, id est, ibit in infernum, ubì nullum lumen, sed densissimæ tenebræ in æternum.

21. *Homo, cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Repetit versum 12, tùm ut ostendat præcipuam causam miseriæ hominum esse insipientiam; et meritò homines plurimos in æternum lumine carituros, atque in tenebris futuros, qui noluerunt uti lumine rationis: tùm etiàm, ut non miremur, si pauci omninò ænigma propositum in hoc psalmo intelligant, id enim accidit, quià homo propter peccatum *comparatus est jumentis, et similis factus est illis.*

PSALMUS XLIX.

SYNOPSIS.

Describitur duplex Domini adventus, unus ad prædicandum, alter ad judicandum, unus occultus et in humilitate, alter manifestus et in majestate. Additur, quibus de rebus potissimùm reddituri simus rationem in die judicii: proindè psalmus utilissimus est. Quod titulum attinet (Psalmus Asaph), *sciendum est, quod Asaph fuerit princeps cantorum à Davide constitutus.* 1. *Paralip.* 16. *Utrùm autem ipse psalmos, qui inscribuntur nomini ejus, composuerit, an solùm cecinerit, aut canentibus præfuerit, incertum esse docet Bellarm.*

℣. 1. *Deus deorum Dominus locutus est: et vocavit terram.* Incipit à primo adventu, ac dicit, Dominum locutum esse ore proprio, qui per ora Prophetarum anteà loquebatur, et ad concionem suam vocàsse *omnem terram*, id est, omnes inhabitantes eam. Dicitur autem *Dominus Deus deorum*, ut intelligamus Christum verum Deum esse: multi enim sunt dii vel per errorem, ùt dii gentium, qui dæmonia sunt; vel per gratiam adoptionis, ùt sancti Angeli et sancti homines; vel per similitudinem, ùt principes et judices terræ: sed omnes isti dii subjecti sunt Christo, uni et soli Deo vero, qui ideò dicitur Deus deorum.

2. *A solis ortu usque ad occasum: ex Sion species decoris ejus.* Scilicèt vocavit terram, id est, omnes homines, qui habitant terram à principio, ubì sol oritur, usque ad finem, ubì sol occidit. *Et Sion species decoris ejus*, id est, locutus est Dominus, et vocavit terram ex Sion; ex Sion enim orta est prædicatio evangelica, quæ est species decoris ejus, sivè perfecti decoris; nàm *species decoris* significat speciem pulcherrimam, sivè perfectam pulchritudinem.

3. *Deus manifestè veniet: Deus noster et non silebit.* Hìc jàm prædicit alterum adventum, q. d. Deus deorum veniet et vocavit terram; sed occultè venit, quià in formâ servi, in humilitate, in mansuetudine, etc.; sed posteà *manifestè veniet*, in potestate et majestate magnâ. *Et non silebit*, sicùt in primo adventu, cùm ùt agnus ductus ad occisionem non aperuit os suum; sed veniet cum tubâ, et clamore horribili. Matth. c. 24 et 25, item 1. Thessal. 4 et 1. Cor. 15.

4. *Ignis in conspectu ejus exardescet: et in circuitus ejus tempestas valida.* Hæc accipiuntur communiter pro conflagratione mundi, 2. Petri 3. Sensus igitur est: *Ignis in conspectu ejus exardescet*, qui exuret omnia quæ in terris inveniet, *et in circuitu ejus tempestas valida*, id est, commotio maxima ex omni parte terræ. Ità Hieron., August. etc.

5. *Advocabit cœlum desursùm et terram, discernere populum suum.* Describit frequentiam eorum, qui in illo quasì theatro intererunt: aderunt ergò omnes Angeli, et omnes homines, qui ab initio mundi usque ad finem terram incoluerunt. Advocabit autem hunc tàm magnum conventum, *discernere populum suum*, id est, ad judicandum populum suum, et separandos electos à reprobis. Matth. c. 13 et 25.

6. *Congregate illi sanctos ejus: qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.* Alloquitur Angelos: *Congregate illi sanctos ejus*, id est, adducite ad judicium fideles (qui enim non credunt, jàm judicati sunt. Joan. 3.), sivè populum Dei, peculiarem, quem sibi per sacramenta sanctificavit: quod enim id per Angelos faciendum sit, perspicuum est ex Matth. c. 13 et 24. Quod sequitur:

qui ordinant, etc., clariùs sic habetur in textu hebræo: *qui feriunt pactum ejus super sacrificia*, et est declaratio vocis sanctorum; illi enim dicuntur sancti, qui ordinant testamentum super sacrificia, sivè qui pactum feriunt cum Deo super sacrificiis, id est, super cultu divino, qui præcipuè in sacrificiis offerendis consistit. Sensus igitur brevissimè est, congregandos esse ad judicium sanctos Dei, sivè homines Deo dicatos.

7. *Et annuntiabunt cœli justitiam ejus: quoniàm Deus judex est.* Congregatis omnibus ad judicium, tùm demùm *annuntiabunt cœli*, etc., id est, de cœlo proferetur sententia in bonos et malos, et indè apparebit omnibus, quanta sit justitia Dei, quæ nunc sæpè non apparet, cùm permittente Deo justi opprimantur ab impiis. Neque poterit esse falsa hæc cœli annuntiatio, *quoniàm Deus judex est*, id est, quoniàm qui judicabit, Deus est, in quem injustitia cadere non potest.

8. *Audi, populus meus, et loquar: Israël, et testificabor tibi: Deus, Deus tuus ego sum.* Docet, quæ sit futura materia judicii, et ut admonitio majorem fidem habeat, Deum ipsum loquentem, et paternè monentem inducit. *Audi*, inquit Deus, *populus meus, et loquar:* explicat deindè clariùs, dùm addit *Israël, et testificabor tibi*, id est: Audi, populus meus Israël, et loquar testificando et notum faciendo tibi, quod tuà maximè interest. Per Israëlem autem intelligitur etiàm populus christianus, ùt alibì dictum est. Quod sequitur: *Deus, Deus tuus ego sum*, est ratio, cur nos oporteat audire, quià videlicèt, qui loquitur est Deus, et peculiariter Deus noster.

9. *Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.* Summa doctrinæ divinæ est, Deum non requirere à nobis munera, qualia sacrificia sunt, quasì illis indigeat, vel quasì hæc illi præcipuè placeant: sed requirere internas virtutes, fidem, spem, dilectionem, obedientiam, propter quas virtutes munera placent, et sinè quibus non placent. Sensus igitur est, non arguam te de defectu sacrificiorum, quoniàm holocausta tua semper inveniuntur in altari meo. Illud *autem* hìc ponitur pro *enim*.

10. *Non accipiam de domo tuâ vitulos: neque de gregibus tuis hircos.* 11. *Quoniàm meæ sunt omnes feræ sylvarum, jumenta in montibus, et boves.* 12. *Cognovi omnia volatilia cœli: et pulchritudo agri mecum est.* Hæc est altera ratio, cur Deus non magnoperè requirat nostra sacrificia, quoniàm ipse est rerum omnium Dominus. *Non accipiam de domo tuâ*, etc., id est, non opus est mihi, si velim vitulos, aut hircos, ut illos à te petam. *Quoniàm meæ sunt omnes feræ sylvarum*, etc., id est, mea sunt omnia animantia sylvestria, et omnia animalia quæ pascuntur in montibus. *Cognovi omnia volatilia cœli*, id est, omnes volucres, quas ego novi, ubì sint, et ad quid prosint, *et pulchritudo agri mecum est*, id est, quidquid in agris pulchrum est, in meâ potestate est.

13. *Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, et plenitudo ejus.* 14. *Numquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo?* Hæc est tertia ratio, cur Deus non requirat munera propter suam necessitatem, vel utilitatem, quià videlicèt non esurit, neque sitit, neque ullâ re indiget: et si indigeret, omnia illi prestò sunt, quià Dominus est omnium rerum.

15. *Immola Deo sacrificium laudis: et redde Altissimo vota tua.* 16. *Et invoca me in die tribulationis: eruam te, et honorificabis me.* Docet in internis actibus virtutum potiùs consistere sacrificium, quo delectatur Deus, et quod nos in ultimo judicio securos præstare poterit: *Immola Deo*, etc., id est, potiùs sollicitus sis, ut ex intimâ cognitione et amore Deum laudes. *Et redde Altissimo vota tua*, fidelitatem scilicèt et cultum Deo promissum, redde tributum obedientiæ, quod est præcipuum votum inter omnia vota, et generaliter quidquid aliàs Deo vovisti, inquit Chrysost. *Invoca me in die tribulationis*, id est: Sicùt in die prosperitatis agnoscere debes, omnia bona tua à me fonte bonorum omnium descendere: sic etiàm in die tribulationis ad me confugere debes, et in me spem tuam totam collocare: ego enim *eruam te* de omni tribulatione, et tu vicissìm *honorificabis* me sacrificio laudis, et gratiarum actionis.

17. *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras jus-*

titias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Post instructionem justorum, pergit psalmus ad eruditionem iniquorum, sed fidelium. *Peccatori dixit Deus*, id est, peccatorem per me admonitum voluit Deus, *quare tu enarras*, etc., id est, quare profiteris te scire legem meam, ut enarres præcepta mea, in quibus omnis justitia continetur; et profiteris etiàm ad te pertinere testamentum sivè pactum meum, dùm te filium Abrahæ esse gloriaris: cùm neque legem meam serves, neque pactum custodias, etc.

18. *Tu verò odisti disciplinam: et projecisti sermones meos retrorsùm.* Describit primùm interna vitia iniquorum, deindè in sequentibus enumerat peccata operis et oris. *Tu verò odisti disciplinam*, id est, aversaris animo eruditionem divinæ legis, *et projecisti*, etc., id est, et factus es, quasì oblitus esses præcepta mea, eaque post tergum haberes.

19. *Si videbas furem, currebas cum eo: et cum adulteris portionem tuam ponebas.* Ex oblivione et odio divinæ legis nascuntur peccata operis, qualia sunt furta, adulteria, etc.; sunt autem peccata frequentissima, quæ ex avaritiâ et luxuriâ oriuntur, ideò horum duorum meminit Propheta.

20. *Os tuum abundavit malitiâ: et lingua tua concinnabat dolos.* Transit ad peccata oris. *Lingua tua concinnabat dolos*, id est, loquebaris appositè ad fallendum adhibens artificium dissimulationis et mendaciorum.

21. *Sedens adversùs fratrem tuum loquebaris, et adversùs filium matris tuæ ponebas scandalum: Hæc fecisti, et tacui.* Addit ad peccatum oris, quòd non solùm adversùs extraneos, sed etiàm proprios fratres per linguam deliquerit. *Sedens adversùs fratrem tuum loquebaris*, etc., id est, non obiter vel per iram tantùm, sed sedens otiosus, et studiosè detrahebas fratri, et adversùs eumdem scandalum ponebas calumnias struendo, undè ille offenderetur, et ruinæ occasionem haberet. *Hæc fecisti, et tacui:* Hæc omnia videt Deus, et nunc tacet ac si non videret: sed veniet dies judicii, in quo, ùt suprà dictum est, *Deus manifestè veniet, et non silebit*, et hoc idem subjungit, cùm ait:

22. *Existimâsti iniquè quòd ero tuî similis : arguam te, et statuam contrà faciem tuam.* Dùm sinè timore peccant impii, videntur existimare, Deo non displicere peccata, sed in die judicii arguet eos Deus, et statuet contrà faciem peccata eorum, id est, faciet, ut videant gravitatem et multitudinem peccatorum suorum, et negare non possint, sententiam contrà se latam esse justissimam.

23. *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum : ne quandò rapiat, et non sit qui eripiat.* Hæc exhortatio est Prophetæ ad impios, qui obliviscuntur, Deum esse judicem justum et omnipotentem : ut intelligant, attentâ consideratione recogitantes quæ dicta sunt. *Nequandò* Deus *rapiat* eos, dùm nihil minùs cogitant, et ad judicium adducat, et pro meritis damnet, et non sit qui de manu ejus eripere possit.

24. *Sacrificium laudis honorificabit me : et illic iter quo ostendam illi salutare Dei.* Concludit Deus verba sua, docens, viam salutis ad unum sacrificium laudis reduci, itâ ut illi in die judicii salvi futuri sint, qui hoc sacrificium jugiter obtulerint : illi reprobi et condemnandi, qui hoc sacrificium neglexerint. *Sacrificium laudis*, etc., id est, qui sacrificaverit laudem mihi, ille mihi acceptus erit, nàm ab eo me honorificatum esse confitebor : *et illic*, id est, in eo sacrificio, *iter* erit ad salutem : nàm per illud iter perveniet ad locum in quo *ostendam illi salutare Dei*, divinam videlicèt, plenam, atque perfectam salutem. Quæri hìc potest, undè sit, quòd summa salutis ponatur in oblatione sacrificii laudis? Et respondet S. Aug. ex eo esse, quòd nemo verè laudat Deum, nisì pius sit : impii enim, si verbis laudant, vitâ non laudant : ac per hoc non verè laudant, cùm verbis eorum vita contradicat.

PSALMUS L.

SYNOPSIS.

Pœnitens rex David adulterium et homicidium sibi remitti obsecrat: quâ occasione compositus sit psalmus, docet ejus titulus: In finem Psalmus David, Cùm venit ad eum Nathan Propheta, quandò intravit ad Bethsabee. *Id est, quandò Nathan intravit ad Davidem ex occasione, quià intraverat David ad alienam conjugem nomine Bethsabeam.*

℣. 1. *MISERERE meî, Deus, secundùm magnam misericordiam tuam.* Incipit ab oratione, quâ remissionem peccati petit: et simul explicat primam rationem, quâ Deum movere posse credit ad indulgendum: alias rationes deindè explicaturus. Ait igitur: *Miserere meî, Deus:* miserum se agnoscit, et confitetur ob iniquitatem admissam. *Secundùm magnam misericordiam tuam*, q. d. Ideò misericordiam tuam implorare audeo, quià miser sum; misericordia enim miseriam respicit, ut eam tollat. Vocatur autem *magna misericordia*, quâ peccata remittuntur, tùm, quià peccatum magna miseria est, tùm, quià comparatione hujus misericordiæ, parva misericordia dici potest ea, per quam Deus temporalia bona tribuere solet.

2. *Et secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* Idem declarat, et repetit, petitque, ut Deus non agat secum ex rigore justitiæ; sed ex paternâ misericordiâ remittat debitum peccati, et lavet maculam restituendo nitorem gratiæ. Sciebat David ex actione peccati relinqui in animâ reatum mortis æternæ, qui scribitur in conscientiâ: et maculam privationis gratiæ, quæ reddit animam deformem et invisam Deo: ad utrumque scilicèt ad reatum, et ad maculam peccatorum refertur vocabulum delendi.

3. *Ampliùs lava me ab iniquitate meâ: et à peccato meo munda me.* Q. d. Abluisti me à culpâ, et à pœnâ mortis. 2. Reg. 12. Sed restant adhuc aliæ peccati pœnæ, alii-

que effectus, et reliquiæ, ab his etiàm libera me. Ità Chrysost. et Theodoretus, vel ùt Bellarminus habet : Si macula peccati mei levis esset, sufficeret simplex ablutio : sed quià macula ingens et multiplex est, ideò multùm, ampliùs, atque ampliùs lavari desidero, ut tantæ maculæ vestigium nullum supersit.

4. *Quoniàm iniquitatem meam ego cognosco : et peccatum meum contrà me est semper.* Hæc est secunda ratio, undè persuadere Deo conatur, ut indulgeat, *quoniàm ego*, etc., id est, non excuso, non nego; nec solùm agnosco, sed perpetuò de illo cum dolore animi cogito : nàm *peccatum meum contrà me est semper*, id est coràm me, in conspectu meo pòsitum.

5. *Tibi soli peccavi, et malum coràm te feci : ut justificeris in sermonibus tuis et vincas, cùm judicaris.* Hæc est tertia ratio, quoniàm non alium judicem timet. *Tibi*, inquit, *soli peccavi*, non dicit contrà te solum peccavi : peccaverat enim etiàm contrà Uriam homicidio, contrà Bethsabeam adulterio, contrà populum scandalo ; sed dicit *tibi soli peccavi* nimirùm ùt judici, apud quem solum convinci poterat : *et malum coràm te feci*, quamvis enim David occultè peccaverat, tamen oculos Dei excludere non potuit, *ut justificeris in sermonibus tuis*, hoc referendum esse videtur ad suprà dicta, *Miserere*, etc., *ampliùs lava me*, etc. q. d. Etsi gravissimè in te peccaverim, rogo tamen mihi parcere digneris, et quæ olìm promisisti, reipsà complere velis : sic enim fiet, *ut justificeris in sermonibus tuis*, id est, ut declareris palàm justus, et verax esse in promissis tuis, quibus tùm generatìm omni pœnitenti veniam, tùm speciatìm mihi Davidi regnum perpetuum in posteris, et Messiam ex me procreando, ultrò promisisti; et sic simul *vincas*, id est, reipsà evertas *judicia* æmulorum tuorum, qui temerè et audacter jactant, te ob tanta mea scelera nunquàm mihi parciturum, nec promissa exsoluturum. Ità S. Thom. Perer. Tolet. Genebr. obscuram hanc sententiam exponunt. Bellarm. et Le Blanc connectunt hæc verba, *ut justificeris*, etc., cum illis : *tibi soli peccavi*, etc., ut sensus sit : Confiteor me injustum, ut justus, et verax inveniaris *in sermonibus tuis*, quibus per Na-

than Prophetam me adulterii et homicidii reum pronuntiàsti. *Et vincas cùm judicaris*, q. d. et si judicium inter te et me instituatur, tu omninò vincas causam, et ego causà cadam, cùm mecum judicaris.

6. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum : et in peccatis concepit me mater mea.* Quarta ratio ducitur à primâ origine et primi hominis peccato in nos transfuso per generationem, ex quo facti sumus infirmi, et proclives ad peccandum, et ob hanc quasi naturalem miseriam misericordiâ digni sumus. *In iniquitatibus et peccatis*, pro iniquitate, et peccato scilicèt originali, quod aliorum deinceps actualium origo est et causa. Ità Athan. Hieron., August., Theodoret. Gregor. et alii.

7. *Ecce enim veritatem dilexisti : incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestâsti mihi.* Hæc est quinta ratio, quæ ducitur à veritate et simplicitate cordis, quæ semper fuit in Davide, et quam Deus maximè diligere solet, propter quam etiàm Deus, qui veritas est, Davidi multa mysteria futura revelavit. *Ecce*, inquit, *veritatem dilexisti*, etc., id est, quià veritatem amas, et in me veritatem et rectitudinem cordis invenisti, ideò tàm multa mihi patefecisti mysteria secretissima et occultissima, quæ signa sunt infinitæ sapientiæ tuæ. Ità Athan., Chrys., Theodoret. Illud *incerta* non significat mysteria divina esse incerta, id est, dubia in se; sed incerta et dubia nobis, quomodò dicimus, incertus est hominibus dies judicii.

8. *Asperges me hyssopo, et mundabor : lavabis me, et super nivem dealbabor.* q. d. Quoniàm leprosi instar, putidâ me peccatorum sanie pollutum video, tu, Domine, velùt hyssopo gratiâ tuâ animam meam asperge, et statìm mundus ero ab omni sorde, atque in oculis tuis et Angelorum nive candidior apparebo. Ità Le Blanc.

Hìc observandum est : quod Levit. 14. et Numer. 19 præscribatur, ut aspersione hyssopi, sanguine tincti eluatur macula legalis : quo David videtur alludere. Allegoricè, aspersione sanguinis Christi remittuntur peccata, inquit Euseb. et Theodoret.

9. *Auditui meo dabis gaudium et lætitiam*, *et exulta-*

bunt ossa humiliata. Effectus et signum perfecte justificationis est, cùm Spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quòd filii Dei sumus. Hoc testimonium aliquandò in se expertus Propheta, iterùm illud petit, dicens: *Auditui meo*, etc., q. d. audire me facies internam vocem Spiritus S. qui me gaudio lætitiâque perfundet. *Et exultabunt*, etc., id est, et tunc animus spiritu timoris confractus et dissolutus, resumptis viribus exultabit. Per ossa intelliguntur vires animi, non ossa corporea: nàm et paulò post dicitur, cor contritum et humiliatum non despicies.

10. *Averte faciem tuam à peccatis meis: et omnes iniquitates meas dele.* Petit, ne Deus consideret peccata sua, ut ea puniat, et ut non solùm ad tempus non puniat, sed nunquàm omnino puniat: qui enim avertit faciem à scripturâ aliquâ, potest iterùm convertere faciem, et considerare quod scriptum est: sed qui scripturam delevit, non potest ampliùs legere; hinc addit: *et iniquitates dele.*

11. *Cor mundum crea in me Deus: et spiritum rectum innova in visceribus meis.* Petit, ut Deus non solùm peccata deleat, sed etiàm justitiam infundat, quæ animam renovet, et formosam reddat, quod est contrà hæreticos, qui justificationem in solâ peccatorum remissione constituunt. *Cor mundum crea in me Deus*, id est, crea munditiem in corde meo: et satis propriè dicit *crea*, quoniàm nihil invenit Deus in corde peccatoris, undè munditiem in illo efficiat, sed ex magnâ misericordiâ suâ sinè ullis meritis homines justificat: nàm etiamsì disponantur peccatores per fidem et pœnitentiam ad justificationem, tamen hæc et alia omnia Dei dona sunt. *Et spiritum rectum*, etc., est explicatio verborum præcedentium. Per *viscera* intelliguntur interiora animi, id est, voluntas ipsa, quæ antè *cor* dicta est. Per *spiritum rectum* intelligitur recta affectio, quæ nihil aliud est, nisi charitas; per cupiditatem enim affectus cordis curvatus et distortus efficitur, inquit S. Athanas. dùm convertitur ad inferiora, ac præcipuè ad se ipsum: sed per charitatem dirigitur, dùm convertitur ad superna et ad Deum. Innovatur igitur spiritus

rectus in visceribus, quandò corde mundato per gratiam, renovatur in animâ pia affectio in Deum, quæ per peccatum amissa erat, et in cujus locum cupiditas distorta successerat.

12. *Ne projicias me a facie tuâ : et Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me.* Hic jàm perseverantiam postulat, memor fragilitatis suæ, ne fortè per gratiam erectus, iterùm labi contingat. Dicitur in Scripturâ *projici à facie Dei*, qui dimittitur, ac deseritur non ampliùs recipiendus in gratiam. 1. Reg. 16. 2. Reg. 7. 4. Reg. 24. *Spiritum S. tuum ne auferas à me*, id est, donum perseverantiæ mihi tribue, efficiendo per gratiam tuam, ut Spiritus tuus S. jugiter in me manens, spiritum rectum in visceribus meis conservet.

13. *Redde mihi lœtitiam salutaris tui : et spiritu principali confirma me.* Respondet hic versus illis verbis : *Auditui meo dabis gaudium et lœtitiam*, et sensus est : Per peccatum amisi gratiam, et lætitiam consequentem, ideò sicùt petii reddi mihi gratiam amissam, ità consequenter peto reddi lætitiam *salutaris tui*, id est, lætitiam quæ nascitur ex donatâ à te mihi salute. Ac ne fortè lætitia extollat, et periculosam securitatem inducat, peto ut stabilias et confirmes me in bono per *spiritum principalem*, id est, potentem, ut Hier. habet, vel, qui principem et regem decet, ut ex Hebræo et Græco verti potest.

14. *Docebo iniquos vias tuas : et impii ad te convertentur.* Exponit fructum justificationis suæ, quæ redundabit in gloriam Dei, et multorum utilitatem. Ego, inquit, à te receptus in gratiam post tàm graves offensiones, *docebo* et verbo, et exemplo *vias tuas*, misericordiam videlicèt, et justitiam : et indè sequetur, ut impii exemplo meo edocti ad te convertantur.

15. *Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meœ : et exultabit lingua mea justitiam tuam.* Nunc orat pro liberatione à pœnâ, sivè à vindictâ, quam expectebat sanguis Uriæ occasione adulterii profusus, et promittit, se exultaturum, id est, laudaturum cum exultatione justitiam Dei : nàm liberatio et salvatio vera per meritum Christi prævisi fiebat, ut nunc fit per meritum

Christi reipsà exhibiti. Meritum autem Christi exquisitissimè justitiam continet, et talem, ut toto corde et maximâ vocis contentione laudari mereatur. Porrò S. Aug. rationem reddit, cur dicat *de sanguinibus*, et non potiùs de sanguine, quià scilicèt numerus multitudinis in Hebræo ponitur ad significandam magnam effusionem sanguinis.

16. *Domine, labia mea aperies: et os meum annuntiabit laudem tuam.* Hoc sequitur ex perfectâ justificatione et liberatione peccatoris, ut labia solita laudare Deum, quæ per peccatum clausa fuerant, iterùm per indulgentiam aperiantur ad gratiarum actionem et laudem tanti Redemptoris.

17. *Quoniàm si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.* q. d. *Os meum annuntiabit laudem tuam*, quoniàm sacrificio laudis delectari te scio, non sacrificiis animantium brutorum, nàm si ea tibi placerent, non distulissem ea offerre. Dicuntur autem hæc sacrificia non placere Deo, scilicèt ex seipsis, quasì mactatio pecorum ex se sit opus Deo gratum. Item dicuntur non placere, si conferantur cum sacrificio Eucharistiæ, vel quandò offeruntur à peccatoribus, vel denique non placent ad expianda peccata. Sacrificium laudis Deo gratum est, quoniàm in arâ cordis igne charitatis succenditur.

18. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.* Explicat clariùs, quod sacrificium laudis Deo placeat, illud videlicèt, quod ex corde contrito et humiliato procedit. *Spiritus contribulatus* idem est, quod *cor contritum:* dicitur enim *spiritus contribulatus*, anima dolore affecta, ac per hoc in tribulatione posita, ob peccatum commissum: sic etiàm cor contritum dicitur anima ex dolore concepto quasì scissa, et in pulverem redacta, non ampliùs retinens lapideam duritiem et resistentiam. Hæc contritio spiritùs est gratissimum Deo sacrificium; quià quemadmodùm Deus peccatis offenditur, ità pœnitentiâ placatur.

19. *Benignè fac, Domine, in bonâ voluntate tuâ Sion: ut ædificentur muri Jerusalem.* Hæc est ultima ratio

quà David utitur ad placandum Deum, et impetrandam perfectam justificationem et reparationem post tàm gravem lapsum. *Benignè fac, Domine, in bonâ voluntate tuâ Sion*, id est, si ego dignus non sum, qui exaudiar, respice civitatem, cujus ego caput sum, et illi benefac sanando caput illius, *in bonâ voluntate tuâ*, id est, juxtà beneplacitum tuum, quo tibi complacuit, hanc civitatem specialiter eligere tibi, *ut ædificentur muri Jerusalem*, id est, ut sic muri Jerusalem, qui corruerunt, iterùm ædificentur. Vocat muros Jerusalem se ipsum, qui instar murorum totum populum custodiebat et defendebat. Hàc metaphorà etiàm de Christo rege utuntur Isai. 26. et Jerem. 15.

20. *Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes et holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.* Effectus justificationis sunt opera justitiæ, quæ placent Deo, ùt vera sacrificia spiritualia, ad Hebr. 13. 1. Petr. 2. *Tunc*, id est, cùm ego perfectè reparatus et justificatus fuero, *acceptabis sacrificium justitiæ*, bona videlicèt opera mea, et populi mei, *quæ oblationes* spirituales et *holocausta* spiritualia erunt. *Tunc, imponent*, etc., id est, accurrent multi, et certatìm imponent super altare tuum non quæcunque sacrificia, sed opima, quæ per vitulos significantur. Vitulos super altare imponere, nihil est aliud, inquit Bellarm., nisì opera justitiæ perfecta Deo offerre. Cæterùm S. Aug. hos versus de ædificatione cœlestis Jerusalem, Theodoret. et Euthym. de ædificatione Ecclesiæ christianæ mysticè exponunt.

PSALMUS LI.

SYNOPSIS.

David increpat Doëg Idumæum, qui se, et Achimelech sacerdotem calumniatus est apud regem Saül; patet ex titulo : In finem, intellectus David, Cùm venit Doëg Idumæus, et nuntiavit Saüli, Venit David in domum Achimelech. *Videri potest. l. 1. Reg. c. 22. Allegoricè David est Christus, Doëg Judæi, et tropologicè quivis persecutor.*

℣. 1. *Quid gloriaris in malitiâ, qui potens es in iniquitate?* Orditur David ab interrogatione, ut efficacior sit reprehensio. Gloriabatur autem Doëg Idumæus, quòd accusatione suâ perdidisset sacerdotem Domini et omnem familiam ejus. Saül enim, cùm audivisset ab isto Doëg, Davidem fuisse receptum hospitio ab Achimelech sacerdote, in tantam iram exarsit, ut non solùm occidi jusserit ab ipso Doëg sacerdotem Achimelech, sed etiàm 85 alios sacerdotes, qui erant cum eo; et deindè percussit in ore gladii civitatem sacerdotalem, occidens omnes viros et mulieres, parvulos et lactantes, etc. Ecce quanta mala nata sunt ex calumniatore illo, ut verè dictus sit *potens in iniquitate.*

2. *Totâ die injustitiam cogitavit lingua tua : sicùt novacula acuta fecisti dolum.* Quasi dicat, assiduè cogitabas, quomodò injustè deferres, et tandem oblatâ occasione lingua tua peperit, quod diù antè parturiebat. Porrò paucissimis verbis Doëg Idumæus persuasit Saüli, Achimelech sacerdotem cum Davide conjurasse, qui fuit dolus et impostura gravissima : ait igitur, *sicùt novacula acuta fecisti dolum*, id est, sicùt novacula acuta facillimè scindit capillos, ità tu facillimè Saülem decepisti. Potest etiàm per *dolum* intelligi dolosa et fraudulenta occisio sacerdotum.

3. *Dilexisti malitiam super benignitatem : iniquitatem magis, quàm loqui æquitatem.* Declarat ex quâ radice prodierit illa calumniosa delatio : ac dicit, illam non

prodiisse ex ignorantiâ, vel casu aliquo, sed ex malâ voluntate ipsius, qui dilexit semper malum potiùs quàm bonum, et mendacium potiùs quàm veritatem. At non videtur Doëg mendacium aliquod protulisse, cùm ait: *Venit David in domum Achimelech:* Respondendum est, mendacium fuisse in verbis illis juxtà intentionem dicentis et audientis: ipse enim significare voluit, Achimelech fuisse socium conjurationis David: et in eo sensu accepta sunt verba ejus à rege Saül.

4. *Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.* Id est, concinnâsti nuntia perniciosa, quibus totam familiam pontificiam præcipites in exitium.

5. *Propterea Deus destruet te in finem: evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo: et radicem tuam de terrâ viventium.* Prædicit, non fore impunitum peccatum Doëg Idumæi. *Propterea Deus destruet te in finem*, id est, propter hoc tuum peccatum Deus te radicitùs destruet, *evellet* enim *te, et emigrabit te de tabernaculo tuo*, id est, migrare te faciet de tabernaculo tuo, et sic exul et vagabundus errabis, *et radicem tuam de terrâ viventium*, id est, te cum omni posteritate tuâ de terrâ eradicabit.

6. *Videbunt justi, et timebunt, et super eum ridebunt et dicent: Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum.* 7. *Sed speravit in multitudine divitiarum suarum: et prævaluit in vanitate suâ.* Ex pœnâ impii delatoris id sequetur, ut multi erudiantur. *Videbunt justi, et timebunt*, id est, casum suum considerabunt viri justi, et cordati, et horrebunt. *Et super eum ridebunt, dicentes: Ecce homo*, etc., id est, et illum irridebunt, quòd stultissimè egerit, cùm in Deo, qui potentissimus est, sperare noluerit, et in divitiis fragilibus, quæ facilè amittuntur, spem suam posuerit. *Et prævaluit in vanitate sua*, id est, eundem irridebunt, quòd prævalere studuerit, non in vero robore verâque virtute, sed in insidiis et mendaciis vanitate plenissimis.

8. *Ego autem sicut oliva fructivera in domo Dei, speravi in misericordiâ Dei in æternum, et in sæculum sæculi.* q. d. Ego autem instar vivæ olivæ fixus spe in Deo, quasi radice, quamvis jàm tuis, ô Doëg, et aliorum hostium calumniis obrutus et extinctus videar; tamen

ubi tempus advenerit, iterùm frondebo, florebo, fructificabo, etc. Hic David mirè opponit se Doëg Idumæo; illum comparat ligno arido, se verò olivæ virenti: illum dicit evellendum, etiàm de tabernaculo suo, se dicit radicandum in domo Dei: illum dicit speràsse in divitiis suis, se autem in misericordià Dei.

9. *Confitebor tibi sæculum, quià fecisti: et expectabo nomen tuum, quoniàm bonum est in conspectu sanctorum tuorum.* Gratias agit pro re futurà, quasi jàm præteritâ. *Confitebor tibi in sæculum*, sivè te semper laudabo, quià fecisti judicium hoc, ut sperantem in divitiis suis confunderes et destrueres, sperantem in te consolareris et ædificares. *Expectabo nomen tuum*, id est, et semper deinceps sperabo in te, *quoniàm bonum est*, etc., id est, meritò sperabo in nomine tuo, quoniàm nomen tuum dulce est sanctis tuis qui te rectà fide nòrunt.

PSALMUS LII.

SYNOPSIS.

Est deploratio insipientiæ generis humani; et ideo in psalmi titulo fit mentio intelligentiæ *David, quià per ipsum coarguenda erat cæcitas et insipientia generis humani. Titulus autem est hic:* In finem, pro Maëleth intelligentiæ David. *Illud* Maëleth *vertit S. Hieron.* per chorum, *ut sensus sit, psalmum esse compositum pro choro, ut videlicèt canatur à multis simul.*

℣. 1. *DIXIT insipiens in corde suo: non est Deus.* 2. *Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.* 3. *Deus de cœlo prospexit super filios hominum: ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum.* 4. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* 5. *Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ùt cibum panis?* 6. *Deum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubì non erat timor.* 7. *Quoniàm*

Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniàm Deus sprevit eos. 8. *Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm converterit Deus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, et lætabitur Israël.*

Hic psalmus idem ferè est cum psalmo 13, undè petenda est explicatio. Solus explicandus est versus 7, qui respondet versui 10. psalmi 13; sed planè diversus est. Hic igitur vers. 7. reddit rationem, cur impii trepident timore, ubi non est timor: et dicit causam esse, *quoniàm Deus dissipat omnia ossa eorum*, id est, debilitat omne robur eorum, ut etiàm levissima quæque formident: id verò facit admirabili suâ providentiâ infatuando consilia eorum, impediendo conatus eorum, etc. Addit Propheta, *qui hominibus placent*; quoniàm ejusmodi homines pleni sunt timore humano, sivè mundano, et totum studium eorum est, hominibus placere. *Confusi sunt, quoniàm Deus sprevit eos*: quibus verbis videtur alludere ad versum decimum ps. 13. *Consilium inopis confudistis, quoniàm Deus spes ejus est.* q. d. Vos, impii, confudistis consilium inopis confidentis in Deo: et Deus confundet vos, ut sæpè erubescere cogamini, videntes irrita consilia vestra, quoniàm in Deo non sperâstis, et Deus sprevit vos, ac per hoc non adjuvit vos.

PSALMUS LIII.

SYNOPSIS.

Titulus hujus psalmi est : In finem in carminibus intellectus David, Cùm venissent Ziphæi, et dixissent ad Saül : Nonne David absconditus est apud nos? *Ex hoc titulo colligitur argumentum. Scribitur l. 1. Reg. c. 23. Ziphæos proditores fuisse Davidis, qui apud eos tanquàm amicos manens, declinabat persecutionem Saülis. Ipsi autem Saüli patefecerunt Davidem apud se latere : undè factum est, ut Saül cum maximo exercitu ad eos accederet, et totum locum cingeret, ut David penè de vitâ desperaret. Occasione ergò hujus periculi, David ad Deum per orationem confugit, et hunc psalmum Domino inspirante composuit. Illud* intellectus David, *significat hanc fuisse sanctam prudentiam Davidis, ut intelligeret in tàm magno periculo ad Deum esse recurrendum, et in eo sperandum. In quâ oratione intellexit etiàm inspirante Domino, se de omni pèriculo liberandum.*

℣. 1. *Deus, in nomine tuo salvum me fac; et in virtute tuâ judica me.* Orat ut deficientibus omnibus humanis remediis, ipse ad adjuvandum adsit. *In virtute tuâ judica me,* id est, potentiâ et robore tuo sis judex meus, et pro meritis retribue mihi defensionem, et adversario meo ultionem. Quo exemplo admonemur, nunquàm esse desperandum de auxilio Domini, licèt mors evidentissimè imminere videatur: Deus enim omnia in manibus habet, et cultores suos ad se confugientes non despiciet.

2. *Deus, exaudi orationem meam : auribus percipe verba oris mei.* Confessus erat potentiam Domini, nunc orat ut Dominus ad potentiam adjungat voluntatem. q. d. Scio te omnia posse, sed oro, ut velis, ideò peto, ut exaudias orationem meam, quâ te rogavi, ut potestate tuâ salvum me faceres.

3. *Quoniàm alieni insurrexerunt adversùm me, et for-*

tes quæsierunt animam meam: et non proposuerunt Deum antè conspectum suum. Explicat pericula, à quibus liberari desiderat, dicens: *Quoniàm alieni insurrexerunt adversùm me*, id est, Ziphæi, qui proximi videbantur, sed corde alieni erant à me; insurrexerunt contrà me, irritantes Saülem ad me persequendum: *et fortes quæsierunt animam meam*, id est, et Saül cum armato exercitu quæsierunt vitam meam ad extinguendum eam. *Et non proposuerunt Deum antè conspectum suum*, id est, et neque illi, neque isti timorem Domini præ oculis habuerunt.

4. *Ecce enim Deus adjuvat me: et Dominus susceptor est animæ meæ.* Illud *Ecce* significat repentinam illustrationem Prophetæ, quà prævidit sibi auxilium Dei non defuturum; et tàm certò prævidit, ut tanquàm de re præsente dicat, *Ecce Deus adjuvat me.* Particula *enim* ponitur pro *autem.* Porrò verè repentinum et inopinatum fuit auxilium Dei; nàm cùm undique circumdedisset Saül exercitu suo Davidem, ut evadere non posset, repentè venit nuntius ad Saülem, qui diceret, Philistæos magno agmine se infudisse in regionem Saülis: quo nuntio Saül coactus est recedere à persequendo Davide.

5. *Averte mala inimicis meis: et in veritate tuâ disperde illos.* Per imprecationem intelligitur prædictio, ùt sæpè monitum est. *Averte mala*, etc., id est, averte mala, quæ mihi impendent, à me, et converte illa ad inimicos meos. Illud *in veritate tuâ* significat juxtà promissiones tuas, vel sicùt promisisti te facturum. Sic enim ordinariè contingit impiis, dùm piis insidias struunt. Ità Ss. Hil. et August.

6. *Voluntariè sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, Domine, quoniàm bonum est.* Videns Propheta se continuò exauditum sivè ex prænotione futuræ liberationis: sivè quod ipso orante discesserit Saül, gratias agit Deo, ac dicit: *Voluntariè sacrificabo tibi*, id est, perlibenter et promptissimo animo offeram tibi sacrificium laudis, et idem aliis verbis repetens, ait: *et confitebor*, etc.

7. *Quoniàm ex omni tribulatione eripuisti me: et super inimicos meos despexit oculus meus.* Ostendit ex effectu

nomen Domini (nomen Dei pro ipso Deo ponitur) bonum esse, cùm tàm citò exauditus sit. *Quoniàm ex omni tribulatione eripuisti me*, etc., id est, quoniàm revelans mihi meam certam liberationem, jàm in spe ex omni tribulatione liberâsti me, *et super inimicos meos despexit oculus meus*, et in eâdem prænotione jàm oculus meus vidit inimicos meos prostratos et consumptos : refertur enim hoc ad id, quod jàm anteà dixerat: *in virtute tuâ disperde illos*. Vox illa despexit non significat hìc contemptum, sed simplicem visionem. In Hebræo habetur *vidit ex alto*.

Hic psalmus quotidiè in Ecclesiâ frequentatur ad Primam, ut exemplo Davidis discamus adversùs omnes persecutores armis orationis ad initium diei communiri.

PSALMUS LIV.

SYNOPSIS.

Euthymius et Theodoretus psalmum hunc exponi volunt de Davide fugiente persecutionem Saülis, vel potiùs Absalonis: Ss. Hilarius et Hieron. de Passione Christi, cujus figuram gessit David. S. August. de homine justo in tribulatione posito, sivè de corpore Christi, quod est Ecclesia. Omnes hæ expositiones admitti possunt. Cæterùm orat David Deum, ut se liberet à fallacibus amicis. Titulus psalmi est : In finem, in carminibus, intellectus David. *Hìc nihil est, quod non aliàs explicatum sit.*

℣. 1. *Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam: Intende mihi, et exaudi me.* Incipit David quasi à procemio, quo captatur benevolentia Judicis, ac petitur, ut benignè et attentè audire velit. *Intende mihi et exaudi me*, etc., id est, benignè me respice, et benignam aurem mihi porrige. Porrò idem aliis verbis orat, ut affectum et desiderium ostendat.

2. *Contristatus sum in exercitatione meâ: et conturbatus sum à voce inimici et à tribulatione peccatoris.* Ex-

ponit nunc materiam orationis suæ, quæ est vehemens persecutio inimicorum, ob quam contristabatur et conturbabatur, à quà liberari desiderat. *Contristatus sum in exercitatione meà*, sivè, *in meditatione meâ* (ùt S. Hier. vertit), id est, flevi, dùm exercerer cogitando, et mecum conferendo miserias meas, *et conturbatus sum à voce inimici*, etc., id est, non solùm tristis fui propter præsentes miserias, sed etiàm timui futuras, *conturbatus sum à voce inimici*, comminantis longè pejora, *et à tribulatione* quam minabatur peccator inimicus meus. Istum autem inimicum peccatorem intelligere possumus, tùm Saülem, aut Absalonem respectu Davidis; tùm Caïpham, Annam etc. respectu Christi; tùm quemlibet peccatorem respectu hominis justi.

3. *Quoniàm declinaverunt in me iniquitates: et in irâ molesti erant mihi.* Ostendit, non vanam fuisse turbationem suam. *Quoniàm* inimici *declinaverunt*, inquit, *in me iniquitates*, id est, projecerunt in me falsa crimina, calumnias, opprobria, ùt Hil. et Aug. exponunt. *Et in irâ molesti erant mihi*, id est, ob iram in me conceptam, molesti erant non verbis tantùm calumniantes, sed etiàm factis me persequentes.

4. *Cor meum conturbatum est in me: et formido mortis cecidit super me.* Nulla enim res faciliùs ad intima descendit, et magis totum hominem turbat, quàm mortis imminentis periculum. Hoc impletum fuisse in Davide, cùm plorans fugeret à facie Absalon, et in Christo, cùm in horto paveret et sudorem sanguinem funderet, notissimum est.

5. *Timor et tremor venerunt super me: et contexerunt me tenebræ.* Idem aliis verbis dicit, et quasi summatìm omnia comprehendit: nàm timor in animâ erat, tremor in corpore, tenebræ autem mœroris totum hominem operuerunt. Sicùt enim lætitia exhilarat, et dilatat cor, sic etiàm mœstitia constringit, ac per hoc tenebras facit.

6. *Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicùt columbæ, et volabo, et requiescam?* Verba sunt justi suspirantis ad patriam cœlestem, neque enim alibi vera requies invenitur. q. d. O si nunc possim ad altissimos montes cœ-

lestis Jerusalem confugere, quomodò columba potest pernicitate suâ ungues accipitris evadere!

7. *Ecce elongavi fugiens : et mansi in solitudine.* David fugiens Saülem, et posteà Absalonem, ad desertum se contulit, dicit: Ergò quià non datur mihi, ut instar *columbæ* ad locum veræ quietis ascendam, feci quod potui: nàm *elongavi fugiens.*

8. *Expectabam eum, qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritûs, et tempestate.* In eâ solitudine *expectabam eum*, scilicèt Deum, id est, auxilium ejus, *qui salvum me fecit*, id est, qui aliàs salvum fecit, et salvum facere solet, *à pusillanimitate spiritûs: et à tempestate*, id est, à parvo animo ad tolerandum, et à magnâ tentatione.

9. *Præcipita, Domine, divide linguas eorum: quoniàm vidi iniquitatem et contradictionem in civitate.* Quià expectabat salutem à Domino per orationem, orat Deum, ut impediat consilia hostium. *Domine*, inquit, *præcipita*, sivè dissipa (ùt Chaldæus habet) et *divide linguas* hostium meorum, ùt olim fecisti construentibus turrim Babel. G. 11. q. d. Fac ut hostes mei vel præceps et temerarium ineant consilium, vel inter se dissideant, atque ità impediantur pravæ machinationes eorum. Ità S. Aug. et Theodoret. *Quoniàm vidi iniquitatem*, etc., viderat enim David in civitate Hierosolymâ proditionem iniquissimam adversùs personam suam, et rebellionem manifestissimam, quæ significatur nomine contradictionis. Possunt etiàm hæc omnia exponi de Christo, ùt exponit S. Hil. nec non de viro justo, qui persecutionem injustam patitur, et contradictionem à civibus Babyloniæ, id est, ab amatoribus mundi.

10. *Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas: et labor in medio ejus, et injustitia.* 11. *Et non defecit de plateis ejus usura et dolus.* Pergit describere iniquitatem civitatis, à quâ persecutionem patiebatur, ac mirabili modo loquendi dicit, iniquitatem quasi armatum militem obtinuisse muros ejus, et justitia non posset accedere. *Die ac nocte*, id est semper, *circumdabit eam super muros iniquitas*, id est, iniquitas super muros ejus existens circumdabat eam instar custodiæ

militaris, *et labor in medio ejus, et injustitia*, id est, et interim intùs, in ipsâ civitate, nihil aliud erat, nisi labor miserorum, et injustitia potentium, dùm hi opprimerent pauperes. *Et non defecit de plateis ejus usura et dolus*, id est, et oppressio illa partim erat manifesta, dùm in ipsis plateis exigerent usuras, partim occulta, dùm variis dolis circumvenirent pauperes. Hæc conveniebant quidem Jerosolymæ tempore Davidis, sed multò magis tempore Christi, et multò maximè conveniunt Babyloniæ, id est, amatoribus mundi hujus, in quo regnat concupiscentia carnis et oculorum, ac superbia vitæ.

12. *Quoniàm si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.* 13. *Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset : abscondissem me forsitàn ab eo.* 14. *Tu verò, homo unanimis, dux meus et notus meus.* 15. *Qui simùl mecum dulces capiebas cibos : in domo Dei ambulavimus cum consensu.* Dùm David conquestus esset de totâ civitate et populo, conqueritur nunc de uno particulari proditore, qui videtur fuisse Achitophel, Judas autem, si psalmus intelligatur de Christo : quivis falsus amicus, si de homine justo veneratìm accipiatur. Ait igitur : *Si inimicus* aliquis manifestus *maledixisset mihi*, æquo animo tulissem, quià inimicus solet id facere, et non est mirum si faciat. *Et si is qui oderat me*, ità ut profiteretur manifestam inimicitiam mecum, magna aliqua convicia, vel calumnias de me locutus fuisset, *ego forsàn me abscondissem ab eo*, sed à te abscondi non poteram, neque unquàm ejusmodi proditionem à te expectâssem, quoniàm *tu homo unanimis* videbaris, id est, amicissimus meus, et unam animam mecum habens. Item *dux meus*, id est, primarius consiliarius *et notus meus*, id est, intimus socius et familiaris, *qui simul dulces mecum capiebas cibos;* August. Eucharistiam intelligit, quam Judas cum Christo in ultimâ cœna gustavit, qui cibus sanè dulcissimus est, et omnium saporum suavitatem habet. *In domo Dei ambulavimus cum consensu*, id est, simul ad templum itabamus, simul in eo Deum colebamus, q. d. intimus eras mihi socius, non in politicis modò, sed et in sacris. Ità Theodoret., Bellarm., Tirin. et alii.

16. *Veniat mors super illos: et descendant in infernum viventes.* Sicut Core, Dathan et Abiron. Num. 16, qui vivi à terrâ dehiscente absorpti sunt. Hoc impletum est in iis, qui Davidem, Absalone duce, persequebantur, 2. Reg. 18. Impletum quoque est in Judæis, et impletur in plurimis impiis, qui non ignorant, in eo statu, quo versantur, se salvos esse non posse, et tamen scientes et videntes in eo usque ad mortem perseverant.

17. *Quoniàm nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum.* Hæc est ratio tàm severæ imprecationis: justè enim absorbentur viventes à terrâ, ut perpetuò habitent cum pœnis, qui elegerunt habitare cum vitiis. Nàm *nequitiæ in habitaculis eorum,* et non in habitaculis vacuis, sed *in medio eorum,* id est, cum ipsis in eisdem habitaculis.

18. *Ego autem ad Deum clamavi: et Dominus salvabit me.* 19. *Vesperè, et manè, et meridiè narrabo et annuntiabo: et exaudiet vocem meam.* Prædixit interitum inimicis, nunc sibi salutem prædicit. *Ego,* inquit, *clamavi ad Deum* ardenti oratione, et ipse salvabit me à periculo, in quo versor: et deinceps clamabo non semel, sed etiàm secundò et tertiò, videlicèt, *vesperè, manè et meridiè,* narrando et annuntiando ærumnas, ac miserias meas et misericordias Domini. Cur autem dicatur *vesperè, manè et meridiè:* et non potiùs, manè, meridiè et vesperè, ratio esse videtur, quoniam *festa celebrabantur à vesperâ ad vesperam.* Levit. 23, proindè primum tempus orationis erat vespertinum: quod etiàm nunc observat Ecclesia, quæ incipit officia divina à primis vesperis.

20. *Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi: quoniàm inter multos erant mecum.* Dixerat: *et exaudiet* Deus *vocem meam;* jàm explicat, in quo sit exaudiendus: *Redimet in pace,* id est, sinè labore meo *animam,* sivè vitam *meam ab his qui appropinquant mihi,* ut mihi noceant, *quoniàm* isti ipsi anteà *inter multos* alios *erant mecum:* proindè proditoriè et injustè contrà me pugnant, qui paulò anteà in meis castris militabant. Ità obscurissimum hunc locum exponit Euthymius. Impletum est hoc in Davide, qui in prælio contrà Absalonem sinè labore vicit, quià domi remansit, ùt dicitur 2. Reg. 18. Impletum quoque est in Christo, qui liberatus

est à morte per resurrectionem omninò in pace et sinè labore.

21. *Exaudiet Deus, et humiliabit illos, qui est antè sæcula.* Id est, *exaudiet* me, qui oppugnor injustè, *et humiliabit illos* qui me oppugnant, is *qui est antè sæcula*, scilicèt Deus creator sæculorum.

22. *Non enim est commutatio et non timuerunt Deum: extendit manum suam in retribuendo.* Meritò, inquit, humiliabit illos justus judex, quià *non est illis commutatio*, obdurati enim sunt, neque pœnitet eos sui sceleris: *et non timuerunt Deum*, sed magis homines reveriti sunt: ideò Deus extendit manum suam in retribuendo singulis, proùt merebantur.

23. *Contaminaverunt testamentum ejus, divisi sunt ab irâ vultûs ejus: et appropinquavit cor illius.* Deus justè extendit manum suam in retribuendis suppliciis inimicis, quoniàm illi non solùm non voluerunt mutari de vitio ad virtutem; sed magìs ac magìs *contaminaverunt testamentum* sivè pactum *ejus* malis suis operibus, prævaricando leges ejus: propterea *divisi sunt*, id est, dispersi ac dissipati *ab irâ vultûs* Dei, quià *appropinquavit cor illius* (Dei) ad eos puniendos. Ità Bellarm.

24. *Molliti sunt sermones ejus super oleum: et ipsi sunt jacula.* Redit ad malitiam præcipui proditoris, qualis fuit Achitophel et Judas. *Molliti*, inquit, *sunt sermones ejus super oleum*, id est, præ oleo: et tamen ipsi sermones ejus non sunt verba, sed jacula, sivè lanceæ, delectant aures, feriunt corda.

25. *Jacta super Dominum curam tuam et ipse te enutriet, non dabit in æternum fluctuationem justo.* Consolatur Propheta in fine psalmi se, et sui similes, atque exhortatur ad fiduciam totam in Domino collocandam. *Jacta super Dominum curam tuam*, etc., id est, relinque providentiæ divinæ curam eorum, quæ tibi necessaria sunt ad vitam sivè sustentandam, sivè protegendam: ipse enim tibi de necessariis omnibus providebit; nec solùm *enutriet te*, sed etiàm defendet ab inimicis: etsì aliquamdiù fluctuari justum permiserit ad probandam patientiam, tamen non diù fluctuatio hæc durabit, quià non permittet Deus justum in æternum ærumnarum fluctibus agitari.

Hunc versum S. Franciscus dabat fratribus suis pro viatico.

26. *Tu verò, Deus, deduces eos in puteum interitûs.* Impios videlicèt tu, Deus judex, deduces in puteum mortis, undè nunquàm emergere poterunt. Vocatur autem *puteus interitûs* ipsa gehenna ignis æterni.

27. *Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te, Domine.* Non solùm viri qui insidiantur sanguini præcipitabuntur in puteum mortis æternæ, sed etiàm hìc in terris non diù vivent: *non dimidiabunt dies suos*, id est, non pertingent ad dimidium vitæ, quam naturaliter possent vivere, sed immaturâ, improvisâ et imparatâ morte morientur. Exemplo sint tempore Davidis, Saül, Absalon, Achitophel, et tot alii priorum et posteriorum sæculorum. Ità Theodoret. Denique concludit Propheta verbis illis sibi valdè familiaribus: *Ego autem sperabo in te, Domine*, non in viribus meis, quod videtur referendum ad omnia suprà dicta: scilicèt, ut liberetur à proditoribus, ab hostibus manifestis, à puteo interitûs, et aliis impiorum pœnis.

PSALMUS LV.

SYNOPSIS.

David fugiens Saülem, cùm esset apud Allophylos, id est, alienigenas, scilicèt Philistæos in Geth. 1. *Reg.* 21. *cap. orat liberari à persecutione Saülis. Argumentum hoc satis colligitur ex titulo psalmi:* In finem, pro populo (*qui cum Davide fugerat*) qui à sanctis longè factus est) *qui à sanctuario, vel à sancto populo Dei elongatus erat*), David in tituli inscriptionem (*ut titulo, seu columnæ in perpetuum inscribatur*) cum tenuerunt eum Allophyli (*Philistæi*) in Geth. *Occasio ergò hunc psalmum componendi, Davidi fuit illa evasio de manibus Philistæorum per simulatam stultitiam. Videatur historia l. c.*

℣. 1. *Miserere mei, Deus, quoniàm conculcavit me homo: totâ die impugnans tribulavit me.* Patiebatur David indignam persecutionem Saülis, et eam declinare volens,

incidit in graviorem Philistinorum : et ab utrâque ad tempus liberatus, in speluncâ interim exul et inops delitescebat. 1. Reg. c. 22. Orat igitur, *Miserere mei, Deus*, qui miserorum unicum soles esse refugium, *quoniàm conculcavit me homo*, id est, Saül; dicit autem *homo* potiùs, quàm Saül, ut opponat hominem Deo, q. d. Tu, Deus, miserere, quandoquidem homo est, qui tribulat. *Totâ die impugnans tribulavit me*, hoc est non semel mihi nocuit, sed omni tempore mihi molestus fuit. Hæc verissima esse intelliget, qui libr. 1. Regum legerit.

2. *Conculcaverunt me inimici mei totâ die : quoniàm multi bellantes adversùm me.* Non solus Saül, sed omnes servi ejus Davidem persequebantur et conterere nitebantur.

3. *Ab altitudine diei timebo : ego verò in te sperabo.* Sensus est : Ego tametsì tàm multos inimicos habeam, tamen ab illis non timebo, sed *ab altitudine diei timebo*, id est, à divinis judiciis timebo, quæ procedunt ab altissimo lumine, quale est in meridie, quod lumen omnia penetrat, etiàm intima cordium : sed cum timore spem quoque adjungam, ego enim, qui timebo ab altitudine luminis tui, simul etiàm in misericordiâ et bonitate tuâ confidam.

4. *In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi : non timebo quid faciat mihi caro.* Explicat clariùs fiduciam suam et rationem fiduciæ. Deus enim per Samuëlem promiserat Davidi regnum : et hæc promissio erat causa fiduciæ, et de hac dicit : *In Deo laudabo sermones meos*, id est, fretus auxilio Dei laudabo aliquandò promissiones mihi factas à Deo, quandò videlicèt impletæ fuerint. *In Deo speravi*, adimplendas ejus promissiones, et ideò *non timebo, quid faciat mihi caro*, id est, non timebo minas et persecutiones inimicorum meorum, qui caro sunt, id est, infirmi et fragiles, si cum Deo, qui mihi salutem et regnum promisit, comparentur.

5. *Totâ die verba mea execrabantur : adversùm me omnes cogitationes eorum in malum.* Redit ad explicandam malitiam adversariorum suorum, ac dicit eos toto tempore quo apud illos fuit, non cessâsse vituperare omnia verba et facta ejus : et excogitare, quomodò eum perderent.

6. *Inhabitabunt et abscondent: ipsi calcaneum meum observabunt.* Addit aliam malam hostium suorum qualitatem. *Inhabitabunt et abscondent*, id est, simul habitare solebant mecum, tanquàm amici, et interim abscondebant se, et tectè atquè occultè machinâbantur dolos, *ipsi calcaneum meum observabunt*, id est, gressus meos, actiones meas observant, ut me ad casum impellerent.

7. *Sicùt sustinuerunt animam meam, pro nihilo salvos facies illos, in irâ populos confringes.* Prædicit nunc ruinam adversariorum suorum, justo judice Deo illis reddente, quod proximo suo facere consueverunt. *Sicùt sustinuerunt animam meam*, id est, sicùt expectârunt vitam meam, ut eam perderent: ità tu, Deus, *pro nihilo*, sivè pro nullâ re *eos salvos facies*, id est, nullo modo salvabis, sed *in irâ* tuâ *populos* illos *confringes*, et ad internecionem persequeris. Id quod impletum est tùm in hostibus Davidis, l. 2. Reg., c. ult., tùm in hostibus Christi, qui consumpti fuerunt in obsidione Jerosolymæ à Romanis, et reliquiæ dispersæ inter gentes: sed multò magis implebitur in die ultimi judicii.

8. *Deus, vitam meam annuntiavi tibi: posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.* Postquàm de supplicio inimicorum locutus est; revertitur ad precandum pro se, ac dicit: *Deus, vitam meam annuntiavi tibi*, id est, exposui in oratione vitæ præsentis statum miserum et ærumnosum: *posuisti lacrymas*, etc., id est, ego flens coràm te narravi cursum afflictissimæ vitæ meæ, et tu, misericors ac pius pater, non avertisti faciem tuam, sed aspexisti misericorditer lacrymas meas.

9. *Sicùt et in promissione tuâ: tunc convertentur inimici mei retrorsùm.* Prima verba conjunguntur cum præcedentibus, ùt juxtà Hilar., Hieron. et August. sensus sit: *posuisti lacrymas meas in conspectu tuo, sicùt et in promissione tuâ*, id est, sicùt promisisti te exauditurum deprecantes cum lacrymis: ità et fecisti, *inimici* enim *mei* fusi, fugatique dissipabuntur et peribunt.

10. *In quâcunque die invocavero te: ecce cognovi, quoniàm Deus meus es.* Id est, tu declarabis exaudiendo, te meum esse Deum.

11. *In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo ser-*

monem: in Deo speravi, non timebo, quid faciat mihi homo. Est repetitio versûs quarti suprà explicati.

12. *In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.* Pollicetur se persoluturum vota laudum in tribulatione concepta. *In me sunt vota tua*, id est, in memoriâ meâ sunt, ut non excidant, *vota tua*, id est, promissiones tibi à me factæ. *Quæ reddam, laudationes tibi*, id est, quæ vota reddam, vota videlicèt laudum et gratiarum actionis, etc.

13. *Quoniàm eripuisti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu: ut placeam coràm Deo in lumine viventium.* Hæc est summa beneficiorum divinorum. *Quoniàm eripuisti*, etc., id est, vitam meam conservâsti ab imminente morte, sivè à Saüle, sivè ab Achis rege Philistinorum: *et pedes meos de lapsu*, id est, et conservâsti me, ne laberer in peccatum inter tot et tantas tentationes; conservâsti ergò me à morte et à peccato, à morte videlicèt corporali et spirituali, *ut placeam coràm Deo in lumine viventium*, id est, in lumine vitæ hujus temporalis, quo carent qui mortui sunt: item in lumine fidei et gratiæ, quo carent infideles et peccatores; ut tandem perveniam ad lumen gloriæ cœlestis, quo fruuntur illi, qui soli verè et propriè viventes dici possunt.

Ss. Hilarius et Augustinus totum hunc psalmum de Christo exponunt, qui per Davidem figuratus est: et etiàm omnia Christo apprimè conveniunt, ùt patebit consideranti.

PSALMUS LVI.

SYNOPSIS.

David in speluncâ obsessus à Saüle implorat opem Dei, eâque obtentâ gratias agit. Videri potest historia, quæ habetur 1. Reg. c. 24. Cujus historiæ occasione psalmum hunc conscriptum esse, manifestum est ex titulo. In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cùm fugeret à facie Saül in speluncam. *Porrò illud ne disperdas, varii variè explicant : plerique volunt, Davidem pro se rogare Deum, ut non sinat eum occidi et perdi.*

℣. 1. *MISERERE meî, Deus, miserere meî : quoniàm in te confidit anima mea. 2. Et in umbrâ alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.* David in speluncâ precatur Deum, ut tollat miseriam, quam patitur ob periculum vitæ, cui Saül insidiabatur. *Miserere meî, quoniàm in te confidit anima mea:* confidentia in Deum est optima ratio, quæ allegari potest ad impetrandam misericordiam divinam, cùm Deus promiserit in se confidentibus auxilium. *Et in umbrâ alarum tuarum sperabo*, id est, etiàm perseverabo in hac confidentiâ toto tempore, *donec transeat iniquitas*, quæ tàm diù durabit, quamdiù durabit hæc peregrinatio, in quâ mali bonis admixti sunt. Porrò illâ metaphorâ à gallinâ pullos suos colligente, ac fovente desumptâ significatur ingens amor Dei ergà suos electos, quos fovet et protegit, ut res sibi unicè charas.

3. *Clamabo ad Deum altissimum : Deum, qui benefecit mihi.* Jam expertus erat David, clamando ad Deum se multùm profecisse : tùm præsertim, quandò Saül cinxerat exercitu suo montem, ad quem David confugerat, ut jàm de vitâ suâ penè desperaret : Saül autem accepto nuntio de Philistæorum irruptione (ùt 1. Reg., c. 23. narratur), coactus est recedere à persequendo Davide cum magno suo opprobrio et dolore, et hoc breviter attingitur in sequentibus versiculis.

4. *Misit de cœlo et liberavit me : dedit in opprobrium conculcantes me. 5. Misit Deus misericordiam suam et ve-*

ritatem suam, et eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus. 6. *Filii hominum dentes eorum arma et sagittæ: et lingua eorum gladius acutus.* Sensus est: *Misit de cælo* Deus auxilium, *et liberavit me:* quandò cinctus ab hostibus jamjàm capiendus et occidendus eram, *dedit in opprobrium conculcantes me*, id est, exposuit probris Saülem et milites ejus, qui me ùt pulverem conculcabant et contemnebant; quandò re infectâ coacti sunt recedere, ùt suprà dictum ex c. 23. 1. Reg. *Misit*, inquam, *de cælo misericordiam et veritatem*, quasì duas manus suas, *misericordiam*, quâ liberaret me, *et veritatem*, id est, justitiam, quâ hostes meos pudore et dolore afficeret. *Et eripuit animam meam*, hoc est, vitam meam, *de medio catulorum leonum*, id est, Saülis et militum ejus. Sed etiàm sic liberatus ab imminente morte, tamen *dormivi conturbatus*, quià timui detractiones et calumnias inimicorum meorum, quorum dentes et linguæ feriunt instar lancearum et gladiorum acutorum.

7. *Exaltare super cælos, Deus: et in omnem terram gloria tua.* Exposito timore suo precatur Deum ut exercendo justitiam in impios hostes suos, manifestet gloriam suam. *Exaltare*, etc., id est, sede in altissimo throno, qui est super omnes cælos, ut judices, vel exaltetur nomen tuum super cælos coràm Angelis, *et in omnem terram*, coràm hominibus dilatetur *gloria tuâ;* ità, ut omnes intelligant et laudent justitiam tuam.

8. *Laqueum paraverunt pedibus meis: et incurvaverunt animam meam.* 9. *Foderunt antè faciem meam foveam; et inciderunt in eam.* Reddit causam, cur judicium Dei adversùs hostes suos imploret. Nàm præter alia, inquit, *laqueum paraverunt pedibus meis*, id est, insidias mihi tenderunt, ut me quasì feram ex improviso caperent, *et incurvaverunt animam meam*, id est, atque his insidiis me afflixerunt, ut præ continuâ solicitudine incurvus ac mæstus incederem. Deindè id ipsum aliâ metaphorâ repetit, et addit: *et inciderunt in eam* (foveam), id est, paraverunt mihi periculum vitæ, et ipsi in illud inciderunt.

10. *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: can-*

tabo et psalmum dicam. Jàm excitat Propheta spiritum suum in Deum, ac dicit: *Paratum cor meum*, etc., scilicèt ad omnia excipienda, quæ mihi immiseris, sivè bona, sivè mala, et quicquid acciderit de manu tuâ, accipiam, *cantabo et psalmum dicam*, laudabo misericordiam, laudabo justitiam et voce et instrumentò musico.

11. *Exurge, gloria mea, exurge, psalterium et cithara: exurgam diluculò.* Quià dixerat cantabo, et psalmum dicam: nunc ut id rectè fiat, non Musas, ùt Poëtæ, sed spiritum prophetiæ invocat, ùt Theodor. exponit. *Exurge, gloria mea*, id est, donum spiritùs, quo afflante canere soleo divina mysteria, *exurge, psalterium et cithara*, id est, exurge, etiàm spiritus meus et lingua mea: spiritus enim intelligitur per psalterium, quod ex parte superiore sonum edit, et lingua per citharam, quæ ex parte inferiore sonat. *Exurgam diluculò*, id est, summo manè, quod est aptissimum tempus contemplandi divina et canendi Deo. Potest hic locus etiàm intelligi de resurrectione Christi, utì explicant Hieron. et Augustin.

12. *Confitebor tibi in populis, Domine: et psalmum dicam tibi in gentibus.* Surgens diluculò David ad canendum Deo, dicit: *confitebor tibi*, etc. Noverat S. Propheta psalmos suos toto orbe terrarum cantandos à fidelibus, tùm ex Judæis, tùm ex gentibus in Ecclesiâ congregatis. Potest etiàm sic exponi, ut Christus, qui dicit *exurgam diluculò*, addat quoque, se per corpus suum, quod est Ecclesia, Deum semper et ubique laudaturum.

13. *Quoniàm magnificata est usque ad cœlos misericordia tua: et usque ad nubes veritas tua.* Hæc est materia laudis, quòd *misericordia Dei* magna effecta sit, et creverit usque ad cœlos, non in se, quià semper est infinita, sed in operibus suis: et pari ratione *veritas Dei*, sivè pro fidelitate, sivè pro justitiâ sumatur, repleverit omnia usque ad nubes, id est, usque ad cœlos.

14. *Exaltare super cœlos, Deus, et super omnem terram gloria tua.* Quomodò misericordia et veritas Dei pertingunt usque ad cœlos, sic etiàm par est, ut gloria et laus ejus et cœlum et terram repleat.

PSALMUS LVII.

SYNOPSIS.

Est acris reprehensio hominum iniquorum : quamvis enim occasio scribendi nata sit ex iniquitate Saülis, et ministrorum ejus persequentium Davidem; tamen reprehensio est generalis. Titulus nihil habet novi, est enim iste : In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem.

℣. 1. *Si verè utique justitiam loquimini : recta judicate filii hominum.* Cùm omnes homines interrogati, an sit bonum furari, mœchari, decipere, etc., rectè respondeant non esse bonum : quià lex scripta in corde docet, ista non esse bona, cùm nemo velit talia sibi fieri; convincuntur omnes iniqui non verè loqui justitiam, sed fictè et simulatè, quià in corde suo judicant sibi esse bonum furari, mœchari, decipere, etc., non enim facerent, nisi bonum esse crederent. His igitur per Prophetam dicit Spiritus S. : *Si verè utique justitiam loquimini*, dùm dicitis malum esse furari, mœchari, decipere, etc., *recta judicate, filii hominum*, id est, judicate in corde vestro, non esse facienda, ac per hoc nolite facere, quæ mala esse confessi estis.

2. *Etenim in corde iniquitates operamini : in terrâ injustitias manus vestræ concinnant.* Ostendit non sinè causâ se admonuisse, ut recta judicent, si justitiam verè loquuntur : nàm apparet, contraria illos facere, ac per hoc non verè justitiam loqui, sed fictè ac mendaciter. *Etenim*, inquit, *in corde iniquitates operamini*, id est, in corde judicatis, ac decernitis mala, neque ibi sistitis : sed *in terrâ manus vestræ*, cordis mandata exequentes *concinnant injustitias.* Illud *concinnant* significat, peccata peccatis aptè conjungere et appendere unum alteri, sed admixtâ sæpè specie aliquâ virtutis, ut turpitudo iniquitatis aliquo modo tegatur.

3. *Alienati sunt peccatores a vulvâ, erraverunt ab utero : locuti sunt falsa.* Hæc est alia peccatorum miseria, quòd vix in lucem editi à recto tramite deflectunt. *Alienati*

sunt peccatores à vulvâ, id est, ab ipso exitu de vulvâ alienati sunt à recto tramite, à viâ veritatis, à beatâ vitâ: *erraverunt ab utero*, est declaratio prioris, *locuti sunt falsa*, hoc enim ordinariè est primum peccatum actuale, quod pueri committunt, mendacium videlicèt, indè se primùm prodit naturæ corruptio.

4. *Furor illis secundùm similitudinem serpentis, sicùt aspidis surdæ, et obturantis aures suas.* 5. *Quæ non exaudiet vocem incantantium: et venefici incantantis sapienter.* Sensus est: Nonnunquàm tales peccatores, qualis tunc Saül erat, tanto furore et tantâ obstinatione grassantur in perniciem aliorum, ut similes efficiantur serpentibus illis qui surdi dicuntur, quià incantationibus nullis cedunt, et non exaudient vocem *venefici incantantis sapienter*, id est, valdè periti in arte suâ. Tales erant principes sacerdotum obturantes aures suas ad vocem S. Stephani, Actor. 7., et quotquot nolunt audire verbum Dei, vel instinctus bonos Spiritûs S.

6. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.* Describit nunc pœnas hujusmodi peccatorum aptissimis similitudinibus; prima hic continetur, et summa ejus est: à Deo auferri potentiam eorum quantùmvis magni, robusti, et fortes videantur leonum instar. *Molas leonum confringet Dominus*, id est, non solùm dentes minores, sed etiàm molares, qui sunt omnium maximi et durissimi, confringet Dominus.

7. *Ad nihilum devenient tanquàm aqua decurrens: intendit arcum suum, donec infirmentur.* Hæc est altera similitudo, quæ docet potentiam impiorum fore brevissimam: et post modicum ità redigendam esse ad nihilum, ut totâ progenie extinctâ, ne vestigium quidem ejus remaneat, sicùt *aqua decurrens*, torrentis, vel pluviæ velocissimè transit, et vestigium non relinquit. *Intendit arcum suum donec infirmentur:* id est, impiorum potentia tàm celerem finem habebit, quià Deus omnipotens intendit arcum suum adversùs eos, quem non remittet, donec illi infirmentur ac debilitentur, et viribus amissis deficiant et pereant.

8. *Sicùt cera quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, et non viderunt solem.* Tertia est hæc similitudo, quæ

demonstrat, non minùs facilè esse Deo potentiam impiorum ad nihilum deducere, quàm facilè sit soli aut igni ceram liquefacere. *Sicùt cera quæ fluit*, tangente illam sole, vel igne : ità *auferentur* de medio homines peccatores: nàm *supercecidit ignis* iræ Dei in illos, et ipsi tanquàm cera continuò liquefacti perierunt, *et non viderunt* ampliùs *solem*, quem soli viventes videre possunt. Ità S. Hilar. et Hieron.

9. *Priusquàm intelligerent spinæ vestræ rhamnum : sicùt viventes, sic in irâ absorbet eos.* Hæc est ultima similitudo, quâ docet Propheta, impios succidendos à Deo, antequàm possint implere mala, quæ adversùs justos meditati sunt, utì Saüli et innumeris aliis contigit. Similitudo autem desumpta est à spinis, quæ ab agricolis succiduntur, dùm teneræ sunt, antequàm ad robur rhamni, quod est lignum magnis et durissimis spinis instructum, crescendo perveniant. *Priusquàm intelligerint spinæ vestræ rhamnum*, id est, priusquàm ad perfectionem suam spinæ teneræ crescendo pervenirent, ut adinstar rhamni pungere, ferire, et lacerare possent, *sicùt viventes, sic in irâ absorbet eos* (*absorbet* enim, ùt jàm monuimus, more prophetico positum est pro *absorbebit*). Deus, inquam, absorbebit eos sic in irâ suâ, sicùt viventes absorbere solet terra, aut mare. Porrò mutatio illa personæ familiaris est Prophetis, ùt cùm loqueretur ad ipsos impios in secundâ personâ, *spinæ vestræ*, mox transeat ad tertiam, dicens, *absorbet eos*, pro absorbebit vos.

10. *Lætabitur justus, cùm viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.* Cùm hæc facta fuerint, quæ suprà dicta sunt de perditione impiorum, *lætabitur justus*, non cupidine vindictæ, sed amore et zelo justitiæ. *Manus suas lavabit in sanguine peccatoris*, id est, tàm copiosam referet de prostratis victoriam, ut si lubeat, manus suas lavare possit in sanguine occisorum. Ità Tirin. Vel dici potest cum S. Aug. justum lavare manus suas, id est, mundare opera sua; et benè operando fieri diligentiorem, dùm cernit sanguinem, id est, mortem, ac supplicia impiorum.

11. *Et dicet homo : Si utique est fructus justo, utique*

est Deus judicans eos in terrâ. Cùm impii punientur et justus lætabitur; tunc *dicet homo*, id est, tunc homines, qui ista videbunt, dicent: Si justitia fructum aliquem adfert, ùt verè adfert, ille maximus est fructus, quòd Deus summus omnium judex non sinit peccatores impunitos, neque justos irremuneratos; sed retractat omnia injusta judicia et judicat eos, id est, tàm malos quàm bonos: tribuens justis debita præmia pro omnibus bonis operibus quæ fecerunt, et pro omnibus malis quæ pertulerunt: et impiis debita supplicia pro omnibus malis quæ fecerunt, et pro omnibus deliciis in quibus lascivierunt. Ità Theodor., Tirin., Le Blanc, Bellarm. et alii.

PSALMUS LVIII.

SYNOPSIS.

Occasio scribendi præsentem psalmum colligitur ex hoc ejus titulo: Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quandò misit Saül, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret. *Scribitur enim l. 1. Reg. 19. missos fuisse satellites à Saüle, qui custodirent domum David, ne fortè nocte effugeret, ut eum manè facto interficerent; sed Davidem conjugis suæ consilio et auxilio per fenestram noctu dimissum aufugisse. Scribit igitur David in hoc psalmo orationem, quam imminente tàm ingente periculo fudit ad Deum: et simul prædicit, ùt solet, perditionem inimicorum suorum. Juxtà S. Aug. et Theodor. convenit Christo in sepulchro quasi in domo à satellitibus custodito. Potest etiam totus psalmus commodè explicari generatim de impiis persequentibus justos, et impiorum exitio, ac justorum liberatione. Solet enim David occasione afflictionum suarum concionari in universum de afflictionibus, et consolatione justorum, et malitiâ, ac suppliciis iniquorum.*

℣. 1. *Eripe me de inimicis meis, Deus meus: et ab insurgentibus in me libera me.* 2. *Eripe me de operantibus iniquitatem: et de viris sanguinum salva me.* Versus secundus est explicatio primi: quod enim David ibi dixit

inimicos suos, hic dicit operantes iniquitatem: justi enim non alios habent inimicos, nisi iniquos: et quos ibì dixit insurgentes in se, hic dicit viros sanguinum, id est, viros homicidas, et qui insurgunt in proximum, ut ejus sanguinem fundant.

3. *Quià ecce ceperunt animam meam: irruerunt in me fortes.* Reddit rationem, cur dixerit: *salva me*, vel *eripe me*, quià videlicèt in maximo discrimine vitæ amittendæ versabatur. Erat enim quasì fera intrà rete conclusa et captiva, et jamjàm interficienda.

4. *Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine: sinè iniquitate cucurri et direxi.* Id est, irruerunt in me fortes, et tamen nulla est iniquitas, nulla injustitia, neque peccatum aliud adversùs eos à me patratum. Ego enim *sinè iniquitate cucurri*, id est, cursum vitæ hucusque peragi sinè ullà ipsorum offensione, *et direxi*: id est, rectum cursum institui, non declinavi ad dexteram ad aucupandos favores potentiorum; neque ad sinistram, ut opprimerem pauperes et humiles.

5. *Exurge in occursum meum et vide: et tu, Domine Deus virtutum, Deus Israël,* 6. *Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.* Hoc dicit David: Ego benè operando, ad tè cursum meum direxi: tu igitur vicissìm me protegendo, mihi occurre, atque ad me cursum auxilii tui dirige, *et vide* de proximo periculum meum: neque potes excusare potentiam, vel ignorantiam, nàm *Dominus et Deus virtutum* es, et es *Deus Israël*, proindè Israelitas, ùt proprius eorum Deus ex fœdere cum patribus nostris inito protegere debes. *Intende ad visitandas omnes gentes*, id est, adveniat aliquando dies judicii tui, et tunc non miserearis omnium operantium iniquitatem, sed omnes pro meritis punias. Hæc videntur accipienda prophetìcè, ut sensus sit: Veniet aliquandò magna illa visitatio omnium gentium, in quà reddent omnes Deo summo judici rationem factorum suorum, et tunc Deus nullius impii miserebitur, sed omnes malos malè perdet.

7. *Convertentur ad vesperam: et famem patientur ùt canes, et circuibunt civitatem.* Pergit explicare miseram conditionem iniquorum in novissimo die, ipsi enim *conver-*

tentur ad vesperam, id est, finito die, in quo fructuosè converti licebat. *Et famem patientur ùt canes*, famem utique justitiæ, quam esurire nescierunt, dùm tempus erat: vel famem qualiscumque consolationis et quietis: *et circuibunt civitatem* Dei, id est, electorum cœtum: respicient enim ad omnes, si quomodò apud aliquem misericordiam invenire possint, sed non invenient. S. Aug. tamen hoc exponit de conversione Judæorum ad fidem in fine mundi. S. Hier., Hilar. et Theodor. de dispersione Judæorum post excidium Jerosolymæ per Titum.

8. *Ecce loquentur in ore suo, et gladius in labiis eorum: quoniàm quis audivit?* Revertitur ad malitiam impiorum; vicissim enim loquitur Propheta nunc de culpâ, nunc de pœnâ eorum. *Ecce*, inquit, qui me quærunt ad necem, *loquentur in ore suo*, id est, submissâ voce inter se loquentur, *et gladius in labiis eorum*, id est, et verba ipsorum quasì gladius erunt, quoniàm de nece meâ inter se consultabunt, securè autem inter se loquentur, *quoniàm*, dicent, *quis audivit?* secretus erit sermo: non est, qui insidias Davidi aperiat, aut nos impediat. Ità Symmachus, Theodoret. et alii.

9. *Et tu, Domine, deridebis eos, ad nihilum deduces omnes gentes.* Illi putant se non audiri, quandò inter se secretò consultant, sed *tu, Domine*, cui nihil est occultum, *deridebis eos* tanquàm vanos, nec solùm inimicos meos deridebis, sed etiamsi omnes gentes cum illis conjungerentur, eas quoque contemneres et nihili faceres.

10. *Fortitudinem meam ad te custodiam, quià Deus susceptor meus es: Deus meus, misericordia ejus præveniet me.* Illud *Fortitudinem meam ad te* (Chaldæus habet *apud te*) *custodiam*, sivè tibi reponam, tibi acceptam feram, sic intelligendum est: Quantæcunque vires vel industriæ mihi necessariæ sunt ad vim et insidias inimicorum evadendas, à te sunt sperandæ et expectandæ. Ità S. August., Theodor. et Genebr.

11. *Deus ostendet mihi super inimicos meos, ne occidas eos; nequandò obliviscantur populi mei.* 12. *Disperge illos in virtute tua, et depone eos, protector meus, Domine.* Revertitur Propheta ad inimicos suos, ac prædicit pœnam ipsorum; sed hæc omnia magìs loquitur in personâ Christi,

quàm in personâ propriâ. *Deus*, inquit, *ostendet mihi super inimicos meos*, id est, demonstrabit mihi supplicium, quo punientur. Ego autem precor Deum, ut non occidat eos, id est, non omninò extinguat gentem Judaïcam, nequandò homines obliviscantur populi mei; vult enim Christus agnosci populum suum, undè originem secundùm carnem ducit. Rogo igitur, inquit, ut *Deus in virtute suâ*, et potentiâ *dispergat illos* per orbem terrarum, *et deponat eos* de altitudine gloriæ, in quâ positi erant. Quæ omnia in Judæis videmus ad litteram adimpleta. Ità ex S. August., Bellarm. et Tirin.

13. *Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum: et comprehendantur in superbiâ suâ.* Explicat causam dispersionis Judæorum: q. d. hæc illis eveniant. *Delictum*, id est propter delictum (ùt Chaldæus habet) *oris eorum, et propter sermonem labiorum ipsorum*, quo dixerunt: *Non habemus regem nisì Cæsarem.* Et, *Sanguis ejus super nos et super filios nostros*, Matth. 27. Deus enim justè illis tribuit, quod sibi imprecati sunt. *Et comprehendantur in superbiâ suâ*, id est, captivi fiant à Romanis, et humilientur ob superbiam suam, quâ Dei Filium contemserunt.

14. *Et de execratione et mendacio annuntiabuntur in consummatione: in irâ consummationis, et non erunt.* Per *execrationem* et *mendacium* intelliguntur verba suprà dicta. Illud enim *Sanguis ejus super nos*, etc., fuit horrenda execratio. Illud autem, *Non habemus regem*, etc., mendacium et simulatio fuit. Prædicit ergò Propheta, quòd *de* hac *execratione et mendacio*, id est, propter hæc delicta oris ipsorum, *annuntiabuntur in consummatione*, id est, divulgabuntur et infames erunt toto orbe terrarum, quandò eversâ civitate consummabitur et destruetur omnis potentia, gloria, etc. Judæorum. *In ira consummationis*, hoc est, in illâ consummatione, quæ non casu accidet, sed ab irâ et indignatione Dei proveniet, et ideò erit perfecta et absoluta consummatio, ut nunquàm deinceps Judæi regnum habituri sint: ideò additur, *et non erunt*, id est, non erunt populus, nec regnum, sed dispersio et dissipatio miserabilis, ùt hodiè cernimus oculis nostris.

15. *Et scient quià Deus dominabitur Jacob et finium terræ.* Et cùm fuerint dispersi Judæi per omnes terras,

tunc *scient*, et apertè videbunt, Deum verum non solùm esse Dominum *Jacob*, id est, populi Israëlitici, sed etiàm *omnium finium terræ*, id est, omnium gentium, usque ad ultimos fines terræ.

16. *Convertentur ad vesperam et famem patientur ùt canes: et circuibunt civitatem.* Sed nunquàm apertiùs scient, Deum dominari Jacob, et finium terræ, quàm in novissimo die: tunc convertentur ad pœnitentiam, sed ad vesperam, finito tempore misericordiæ: et famem patientur ùt canes, et circuibunt civitatem electorum, ut cibum consolationis inveniant.

17. *Ipsi dispergentur ad manducandum: si verò non fuerint saturati et murmurabunt.* Iidem Judæi dispergentur ad manducandum recurrendo ad Patriarchas suos et Prophetas, atque ad eos clamando, ùt canes famelici: et quià nihil consolationis accipient; neque ab illis pro filiis agnoscentur, murmurare incipient, et queri de suâ infelicitate. Ità Bellarm. Hos duos versus autem sic explicat Le Blanc, alios quosdam interpretes secutus: Honoribus ac divitiis privati, atque summam in paupertatem redacti varios cursus usque ad vesperam facient, ut caninâ fame cruciati panem sibi comparent; quare ostiatìm mendicantes totam civitatem circuibunt, imò per varia oppida, pagosque dispergentur, et tamen cum tanto labore ne panem quidem ad satietatem reperient; et tunc ingemiscent, et mentis impotes murmurabunt. Sic ille.

18. *Ego autem cantabo fortitudinem tuam: et exultabo manè misericordiam tuam.* Miseri illi latrabunt, et murmurabunt. *Ego autem* è contrario (sic David sivè in personâ propriâ, sivè potiùs in personâ Christi et Ecclesiæ) *cantabo*, et laudabo *fortitudinem tuam*, id est, magnam potentiam tuam, quam ostendisti in debellatione et perditione iniquorum. *Et exultabo misericordiam tuam*, id est, exultans laudabo misericordiam, quam ostendisti in liberatione et glorificatione justorum: id autem faciam summo *manè*, id est, primo quoque tempore, vel *manè*, id est, inchoante die sempiternæ felicitatis, transactâ jàm nocte terribilis judicii universalis.

19. *Quià factus est susceptor meus, et refugium meum, in die tribulationis meæ.* Declarat effectum misericordiæ,

quam exultando decantaturum se promittit; quòd videlicèt Deus susceptor ejus fuerit, id est, protegendum susceperit, et refugium illi præstiterit in omni tribulatione suà. Denique idem aliis verbis repetit, ut affectum suum et gratum animum ergà tantum benefactorem ostendat, et ait:

20. *Adjutor meus, tibi psallam, quià Deus susceptor meus es: Deus meus, misericordia mea.*

PSALMUS LIX.

SYNOPSIS.

Occasio scribendi psalmi præsentis fuit ea victoria, quæ narratur in titulo (In finem, Pro his qui immutabuntur, in tituli inscriptionem ipsi David in doctrinam, Cùm succendit Mesopotamiam Syriæ, et Sobal, et convertit Joab, et percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia), *et fusius* 2. *Reg.* 8 *et* 10, *item* 1. *Paralip.* 18. *Igitur occasione hujus victoriæ cànit Propheta præteritas afflictiones suas et totius populi et præsentem ac futuram felicitatem. Quæ omnia etiàm possunt applicari Ecclesiæ, quæ post multas persecutiones mirum in modum dilatari et crescere cœpit. Cæterùm non legitur quidem in libris Reg. quòd David succederit Mesopotamiam et Sobal, sed non omnia scripta sunt in libris Regum. Idem intelligendum de* 12000 *Idumæorum à Joab cæsis.*

℣. 1. *Deus, repulisti nos, et destruxisti nos: iratus es, et misertus es nobis.* Incipit narrare præteritas afflictiones populi Israëlitici. *Deus, repulisti nos* à paternâ curâ et protectione, *et destruxisti nos*, permittens nos destrui, opprimi et vexari à Philistæis, Idumæis, Moabitis, etc. *Iratus es* nobis ob peccata, quibus te ad iracundiam provocavimus; sed tamen paulò post *misertus es nobis* dùm, nos per gratiam tuam ad pœnitentiam revocâsti, et post pœnitentiam à captivitate et persecutione liberâsti.

2. *Commovisti terram et conturbâsti eam: sana contri-*

tiones ejus, quià commota est. Explicat magnitudinem persecutionis. *Commovisti terram*, etc., id est, totam terram promissionis, si respiciamus persecutiones Judaïcas : si verò persecutiones Christianas cogitemus, sensus erit, *Commovisti terram*, etc., id est, Ecclesiam toto orbe diffusam. *Sana contritiones ejus*, etc., id est, tu, Deus, qui non ùt hostis, sed ùt medicus vexas, sana scissiones et vulnera ejus, quoniàm *commota est* ad pœnitentiam.

4. *Dedisti metuentibus te significationem : ut fugiant à facie arcûs.* Deus scilicèt, dùm purgat electos, significat illis, ut à tribulatione temporali admoniti intelligant, quæ supplicia maneant impios : et ideò justè ac piè viventes *fugiant à facie arcûs* divini, qui extensus nunc manet; sed aliquandò cum tanto impetu laxabitur, ut impios in æternum perdat.

5. *Ut liberentur dilecti tui : Salvum fac dexterâ tuâ, et exaudi me.* Concludit orationem suam, ac si diceret : Ut ergò *liberentur dilecti tui* à persecutionibus et angustiis, in quibus tamdiù versati sunt : *salvum fac* potenti *dexterâ tuâ* me regem populi tui, et *exaudi me* pro universo populo deprecantem.

6. *Deus locutus est in sancto suo : Lætabor et partibor Sichimam : et convallem tabernaculorum metibor.* 7. *Meus est Galaad, et meus est Manasses : et Ephraïm fortitudo capitis mei.* Jàm incipit ostendere, exauditam fuisse orationem suam, et se victoriam obtinuisse de omnibus ferè hostibus suis, ac dilatâsse vehementer imperium suum. *Deus*, inquit, *locutus est in sancto suo*, id est, è sanctuario, ùt Hieron. et Chaldæus vertunt, seu è propitiatorio olìm promisit mihi Deus, quòd *lætabor*, cùm velùt rex *partibor*, et tanquàm propriam hæreditatem *dimetiar*, et distribuam subditis meis terras illas : scilicèt *Sichimam*, seu terram Samariæ, in quâ erat Sichem, *et vallem tabernaculorum*, est locus sic dictus, quià Jacob olìm sua tabernacula ibidem fixerat, Gen. 33, v. 17, in tribu Gad. *Meus est Galaad*, etc., id est, mihi data est regio, quæ cessit mediæ tribui Manasse, totaque Galaaditis trans Jordanem, *et Ephraïm*, id est, reliqua regio cis Jordanem attributa tribui Ephraïm, *est fortitudo capitis mei*, id est,

firmamentum et robur regni mei, cui facilè fidam protectionem capitis mei: nàm tribus Ephraïm abundabat strenuis militibus.

8. *Juda rex meus: Moab olla spei meæ.* Addit superiùs recensitis regionibus regionem Juda: *Juda*, inquit, *rex meus*, id est, mea quoque est tota regio, quæ dicitur Juda à Judâ filio Jacob, quæ tribus Juda principatum gerit in populo meo, vel ex quâ prodierunt principes patres mei, et prodibunt principes filii mei. Deindè post enumeratas provincias regni proprii, enumerat provincias hostium debellatorum, quæ tributariæ factæ erant: ac primò ponit provinciam Moabitarum, quæ dicebatur *Moab*, à Moab filio Loth. *Moab*, inquit, *olla spei meæ*, id est, provincia Moab mihi jàm subjecta, est mihi instar ollæ plenæ carnibus, in cujus ubertate et abundantiâ sperare possum.

9. *In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.* David quidem jàm unam victoriam adversùs Idumæos obtinuerat, ùt refertur in titulo psalmi: tamen nondùm totam Idumæam sibi tunc subjecerat, ait igitur: *In Idumæam extendam calceamentum meum*, id est, pergam ad debellandam et pedibus conculcandam Idumæam: est autem Idumæa regio, quam possidebant qui ab Esau fratre Jacob ortum ducebant. *Mihi alienigenæ subditi sunt*, jàm enim Philistæos, qui dicuntùr alienigenæ, debellaverat.

10. *Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumæam?* Quoniàm hæc sola gens restabat omninò subjicienda, quæ habitabat in locis munitissimis, ideò quærit: quo duce, quo auxiliante ingredi potero victor in regiam Idumææ, quæ est civitas valdè munita. De munitione Regis Idumæorum scribit Abdias Propheta, cap. 1, v. 3 et 5.

11. *Nonne tu, Deus, qui repulisti nos, et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris?* Q. d. Non est alius qui me introducere possit in civitatem munitissimam Idumææ, nisi tu, Deus, *qui repulisti nos, et non egredieris*, ad bellum confisus *in virtutibus*, sivè exercitibus *nostris;* sicùt enim te repellente, et deserente vincebamur, ità te solo præsente et adjuvante vincere poterimus.

12. *Da nobis auxilium de tribulatione: quià vana salus hominis.* Ergò, inquit, tu qui solus potes et in quo solo confidimus, *da nobis auxilium*, quo de omni *tribulatione* et angustiâ liberemur, quià *vana est salus*, quæ ab hominibus expectari potest.

13. *In Deo faciemus virtutem: et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.* Scilicèt in auxilio Dei confisi *faciemus virtutem*, id est, fortiter agemus, *et ipse* erit, qui ùt principalis auctor per instrumenta manuum nostrarum profligabit omnes inimicos, qui nos tribulant. Quòd si in bello corporali verum est in solo Deo confidendum esse, tanquàm in auctore præcipuo, multò magis id verum est de bello spirituali, quo Ecclesia pugnat adversùs hæreticos, etc.

PSALMUS LX.

SYNOPSIS.

Ex sententiâ Ss. Hilarii, Hieron. et August. quos sequi libet, est oratio hominis justi, sivè Ecclesiæ Christianæ in peregrinatione inter tentationes varias laborantis, et ad patriam cœlestem et quietem perpetuam suspirantis. Theodor. et Euthym. volunt esse orationem populi apud Babylonem captivi; alii putant esse orationem Davidis in exilio positi.

℣. 1. EXAUDI, *Deus, deprecationem meam: intende orationi meæ.* Est præfatio, quâ vir justus, sive populus Christianus petit audientiam à Deo, ut exaudiat deprecationem suam, et ab eâ auditâ non avertatur, sed benignè potiùs eam consideret.

2. *A finibus terræ ad te clamavi: dùm anxiaretur cor meum, in petrâ exaltâsti me.* Nunquàm fuit David exul in finibus terræ, neque captivi ducti sunt unquàm filii Israël in fines terræ: quare potiùs videtur hæc vox Ecclesiæ esse, quæ occupavit orbem terræ usque ad ultimos terminos ejus. Ecclesia igitur usque ad fines terræ propagata, ait: *Ab ipsis finibus terræ*, id est, ex toto orbe

simul per voces membrorum meorum, *ad te clamavi.* Deindè reddit rationem, cur magnâ fiduciâ clamet ad Deum: *Dùm* aliàs, inquit, non rarò *anxiaretur cor meum,* ob varias tentationes, tu clamantem exaudisti, et *in petrâ exaltâsti me,* id est, in altissimo et munitissimo loco me collocâsti: quem locum paulò post *turrim fortitudinis* appellabit. Porrò *petra* ista sublimis Christus est, in quem quicunque per contemplationem exaltatur, et quanta ipse prior passus sit, et quem exitum passiones ejus habuerint, diligenter cogitat, facilè vincit et contemnit omnia.

3. *Deduxisti me, quià factus es spes mea: turris fortitudinis à facie inimici.* Declarat quod dixit: *In petrâ exaltâsti me. Deduxisti me,* id est, dux mihi fuisti, cùm fugerem ab hoste, tentationibus me impugnante. *Quià factus es spes mea,* id est, hoc fuit *me deducere,* implere me bonâ spe, quæ fecit, ut non caderem, sed magno animo omnia tolerarem. Itaque tu *factus es spes mea,* et *turris* fortissima *à facie inimici,* qui enim confidit in Deo, et recogitat, quid ipse passus sit, etc., ille sinè dubio turrim munitissimam ascendit, ubì non solùm jacula hostium vitare, sed etiàm in hostes tela jaculari poterit.

4. *Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula: protegar in velamento alarum tuarum.* Q. d. In *turri* illâ *fortitudinis inhabitabo* tanquàm peregrinus *in tabernaculo:* atque interim *protegar in velamento alarum tuarum,* ut pullus sub alis gallinæ, ne morsibus milvorum pateam. Illud *in sæcula* significat hoc loco, assiduè, perpetuò, semper, ut sensus sit, ab hoc tabernaculo non recedam, quamdiù periculum tentationis erit.

5. *Quoniàm tu, Deus meus, exaudisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.* Ratio fiduciæ meæ es, quià *tu, Deus meus,* semper *exaudisti orationem meam,* et hoc ideò, quià inter filios tuos numerâsti me, quibus *hæreditatem dedisti,* id est, firmiter promisisti: nàm si Deus timentibus se filiis suis hæreditatem æternam servat, quomodò non defendet illos in viâ? quomodò non exaudiet eos de quâcunque tribulatione clamantes ad se?

6. *Dies super dies regis adjicies: annos ejus usque in diem generationis et generationis.* Quià Propheta memi-

nit hæreditatis sanctorum, quæ est vita æterna, declarat hanc hæreditatem toti Ecclesiæ promissam, inchoandam esse in capite, et ideò dicit: *Dies super dies regis adjicies*, id est, Christo regi multiplicabis dies super dies sinè ullo fine, et similiter *annos ejus* multiplicabis *usque in diem generationis et generationis*, id est, usque in diem æternitatis, qui dies quamvìs unus sit, tamen æquivalet *generationi et generationi*, sæculo et sæculo, temporibus et temporibus sinè finè. Hac autem phrasi æternitatem significari, perspicuum est, ex psal. 118 et 134, in quibus pro eodem accipitur, *in æternum, et in generatione et generationem*. Ex his apertè colligitur, hunc psalmum non tàm regi David, quàm regi Christo convenire. David enim non vixit ultrà 70 annos, neque regnum permansit in domo ejus, nisì ad certum, ac definitum tempus.

7. *Permanet in æternum in conspectu Dei: misericordiam et veritatem ejus quis requiret?* Rex Ecclesiæ Christus Dominus *permanet in æternum in conspectu Dei:* ad hoc enim introivit in cœlum, *ut appareat vultui Dei pro nobis*, Apostolo teste ad Hebr. 9. *Misericordiam et veritatem ejus quis requiret?* id est, *misericordiam*, quâ redemit genus humanum *et veritatem*, quâ promissa servavit et servat, quis investigabit? sunt enim abyssus multa, ac ùt Apostolus ait ad Ephes. 3. *Charitas Christi supereminet scientiæ*, hoc est, major est, quàm intelligi possit. Ità Theodor. et Euthym. exponunt. S. Hilar. et S. Hieron. hunc sensum esse volunt: *Misericordiam et veritatem ejus quis requiret?* quià præstò erit omnibus.

8. *Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi: ut reddam vota mea de die in diem.* Quià misericordia Christi tàm abundanter mihi adest, et veritas ejus tàm certa est, ut non sit opus eam requirere: ego *sic psallam nomini tuo in sæculum sæculi*, id est laudabo te Deum meum, non hìc in terris tantùm, sed etiàm in cœlis, æternis hymnis et canticis celebrabo: *ut* hoc modo *reddam vota* gratiarum actionis *de die in diem*, id est, omnibus diebus præsentibus et futuris, usque ad eum diem, cui nox nulla succedet. Ità ex S. Hilario Cardinalis Bellarminus.

PSALMUS LXI.

SYNOPSIS.

Est exhortatio ad patientiam in adversis, et confidentiam in Deo, cujus occasione agitur de vanâ confidentiâ in divitiis. De titulo : In finem pro Idithun. Psalmus David, *dictum est in explicatione psalmi* 38.

℣. 1. *NONNE Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.* Vir justus graviter impugnatus à concupiscentiis variis, fortiter reluctans clamat : *Nonne Deo*, etc., id est, Nonne æquum est, est mihi utilius, ut Deo subjiciar, quàm dominatui avaritiæ, vel superbiæ, etc., *ab ipso enim salutare meum*; nàm concupiscentiæ, quæ mihi dominari affectant, nullum stipendium aliud polliceri possunt, nisi mortem sempiternam : Deus autem salutem pollicetur, et certissimè præstabit, si fidelem illi subjectionem et obedientiam exhibebo.

2. *Nàm et ipse Deus meus, et salutaris meus, susceptor meus, non movebor ampliùs.* Non solùm, inquit, ab ipso pendet salus mea, sed ipse est *Deus meus, salutaris meus*, *susceptor meus*, quippè qui nunc suscepit protegendum, tunc suscipiet coronandum : Ideò *non movebor*, sed fortis permanebo, quamvis tentationibus quatiar. Illud *ampliùs* hic ex Hebræo non significat, imposterùm, sed multùm, sivè valdè.

3. *Quousque irruitis in hominem? interficitis universi vos : tanquàm parieti inclinato, et maceriæ depulsæ?* Convertitur à se ad deplorandam stragem animarum, quam per arma variarum concupiscentiarum maligni spiritus quotidiè faciunt. Itaque indignabundus adversùs malignos spiritus dicit : *Quousque irruitis in hominem?* id est, quousque non cessatis insidiando generi humano *irruere in hominem? interficitis universi vos*, id est, undique editis stragem animarum universi vos maligni spiritus; *tanquàm parieti inclinato*, etc., subintelligitur, vim facitis humano generi, ex peccato originis sauciato, et ad malum

prono, *tanquàm parieti inclinato*, ad ruinam, et *maceriæ depulsæ* è loco suo, et libellà, etiàm proclivi ad casum.

4. *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, et corde suo maledicebant.* Hoc dicit justus: Hostes spirituales ideò tentant, ideò impugnant, ideò concupiscentias excitant, ut *pretium meum à me repellant*, id est, dignitatem, atque honorem illum magnum æternæ gloriæ, quâ ipsi suâ culpâ exciderunt, mihi auferant. Ità illud *pretium* intelligunt Ss. August., Ambr., Hilar., Basil. et Theodoretus. Sed ego econtrà, *cucurri in siti*, id est, magno ardore cucurri ad bravium supernæ vocationis. *Ore suo benedicebant*, etc., id est, *ore suo* blandiebantur hortantes ad voluptates vitæ præsentis, tanquàm res bonas, atque utiles, atque interìm *corde maledicebant*, scientes eas ipsas voluptates esse venenum animæ, etc.

5. *Verumtamen Deo subjecta esto anima mea: quoniàm ab ipso patientia mea.* 6. *Quià ipse Deus meus et salvator meus: adjutor meus, non emigrabo.* 7. *In Deo salutare meum et gloria mea: Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est.* Q. d. Quantumvis hostes fremant, tu, anima mea, tacita et subjecta obedias Deo, *quoniàm ab ipso patientia mea*, id est, ipse tibi præstabit auxilium. Nàm nomine patientiæ hìc significatur patiens expectatio auxilii divini. Illud *non emigrabo*, est eadem vox anteà versa, *non movebor*, scilicèt, non dejiciar de statu meo, non emigrabo ad partes hostium, sed immotus in castris Dei permanebo. Concludit in 7 versu, se omnia à Deo expectare, finem videlicèt et media. Finis est liberatio ab omnibus malis et adeptio summi boni: illud significatur per salutem, hoc per gloriam: media sunt auxilium Dei et spes nostra.

8. *Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coràm illo corda vestra: Deus adjutor noster in æternum.* Hortatur nunc cæteros ad virtutem, quam ipse dono Dei acceperat: ac primùm monet sperandum esse in Deo, deindè addit, non esse sperandum in rebus creatis. *Sperate*, inquit, *in eo*, id est, in Deo, *omnis congregatio populi*, id est, omnis populus, omnes homines. *Effundite coràm illo corda vestra*, evacuantes ea sordibus, ùt ait S. Ambr. Effusio cordis juxtà eumdem significat confessio-

nem sinceram et apertam, quâ confitemur peccata et miserias nostras, et ex intimo corde oramus Deum, ut misereatur; nàm sequitur, *Deus adjutor noster in æternum*, id est, securè confitemini Deo ærumnas vestras, et orate eum, nàm *adjutor noster* est, et nunquàm despiciet orationem sperantium in se.

9. *Verumtamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris: ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.* Quoniàm animadvertit Propheta, paucos esse qui consilium suum sequi velint, ideò invehitur in multitudinem iniquorum. *Verumtamen vani filii hominum*, quià maxima pars hominum vacua est verâ sapientiâ: ideò autem plerique homines vani et insipientes sunt, quià *mendaces* sunt *in stateris, ut decipiant*, sivè ad decipiendum, id est, in stateris dolosis, fraudulentis. Agitur autem hìc (ùt observat S. Basilius) de *stateris* communibus toti humano generi, sivè de judicio rectæ rationis, quod nobis datum est à Deo, ut discernamus, et quasì *in staterâ* appendamus vera bona et vera mala, et hæc vitemus, ac illa eligamus: maxima autem pars hominum mentitur sibi et aliis, seque decipit et alios, cùm enim appenduntur *in staterâ* lucrum temporale et offensio Dei, lucrum præponderat et præeligitur, etc. *Ipsi de vanitate in idipsum*, id est, ipsi vani et mendaces *in idipsum* conveniunt, et uniti sunt in hoc, ut vani sint et *mendaces*. Ità Bellarm. Vel vanâ et mendaci staterâ, ob res futiles alter alterum deprimunt et decipiunt, *in idipsum*, id est, simul omnes. Ità Le Blanc et Tirinus.

10. *Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere: divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Redit ad exhortationem, ac præcipuè, ut caveatur avaritia, quæ est *radix omnium malorum*, et ait: *Nolite sperare*, etc. Hoc loco prohibetur lucrum injustum, tùm ex occultâ injustitiâ, quale est calumniantium, tùm ex manifestâ, quale est rapientium. Additur: *Divitiæ si affluunt, nolite cor apponere*, id est, ad opes etiàm justo titulo acquisitas nolite affectum ponere.

11. *Semel locutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas Dei est, et tibi, Domine, misericordia: quià tu reddes*

unicuique juxtà opera sua. Concludit rationem reddens, cur non sint appetendæ divitiæ, et cur ab omni peccato cavendum sit. *Semel,* inquit, *locutus est Deus,* id est, firmiter et inconcussè statuit Deus, et nobis significavit. *Duo* autem, quæ David potissimùm *audivit,* et nobis omnibus nuntiavit, hæc sunt: Unum quòd potentia et misericordia in Deo sint, illa ut timeatur, ista ut ametur; alterum, quòd *unicuique reddat secundùm opera sua,* ità ut neque injustè oppressurus sit per potentiam, neque misericordia ejus sit præjudicatura justitiæ. Ità S. Hieron., Hilar., Theodoret., Bellarm., Tirin., Le Blanc et alii. Cæterùm qui ista *duo* seriò cogitant, atque illis cor suum apponunt, sapientissimi sunt.

PSALMUS LXII.

SYNOPSIS.

Est oratio Davidis, qui occasione deserti, in quo tunc latebat, deplorat peregrinationem suam, et sibi similium justorum et desiderium suum ostendit migrandi aliquandò ex deserto mundi hujus ad patriam cælestem. Titulus psalmi est: Psalmus David, Cùm esset in deserto Idumææ, *vel ùt in Hebræo, Græco et Chaldæo est, Judææ* 1. *Reg.* 22, 23.

℣. 1. *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* 2. *Sitivit in te anima mea: quàm multipliciter tibi caro mea!* Describit vir justus, quæ sint prima opera sua oriente die: ac dicit esse, quærere Deum, desiderare Deum, miserias suas confiteri Deo, etc. *Deus, Deus meus,* id est, tu, Deus, es fortitudo et robur meum, quià sinè te nihil sum et nihil possum, *ad te de luce vigilo,* id est, cùm primùm lucem aspicio corporalibus oculis, aperio pariter oculos mentis, ad te lucem increatam: atque ità ad te quærendum vigilare incipio. Id autem facio, quià *in te sitivit anima mea,* id est, quià *anima mea* desiderat te ùt cibum et potum suum, ùt lumen lætitiam suam: Ipsa etiàm *caro mea* multis modis

sitivit tibi, seu ad te fontem omnium bonorum: quamvis enim caro non propriè Deum sitiat, tamen sitire dicitur, quià indiget ejus misericordià ob multiplices miserias suas: quemadmodùm terra arida dicitur sitire pluviam, sinè quâ nihil boni producere potest.

3. *In terrâ desertâ, et inviâ, et inaquosâ: sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam et gloriam tuam.* Id est, *in terrâ desertâ*, nullis hominum tritâ vestigiis, et aquâ carente, in quâ modò exul dego, perindè me tibi obtuli, atque in medio tuo tabernaculo: ùt in oratione illustratus cernerem summum robur tuum in servis tuis protegendis et *gloriam* in coronandis. Ità Theodoret., Tirin. et Le Blanc. Verùm Bellarminus ex S. Aug. paulò aliter exponit et ait, Davidem in personâ suâ, et aliorum in hoc mundo peregrinantium dicere: Ego in hoc deserto positus, et sitiens aquam de cœlo, et exitum felicem invenire cupiens, de manè *vigilans* mente conscendi ad sanctuarium tuum cœleste, et *sic in sancto apparui* coràm te, ut meditando et contemplando *viderem virtutem et gloriam tuam*, quoniàm in deserto mundi non videmus, nisì temporalia, fragilia et vilia, etc.

4. *Quoniàm melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.* Sensus est: *laudabunt te* assiduè *labia mea*, quoniàm *misericordia tua*, et consolatio spiritualis, quam in hac solitudine experior, *melior*, mihique suavior est *super vitas*, id est, plus quàm vita quævis corporalis, quantùmcunque longa, deliciosa, felix, etc. Cæterùm, quià nomen hebræum *chaym*, vitæ, numero singulari caret, versum est *vitas*, non vitam.

5. *Sic benedicam te in vitâ meâ: et in nomine tuo levabo manus meas.* Sic scilicèt assiduè laudando *benedicam te in vitâ meâ*, id est, quidquid mihi acciderit, sivè prosperum, sivè adversum, benedicam tibi in omni tempore: *et in nomine tuo levabo manus meas*, id est, in invocatione nominis tui levabo in oratione manus meas, à te solo expectans auxilium in adversis: et tibi vicissim gratias agens in prosperis. Porrò ritus levandi manus in oratione, in utroque testamento in usu fuit. Exodi, 17. et 1. Tim. 2.

6. *Sicùt adipe et pinguedine repleatur anima mea: et labiis exultationis laudabit os meum.* Hoc est quod petebat levans in oratione manus suas ad Deum, nempè ut *anima repleatur* cœlesti gratiâ et consolatione, *sicùt adipe* pingui, inquit S. Hieron., et sic labiis exultationem resonantibus *laudabit* Deum *os meum.*

7. *Si memor fui tuî super stratum meum, in matutinis meditabor in te: quià fuisti adjutor meus.* Significat, se perpetuò recordaturum Dei et beneficiorum ejus. *Si*, inquit, *memor fui tuî* nocte etiàm perfundâ, dùm adhuc jacerem *super stratum meum*, multò magis interdiù, atque adeò tempore matutino surgens *meditabor in te*, id est, de te cogitabo et considerabo potentiam tuam et gloriam tuam, *quià* tu semper *fuisti adjutor meus*, id est, ideò semper recordabor tuî in gratiarum actione, quià tu semper recordatus es meî in auxilio et protectione. Ità Jansen., Le Blanc, Bellarm., Tirin. et alii.

8. *Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.* Id est, continebo me etiàm sub umbrâ *alarum tuarum*, et in protectione tuâ sperans *exultabo* securus. Et ex hac protectione, et tàm ingentibus beneficiis provocata *anima mea adhæsit* glutino fortissimæ charitatis *post te*, id est, vestigiis tuis inhæsit, tibi obediendo, te sequendo, etc. Ità ferè S. August. et Theodor. *Me suscepit dextera tua*, id est, ideò sequor te, quià tu me traxisti, ideò te diligo, quià tu prior dilexisti me, ac ut te diligerem, tu me diligendo fecisti.

9. *Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ: tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.* In duobus ultimis versibus prædicit Propheta interitum eorum, qui justos persequuntur: et deindè felicitatem ac beatitudinem sempiternam justorum. *Ipsi*, videlicèt hostes mei, frustrà laborant, ut vitam mihi eripiant: hiatu terræ haurientur, et in ima præcipitia devolventur: multique victorum gladio cæsi, in mediis agris jacebunt, præda vulpium, quibus maximè abundat Judæa, ùt patet ex 300 vulpibus Samsonis. Ità Tirin. et Le Blanc; vel ùt cùm aliis Bellarm. exponit: *In vanum quæsierunt animam meam*, id est, frustrà co-

nati sunt vitam meam tollere, *introibunt in inferiora terræ*, id est, infrà terram dejicientur, in inferno cogentur habitare: *tradentur in manus gladii*, id est, in potestatem tormentorum: *partes vulpium erunt*, id est, non dominabuntur ampliùs super homines justos, sed ipsi subjecti erunt dæmonibus, quasi pars et hæreditas ipsorum. Vocantur autem dæmones potiùs *vulpes*, quàm lupi, leones, etc., quià astutià vulpinâ potissimùm peccatores capiunt, sibique subjiciunt.

10. *Rex verò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui jurant in eo: quià obstructum est os loquentium iniqua.* Ecce quomodò omninò in vanum laboraverunt impii justos persequendo: nam horum *Rex* Christus, de quo dixerunt Judæi, *Tolle, tolle, crucifige eum*, et cujus nomen Pagani delere totis viribus laborârunt, et omnes impii contradicebant, vivet et regnabit in sæcula, et *lætabitur in Deo*, sedens gloriosus in dexterâ Patris, et *laudabuntur* in die judicii *omnes, qui jurant in eo*, qui videlicèt hoc tempore non obstantibus persecutionibus illi fidelem obedientiam jurant: *laudabuntur*, inquam, *omnes* Christi fideles, *quoniàm obstructum est os loquentium iniqua*, id est, obstruetur in die novissimo os omnium iniquorum; tunc enim veritas manifesta erit et nemo erit, qui eam inficiari possit. Le Blanc, Tirinus et alii quidam hos duos versus de Davide exponunt, nos tamen cum Bellarmino S. Hilarium et S. Augustinum sequentes intelligimus de justis in universum, et eorum capite, ac rege Christo, ut doctrina et consolatio Ss. Scripturarum ad plures pertinerent.

PSALMUS LXIII.

SYNOPSIS.

David contrà hostiles insidias et calumnias opem divinam implorat, prædicitque eorum auctores magnâ justorum voluptate oppressum iri. Nos hìc rursùs persequemur expositionem Ss. PP. qui de Christo potissimùm totum hunc psalmum explicaverunt.

℣. 1. *Exaudi, Deus, orationem meam, cùm deprecor: à timore inimici eripe animam meam.* More suo Propheta primùm petit exaudiri, deindè exponit quid cupiat, scilicèt *à timore inimici eripe animam meam,* quod duobus modis intelligi potest: 1. ut petat liberari à timore inimici volentis interficere, tollendo materiam timoris; deindè, ut petat liberari ab ipso timore humano, non tollendo materiam timoris, sed augendo charitatem et constantiam: et in hoc posteriore sensu Christus in personâ membrorum suorum locutus est, in priore autem etiàm in suâ personâ locutus esse videtur: sicùt enim in horto pridiè passionis timere et pavere dignatus est, et orare: *Pater, si fieri potest, transfer calicem hunc à me,* Marc. 14, sic hoc ipsum per Prophetam prædicere voluit.

2. *Protexisti me à conventu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem.* Ostendit Christus se exauditum fuisse, et quod de se dicit in præterito, idem membris suis promittit in futurum. Deus enim Christum protexit, ut neque conventus malignantium Judæorum, neque multitudo gentilium operantium iniquitatem illi noceret: permisit quidem Deus Christi carnem flagellari, etc., sed et flagella, et mors mundi salutem operata, in gloriam et triumphum versa sunt; et quod in capite præcessit, in membris quoque factum est et fiet.

3. *Quià exacuerunt ùt gladium linguas suas: intenderunt arcum, rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum.* Hæc referuntur ad conventum malignantium, qui linguâ pugnârunt, non manibus; nimirùm con-

sultando, accusando, insistendo apud judicem Pilatum, ut Christum de medio tolleret : comparat autem Propheta verba malignantium Judæorum *gladio* et *sagittis*, quià gladius de proximo ferit et præsentem; *sagitta* longè positum et absentem : sic etiàm *linguæ* Judæorum contrà Christum præsentem et absentem pugnaverunt. *Quià exacuerunt ùt gladium linguas suas*, ut acutis interrogationibus eum ferirent, dùm eum examinarent, et lethifero ictu eum occiderent. *Intenderunt arcum rem amaram*, non solùm palàm quasì *gladio* ferierunt; sed etiàm in absentem ex occulto per insidias, quasì *sagittas* tetenderunt, ùt constat ex Evangeliis. *Intenderunt arcum rem amaram*, id est, insidias tetenderunt quæ insidiæ res amaræ ac lethiferæ erant, *ut sagittent*, vel sagittarent *in occulto*, scilicèt ex insidiis *immaculatum*, hic enim erat scopus insidiarum, ut Christum maculatum et peccatorem, id est, blasphemum, seductorem, etc., falsis testimoniis ostenderent, qui reverà immaculatus erat.

4. *Subitò sagittabunt eum et non timebunt: firmaverunt sibi sermonem nequam.* Prævidebat Spirius S. et prædicebat obstinationem penè incredibilem Judæorum. *Subitò*, sivè de improviso *sagittas* insidiarum in eum emittent, *et non timebunt*, id est, audacter *sagittabunt*, non cogitantes timorem Domini, nec formidabunt divinum judicium et ideò non timebunt *sagittare* immaculatum quià *firmaverunt*, etc., id est, obstinati et obdurati sunt, et jàm stabilierunt firmiter sententiam illam plenam injustitiæ, quâ semel dixerunt : *Reus est mortis.*

5. *Narraverunt ut absconderent laqueos, dixerunt : quis videbit eos?* Addit Propheta ad obstinationem malignantium Judæorum, etiàm hypocrisin, quâ tegere voluerunt invidiam et malignitatem suam. Christum enim propter invidiam persequebantur, quod Pilato quoque notum erat, Matth. 27, sed illi hanc invidiam tegebant, dicentes : *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram*, etc., item : *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris, omnis enim, qui se regem facit, contradicit Cæsari.* Hoc ergò est, quod dicit, *Narraverunt ut absconderent laqueos*, id est, inter se tractârunt, dixerunt intrà se : Abscondamus insidias, fingamus nos moveri ob injuriam Cæsaris, etc.,

quis videbit hanc simulationem? quis propterea nos puniet?

6. *Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes scrutinio.* Pergit Propheta in explicandâ et amplificandâ malignitate judaicâ, ac dicit, Judæos non contentos insidiis et hypocrisi, addidisse ut diligentissimè *scrutarentur*, et investigarent iniquitates, si quas invenire possent in Christo: sed *defecerunt scrutantes scrutinio*, id est, frustrà *scrutati sunt*, quià nihil invenerunt, quod vel colorem veritatis habere videretur: Et quià Dei judicio tantâ cæcitate percussi sunt, ut non adverterent, se ab omnibus deridendos, quòd etiàm dormientes testes adduxissent, cùm ad custodes sepulchri dixerunt: *Dicite, quià discipuli ejus nocte venerunt, et furati sunt eum vobis dormientibus*, Matth. 28, quam cæcitatem notavit et expendit S. Aug.

7. *Accedet homo ad cor altum: et exaltabitur Deus.* Expositâ perversitate Judæorum et malignantium inimicorum, prædicit nunc Propheta, quid Christus egerit tempore tantæ persecutionis. *Accedet homo ad cor altum*, id est, Christus quâ homo ingredietur ad *cor* suum profundum et secretum, quo disposuit objicere Judæis formam servi percutiendam, et celare intùs formam Dei, per quam resuscitandus erat. Ità S. August. *Et exaltabitur Deus*, id est, humiliabit se, ùt homo, *exaltabitur* ùt *Deus*, quià tunc maximè demonstrabitur sapientia divina vincens malitiam humanam, quandò apparebit, Christum moriendo mortem destruxisse, et resurgendo vitam reparâsse.

8. *Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum: et infirmatæ sunt contrà eos linguæ eorum.* Hoc fecit potentia et sapientia Dei, de quâ dictum est, *et exaltabitur Deus*, ut plagæ ab adversariis Christo inflictæ, tàm parùm illi nocuerint, ac si factæ essent à *sagittis* infantium *parvulorum:* nàm et tela infantium leves festucæ sunt, et manus eorum infirmæ ac teneræ, quæ nihil detrimenti afferre possunt. *Et infirmatæ sunt contrà eos linguæ eorum*, id est, et calumniæ ac blasphemiæ eorum infirmatæ sunt, quià nihil ei nocere potuerunt, et quidem infirmatæ sunt *contrà eos*, id est, in detrimentum et pœnam ipsorum calumniantium et blasphemantium. Atque hoc ipsum

de persecutoribus Martyrum omniumque justorum dici potest: dies enim judicii ostendet, quàm parùm, aut potiùs nihil eis nocuerit crudelitas persecutorum, quandò stabunt in magnâ constantiâ adversus eos, qui se angustiaverunt.

9. *Conturbati sunt omnes, qui videbant eos: et timuit omnis homo.* Explicat Propheta, quid consecutum sit ex eo, quòd per Christi resurrectionem factæ sint Judæorum sagittæ, *sagittæ parvulorum, et infirmatæ sint*, ac prorsùs evanuerint calumniæ et contumeliæ eorum. Nàm *conturbati sunt omnes qui videbant eos.* Judæos videlicèt attonitos et confusos, quandò ab Apostolis audiebant, eum quem occiderant, resurrexisse à mortuis, ascendisse in cœlum, etc., et ea quæ audiebant, signis magnis et divinis approbari cernebant. Et tunc *timuit omnis homo*, id est, omnes qui rectâ ratione utebantur, cœperunt contremiscere et dicere: *Quid faciemus viri fratres?* De hoc timore scribitur Act. 2.

10. *Et annuntiaverunt opera Dei: et facta ejus intellexerunt.* Illi, qui sancto timore correpti sunt, ac imprimis Apostoli, *annuntiaverunt opera Dei*, id est, prædicare cœperunt Christi incarnationem, passionem, resurrectionem, etc. *Et facta ejus intellexerunt*, particula *et* sumitur hic pro *quià*, ùt sæpiùs aliàs, quià Apostoli et à Christò post resurrectionem, et à Spiritu Sancto edocti *facta ejus intellexerunt*, et eadem toti mundo prædicaverunt.

11. *Lætabitur justus in Domino et sperabit in eo: et laudabuntur omnes recti corde.* Ex illâ Apostolicâ prædicatione sequetur, ut omnis verè justificatus lætetur deinceps in Domino, et speret in eo: Et tandem in fine sæculorum, *omnes* illi qui *recti* sunt *corde* in theatro totius mundi *laudabuntur*, sicùt è contrario omnes pravi corde cum summâ ignominiâ confundentur.

PSALMUS LXIV.

SYNOPSIS.

Psalmus hic intelligitur quidem de reditu filiorum Israël à captivitate in patriam; quià verò ea liberatio de captivitate typus fuit liberationis generis humani de captivitate diaboli, altiori sensu prædicitur conversio infidelium ad Ecclesiam, et reditus peregrinorum spiritualium ad patriam cœlestem. Huic psalmo præmittitur hic titulus: In finem, Psalmus David. Canticum Jeremiæ et Ezechielis populo transmigrationis, cùm inciperent exire. *In hoc titulo tribuitur hic psalmus (qui reverà Davidis est) Jeremiæ, Ezechieli, non quòd ab ipsis cantatus fuerit, quandò populus incipiebat exire ex captivitate Babylonica (nàm uterque probabiliùs tùm non ampliùs erat in vivis), sed ideò, quoniàm isti duo Prophetæ prædixerunt reversionem populi de Babylone in Jerusalem, et sic fingitur psalmus decantatus ab his Prophetis initio egressionis Hebræorum de captivitate. Ità ferè Bellarm.*

℣. 1. *Te decet hymnus, Deus, in Sion: et tibi reddetur votum in Jerusalem.* Id est, convenit omninò ut populus tuus tibi Deo suo laudes canat *in Sion,* ubi scilicèt nota est magnitudo tua, non in terrà alienà, ubi dii lignei et lapidei, etc., laudantur: Convenit quoque, ut idem populus tibi solvat vota gratiarum actionis *in Jerusalem,* ubi nota sunt beneficia tua et vota sacrificiorum, ubi est templum et altare tuo nomini dicatum, non in Babylone, ubi nec agnoscuntur beneficia tua, neque sunt templa et altaria, nisi idolorum vel dæmonum.

2. *Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.* Ex eo, quòd debetur Deo laus in Jerusalem, orat populus, ut sibi concedatur ex captivitate redire in Jerusalem ad ipsum Deum laudandum; et non solùm optat sibi reditum concedi, sed ut omnes homines convertantur ad Deum, et veniant per fidem in Jerusalem, quæ est in terris, sivè ad Ecclesiam, et posteà per visionem in Je-

rusalem, quæ est in cœlis: sicùt enim *Deus vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire*, 1. Timoth. 2., sic etiàm populus Dei cupit et orat, ut omnes homines veniant ad Deum agnoscendum et laudandum; quòd autem *omnis caro* significet omnes homines, perspicuum est ex multis Scripturæ locis. Gen. 6. Joël. 2. Isai. 40, etc.

3. *Verba iniquorum prævaluerunt super nos: et impietatibus nostris tu propitiaberis.* Hæc est alia ratio, cur populus Dei (nàm in hujus personâ Propheta loquitur) petat à Deo liberari à captivitate, quià videlicèt ex peccatis parentum traditus sit in captivitatem. *Verba iniquorum prævaluerunt super nos*, id est, mala opera iniquorum parentum nostrorum *prævaluerunt super nos* filios eorum, nosque gravaverunt jugo durissimo captivitatis; sed tu, Pater misericordissimus, *propitiaberis impietatibus nostris*, quas à parentibus hæreditavimus et quas ipsi superaddidimus. Quòd hìc per *verba* intelligantur *opera*, nemo mirabitur, qui in Scripturis versatus est. 2. Reg. 1, Ps. 21 et 104, Luc. 2, etc.

4. *Beatus, quem elegisti et assumpsisti: inhabitabit in atriis tuis.* Hæc est tertia ratio, cur populus Dei desideret et oret revocari in patriam; quæ ratio ducitur à felicitate patriæ. *Beatus* est omnis ille, *quem* tu *elegisti* ab æterno, *et assumpsisti* in tempore ad tantam dignitatem, ut sit civis sanctorum et domesticus Dei. Is enim *inhabitabit in atriis tuis*, id est, in *domo tuâ* manebit; ponitur pars pro toto.

5. *Replebimur in bonis domûs tuæ: sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate.* Bonâ spe fretus populus Dei, jàm numerat se inter beatos illos, qui habitàbunt in domo Dei. Quamvìs autem hic versus etiàm convenire possit terrenæ Jerusalem, vel Ecclesiæ militanti, tamen absolutè soli cœlesti patriæ convenit. *Replebimur in bonis domûs tuæ*, id ést, replebimur ex *bonis domus tuæ*, ut nihil nobis desit. *Sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate*, in illâ sanctâ civitate Jerusalem hoc erit prorsùs mirabile, quòd nos in Deo habitabimus tanquàm in *domo*, et ipse habitabit in nobis tanquàm in *templo: mirabile in æquitate*, id est, in

justitiâ. *Mirabile* enim valdè erit, videre homines anteà peccatores ad illam sanctitatem justitiamque pervenire, ut évadant in *templum sanctum*, cujus sanctitatem et justitiam ipsi etiàm sancti Angeli admirentur in cœlis. Ità Bellarm.

6. *Exaudi nos, Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, et in mari longè.* Redit ad orationem, et affert novum motivum, ut *exaudiatur*, videlicèt quià Deus salvator est, et in eo sperant omnes gentes. *Exaudi*, inquit, *nos, Deus*, dùm à te petimus liberationem à captivitate et revocationem in patriam : *exaudiri* autem petimus confidenter, quià tu es salvator noster, qui sæpè ab hostibus et persecutoribus nos salvâsti : tu etiàm es *spes omnium finium terræ*, id est, à quo omnia bona sperant, qui habitant in finibus terræ *et in mari longè*, id est, in remotissimis insulis.

7. *Præparans montes in virtute tuâ, accinctus potentiâ : qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum ejus.* Addit aliam rationem à maximâ Dei potentiâ, cui facile est, si velit, populum suum de captivitate liberare, atque ad patriam, undè pulsus erat, reducere. *Præparans montes*, id est, tu es Deus ille potentissimus, qui *præparâsti*, sivè stabilivisti (utrumque significat vox hebræa *cun*) montes altissimos *in virtute tuâ*, quià *accinctus* es, id est, ab omni parte circumdatus *potentiâ : qui conturbas profundum maris*, excitans sonitum *fluctuum ejus*.

8. *Turbabuntur gentes et timebunt, qui habitant terminos à signis tuis, excitus matutini et vesperè delectabis.* Sicùt Propheta superiùs ostenderat potentiam Dei ex montium stabilitate, ità hìc demonstrat sapientiam Dei, qui cœlestibus signis nunc terret, nunc exhilaret humanum genus. *Turbabuntur gentes*, etc., id est, *turbabuntur* et *timebunt* omnes homines, usque ad illos qui *habitant terminos* terræ; *turbabuntur* autem, et *timebunt à signis tuis*, id est, videntes et audientes *signa tua* cœlestia, coruscationes, tonitrua, fulgura, cometas. Cùm autem placebit, jucundum facies auroræ exortum, radiis solis terram illustrantibus : et jucundum facies tempus vespertinum, lunâ et stellis cœlum suo splendore condecorantibus. Et hoc significat illud *exitus matutini et vesperè*

delectabis, id est, exortum auroræ, et exortum crepusculi vespertini delectabiles facies. Ità Bellarm., Le Blanc et alii.

9. *Visitâsti terram et inebriâsti eam : multiplicâsti locupletare eam.* Potentiæ et sapientiæ Dei adjungit bonitatem. *Visitâsti terram*, quæ per se erat inanis et vacua : sed visitatione tuâ facta est fœcunda et plena, nàm *inebriâsti eam*, id est, aquis ad satietatem irrigâsti, et hâc irrigatione *multiplicâsti locupletare eam*, id est, multùm, valdè locupletem et copiis omnibus refertam reddidisti.

10. *Flumen Dei repletum est aquis, parâsti cibum illorum : quoniàm ità est præparatio ejus.* Explicat idipsum clariùs. Per *flumen* rivi aquarum intelliguntur, et sensus est : *Flumen Dei*, id est, rivi aquarum à Deo effecti ad irrigandam terram, pleni sunt aquis ex divinâ providentià et benignitate; sic enim tu, Deus, *præparàsti cibum illorum*, id est, hominum et animantium cæterorum : *quoniàm ità est præparatio ejus*, id est, quoniàm sic fundata et disposita est terra, ut per aquarum irrigationem fœcundetur et fructus suos pariat.

11. *Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus : in stillicidiis ejus lœtabitur germinans.* Per *rivos* intelliguntur sulci terrarum, ùt vertit Hieron., et sensus est : *Rivos ejus inebria*, id est, perge, Domine, et sulcos terræ abundanter riga fluentibus aquis, et sic *multiplica genimina ejus*, herbas, fruges, plantas, *in stillicidiis ejus*, id est, guttis frequentioribus pluviæ et roris, quibus terra irrigatur, *lœtabitur germinans* terra, seu id, quod germinat in terrà.

12. *Benedices coronœ anni benignitatis tuæ : et campi tui replebuntur ubertate.* Id est, benedicendo benefacies totius anni revolutioni, quæ instar *coronœ* variis floribus ornatæ à tuâ benignitate quasì semper renovatur; et ex hac benedictione *campi tui*, à te conditi et fœcundati *replebuntur* abundantià omnium bonorum.

13. *Pinguescent speciosa deserti : et exultatione colles accingentur.* Nec solùm campi replebuntur frugum ubertate; sed etiàm loca deserta, quæ solis pascuis deserviunt, et speciosa sunt ex multitudine, et varietate herbarum ac florum spontè nascentium. *pinguescent*

cœlesti rore; et *colles* pariter deserti et inculti herbescente viriditate ità vestientur, ut ex omni parte lætari et *exultare* videantur.

14. *Induti sunt arietes ovium, et valles abundabunt frumento: clamabunt, et enim hymnum dicent.* In summâ, fœcunditas erit maxima, et multiplicatio tùm pecorum, tùm frugum. *Induti sunt arietes ovium,* supplendum est, densis et pulchris velleribus ex pinguedine pascuorum. Sivè, ùt alii exponunt, *ovibus* multiplicatis vestiti sunt *arietes* sivè agni, qui pauci anteà erant. *Et valles abundabunt frumento,* id est, loca deserta *abundabunt* pecore, et valles cultæ *abundabunt* frumento, *clamabunt, etc.*, undè summo gaudio *clamabunt* passim homines ob tàm lætos frumenti et arietum proventus. Porrò hæc omnia S. Propheta in laudem potentiæ et sapientiæ, et bonitatis Dei cecinit; ut indè argumentum duceret, quo probaret sperandum esse, et cum fiduciâ à tàm potente, sapiente et bono Deo petendam liberationem à captivitate et revocationem in patriam. Sed possunt etiàm mysticè exponi de vocatione gentium, et beneficiis Dei in Ecclesiam, ùt tradit S. Aug. et Theodoretus.

PSALMUS LXV.

SYNOPSIS.

Est gratiarum actio pro beneficiis Dei, sed potissimùm pro perfectâ felicitate post omnes finitas calamitates; quod erit in resurrectione. Hinc fortè psalmo præfigitur iste titulus: In finem, Canticum psalmi resurrectionis.

℣. 1. *Jubilate Deo, omnis terra: Psalmum dicite nomini ejus: date gloriam laudi ejus.* Invitat ad jubilandum et psallendum Deo omnem terram, id est, omnes electos ex universâ terrâ vocatos, quià communis erit causa lætandi in communi resurrectione justorum. Tria autem vult exhiberi, jubilum, quod magis in affectu, quàm in verbis positum est, sonum psalterii et vocem humanam.

2. *Dicite Deo: Quàm terribilia sunt opera tua, Domine! in multitudine virtutis tuæ, mentientur tibi inimici tui.* Hæc est materia laudis Dei, opera summæ potentiæ et sapientiæ. *Dicite Deo*, dùm eum laudatis, *Quàm terribilia sunt opera tua, Domine!* id est, opera tua præ magnitudine suà terrorem omnibus incutiunt. *In multitudine virtutis tuæ*, etc., id est, tanta est virtus et potentia tua, ut mendaces ostendat omnes inimicos tuos, qui te multò etiàm minora non posse jactabunt. Exempla sunt in Scripturis non pauca, 4. Reg. 7, Psalmo 77 et alibì.

3. *Omnis terra adoret te, et psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.* 4. *Venite et videte opera Dei: terribilis in consiliis super filios hominum.* Iterùm excitat Propheta universos homines, qui terram incolunt ad Deum vero corde adorandum et laudandum. Atque ut majore affectu id faciant, hortatur ad consideranda opera Dei, qui terribilis est in consiliis rerum agendarum suprà omnes filios hominum.

5. *Qui convertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibì lætabimur in ipso.* Ponit duo exempla operum mirabilium Dei, quæ nullo humano consilio unquàm fieri potuissent. *Qui convertit mare in aridam*, hoc est primum opus, quod narratur Exod. 14. Fecit enim Deus, ut siccaretur mare rubrum, ut filii Israël liberè pertransirent. *In flumine pertransibunt pede*, hoc est alterum, quod refertur Josuë 3. Rursùs enim Deus fecit, ut Jordanis fluvius siccaretur, ut filii Israël sicco *pede* flumen trajicerent. *Ibì lætabimur in ipso*, id est, ubi hæc facta sunt, *ibì lætati sumus in ipso;* non in nobis gloriati sumus, quasì nostra hæc essent opera, sed in Deo lætati et gloriati sumus, Deumque laudavimus, ùt narratur Exod. 15. Cæterùm utitur hic Propheta tempore futuro pro præterito; quam temporum mutationem Prophetis familiarem esse, sæpè jàm diximus.

6. *Qui dominatur in virtute suâ in æternum, oculi ejus super gentes respiciunt: qui exasperant, non exaltentur in semetipsis.* Hæc videtur digressio ad impios, qui Deo subjici, eumque laudare contemnunt. Eos enim admonet omnipotentiæ et omniscientiæ Dei, ut vel timore pœnæ resipiscant. *Qui dominatur in virtute suâ*

in æternum, id est, ille, qui ex potentiâ suâ sibi propriâ *dominatur* æterno imperio, is quoque videt omnes gentes, et ex alto speculatur omnia : ideò *qui exasperant* sceleribus suis tàm potentem et sapientem Dominum, *non exaltentur in semetipsis*, non superbiant, non glorientur de suis viribus, quià Dei scientiam et potentiam effugere non possunt.

7. *Benedicite, gentes, Deum nostrum: et auditam facite vocem laudis ejus.* Illà digressione præmissâ repetit exhortationem, quam suprà posuerat. Itaque tertiò jàm invitat omnes gentes ad *benedicendum* Deo nostro, qui solus est verus Deus, et ad prædicandas *laudes ejus* tàm clarà *voce*, ut ab omnibus audiantur.

8. *Qui posuit animam meam ad vitam: et non dedit in commotionem pedes meos.* Aperit causam cur tanto ardore cupiat, Deum ab omnibus laudari, quià videlicèt de maximis periculis *vitam* suam liberaverit. *Qui posuit animam meam ad vitam*, id est, laudari cupio Deum, qui fecit, ut *anima mea* non periret, et qui me labi non permisit. Hæc dicuntur ab electis, qui post multas variasque tentationes ad portum salutis tandem aliquandò perveniunt. Undè illud *posuit* juxtà Bellarm. significat ordinavit, sivè præordinavit, vel prædestinavit, ut sensus sit : qui me præordinavit *ad vitam*, sivè qui me posuit in numero eorum, qui victuri sunt in æternum. Quod autem sequitur, *et non dedit in commotionem pedes meos*, ad donum perseverantiæ pertinet, quod est proprium prædestinatorum *ad vitam :* quos enim Deus prædestinavit, eos etiàm conservat, protegit, ac dirigit, ut non cadant ad dexteram, vel sinistram.

9. *Quoniàm probâsti nos, Deus: igne nos examinâsti, sicùt examinatur argentum.* Variis metaphoris explicat Propheta tribulationes justorum ; ac primum metaphorâ fornacis probantis *argentum*, ut significet, justis à Deo permitti tribulationes : non ut lædantur, sed ut probentur, vel probati, et puri, sinceri, fideles inveniantur.

10. *Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro : imposuisti homines super capita nostra.* Descendit nunc ad particulares afflictiones sub aliis metaphoris. *Induxisti nos in laqueum*, id est, in captivitatem

nos tradidisti, *posuisti tribulationes in dorso nostro*, nos more jumentorum onerari, et cædi verberibus permisisti, *imposuisti homines super capita nostra*, id est, permisisti ut homines pedibus suis *capita nostra* calcarent, quasì nobis jure belli devictis, et triumphatis. Hic ergò Propheta miro artificio justos toto corpore afflictos demonstrat : nàm laquei ad manus et pedes, onera et verbera ad dorsum, conculcatio ad capita pertinent.

11. *Transivimus per ignem et aquam: et eduxisti nos in refrigerium.* Est alia metaphora, quà Propheta sub aspectum ponit supplicia sanctorum, quæ subierunt antequàm venissent ad *refrigerium*. Per *ignem* intelliguntur acriora supplicia, flagella, vulnera, cædes, combustio, etc. ; per *aquam*, supplicia lenta, sed diuturna, exilia, carceres, nuditas, fames, etc.

12. *Introibo in domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea, quœ distinxerunt labia mea.* Hæc videtur esse conclusio ex iis, quæ dicta sunt, q. d. *Tu eduxisti nos in refrigerium* postquàm *transivimus per ignem et aquam*: *introibo* igitur *in domum tuam*, ad quam te duce, te defensore perveni : *Introibo* autem *in holocaustis*, id est, offeram sacrificium gratiarum actionis. *Reddam tibi vota mea*, etc., id est, illa oblatio *holocausti* debita est, quoniàm id vovi, dùm essem in tribulatione positus. Illud : *quœ distinxerunt labia mea*, significat, quæ *distinctè* pronuntiavi, et promisi tibi.

13. *Et locutum est os meum in tribulatione meâ.* 14. *Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum: offeram tibi boves cum hircis.* Explicat, quæ ipse vota voverit *in tribulatione* suà : et dicit, se vovisse sacrificia pinguia omnium pecorum, quæ in *holocaustis* secundùm legem offerri possunt. Ea autem tria tantùm erant, *arietes, boves et hirci;* sed nomine *arietum* intelliguntur etiàm agni, et nomine *boum* intelliguntur etiàm vituli, et nomine *hircorum* intelliguntur etiàm hædi. Cæterùm dicuntur holocausta medullata, quæ offeruntur in cœlis, actiones gratiarum, confessiones, et laudes ex intimo corde et ex pinguedine veræ charitatis profectæ.

15. *Venite, audite, et narrabo, omnes, qui timetis Deum, quanta fecit animœ meœ.* Hortatur in fine Pro-

pheta in personâ beatorum, nos omnes, ut intelligamus beneficia Dei in sanctos collata, et quid illi contrà rependerint, ut eos imitantes similia beneficia recipiamus, et ad eandem quietem, et gloriam aliquandò perveniamus. *Venite, audite omnes, qui timetis Deum, et narrabo vobis, quanta fecit animœ meœ.*

16. *Ad ipsum ore meo clamavi, et exaltavi sub linguâ meâ.* Hoc est primum donum Dei, quod animæ suæ datum dicit electorum cœtus, qui in hoc psalmo loquitur. Dedit scilicèt fidem, et spiritum orandi, et sic *ad ipsum ore meo clamavi.* Addit deindè secundum beneficium, *et exaltavi sub linguâ meâ,* id est, non solùm oravi, sed etiàm laudavi Deum, et pro acceptis beneficiis gratias egi, ut rursùm alia mererer accipere. Atque hoc totum, ut orarem et laudarem, ipse fecit. Illud *sub linguâ meâ*, idem est, quod *linguâ meâ*, vel in *linguâ meâ.* Ità Euthym.

17. *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Hoc est tertium beneficium quod accepit à Domino, ut videlicèt Deo illuminante agnosceret, quid sit, quod impedit, ne oratio *exaudiatur;* scilicèt peccatum. Et quoniàm hoc odio habuerunt electi, ideò subjungit Propheta in personâ populi electi:

18. *Propterea exaudivit Deus, et attendit voci deprecationis meœ.* Quià ipse scrutatur corda, et vidit mihi seriò displicere peccata, et faciem cordis me avertere ab omni iniquitate.

19. *Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam à me.* Ergò *Benedictus* sit, et in perpetuum laudetur *Deus*, qui *tanta fecit animœ meœ*, quorum summa est, quòd *non amovit* à se *orationem meam*, nec *amovit, à me misericordiam suam.* Ità *misericordiâ* ejus perseverante mecum, perseveravi et ego in vià mandatorum ipsius, et perseverantiæ præmium jàm obtinui, liberationem à captivitate et reditum in cœlestem Jerusalem.

PSALMUS LXVI.

SYNOPSIS.

Est expressio desiderii vehementis, quo David tenebatur videndi adventum Messiæ et redemptionem generis humani.

℣. 1. *Deus misereatur nostrî, et benedicat nobis : illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostrî.* Vox optantis et desiderantis est, quasi dicat : Utinàm *Deus misereatur nostrî* secundum magnam illam misericordiam, quâ mittat ad nos, quem missurus est : Et ex hoc affectu misericordiæ paternæ *benedicat nobis*, benedictio autem sit non solùm ubertas temporalium rerum, sed *illuminatio vultùs sui super nos;* illuminat autem super nos vultum Deus, quandò præstat, ut eum quasi remoto velamine intueamur, quod maximè præstitit, quandò per Incarnationis mysterium *in terris visus, et cum hominibus conversatus est*, ùt dicitur Baruch, 3. Et quoniàm hæc est misericordia, quam initio petiit, repetit, *et misereatur nostrî*, sic scilicèt illuminando vultum suum super nos.

2. *Ut cognoscamus in terrâ viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.* Hæc est ratio, cur tanto ardore desideretur *illuminatio vultûs* Dei, ut in lumine illo divino cognoscamus in hac terrâ tenebrosâ *viam* Dei; hæc autem *via* sinè dubio Christus est : *In omnibus gentibus salutare tuum*, id est, et ut cognoscatur inter *omnes gentes* salvator tuus : clariùs hæc habentur in Hebræo : *ut nota fiat in terrâ vita tua, in omnibus gentibus salvator tuus*, quod etiàm Isaias prædixit, cùm ait : *Videbit omnis caro salutare Dei*, ùt refert S. Lucas, c. 3.

3. *Confiteantur tibi populi, Deus : confiteantur tibi populi omnes.* Id est, ob hoc tàm insigne et tàm universale donum, omnes populi *confiteantur* tibi confessionem laudis, et gratiarum actionis. Cesset cultus et veneratio falsorum deorum, tibi uni vero Deo ab *omnibus populis* honor divinus exhibeatur.

4. *Lætentur, et exultent gentes; quoniàm judicas populos in æquitate, et gentes in terrâ dirigis.* Omnes videlicèt homines gaudeant, *quoniàm* tu, Deus, per Christum tuum *judicas populos in æquitate*, id est, ablato jugo tyrannicæ potestatis principis tenebrarum harum, regnum justissimum in Ecclesiâ constituisti. *Et gentes in terrâ dirigis*, regens eas per saluberrimas leges a Salvatore datas ad portum salutis æternæ. Quæ licèt futura essent, tamen Propheta spiritu Dei videbat ea, tanquàm præsentia.

5. *Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum.* Exhortatur iterùm, ut *populi omnes* Deum laudent, quoniàm *terra dedit fructum suum*, scilicèt nobilissimum, quem unquàm edidit, nempè Christum ex Mariâ *terrâ* virgine prognatum, ùt ait S. Hieronym. et Euthym. et cum Christo, ac per Christum immensam bonorum operum messem, ùt ait S. Aug. Utitur Propheta tempore præterito pro futuro, quià in ejus prænotione jàm factum erat, quod nobis futurum prædixit.

6. *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus: et metuant eum omnes fines terræ.* Ergò deinceps hæc grata sit vicissitudo, ut Deus nos omni benedictione impleat, et contrà omnes homines usque ad ultimos terræ fines habitantes, Deum verum timeant, reddentes ei tributum obedientiæ, et laudis usque in æternum. Porrò trina illa repetitio nominis Dei insinuat mysterium Ss. Trinitatis, quæ operata est Incarnationem Filii Dei. Secundo autem loco non dicitur simpliciter Deus, sed cum addito Deus *noster*, id est, Emmanuel, propter personam Filii, qui per Incarnationem singulari modo noster effectus est, inquit S. Hieron. et Genebrard.

PSALMUS LXVII.

SYNOPSIS.

Ss. Hilarius et Hieronymus rectè docent, in hoc psalmo decantari mysteria utriusque Testamenti: describitur enim descensus Domini in montem Sina ad legem populo dandam, et Christi ad cœlum ascensio, et alia id genus mysteria. Est autem psalmus plenus figuris, metaphoris et poëticis descriptionibus, ut propterea quandò est pulchrior, tantò sit etiàm difficilior.

℣. 1. *Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus: et fugiant, qui oderunt eum, à facie ejus.* Hæc sunt verba, quæ à Moyse dici solebant, cùm elevaretur arca, et populus migrare inciperet; quibus verbis Moyses precabatur Deum, ut arcâ exurgente et præcedente populum, ipse quoque surgere dignaretur, et protectione suâ populum securum redderet. David igitur Moysem imitatus, et prævidens Christi resurrectionem, per quam arca humanitatis ejus elevanda erat, et ipse dux futurus erat omnibus electis ad terram veræ promissionis, dicit: *Exurgat Deus*, id est, Resurgat à mortuis Christus Deus, et sic elevetur arca, et populum Dei præcedat ad cœlestem Jerusalem, *et dissipentur*, etc. Ità PP. communiter.

2. *Sicùt deficit fumus, deficiant: sicùt fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.* Celeritas et facilitas quâ præsentia Christi dissipat peccatores, non poterat aptiùs depingi, quàm similitudine *fumi*, qui à vento dispergitur, et *ceræ*, quæ coràm *igne* liquescit et consumitur.

3. *Et justi epulentur et exultent in conspectu Dei: et delectentur in lætitiâ.* Iniquis persecutoribus deturbatis, hoc sequitur, ut justi fruentes præsenti auxilio Dei securi reficiantur alimoniâ tum corporali, tum spirituali, et gestiant præ gaudio, sed eâ modestiâ et gravitate, quæ decet eos, qui sciunt se à Deo semper videri, et ex eâ *lætitiâ delectationem* capiant.

4. *Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus: iter facite ei, qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.* Hæc dicuntur ad Apostolos aliosque primos fideles ex consensu veterum Latinorum et Græcorum. *Cantate Deo*, vos primitiæ credentium, *psalmum dicite nomini ejus*, laudate Deum voce et opere, *iter facite ei, qui ascendit super occasum*, id est, parate viam Domino prædicationibus vestris, ut is, qui jàm ascendit super occasum, id est, qui supergressus est omnem corruptionem et mortalitatem, et habitaturus est per fidem in cordibus omnium gentium, per vestras prædicationes aditum apertum et paratum inveniat. *Dominus* enim *nomen* est *illi*, et ideò jure suo regnare debet.

5. *Exultate in conspectu ejus, turbabuntur à facie ejus, patris orphanorum et judicis viduarum.* Vos qui paratis viam Domino, *exultate in conspectu ejus*, nec timeatis eos, qui vos turbant persecutionibus suis; nàm ipsi *turbabuntur* suo tempore *à facie Dei*, qui est *pater orphanorum et judex viduarum*, id est, omnium desolatorum et afflictorum.

6. *Deus in loco sancto suo: Deus, qui inhabitare facit unius moris in domo.* Deus enim est in mentibus *orphanorum et viduarum* (per hos enim potissimùm intelliguntur illi homines qui non agnoscunt in terris patrem, neque sponsum, sed Deum solum habent pro patre et sponso, et in illo solo confidunt, eum solum diligunt). Et ipse Deus est, qui facit sibi hanc domum, dùm *habitare facit unius moris in domo*, id est, unanimes, concordes, in eàdem religione et iisdem ritibus habitare facit in Ecclesiâ. Ità Hilar., Hier., August., etc.

7. *Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos, qui exasperant, qui habitant in sepulchris.* Declarat magnam pietatem Dei, qui non solùm *unanimes facit habitare in domo*, sed etiàm ligatos vinculis peccatorum *educit* de captivitate *in fortitudine* brachii sui, et quod magis est admirandum, *eos, qui exasperant*, per incredulitatem ipsum Deum, et qui quasi jàm mortui *habitant in sepulchris* profundissimæ iniquitatis, eos quoque potentiâ gratiæ suæ reducit ad vitam et *habitare facit unanimes in domo*. Aliqui hunc versum intelligunt de li-

beratione à captivitate Ægyptiacâ et Babylonicâ : quidam de eductione patrum è limbo.

8. *Deus, cùm egredereris in conspectu populi tui, cùm pertransires in deserto :* 9. *Terra mota est, etenim cœli distillaverunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israël.* Jàm ut credibiliora faciat Propheta beneficia redemptionis Christi, commemorat beneficia antiqua, quæ figura erant futurorum beneficiorum. *Deus,* inquit, *cùm egredereris in conspectu populi tui,* id est, cùm coràm populo tuo præcederes per Angelum tuum in columnâ nubis per diem, et ignis per noctem; eo tempore *cùm pertransires in deserto,* post transitum maris rubri: tunc *terra mota est,* quandò tremere cœpit à sonspectu Dei descendentis in montem Sinai, cùm illic lex daretur, et etiàm *cœli distillaverunt* pluvias, grandines, fulmina, manna, coturnices, ità S. Hilar. Dicitur autem *Deus Sinai, Deus* qui apparuit in monte *Sinai.*

10. *Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ : et infirmata est, tu verò perfecisti eam.* Patribus in deserto cœlum *distillavit* te jubente pluviam, id est, manna : sed *hæreditati tuæ,* id est, Ecclesiæ tuæ, quam tibi tanquàm propriam hæreditatem vindicâsti, *segregabis pluviam voluntariam,* id est, *pluviam* spontaneam quæ ex se descendit : hæc verò *pluvia* gratia est Spiritûs S. quæ *voluntaria,* sive spontanea dicitur, quià non descendit ex meritis operum, quasi vaporibus terræ sursùm elevatis, sed sponte suâ Spiritûs S. infundit corda fidelium aquâ cœlesti. Et dicitur *segregata hæreditate Dei,* quià gratia Spiritûs S. datur solùm fidelibus in Ecclesià. *Et infirmata est,* etc., illud *et* ponitur pro, *quià,* ut sensus sit : *pluviam voluntariam,* etc., quià *hæreditas tua infirmata est,* jàm dudùm, videlicèt ob ignorantiam Dei, et invalescentes concupiscentias debilitata erat; sed tu per gratiam Spiritùs S. tanquàm per *pluviam* salutarem confirmâsti et roborâsti eam.

11. *Animalia tua habitabunt in eâ : parâsti in dulcedine tuâ pauperi, Deus.* In eà hæreditate, id est, Ecclesiâ, quæ irrigatur aquâ cœlesti, *habitabunt animalia tua,* id est, oves pascuæ tuæ, quas pascendas, regendasque suscipies : tu enim, *Deus, parâsti* cibum

videlicèt *pauperi*, id est, egeno populo tuo, *in dulcedine tuâ*, id est, juxtà bonitatem et misericordiam tuam, quæ dulcissima est miseris et egentibus.

12. *Dominus dabit verbum evangelizantibus, virtute multâ.* Declarat, quis sit cibus, quem paravit Deus pauperi populo suo, ac dicit esse *verbum* suum. *Dominus dabit*, etc., id est, efficiet Deus, ut qui annuntiant *verbum* Dei, quod est cibus animarum, abundent copiâ sermonis, *virtute multâ.* Posset etiàm per *multam virtutem* intelligi efficacia signorum, quibus Deus prædicationem Evangelii confirmabat.

13. *Rex virtutum dilecti dilecti, et speciei domûs dividere spolia.* Sensus ex PP. expositione hic est: *Rex virtutum*, id est, rex multorum exercituum, *dilecti dilecti*, id est, dilectissimi, Christi videlicèt, dilectissimi Deo et hominibus, ipse dabit *speciei domûs*, id est, ad speciem et decorem domûs Dei, quæ est Ecclesia, *dividere spolia*, gentium videlicèt ad fidem Christi conversarum per *evangelizantes* Apostolos. Adeòque *verbum dabit*, subintelligitur ex præcedente versu, ut hic sit integer sensus: *Dominus dabit verbum*, etc., et ipse idem Dominus *rex virtutum dilectissimi dabit ad speciem domûs dividere spolia.* Illud autem *dilectissimi* conjungitur cum nomine *virtutum*, *Rex virtutum*, id est, exercituum, qui exercitus sunt Christi Filii Dei *dilectissimi.* Est phrasis hebraica.

14. *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in pallore auri.* S. August., S. Hieron., Theodor. et Euthym., per *duos cleros* duo Testamenta intelligenda esse scribunt (*clerus* significat sortem, possessionem, hæreditatem, et juxtà S. Hieron. terminum) quare ex variis hujus obscurissimi versûs expositionibus, hanc selegimus: *Si dormiatis inter medios cleros*, id est, si vos, qui evangelizatis verbum Domini, *dormitatis*, id est, quiescatis in medio duorum Testamentorum, novi et veteris, acquiescentes videlicèt veritati divinitûs inspiratæ Prophetis et Apostolis: tunc *pennæ columbæ*, id est, Ecclesiæ fides et mores, erunt *deargentatæ*, etc., puritate sapientiæ et deauratæ fervore charitatis.Ità Bellarm. Si hæc expo-

sitio minùs arrideat, videri potest idem Bellarm. fol. 471. Le Blanc, T. 2. f. 307. Tirin. f. 413 et alii.

15. *Dùm discernit cœlestis reges super eam, nive dealbabuntur in Selmon: mons Dei, mons pinguis.* 16. *Mons coagulatus, mons pinguis: ut quid suspicamini montes coagulatos?* 17. *Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.* Descripsit Propheta prædicatores per similitudinem *dormientium inter cleros*, et Ecclesiam per similitudinem *columbæ deargentatæ* et deauratæ: nunc describit eosdem prædicatores per similitudinem regum, et Ecclesiam per similitudinem montis candidi propter nivem, et uberrimi propter abundantiam lactis. *Selmon* est mons in tribu Ephraim vicinus Jordani, nivibus in vertice coopertus, sed in imo fertilis. *Dùm discernit cœlestis reges super eam*, id est, dùm *cœlestis*, sivè ut in Hebræo est, *omnipotens* rex dividit ac segregat unicuique suum *reges super eam*, id est, Apostolos super Ecclesiam, per columbam anteà designatam, *nive dealbabuntur in Selmon*, tunc populi multi *super nivem dealbabuntur in Selmon*, qui mons Ecclesiam significat. Qui *mons* est *mons Dei*, quià in Ecclesià habitat, et est *mons pinguis* ob abundantiam gratiæ, et est etiàm *mons coagulatus*, quià lac divinæ gratiæ non defluit, sed quasi coagulatum in eà semper manet. *Ut quid suspicamini montes coagulatos?* q. d. Non est, quòd existimetis, esse altios montes æquè pingues, atque hic *mons*: Hic enim est unicus *mons*, *in quo beneplacitum est Deo habitare in eo*, nec *in eo habitabit* ad tempus, sed *inhabitabit in finem*, id est, semper. Hæc videntur dici adversùs hæreticos, qui alias Ecclesias erigere conantur.

18. *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in eis in Sina, in sancto.* 19. *Ascendisti in altum, cepisti captivitatem: accepisti dona in hominibus.* 20. *Etenim non credentes inhabitare Dominum Deum.* Nunc comparat descensum Dei in montem Sina, ut daret legem veterem, cum ascensione Christi in cœlum, ut indè mitteret in lege novâ donum Spiritûs S., undè tanta abundantia lactis, et tantus candor Ecclesiæ advenit. *Currus*, quibus Deus vehitur, *decem*

millibus multiplex, id est, multiplicati sunt in infinitum, quià hi currus sunt innumera *millia lætantium* Angelorum: *Dominus in eis* vehi, et inequitare visus est olim *in Sina, in monte sancto*, habetur cap. 33. Deuter. *Ascendisti in altum*, q. d. Dominus olim descendit in montem Sina cum multis millibus Angelorum; sed tu, Messias, *ascendisti in altum*, id est, in summum cœlum, *cepisti captivitatem*, id est captivos Satanæ, qui ab eo vel in limbo, vel in hoc mundo in carcere peccati detinebantur, velùt prædam de manu ejus rapuisti, et tecum in christianam libertatem, et in cœlum abduxisti: *accepisti dona in hominibus*, id est, *accepisti* à Patre *dona* Spiritûs S. pro hominibus à te redemptis, et ea *dona* à Patre *accepta dedisti hominibus*. Ità ferè explicat S. Paulus, Ephes. 4. v. 8. *Etenim non credentes*, etc. Illud *etenim* ponitur pro *etiàm*, ùt constat ex Hebræo, et versione S. Hieron. Itaque sensus est: *etiàm* eos *cepisti captivos*, et pro iis *accepisti dona*, qui anteà non credebant Dominum Deum inhabitare in *monte* sancto, id est, in Ecclesiâ Christianorum.

21. *Benedictus Dominus die quotidiè: prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.* 22. *Deus noster, Deus salvos faciendi: et Domini Domini exitus mortis.* Jàm agit gratias Deo. *Benedictus* sit *Dominus* per singulos dies (id enim ex Hebræo significat illud *die quotidiè*). *Prosperum iter faciet nobis*, id est, benefaciet nobis omni die, quià non deseret nos in hoc itinere, quod facimus omni die, donec ad æternitatis diem pervenerimus: *Deus salutarium nostrorum*, id est, prosperabit nobis iter Deus, qui est auctor totius nostræ salutis. *Deus noster, Deus salvos faciendi*, id est, salvationi omnium studens, inhians, illaborans, et ejusdem *Domini Dei* (ùt est in Hebræo) sunt *exitus mortis*, id est, eductio et liberatio à morte: quià ipse claves habet vitæ et mortis, Apocal. 1. v. 18. Ità Euthym., Tirin., Bellarm., etc.

23. *Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.* Idem Deus, *confringet capita*, etc., id est, superbiam inimicorum suorum humiliabit, dùm eos ad inferos damnabit. dem aliis verbis repetit et declarat more

suo: nàm quod dixerat *capita*, nunc dicit *verticem capilli*, id est, cristas, sivè superbiam confringet; quod dixerat, *inimicorum*: nunc dicit *perambulantium in delictis suis*, illi enim soli inimici Dei sunt, qui non ambulant in lege Domini, sed tempus vitæ peccando consumunt.

24. *Dixit Dominus: Ex Basan convertam, convertam in profundum maris*: 25. *Ut intingatur pes tuus in sanguine, lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.* Q. d. Deus ità *confringet capita inimicorum suorum*, sicùt olim *dixit* et fecit: *Ex Basan*, seu Basanitide, regno gigantis Og Amorrhæi, hostis Hebræorum sævissimi, *convertam*, id est, expellam, hostes tuos, et præcipitabo omnes in abyssum exitii, quasi *in profundum maris*, ùt Pharaoni feci. Ità S. Hilar. *Ut intingatur pes tuus*, q. d. tantam hostium tuorum stragem edam, ut tu, ô popule meus, *sanguine* occisorum laves et operias pedes tuos: et etiàm *lingua canum tuorum* tingatur *ab ipso* sanguine *ex inimicis* jugulatis profluente; id quod Jezabeli contigit. Ità Bellarm., Tirin., Le Blanc et alii.

26. *Viderunt ingressus tuos, Deus, ingressus Dei mei: regis mei qui est in sancto.* Explicatâ victoriâ et triumpho Christi de hostibus suis, docet Propheta, eos, qui testes fuerunt, cœpisse illa toti mundo cum lætitiâ publicare. *Viderunt*, etc., id est, non desunt, qui viderint itinera tua, actiones tuas, etc. *Ingressus*, inquam, *tuos*, qui es *Deus meus et Rex meus*, qui nunc es *in sanctuario tuo*, sivè cœlum, sivè Ecclesia sanctum habitaculum ejus dicatur.

27. *Prævenerunt principes conjuncti psallentibus, in medio juvencularum tympanistriarum.* Quandò igitur viderunt *principes* Ecclesiarum Christi victoriam et triumphum, quo de potestate Satanæ liberati sumus, *prævenerunt* ipsi alias gentes et populos, ut Christi laudes prædicarent et resonarent *conjuncti psallentibus* sanctis Angelis in cœlo ob eandem victoriam, *in medio juvencularum*, etc., id est, psallentibus Angelis in medio animarum sanctarum, quæ cum Christo in cœlum ascenderunt, quæ dicuntur *juvenculæ*, quoniàm recèns

vitam beatam ducere, et cum Angelis Deo assistere, eique psallere cœperunt. Ità Bellarm.

28. *In Ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israël.* Est quasì parenthesis, quà Propheta prævidens futuram lætitiam principum Ecclesiæ, hortatur eos, ut *in Ecclesiis*, quas fundaturi erant, pergant *benedicere Domino Deo, de fontibus Israël* materiam laudis haurientes. Vocat autem *fontes Israël* promissiones Dei ad Patriarchas et vaticinia Prophetarum prædicentium, ea quæ nunc impleta esse videmus et gaudemus.

29. *Ibì Benjamin adolescentulus, in mentis excessu.* 30. *Principes Juda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephtali.* Reddit ad superiorem narrationem et explicationem, qui sint illi principes, de quibus dixit: *Prævenerunt principes:* Isti, inquit, sunt *Benjamin, principes Juda, principes Zabulon*, etc. Patres Latini et Græci per hæc nomina communiter intelligunt sanctos Apostolos, qui constituti sunt à Deo principes super omnem terram. Ex illis ergò nonnulli erant ex tribu Benjamin, qui minimus inter fratres extitit: iique cum cæteris in extasin rapti tantum Ascensionis mysterium mirabantur. In illis quoque populi Christiani ducibus, alii è tribu Juda, alii è tribu Zabulon, alii è tribu Nephtali, electi sunt. Ità Bellarm. et le Blanc. Per illud: *Benjamin adolescentulus*, etc., benè intelligitur Apostolus Paulus, qui erat de tribu Benjamin, et qui novissimus fuit vocatione: et is *in mentis excessu*, ità conjunctus fuit psallentibus in cœlo, ut nesciret an tunc in corpore esset, vel extrà corpus, ùt ipse testatur, 2. Cor. 12.

31. *Manda, Deus, virtuti tuæ: confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.* Propheta petit à Deo, ut potentiam suam, quam exercuit in superandis hostibus et constituendâ Ecclesiâ, semper exerceat confirmando, quod operatus est. *Manda, Deus*, etc., id est, impera potentiæ tuæ, ut operi inchoato assistat, illudque conservet et augeat.

32. *A templo tuo in Jerusalem, tibi offerent reges munera.* Id est, propter templum, sivè propter sanctitatem templi tui, quod est in Ecclesiâ, offerent tibi

reges munera pretiosa ad ipsius templi ornatum, et ad alendos templi ministros. De quà oblatione multa prædicit Isaias c., 60 et 66.

33. *Increpa feras arundinis : congregatio taurorum in vaccis populorum : ut excludant eos, qui probati sunt argento.* Convertit nunc orationem ac hostes Ecclesiæ, et ait : *Increpa,* id est, exterre, coërce, reprime *feras arundinis*, id est, agrestes et barbaros Ecclesiæ hostes, qui similes sunt feris in arundineto latentibus et strepitum cientibus, et sunt velùt *congregatio taurorum*, id est, ferociunt quasì tauri congregati, *in vaccis populorum*, id est, cum populis qui instar vaccarum, Hebraicè vitularum lasciviunt, salaces et dissoluti sunt. (Metaphora sumpta est à tauris, qui tùm ferociores sunt, cùm generationi inter armenta dant operam.) *Ut excludant*, rejiciant, ad nihilum redigant prædicatores fidei, *qui probati sunt argento*, id est, instar argenti. Ità Theod., Euthym., Genebr., Tirin., Bellarm., Le Blanc, etc., Hier. *hæreticos*, Hilar. *dæmones* hìc intelligunt.

34. *Dissipa gentes, quæ bella volunt : venient legati ex Ægypto, Æthiopia præveniet manus ejus Deo.* 35. *Regna terræ, cantate Deo : psallite Domino : psallite Deo, qui ascendit super cælum cæli, ad orientem.* Prædicit nunc victoriam adversùs persecutores. *Dissipa gentes*, etc., id est, dissipabis omnes, qui bella movent adversùs populum tuum : et tunc *venient legati ex Ægypto* subjectionem profitentes, et *Æthiopia*, quæ longiùs est, *præveniet manus ejus Deo*, id est, *præveniet* apud Deum manum Ægypti offerentis munera, ùt fecit eunuchus Candacis Reginæ Æthiopum : Actorum. 8. Quin et reliqua omnia *regna terræ* subdent se Christo Deo, *qui ascendit super cælum cæli, ad orientem*, id est, qui posteaquàm ascendit in altum, sedet in summo cœlo ad fontem lucis, undè oritur omne lumen.

36. *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis : date gloriam Deo super Israël, magnificentia ejus, et virtus ejus in nubibus.* 37. *Mirabilis Deus in Sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ : Benedictus Deus.* Tandem describit etiàm adventum Christi in die judicii; diximus autem ab initio, hunc psalmum varia

mysteria complecti. *Ecce*, inquit, *dabit voci suæ vocem virtutis*, id est, *dabit* tunc *voci suæ*, ut sit vox potentissima et efficacissima, quod fiet quandò *omnes mortui audient vocem filii Dei, et resurgent*, etc. *Date gloriam Deo super Israël*, id est, glorificate Deum super beneficia in electos ejus collata. *Magnificentia ejus*, etc., quoniàm magnificentia et potentia Dei manifestabitur maxima super Israël *in nubibus* cœli, quandò videlicèt electi *rapientur in nubibus obviàm Christo*, etc. Quare exclamare licet: *Miserabilis Deus in sanctis suis:* tunc enim totus mundus intelliget, Deum in Sanctis suis provehendis ab imo ad summum, plane admirabilem fuisse: nàm *Deus Israël* tunc *dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ*, cùm electos suos verà immortalitate et impassibilitate donabit. Ità Bellarm. juxtà mentem Hilarii, Augustini et Hieronymi. Græci autem, Theodoret., Euthym. et alii hos duos versus referunt ad missionem Spiritûs S. quandò post ascensionem Domini induti sunt Apostoli virtute ex alto. Concludit denique Propheta his verbis: *Benedictus Deus:* id enim sequitur ex prædictis in toto psalmo, ùt omnes Deum benedicere debeant, cùm ejus misericordia et justitia, potentia et sapientia ex tot mysteriis mirificè declarata sint.

PSALMUS LXVIII.

SYNOPSIS.

Prædicitur passio Christi planè ad litteram, nec non eversio Judæorum et ædificatio Ecclesiæ, quæ constat ex iis, qui feliciter commutabuntur de iniquitate ad justitiam, et de miseriâ temporali ad gloriam æternam. Psalmi titulus est : In finem, pro iis, qui commutabuntur David. *Videatur explicatio Ps. 44.*

℣. 1. *SALVUM me fac, Deus : quoniàm intraverunt aquæ usque ad animam meam. 2. Infixus sum in limo profundi : et non est substantia. 3. Veni in altitudinem maris : et tempestas demersit me.* Describitur passio Christi per similitudinem demersionis in aquas lutulentas et profundissimas. *Salvum me fac, Deus*, salutem petit Salvator à Deo Patre, non salutem animæ, quam utpotè beatus, habebat ; sed salutem corporis, eamque non absolutè petit, sed ut ostendat magnitudinem doloris, et contrarietatem appetitûs naturalis ad mortem. *Quoniàm intraverunt aquæ usque ad animam meam*, id est, quoniàm similis factus sum ei, qui projectus in aquas incipit sentire aquas penetrantes ad vitalia. *Infixus sum in limo profundi, et non est substantia*, id est, similis factus sum, non solùm homini præcipitato in aquas, sed in aquas lutosas et sinè fundo, ut non liceat emergere neque subsistere. Illud *non est substantia*, significat et non est fundamentum sivè fundus, ubi subsisti possit. *Veni in altitudinem maris*, id est, et demersus sum in mare magnum et profundissimum, ut aquarum immensa multitudo super me sit. *Et tempestas demersit me*, id est, quia tempestas vehementissima ventorum et fluctuum demersit me. In hac similitudine per *multitudinem aquarum* intelliguntur pœnæ multæ, quas Christus pertulit ; per *limum profundum*, peccata totius humani generis, quæ illum in pœnis detinuerunt ; per *tempestatem*, rabies et crudelitas Judæorum, etc.

4. *Laboravi, clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ :*

defecerunt oculi mei, dùm spero in Deum meum. Etiàm hæc similitudo est, et sensus est : Tanta fuit acerbitas et prolixitas doloris mei, quantam intelligimus esse in iis, qui usque ad raucedinem auxilium implorantes clamant, et quanta in illis esse solet, quorum oculi deficiunt aspiciendo in cœlum, et expectando à Deo auxilium.

5. *Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratìs.* 6. *Confortati sunt, qui persecuti sunt me inimici mei injustè : quæ non rapui, tunc exolvebam.* Explicat nunc Propheta in personâ Christi propriis verbis, quæ dixerat per similitudines. Comparavit enim persecutores Christi multitudini aquarum, et tempestati violentæ : nunc apertè dicit inimicos suos fuisse propè innumerabiles et violentissimos, et absque ullâ causâ ità extitisse. Addit, *quæ non rapui, tunc exolvebam*, id est, rapinam pomi vetiti, et honoris divini, quem Adam et ejus posteri rapere voluerunt, ego Christus exolvi. Ità Ss. Hieron., Hilar. et pulchrè Augustinus.

7. *Deus, tu scis insipientiam meam : et delicta mea à te non sunt abscondita.* Dat causam, cur injustè patiatur, et *insipientiam suam* vocat insipientiam Ádami, quam in se suscepit, et *delicta sua* vocat delicta ejusdem Adami et cæterorum hominum, quæ portavit; ait ergò : *Deus, tu scis, quæ sit insipientia mea, quæ sint delicta mea*, id est, tu scis me pati propter insipientiam primi hominis et propter inobedientiam ejusdem, etc.

8. *Non erubescant in me, qui expectant te, Domine, Domine virtutum.* 9. *Non confundantur super me, qui quærunt te, Deus Israël :* 10. *Quoniàm propter te sustinui opprobrium : operuit confusio faciem meam.* Sollicitus pro membris suis orat, ut hæc ipsius passio non sit scandalum fidelibus suis. *Non erubescant*, etc., id est, occasione mei, mearumque calamitatum, alii qui expectant à te salutem : scilicèt dùm vident, me innocentem et te invocantem, à te tamen deseri. Ità S. Hieron. et Theodor. Idem in sequenti versu repetit, et postremò rationem addit, cur id justè petat : quoniàm, inquit, quæ passus sum, non propter culpas meas, sed propter honorem tuum passus sum, et propter gloriam tuam ego sustinui contu-

melias, flagella, irrisiones, sputa in faciem, et alia id genus, quæ verecundiâ, et rubore vultum meum impleverunt.

11. *Extraneus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris meæ.* 12. *Quoniàm zelus domûs tuæ comedit me : et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Explicat Propheta in personâ Christi occasionem persecutionis Judæorum. *Extraneus factus sum fratribus meis,* id est, tanquàm extraneum me reputaverunt fratres mei Judæi, *et peregrinus filiis matris meæ,* id est, tanquàm hospes vel alienigena existimatus sum à *filiis matris meæ* Synagogæ, idque ideò, *quoniàm zelus,* id est, fervor, et studium procurandæ gloriæ *domûs tuæ,* id est, templi et Ecclesiæ tuæ, et indignatio ex ejusdem neglectu et profanatione, *comedit me,* id est, consumebat, urgebat, dolore afficiebat me. Matth. 23, Luc. 11, Joan. 2. *Et opprobria exprobrantium tibi,* etc., id est, hæc tàm sensi, tàm ægrè tuli, quàm si rectà in me contorta fuissent.

13. *Et operui in jejunio animam meam : et factum est in opprobrium mihi.* 14. *Et posui vestimentum meum cilicium : et factus sum illis in parabolam.* Id est, ut iram tuam in sceleratos averterem, jejunio me afflixi : illi verò in risum soluti cavillis et scommatibus me appetiverunt : etiàm exteriori vestitu mœrorem ob culpas in te, ô Pater, admissas testatus sum : et illorum fabula, jocusque, omnium ludibrio patui. Ità Tirin., Le Blanc et alii. Sed Bellarmino videntur hi duo versus ex S. August. spiritualiter exponendi esse, ut per *jejunium* cum fletu et mœrore, intelligamus esuriem et sitim ardentissimam salutis animarum, pro quibus angebatur et gemebat : per *cilicium* verò intelligatur caro mortalis et passibilis, quâ Verbum indutum mundo apparuit, etc.

15. *Adversum me loquebantur, qui sedebant in portâ : et in me psallebant, qui bibebant vinum.* Hæc est quasi appendix ad ea, quæ dicta sunt. Q. d. Accedit prætereà, quòd *adversùm me loquebantur, qui sedebant in portà,* id est, principes ac judices in conciliis suis de interitu meo consultabant; judicia enim, ùt jàm aliàs memo-

ravimus, in portis civitatum exercebantur. *Et in me psallebant, qui bibebant vinum*, id est, non solùm publicè in consiliis, sed etiàm privatìm in ædibus temporè conviviorum, inter pocula de me garriebant et cantabant, ludentes et irridentes.

16. *Ego verò orationem meam ad te, Domine* (supplendum est *direxi*), *tempus beneplaciti, Deus.* Id est: Illi mihi insultabant, et opprobria in me jaciebant, ego verò *orationem* pro illis, et pro me tibi Deo Patri offerebam, dicens: *Tempus beneplaciti, Deus,* id est, jàm advenit *tempus beneplaciti*, tempus à te definitum, ut complaceat tibi, mundum hoc tanto oblato sacrificio reconciliare.

17. *In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.* Pergit in oratione, ac petit, ut quandòquidem jàm venit *tempus beneplaciti*, exaudiat orationem ejus propter *multitudinem misericordiæ*, ex quâ motus est ad promittendam reconciliationem per passionem filii sui, et propter veracitatem et fidelitatem *salutis*, quià Deus non minùs pius et misericors est in promittendâ, quàm fidelis et justus in præstandâ *salute*, quam promisit.

18. *Eripe me de luto, ut non infigar: libera me ab iis, qui oderunt me, et de profundis aquarum.* 19. *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum: neque urgeat super me puteus os suum.* Petit liberationem sub eâdem metaphorâ aquarum, et luti, et tempestatis, de quâ dixerat suprà: ideò nunc petit, non *demergi*, id est, non detineri in illâ immersione, quod declarat dicens, non ità *me absorbeat profundum*, ut nunquàm emergam, et *non urgeat super me puteus os suum*, id est, non claudat *puteus*, in quem cecidi, *os suum*: nàm dùm patet *os putei*, spes est evadendi.

20. *Exaudi me, Domine, quoniàm benigna est misericordia tua: secundùm multitudinem miserationum tuarum respice in me.* 21. *Et ne avertas faciem tuam à puero tuo: quoniàm tribulor, velociter exaudi me.* 22. *Intende animæ meæ, et libera eam: propter inimicos meos eripe me.* Multiplicat Propheta verba orationis in personâ Christi patientis, ut ostendat magnitudinem passionis. Proponit autem tres

rationes, ob quas debet exaudiri; unam ex parte misericordiæ Dei, alteram ex parte inimicorum persequentium. Vocat autem se *puerum* sivè servum, quià formam servi induit. *Intende animæ meæ*, id est, vitæ meæ ad extremum perductæ, et *libera eam* per celerem resurrectionem, *propter inimicos meos* (est tertia ratio, de quâ diximus), id est, *eripe me* à doloribus, et à morte, resuscitans me in vitam immortalem, ut inimici mei vel confundantur, vel convertantur, quod factum fuisse legimus Actor. 2.

23. *Tu scis improperium meum, et confusionem meam, et reverentiam meam.* 24. *In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me: improperium expectavit cor meum et miseriam.* Vocat ipsum Deum in testem passionis suæ, ac præcipuè ejus passionis, quæ in ignominiâ consistit: *Tu scis improperium meum*, id est, quæ *improperia* in me jaciant adversarii, *et confusionem*, quæ nascitur ex opprobrii, *et reverentiam meam*, id est, verecundiam, quæ ex confusione oriri solet. Ità ex Hebræo Hilar., August. et alii. *In conspectu tuo sunt omnes*, etc., id est: Sicùt te non latet afflictio mea, ità te non latent, qui me affligunt: à quibus nihil expectare possum, nisi *improperium et miseriam*; sicùt semper *expectavit cor meum*, multò anteà, quàm advenirent.

25 *Et sustinui, qui simul contristaretur et non fuit: et qui consolaretur, et non inveni.* 26. *Et dederunt in escam meam fel: et in siti meâ potaverunt me aceto.* Addit ad extremum in tantis passionibus suis non solùm se nullum habuisse consolatorem et compatientem, sed in fame fel sibi datum in escam, et in siti acetum in potum. Non defuerunt equidem, qui contristarentur in morte Christi, sed defuerunt qui simul cum illo contristarentur, id est, ob eam causam, undè ipse tristabatur. Cæterùm, quià non legitur in Scripturis de felle in escam dato, valdè probabile est, escam illam fellis intelligendam esse spiritualiter, ut per escam fellis intelligatur amaritudo peccatorum, quæ Christo in passione jejunanti loco cibi ingesta est.

27. *Fiat mensa eorum coràm ipsis in laqueum, et in retributiones et in scandalum.* 28. *Obscurentur oculi eo-*

rum ne videant : et dorsum eorum semper incurva. 29. Effunde super eos iram tuam : et furor iræ tuæ comprehendat eos. 30. Fiat habitatio eorum deserta : et in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet. Jàm prædicit Propheta per modum imprecationis mala, quæ eventura erant Judæis ob ingratitudinem et crudelitatem in Messiam. Per *mensam* intelligunt PP. Scripturas, undè pascimur veritate divinâ, ait ergò : Illi mihi *dederunt fel in escam,* tu facies ut eorum *mensa*, et esca vertatur eis *in laqueum;* hæc mensa *coràm Judæis* est, quià assiduè legunt Moysen et Prophetas, sed facta est illis in *laqueum,* quià perperàm intelligentes capiuntur *laqueo* infidelitatis; eadem facta est illis *in retributiones* eorum, quæ suâ impietate et crudelitate justè promeriti sunt, *et in scandalum,* seu in offendiculum et ruinam. *Obscurentur oculi eorum* interiores, imò *velamen est super cor eorum.* 2. Cor. 3. et sicùt depravatus est intellectus, depravatus est etiàm eorum affectus, ut nihil appetant nisi terrena, quod significat illud : *dorsum eorum,* etc. Et hæc plaga spiritualis descendit ab *irâ* Dei, hinc subjungit : *Effunde,* id est, effundes *iram tuam,* etc., quod confirmatur 1. Thessal. 2. Ex hac *irâ* Dei quoque processit plaga temporalis, quià expulsi de terrâ promissionis toto orbe exules et profugi vagantur. Undè ait : *Fiat habitatio eorum deserta,* etc.

Hic observandum est ex S. August. verba hæc non esse obtantis, sed prophetantis pœnas spirituales et corporales, quas in Judæis manifestissimè cernimus.

31. *Quoniàm quem tu percussisti, persecuti sunt : et super dolorem vulnerum meorum addiderunt. 32. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum : et non intrent in justitiam tuam. 33. Deleantur de libro viventium : et cum justis non scribantur.* Prædicit porrò Propheta, Judæos sic puniendos, ut apponantur peccata ad peccata eorum, quemadmodùm ipsi addiderunt Christo pœnas ad pœnas et dolores ad dolores. *Quoniàm, quem tu percussisti,* mittens in mundum in similitudinem carnis peccati, fami, siti, frigori, æstui et aliis incommodis obnoxium, *persecuti sunt* calumniis, convitiis, falsis testimoniis, *et*

super dolorem vulnerum meorum addiderunt, id est, *super dolorem*, quem capiebam ex consideratione innumerabilium peccatorum, quæ quasi mea vulnera essent, curanda suscepi, *addiderunt dolorem* flagellorum, spinarum, clavorum, etc. *Appone iniquitatem*, etc., id est, justo tuo judicio permitte, ut addant iniquitatem ad iniquitatem : nec illis gratiæ ac justitiæ tuæ thesauri pateant, quibus ditentur, et cœlo digni evadant. *Deleantur de libro viventium*, etc., id est, ob tantum scelus ex libro vitæ expungantur, neque referantur in salvandorum numerum. Ità S. Hilar., S. Hier., Bellarm., Le Blanc, Tirin. et alii.

34. *Ego sum pauper et dolens : salus tua, Deus, suscepit me.* In fine prædicit Propheta gloriam Christi, ac Ecclesiæ ædificationem. Loquitur in personâ ipsius Christi, ùt suprà etiàm fecit. *Ego sum* in cruce *pauper et dolens*, nudus vestibus, coopertus plagis : *salus tua, Deus, suscepit me*, cùm talis essem egens bonis, dives malis, salus tua me resuscitans à mortuis abstersit omnia mala, replevit omnibus bonis.

35. *Laudabo nomen Dei cum cantico : et magnificabo eum in laude.* Christus in formâ hominis resuscitatus et glorificatus à Deo Patre gratias illi agit et aget in æternum. *Nomen Dei*, id est, potentia Dei, *cum cantico*, id est, cum lætitiâ et gaudio.

36. *Et placebit* (supplendum *laus mea, et canticum meum*) *Deo super vitulum novellum, cornua producentem et ungulas.* Id est, sacrificium laudis à Christo exhibitum Deo multò est excellentius sacrificiis, quæ in lege præstantissima habebantur, sacrificium enim omnium præstantissimum erat immolatio vituli juvenis, incipientis cornua et ungulas emittere.

37. *Videant pauperes et lætentur : quærite Deum, et vivet anima vestra.* Laudationi admiscet exhortationem. *Videant*, id est, intelligant et considerent hæc *pauperes et lætentur* in paupertate suâ. *Quærite Deum*, etc. O vos pauperes spiritu ! qui terrena despicitis omnia, tanto onere levati, erigite animum, *quærite Deum et anima vestra*, quæ ex rebus caducis vivere non potest, verè *vivet*.

38. *Quoniàm exaudivit pauperes Dominus : et vinctos suos non despexit.* Q. d. Dei enim tanta est benignitas, ut etiàm pauperculis, et protritis subsidio sit : sui causâ in arctum compulsos, et in angustiis ad se clamantes exaudivit.

39. *Laudent illum* (Deum) *cœli et terra ; mare et omnia reptilia in eis.* Ob communia beneficia ipsa rerum universitas ad agendas gratias invitatur.

40. *Quoniàm Deus salvam faciet Sion : et ædificabuntur civitates Judā.* Hìc jàm prædicitur ædificatio Ecclesiæ, quæ passionem et resurrectionem Christi consecuta est. *Quoniàm Deus salvam faciet Sion*, id est, Ecclesiam suam primitivam ex Judæis collectam. *Et ædificabuntur civitates Juda*, id est, propagabitur prima illa Ecclesia, dùm multi lapides vivi accedent, et multæ Ecclesiæ toto orbe ædificabuntur, quæ dicuntur civitates Judæ, id est, confessionis : quià confessio veræ fidei Ecclesiam ædificat et propagat, Juda enim *confessionem* significat.

41. *Et inhabitabunt ibì, et hæreditate acquirent eam.* 42. *Et semen servorum ejus possidebit eam, et qui diligunt nomen ejus, habitabunt in eâ.* Hìc prædicitur firmitas, et beatitudo Ecclesiæ : Nàm civitates Juda, id est, cives civitatum Juda, sivè fideles *habitabunt ibì ;* id est, in Sion, *et hæreditate acquirent eam ;* omnes enim veri fideles adhærent Ecclesiæ Apostolicæ, quæ est *Sion. Et semen servorum ejus*, etc., id est, istam *Sion* non soli primi fideles possidebunt, sed etiàm posteri eorum et omnes, qui Dei amore inflammantur, in unius hujus veræ Ecclesiæ fide perstabunt, et pervenient ad cœlestem *Sion.*

PSALMUS LXIX.

SYNOPSIS.

David sibi et piis omnibus implorat opem Dei, hostibus verò confusionem : vel potiùs est oratio Christi in cruce pendentis pro salute suâ, id est, pro celeri resurrectione corporis sui, et pro salute populi sui, quod est corpus ipsius mysticum. Adeòque argumentum idem est cum argumento psalmi 39, *cujus* 6 *ultimi versiculi sunt iidem cum sex ultimis versiculis hujus psalmi. Titulus est :* In finem, Psalmus David. In rememorationem, quòd salvum fecerit eum Dominus.

℣. 1. *Deus, in adjutorium meum intende: Domine, ad adjuvandum me festina.* Hic versus in Ecclesiâ celeberrimus est, indè enim incipiunt officia divina omnium horarum : quamvis autem præcipuè conveniat Christo in cruce pendenti, potest tamen usurpari ab omnibus fidelibus in quovis periculo versantibus, et quoniàm semper in multis magnisque periculis versamur, ideò expedit assiduè hunc versiculum frequentare. Petitur hic auxilium Dei magnum, et velox ad avertendum malum grave et imminens : de priore dicit, *Deus, in adjutorium meum intende*, id est, incumbe diligenter in me juvando, ùt gravitas mali requirit : de posteriore dicit, *Domine, ad adjuvandum me festina*, id est, non solùm diligenter incumbas, in me juvando, sed etiàm velociter et nullâ interpositâ morâ, quoniàm periculum imminet.

2. *Confundantur et revereantur, qui quærunt animam meam.* 3. *Avertantur retrorsùm et erubescant, qui volunt mihi mala.* 4. *Avertantur statìm erubescentes, qui dicunt mihi : Euge, euge.* 5. *Exultent et lætentur in te omnes qui quærunt te et dicant semper : Magnificetur Dominus : qui diligunt salutare tuum.* 6. *Ego verò egenus et pauper sum : Deus, adjuva me.* 7. *Adiutor meus et liberator meus es tu, Domine, ne moreris.* Hi versus, ùt diximus, iidem sunt cùm sex ultimis versibus psalmi trigesimi noni, quarè benevolum lectorem eò remittimus.

PSALMUS LXX.

SYNOPSIS.

David jàm senex opem Dei implorat contrà impios, Achitophelem, Absalonem cœterosque conjuratos. In gratiarum actionem pollicetur, se Dei potentiam, justitiam, bonitatem ubique deprœdicaturum.

Notandum est, hunc psalmum usurpatum fuisse à filiis Jonadab, id est, à Rechabitis et ab aliis qui in primà captivitate tempore Joachim Regis Jerusalem (altera enim erat tempore Sedeciæ) è terrâ suâ migrarunt Babylonem. Hinc in Bibliis latinis (in Hebræis et Græcis non est) habetur hic titulus: *Psalmus David, filiorum Jonadab, et priorum captivorum.*

℣. 1. *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum: in justitiâ tuâ libera me et eripe me.* 2. *Inclina ad me aurem tuam, et salva me.* 3. *Esto mihi in Deum protectorem et in locum munitum, ut salvum me facias:* 4. *Quoniàm firmamentum meum et refugium meum es tu.* Videatur psalmus trigesimus, qui idem habet principium, et in cæteris partibus cum eodem satis convenit.

5. *Deus meus, eripe me de manu peccatoris, et de manu contrà legem agentis et iniqui.* Descendit magis ad particularia, ac petit liberari *de manu*, id est, de potestate *peccatoris, contrà legem agentis et iniqui,* quibus nominibus intelligit Absalonem, Achitophelem, et ministros eorum. Spiritualiter intelligere possumus diabolum, hæreticos, tyrannos, persecutores.

6. *Quoniàm tu es patientia mea, Domine: Domine, spes mea à juventute meâ.* 7. *In te confirmatus sum ex utero: de ventre matris meæ tu es protector meus.* Sensus illius: *tu es patientia mea*, est iste: Tu es, à quo patienter opem expecto. *In te confirmatus sum*, etc., q. d. scio, Domine, et confiteor, me tibi curæ fuisse ab ipso primo ortu: ideò fiduciam habeo, multò magis te mihi protectorem fore, cùm te invocavero.

8. *In te cantatio mea semper* (supplendum est *versabitur*) *: tanquàm prodigium factus sum multis: et tu*

adjutor fortis. Id est, quasi portentum, ùt Hieron. vertit, apparui hominibus, ob tot ærumnas, quibus affligor, et tamen salvus semper emergo; quià tu mihi *fortis* et constans *adjutor* es.

9. *Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam: totâ die magnitudinem tuam.* Verùm, inquit, quidquid homines de me sentiant et dicant, ego opto, ut os meum repleatur laude, etc., *totâ die*, id est, omni tempore.

10. *Ne projicias me in tempore senectutis: cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.* Cùm David persecutionem Absalonis pateretur, jàm senex erat: ideò dicit: *Ne projicias me*, etc., id est, ne deseras in hoc ultimo tempore, quem adhuc semper adjuvisti, cùm robur ac vires meæ jàm debilitatæ sint, *ne derelinquas me.*

11. *Quià dixerunt inimici mei mihi* (de me) *et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum*, 12. *Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini et comprehendite eum: quià non est, qui eripiat.* Id est, inimici mei, et qui anteà custodes mei erant, vel consilio, vel armis, illi simul inter se uniti consultaverunt de perditione meâ, dicentes: *Deus dereliquit eum.* Ad hoc refertur illud, *inimici mei dixerunt mihi*, id est, de me, *Deus dereliquit eum:* et hoc dixerunt consultantes simul, *persequimini et comprehendite eum*, etc.

13. *Deus, ne elongeris à me: Deus meus, in auxilium meum respice.* 14. *Confundantur et deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur confusione et pudore, qui quærunt mala mihi.* Id est, te in auxilium meum festinante, *confundantur* consiliarii Absalonis, et *deficiant* in consiliis suis, detrahentes animæ meæ, id est, calumniantes me, etc.

15. *Ego autem semper sperabo: et adjiciam super omnem laudem tuam.* 16. *Os meum annuntiabit justitiam tuam: totâ die salutare tuum.* Q. d. Illi *confundantur et deficiant*, *ego autem* magis et magis in te confidam, et semper *adjiciam* laudes ad laudes tuas: *os meum* non cessabit *annuntiare justitiam tuam*, quâ punis impios, et assiduè prædicabo *salutare tuum* quo innocentes liberas et salvas.

17. *Quoniàm non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini: Domine, memorabor justitiæ tuæ solius.* Sensus est: Non novi sapientiam hujus mundi, non approbo astutiam et prudentiam sæculi: sed adhærebo penitùs omnipotentiæ Dei, in illâ confidam, et sic solam *justitiam tuam*, quâ impios punis, quâ pios coronas, mente retinebo.

18. *Deus, docuisti me à juventute meâ: et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua:* id est, dùm vivam, et semper *pronuntiabo mirabilia tua*, quæ per me fecisti *a juventute meâ.*

19. *Et usque in senectam et senium: Deus, ne derelinquas me*, 20. *Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est.* Id est, *donec annuntiem* fortitudinem tuam omni posteritati.

21. *Potentiam tuam et justitiam tuam, Deus, usque in altissima quæ fecisti magnalia: Deus, quis similis tibi?* Explicat, quid sit brachium, quod se annuntiaturum dixit posteritâti et ait: *Potentiam et justitiam tuam*, id est, annuntiabo brachium tuum, quod est *potentia tua* conjuncta cum *justitiâ tuâ;* hæc autem potentia cum justitiâ extenditur *usque in altissima magnalia*, quæ Deus fecit, ut verè exclamare liceat: Domine, *quis similis tibi?*

22. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas: et conversus vivificâsti me: et de abyssis terræ iterùm reduxisti me.* 23. *Multiplicâsti magnificentiam tuam: et conversus consolatus es me.* Consolatur David præsentem calamitatem suam ex eo, quod alias calamitates Deo juvante feliciter evaserit: *ostendisti mihi tribulationes* magnas varietate et amaritudine, quas pertuli in persecutione Saülis: *et conversus vivificâsti me*, cùm penè ad portas mortis pervenissem, *et de abyssis terræ iterùm reduxisti me*, id est, de extremis malis cùm penè ad inferos descendissem, liberâsti me: *Multiplicâsti* enim *magnificentiam tuam*, secundùm multitudinem dolorum meorum, *et conversus* ad misericordiam, cùm me paternè castigâsses, magnificè *consolatus es me*, etc.

24. *Nàm et ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam: Deus, psallam tibi in citharâ, sanctus*